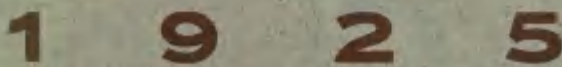

Assault

No 1

**SUOMALAISUUDEN LIITON SUKUKANSAOSTO
HELSINKI**

Toimitus — Toimetus — Szerkesztőség: *Matti Pesonen* päätoimittajana — päätoimetaja — főszerkesztő; *Rafael Engelberg* toimitussihteerinä — toimetuse sekretäär — helyettes szerkesztő; *T. L. Ikonen, Alfred Jotuni, Yrjö Loimaranta, Alpo Sailo, A. O. Väisänen, W. Grünthal-Ridala, József Faragő, Igon Mós-sheg*; vakituisia avustajia Suomessa, Virossa ja Unkarissa — hulkalalisi kaastöölisi Soomes, Eestis ja Ungaris — állandó munkatársak Magyarországon, Finn- és Észtországban.

Toimituksen ja konttorin osoite — Toimetuse ja talituse aadress — A szerkesztőség és kiadóhivatal címe: Suomi, Helsinki, Aurorankatu 7, tel. 42 824.

Asioimisto Virossa — Talitus Eestis — Bizományos Észtországban: Kooliosakonna juh.G.Ollik, Tallinn, Hariduseministeerium.

Asioimisto Unkarissa — Talitus Ungaris — Bizományos Magyarországon: Bán Aladár dr. igazgató. Budapest. Turáni Társaság, Országháza, VII. kapu.

Ilmestyminen — Ilmub — Megjelenik: Neljännevuosittain, ainakin 32-sivuisena numero, asianhaarain mukaan kuvitettuna. — Neli korda aastas, vähemalt 32 lehekülge number, asjaolusid mööda piltidega. — Evenkint négyszer, számonkint legalább 32 oldalnyi terjedelemben, a körülményekhez képest illusztrálva.

Tilaushinta — Tellimise hind — Előfizetési díj: Suomessa — Soomes — Finnországban $\frac{1}{1}$ Smk. 25: —, yksityisnumerot — üksik number — egyes szám Smk. 10: —; Virossa — Eestis — Észtországban $\frac{1}{1}$ Emk. 235: —, yksityisnumerot — üksik number — egyes szám Emk. 95: —; Unkarissa — Ungaris — Magyarországon $\frac{1}{1}$ kruunua — kroon — korona 55,000: —, yksityisnumerot — üksik number — egyes szám kr. — kr. — kor. 18,200.

Ilmoitukset — Kuulutused — Hirdetések: $\frac{1}{1}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 1,000: —, Emk. 9,320: —, kr. — kr. — kor. 1,820,000: —; $\frac{1}{2}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 500: —, Emk. 4,660: —, kr. — kr. — kor. 910,000: —; $\frac{1}{4}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 250: —, Emk. 2,330: —, kr. — kr. — kor. 455,000: —; $\frac{1}{8}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 125: —, Emk. 1,165: —, kr. — kr. — kor. 227,500: —. Koko vuodelta 10 % alennus. — Terve aasta kohta 10 % hinnaalandust. — Egész évre 10 % árengedmény. — Pyydetäessä käännetään kaikille kolmelle sukukielelle. — Soovi mööda tõlgitakse kõiki kolme keele. — Kívánatra mindhárom rokonnnyelvre való fordításról gondoskodunk.

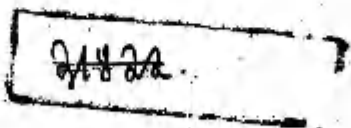
»Fenno-Ugriasta» tietoja ja uutisia lainattaessa pyydetään lähde mainitsemaan. — **»Fenno-Ugriast»** teateid ja uudiseid laenates palutakse allikas nimetada. — **A »Fenno-Ugria»** adatainak és híreinek kölcsönzése esetében a forrás megemlítését kérjük.

Af enno=Ugria

1925

Toimitus — Toimetus — Szerkesztőség:

Matti Pesonen päätoimittajana — päätoimetaja — főszerkesztő;
Rafael Engelberg toimitussihteerinä — toimetuse sekretäär — helyettes
szerkesztő; *T. I. Itkonen, Alfred Jotuni, Yrjö Loimaranta, Alpo Sailo,*
A. O. Väisänen, W. Grünthal-Ridala, József Faragó, Igon Mósšheg;
vakituisia avustajia Suomessa, Virossa ja Unkarissa — hulk alalisi
kaastöölisi Soomes, Eestis ja Ungaris — állandó munkatársak Magyar-
országon, Finn- és Észtországban.

Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto
Helsinki

B-326.

165596

Sisällys ♦ Sisu ♦ Tartalom.

<i>Toimitus — Toimetust — Szerkesztőség, Lukijalle — Lugejale</i> — Az olvasóhoz	1—6.
<i>Csekey, István, Jókai a rokonnépek irodalmában — Jókai</i> <i>sukukansojen kirjallisuudessa — Jókai sugu-</i> <i>rahvaste kirjanduses</i>	209—217.
<i>Engelberg, Rafael, Fenno-Ugria</i>	6—14.
„ <i>Vanhan viljelyn mies</i>	27—29.
„ <i>Akseli Gallen-Kallela</i>	111—116.
<i>Faragó, József, Jókai Mór</i>	30—35.
<i>Fählman, F. R., Koitto ja Hämärätär — A Hajnal és</i> <i>Alkony</i>	40—42.
<i>Gerd, K., Votjakkien teatterista — Votjakkide teaterist —</i> <i>A votják színház</i>	217—228.
<i>Grünthal-Ridala, W., Anna Haava</i>	36—39.
„ <i>Eduard Wilde</i>	117—128.
<i>Györffy-Faragó, Régi nomádelet a magyar Alföldön —</i> <i>Vanha paimentolaiselämä Unkarin tasan-</i> <i>golla — Muistine karjaste elu Ungari lagen-</i> <i>dikul</i>	130—140.
<i>Koskimies, J. R., Heimokansojen puolesta — Hõimurah-</i> <i>vaste eest — A rokonnépekért</i>	189—194.
<i>Lagercrantz, Eliel, Kemény György</i>	196—201.
<i>Leino, Eino, A magyarokhoz</i>	229—230.
<i>Mõsseg, Igoń, Komikansan elämästä — Komi rahva elust —</i> <i>A komi nép életébõl</i>	140—145.
<i>Ollik, Gustav, Sugurahvastele — Sukukansoille — A</i> <i>rokonnépekhez</i>	100—105.
<i>Pesonen, Matti, A finn-ugor népek kulturális egysége —</i> <i>Soome-Ugri rahvaste kultuuriühendus — Suo-</i> <i>malais-ugrilaisten kansojen kulttuuriyhteys</i>	15—25.
„ <i>Kulttuurikoosolekule — Kulttuurikokouk-</i> <i>selle — A kulturális kongresszushoz</i>	105—110.
<i>Setälä, E. N., Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen saa-</i> <i>vutukset ja tehtävät — Soome-Ugri keele-</i> <i>teaduse saavutused ja ülesanded — A finn-</i> <i>ugor nyelvészet eredményei és teendõi</i>	81—99.

<i>Tallgren, O. J.</i> , A Paolo Emilio Pavolini	129—130.
<i>Végh, Istváné</i> , A finn-magyar nyelvrokonság nyomai a magyar irodalomban — Suomalais-unkarilaisen kielisukulaisuuden jälkiä Unkarin kirjallisuudessa — Soome-Ungari keelesuguluse jäljed Ungari kirjanduses	201—209.
Jean Sibelius	195—196.
Haastattelu — Usutlus — Interjú (Jungerth Mihály, Lippóczy Norbert)	42—46, 145—152.
Matkamuistelmia — Reisimuljed — Úti benyomások (Alli Kallioniemi, Maija Väisänen, Faragó József)	230—235.
Poimintoja — Teated — Böngészés .. 46 54, 153—168,	235—239.
Selostuksia — Arvustused — Beszámolás 55—63, 168—173,	239—243.
Uutisia — Uudised — Hírek	63—78, 173—187, 243—251.
Sekalaisia — Mitmesugust — Vegyes	78—80, 187—188.

FENNO-UGRIA

Suomalais-ugrilainen kulttuurilehti — Soome-Ugri kultuurleht —
Finn-ugor kultúrális folyóirat.

A tallinni kultúrális kongresszus a felszínre vetődött rokonsági eszme megszilárdítása végett finn-ugor népek közötti kultúrális folyóirat alapítását látta szükségesnek és a terv megvalósítását a finnekre bízta. A Finnseg Szövetsége Rokonságok Osztálya (Suomalaisuuden Liiton Sukukansajasto), amelynek feladatává lett többek között az is, hogy a kultúrális kongresszusok letárgyalta ügyek gondozását ellássa Finnországban, a terv megvalósításához hozzálátva Fenno-Ugria címmel finn, észt és magyar nyelven megjelenő illusztrált folyóirata 1925.-i, első évfolyamának terjesztése érdekében toborzó körútra indul és annak megrendelésére buzdítja a jövő távlatait megsejtő közönséget. Reméljük, hogy e beláthatatlan jelentőségű kezdeményezés előfizetésekkel való támogatásában a rokonsági eszmét legelsőnek megpendítő magyar nemzet lesz legfűrgebb és leglelkesebb zászlótartónk!

A Fenno-Ugria szerkesztősége és kiadóhivatala.

Toimitus — Toimetuse — Szerkesztőség: *Matti Pesonen* päätoimittajana — päätoimetaja — főszerkesztő; *Rafael Engelberg* toimitussihteerinä — toimetuse sekretäär — helyettes szerkesztő; *T. I. Itkonen, Alfred Jotuni, Yrjö Loimaranta, Alpo Sailo, A. O. Väisänen, W. Grünthal-Ridala, József Faragó, Igon Mõshag;* vakituisia avustajia Suomessa, Virossa ja Unkarissa — hulkalalisi kaastöölisi Soomes, Eestis ja Ungaris — állandó munkatársak Magyarországon, Finn- és Észtországban.

Toimituksen ja konttorin osoite — Toimetuse ja talituse aadress — A szerkesztőség és kiadóhivatal címe: Suomi, Helsinki, Aurorankatu 7, tel. 42 824.

Asioimisto Virossa — Talitus Eestis — Bizományos Észtországban: Koolinõunik G. Ollik, Tallinn, Hariduseministeerium.

Asioimisto Unkarissa — Talitus Ungaris — Bizományos Magyarországon: Bán Aladár dr. igazgató. Budapest. Turáni Társaság, Országháza, VII. kapu.

Ilmestyminen — Ilmub — Megjelenik: Neljännesvuosittain, ainakin 32-sivuisena numero, asianhaarain mukaan kuvitettuna. — Neli korda aastas, vähemast 32 lehekülge number, asjaolude järges piltidega. — Évenkint négyszer, számonkint legalább 32 oldalnyi terjedelemben, a körülményekhez képest illusztrálva.

Tilaushinta — Tellimise hind — Elofizetési díj: Suomessa — Soomes — Finnországban $\frac{1}{2}$ Smk. 25:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám Smk. 10:—; Virossa — Eestis — Észtországban $\frac{1}{2}$ Emk. 235:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám Emk. 95:—; Unkarissa — Ungaris — Magyarországon $\frac{1}{2}$ kruunua — kroon — korona 55,000:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám kr. — kr. — kor. 18,200.

Ilmoitukset — Kuulutused — Hirdetések: $\frac{1}{2}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 1,000:—, Emk. 9,320:—, kr. — kr. — kor. 1,820,000:—; $\frac{1}{2}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 500:—, Emk. 4,660:—, kr. — kr. — kor. 910,000:—; $\frac{1}{4}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 250:—, Emk. 2,330:—, kr. — kr. — kor. 455,000:—; $\frac{1}{8}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 125:—, Emk. 1,165:—, kr. — kr. — kor. 227,500:—.
Koko vuodelta 10% alennus. — Terve aasta kohta 10% hinnaalandust. — Egész évre 10% árengedmény. — Pyydetäessä käännetään kaikille kolmelle sukukielelle. — Soovi mööda tõlgitakse kõiki kolme keele. — Kívánatra mindhárom rokonnyelvre való fordításról gondoskodunk.

FELTÉTELEK

A F E N N O - U G R I A

előfizetési gyűjtői számára
az 1925. évre.

A gyűjtő díjazása.

Minden egyes előfizetési gyűjtőnk számára a következő jutalékokat biztosítjuk: 3—10 előfizető után 15 % és 10-nél több előfizető után 20 % az előfizetési díjak egyesített összegéből.

Hogy lehet előfizetni?

Az előfizetők nevének és címének, továbbá az előfizetési időtartamnak a megrendelési ívbe való följegyzése és a gyűjtő nevének aláírása után a megrendelési ív átadható a legközelebbi könyvkereskedésnek vagy útbaindítható a Fenn-ugria Magyarországi Bizományi Hivatalához (cím: Bán Aladár dr. igazgató. Budapest, Turáni Társaság, Országháza, VII. kapu).

A megrendelési díjak kifizetése.

A megrendelési ív útbaindításával egyidejűleg az előfizetési díjak is megküldendők. Az előfizetési díjak összegéből a gyűjtő províziója mindamellet előre levonandó. Ha az előfizetési díjakat nem lehetne azonnal megküldeni, megküldendők azok legkésőbb március végéig bezárólag, hogy a folyóirat szállításában fennakadások ne történjenek. Az előfizetési díjakat ne közönséges levélben, hanem postautalványon vagy ajánlva küldjük. A közönséges levelek megérkezése ugyanis bizonytalan.

A lap szétküldése.

A megrendelési ív megérkezése után a folyóirat első számát az előfizetők címére azonnal postára tesszük és gondoskodunk róla, hogy az előfizetők a lapot a megrendelési idő egész tartama alatt pontosan megkaphassák.

A Fenn-ugria Magyarországi Bizományi Hivatala
(Bán Aladár dr. igazgató. Budapest, Turáni Társaság, Országháza,
VII. kapu).

Előfizetési díj: egész évre 55,000 kor., egyes szám 18,200 kor.

A (gyűjtői jutalékom levonása után fönmaradt) megrendelési összeget

mellékelve küldöm
postautalványon küldöm
utánvétellel küldöm
(Fölösleges szavak törlendő).

Címe

Fenn-Ugria

Suomalais-ugrilainen kulttuuri-
lehti ♦ Soome-Ugri kulttuurileht ♦
Finn-ugor kultúrális folyóirat

I v.

1925

N:o 1

Lukijalle ♦ Lugejale ♦ Az olvasóhoz.

Senjälkeen kun Suomi ja Viro maailmansodan luomissa Solosuhteissa saavuttivat itsenäisyytensä ja Unkari näissä olosuhteissa, Itävalta-Unkarin kaksoismonarkian jakautuessa, joutui erilleen Itävallasta ja siten sekin täysin omaa elämänsä elämään, on kaikissa näissä suomalais-ugrilaisissa maissa virinnyt voimakasta sukulaisuustunnetta ja sukulaisuusharrastusta toisiansa sekä kaikkia muita suomalais-ugrilaisia kansoja kohtaan. Näin senkin johdosta, että kukin omalla tavallansa omissa vaikeuksissaan ja vaaroissaan on tuntenut tarvitsevansa ystäviä ja silloin johtunut kysymään myöskin omaa sukuansa. Mutta näin siitäkin syystä, että omaa elämänsä eläen on luonnollinen veren veto päässyt ikäänkuin paremmin oikeuksiinsa ja mahdollisuuksiinsa. Vieläpä edelleen senkin seikan aiheuttamana, että niinhyvin Suomi ja Viro kuin Unkarikin tuntevat omaavansa samantapaisen aseman ja tehtävän yleismaailmallisessa kulttuuritoiminnassa. Suomalais-ugrilaista sukumieltä ei nostata ainoastaan keskinäisyyden etuus ja ilo, vaan sitä kannustaa myöskin vakaa ja velvoittava tietoisuus siitä, että suomalais-ugrilaisessa tutkimuksessa ja kaikessa kulttuurityössä on erinomaisen paljon semmoista tehtävää, mikä olisi avuksi ja rikastukseksi koko maailman yhteiselle kulttuuripyrkimykselle.

Suomalais-ugrilaista kulttuuriyhteyttä rakennettaessa ja suomalais-ugrilaisia kansoja toisiinsa lähennettäessä on yhä

kipeämmin tunnettu tarvetta aikaansaada yhdyssiteeksi ja välineeksi suomalais-ugrilaisten kansain keskeinen yhteinen kulttuurilehti. Lukuunottamatta tieteellisiä julkaisuja ja aikakauskirjoja, jotka tieteellisten laitosten kesken ovat ylläpitäneet yhteyttä ja kehittäneet yhteistoimintaakin, ei laajemmalla kulttuuritoiminnalla ole ollut juuri sanottaviakaan viestinviejiä — huomioonottaen, että kielet ovat toisistaan siinä määrin erilaistuneet, ettei ainakaan etäisimmissä tapauksissa toista toisen keskuudessa juuri ollenkaan ymmärretä. Ja kuitenkin suuremman käytännöllisen tuloksen saavuttamiseksi olisi luonnollisesti välttämätöntä, ettei yhteys rajoittuisi pelkästään tieteeseen, vaan ulottuisi mahdollisimman laajalle kaikkeen kulttuuritoimintaan. Näin ollen yhtyi viimekesäinen Tallinnan kulttuurikokouskin lausumaan toivomuksen yhteisen aikakauslehden perustamisesta, »joka olisi suomalais-ugrilaisten heimojen lähenemispyrkimysten keskuksena ja ilmituojana ja jota kaikki sukukansat mahdollisuuden mukaan avustaisivat»; pyytäen samalla Suomen edustajia, mikäli mahdollisuuksia on olemassa, huolehtimaan tämän toivomuksen toteuttamisesta.

Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto, joka parisen vuotta toimineena oli jo omastakin puolestaan suuntautunut sukukansaharrastuksiin ja jonka tehtäväksi nyttemmin on tullut myös kulttuurikokousten käsittelemäin sukukansasiain huolehtiminen Suomessa, on piiriinsä lukien Tallinnan kulttuurikokoukseen osaaottaneet Suomen edustajat ryhtynyt voimiensa mukaan suomalais-ugrilaisen kulttuurilehden hanketta toteuttamaan, suunnitellen lehden, jotta se paremmin yhteiseltä tuntuisi, osittain suomen-, viron- ja unkarinkieliseksi. Sukukansaosaston asettama toimituskunta, joka on välittömässä yhteydessä Tallinnan kulttuurikokouksen asettaman sukukansatoimikunnan virolaisten ja unkarilaisten jäsenten ja heidän muodostamiensa sukukansajärjestöjen tai asioimistojen kanssa ja joka on saanut lupaan edustavia ja asiantuntevia avustajia kaikista kolmesta sukumaasta, rohkenee täten laskea lehden ensimmäisen numeron julkisuuteen.

»Fenno-Ugria» näkee edessään suuren, mutta samalla vaikean tehtävän koettaa ulottaa suomalais-ugrilaisten kansain katsantopiiri yli kaiken niin kummasti hajautuneen suomalais-ugrilaisen suvun ja koettaa kohottaa suomalais-ugrilaiset

kansat tämän yhteisen näkemyksen avartamina kulttuuri-tekijöiksi niillä eturintapaikoilla, mihin historia on ne osoittanut. Mieli on olla mukana, vaikkapa vähältäkin osalta.

Pärast seda kui Soome ja Eesti maailmasõja loodud oludes iseseisvuse saavutasid ja Ungari, Austria-Ungari kak-sikmonarhia lagunedes, ise seisvaks sai ja nii täiesti oma elu elama hakkas, on kõigis neis Soome-Ugri mais vägev suguluse tunne ja suguluse harrastus teineteise ja kõigi muude Soome-Ugri rahvaste vasta ärganud. Seda on osalt selle pärast sündinud, et igaüks omis raskustes ja hädaohtudes olles on tunnud oma viisi sõpru tarvitsevat, ja siis on kõige päält küsimus omast sugurahvast tekkinud. Pääle selle selle pärast, et oma elu elades loomulik vere ligitõmbus justkui paremini omi õigusi ja võimalusi on nõudnud. Lõpuks selle pärast, et nii Soome ja Eesti kui Ungari tunnevadsamasugust seisukohta ja ülesannet üleüldises maailma kultuuri-tegevuses omavat. Soome-Ugri sugulusemeelsust ei ärata ainult vastastikkune huvi ja rõõm, vaid seda kannustab samuti see tõsine ja kohustav teadvus, et Soome-Ugri uurimises ja kõiges kultuuritöös õieti palju sarnast on, mis kogu maailma ühistele kultuuri püüetele abiks ja rikastamiseks oleks.

Soome-Ugri kultuuriühtlust ehitades ja Soome-Ugri rahvaid teineteisele lähendades on järjest valusamini tarvet tuntud ühissidemeks ja vahendiks Soome-Ugri rahvaste vaheline, ühine kultuurileht asutada. Teaduslikka väljandeid ja ajakirju arvesse võtmata, mis teaduslike asutuste vahel ühendust on üleval pidanud ja ühistegevust arendanud, ei ole ometi laiemal kultuuritegevusel just nimetatavaid teatajaid olnud; sest kõik sugukeeled on teineteisest selle võrra erinevaks kujunenud, et vähemast kõige kaugemad hõimud teineteisest isekeskes aru ei saa. Ja selle pärast oleks suurema praktilise resultaadi saavutamiseks loomulikult tarvilik, et ühendus mitte ainult teadusega püüratud ei oleks, vaid võimalikult laialt kõige kultuuritegevuseni ulataks. Selle pärast ühines minevasuvine kultuurikoosolek Tallinnas ühise ajakirja asutamise otsuses, ajakirja, mis oleks Soome-Ugri hõimude lähenedmise püüete keskkohaks ja avaldajaks, ja mida kõik sugurahvad võimalikkust mööda toetaksid. Ühtlasi paluti Soome

edustajat, nii palju kui võimalik, selle soovi teostamise eest hoolitseda.

Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakond, mis paariaastase tegevuse ajal omast kohast sugurahva harrastustele tähelepanemist on pühendanud ja mille ülesandeks nüüd samuti kultuurikoosolekute käsiteldud sugurahvaste asjade eest hoolitsemine on saanud, on ta ringkonda kuuluvate, Tallinna kultuurikoosolekust osa võtnud, Soome edustajate kaudu jõudu mööda Soome-Ugri kultuurilehe mõtte teostamisele asunud. On leht kavatsatud, mis, seks et ta paremini ühine tunduks, osalt Soome, Eesti ja Ungari keeli on. Sugurahvaste osakonna nimetatud toimkond, mis ühendust peab Tallinna kultuurikoosoleku sugurahva toimkonna Eesti ja Ungari liigete vahel ja nende moodustatud sugurahva ühisuste ehk talituste vahel, ja mis on kaastöö lubamisi edustavate ja asjatundvate isikute poolt kõigis kolmes sugumaas saanud, usaldab nii esimese numbri avaldada.

»Fenno-Ugria» näeb enese ees suure, kuid ühtlasi raske ülesande kõigi Soome-Ugri rahvaste vaatepiiri kõige nii imelikult laiali läinud Soome-Ugri soo üle ulatada ja Soome-Ugri rahvaid, selle ühise nägemuse avardatuna, kultuuriteguriteks tõsta neil eesrinna kohtadel, kuhu ajalugu nad on määranud. Soovime ses töös ühes olla, olgu ka väikese osaga.

Miután az erőviszonyok világháború okozta eltolódása következtében Finn- és Észtország fölszabadult és az osztrák-magyar monarchia fölbomlása révén Magyarország — tragikus földarabolásától eltekintve — zavaró hatásoktól mentes állami életét megkezdette, a rokonsági eszme mind egymás, mind más finn-ugor népek iránt hatalmas erővel lobbant a szívekből elő mindhárom független finn-ugor ország területén. Így történt akkor is, amidőn e népek mindegyike súlyos nehézségei és fenyegető ellenségei közepette jóbarátok szerzésének szükségességét és kilátásait fontolgatva saját rokonságát is szóba hozta. De így történt azért is, mert önálló életet élve a vérségi kötelékek természetes jogaikhoz és lehetőségeikhez az utat könnyebben megtalálták. E jelenség előidézéséhez továbbá azon körülmény is hozzájárult, hogy Finn-, Észt- és Magyarország különleges helyzete a kulturális tevékenység porondján mindhárom népet hasonló teendők elé állí-

totta. A finn-ugor rokonsági eszme ugyanis nem csupán a kilátásban lévő kölcsönös előnyök eredménye, hanem azt egyúttal azon komoly munkára kötelező tudat is sarkantyúzza, hogy a finn-ugor népekre vonatkozó kutatásban és általában e népeket érintő mindennemű kulturális tevékenységben sok-sok olyan teendő rejlik, amely fölötte alkalmas arra, hogy az egész világ közös kulturális törekvéseit tetemes mértékben segítse és gazdagítsa.

A finn-ugor kulturális egység megalapítását és a finn-ugor népek egymáshoz való közeledését célzó kísérletek alkalmával egyre égetőbben jelentkezett azon tapasztalati tény, hogy e népek között az összekötő kapocs szerepét betöltő, általános irányú finn-ugor kulturális folyóirat nélkül e teendők megvalósítását nem lehet elképzelni. Figyelmen kívül hagyva azonban a tudományos kiadványokat és folyóiratokat, amelyek tudományos intézetek között az egységet főntartották és az együttműködést fejlesztették, nem volt eddig számbavehető híradó a tágabb értelemben vett kulturális tevékenység területén — el nem felejtve, hogy e népek nyelvei annyira elváltoztak, hogy közvetlen érintkezések alkalmával távolabbi esetekben egymás anyanyelvének megértése teljesen lehetetlen. Ezzel szemben nagyobb gyakorlati eredmények elérhetése végett természetszerűleg föltétlenül szükséges volna, hogy az egység és együttműködés ne csupán a tudományra, hanem a lehető legtágabb értelemben vett kulturális munkára is kiterjedjen. Ilyen körülmények között a legutóbbi tallinni kulturális kongresszus kifejezésre juttatta azon véleményét, hogy általános kulturális folyóirat alapítása kívánatos — azon kikötéssel, hogy az »a finn-ugor népek közeledési törekvéseinek központja legyen és azt lehetőség szerint az összes rokonnépek támogassák«. E vélemény nyilvánításával egyidejűleg a kongresszus fölkérte Finnország képviselőit arra, hogy — amennyiben az általános óhaj kielégíthetésére lehetőségek mutatkoznak — a terv megvalósításáról gondoskodjanak.

A Finnség Szövetsége Rokonnépek Osztálya (Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto), amely néhány évi működése után a rokonsági eszme ápolásához saját kezdeményezéséből már régebben hozzálátott és amelynek föladatai közé kapcsolódott legújabban a kulturális kongresszusok letárgyalta rokonsági ügyek gondozása Finnországban, a tallinni kulturális

kongresszus finnországi képviselőit tagjai között látva legjobb tehetsége szerint hozzálátott, hogy a finn-ugor kultúrális kongresszus kezdeményezte és az egység sikeresebb elérhetése végett finn, észt és magyar nyelven szerkesztendő folyóirat megvalósítását a saját hatáskörében biztosítsa. A Rokonnépek Osztálya választotta szerkesztő bizottság a tallinni kultúrális kongresszus kirendelte testvérmemzetközi bizottság észt és magyar tagjaival az őket tagjai, illetőleg vezetői közé számító rokonsági szervezetekkel és bizományi hivatalokkal való közvetlen összeköttetéseitől támogatva, mindhárom ország szakértő és reprezentáns férfiai részéről való közreműködés ígéretének birtokában bátorkodik a folyóirat első számát útjára bocsátani.

A »Fénno-Ugria« látja nagy és fölötte nehéz teendőit és hivatása szerint megkísérli, hogy a finn-ugor népek szellemi horizontját sajnálatosan szétszóródott egész finn-ugor fajunkra kiterjessze, lelküket közös távlatok befogadására képesítse és fölemelje őket kultúrális tényezőkké a harcvonal legélére, ahová a történelem vezényszava rendelte őket. Erre törekszünk: amit megtebetünk, meg fogjuk tenni.

Toimitus — Toimetus — Szerkesztőség.

Fénno-Ugria.

Kirjoittanut — Kirjutanud — Mä maga fejëböl vallerozá Rafael Engelberg; wirokki kääntänyt — Gesti keele tõlkinud — észt nyelvire sorbita W. Ribala; unkariksi kääntänyt — Ungari keele tõlkinud — fedwe szerént magyarosita Faragó József.

Wolgan — Raman korwesta äärettömästä
 Ransoja siinnyt on kummia tästä:
 Sieltä on suomet ja karjalat sorjat,
 Gesti ja inferit nopsat ja norjat,
 Permien muinainen katuks kanta,
 Wogulit, ostjakit Objoen-ranta,
 Tseremissit, wotjakit, mordwatfin sieltä,
 Magyarit mainiot samalta tieltä —

Monta on lähtenyt emokullan lasta,
 Tyännetty turmahan kotifunnahasta,
 Painettu portaitsi polkewan mieron,
 Wiskattu weljistä keskehen mieron.

Maailma heistä ja heidän kohtaloista
 Tietänyt paljoa ei ole noista.
 Urhomiehet Kreikan jo tylliksi saivat,
 Salmiin kun Bosporin uiwat heidän laivat;
 Argot tosin laskiwat Rolkkis-maahan asti,
 Mutta se kääntyiwät kutakummemmasti.
 Roomalla tyll' oli alueensa laajat,
 Tonawan kin rannoilla waltansa waajat,
 Mutta wain Tacitus taitawa miesi
 Jenneistä joistakin hiukkasen tiesi.
 Byzantti hallitsi urheat skyytit,
 Kuuli heidän kummat ja oppi heidän myytit,
 Wieläpä urhea Germanarik näytti,
 Miten hällä joukoissa miekkaansa käytti
 Merja ja wepsä ja mordwa ja moiwet,
 Mutta sen haihdutti myskehet toiset.
 Kaupall' oli selkonsa Samalle saakka,
 Mistä tuli permainkin turkifia taakka,
 Mutta ken hienoilla turkifilla makas,
 Sille oli kansojen-tieto wähän rakas.
 Wyärypä jälkiä goottien ylhäin
 Saumoja itsensä hunnien ylhäin,
 Pyhykiwät Roomaakin pustien laineet,
 Mutta wain taruks' jäi Attilan kin maineet.
 Kirrko tuo rauniot Rooman kun peri
 Sekä langat vuosatain solmi ja teri
 Ynnä niin kasmoi ja laajeni yhä,
 Min' oli munkki ja apostoli pyhä,
 Maihin mi uusihin kauaskin lähti,
 Kansoja luojaansa kääns' lähemmäksi,
 Mut tuli jäljessä keihäs ja kalpa,
 Pyhytehet wallan ja sortomieli halpa.
 Magyarit rohkeat nousiwat toki
 Pustilla, missä on Tonawan joki,
 Mainehet niittiwät taistelemastaan

Euroopan pönkkänä Turkkia vastaan,
 Mut tuli näidentkin loistossa tälleen
 Häipähä toisihin tuonnemmas jälleen.
 Pohjolan äärillä pyrkivät suomet
 Kukkahan niin kuni koiwut ja tuomet,
 Suuntia kulkiwat suurien miittain,
 Nimen saivat uljahan hakkapeliittain,
 Mut oli haudata hanki ja halla
 Tsaarien waltikan petollisen alla.
 Eestien pikkuiset, terhakat tähteet
 Synwältä kaimoiwat woimainfa lähtect,
 Mut oli heidätkin, hentoiset weljet,
 Murtaa ja murskata tsaarien teljet.
 Sumusta suuresta misä on toiset,
 Merja ja wepsä ja mordwa ja moiset —
 Moni on nuori ja uhkea kansa
 Kkajaks' suistettu huomenessansa,
 Tuhottu tuhkahan, painettu wereen,
 Upotettu slaawien uhkahun, mereen.

Mut tuli onneksi toinenkin päivä,
 Balkeni aamu ja hälweni häiwä.
 Bierellä saksojen magharit tohti
 Jtäsuota lähteä inhaista kohti;
 Hajosi huikeat slaawien laumat,
 Wenähien longahiti waltakunnan saumat.
 Magharit huonoesti Eurooppa maksoi,
 Kerran min suojata surmalta jaksai,
 Mutta wei murtuma tsaarien wallan
 Sukua kynsistä kuolon ja hallan —
 Siinä on lohtua jalomielen rintaan,
 Baikkakin se ostettu kowahan on hintaan;
 Maghari silwottu, kärsinyt kylä,
 Mutta on kuitenkin waltansa yllä.
 Suku tuo, suomet ja eestitkit harwat,
 Roussi ja waltasi wapauden arwat.

Namussa syttywi armaiset walot,
 Tarttuwi rintoihin riemuiset palot;
 Olemuksen uumenist' on kuni soisi

Taulua wanhaa ja laulu se oisi
 Mitimme hellän, mi huolista heräs
 Sekä meidät lapsensa helmaansa keräs;
 Muistoja menneitä, kauan häipyneitä,
 Mutta ne liittäwät yhtehen meitä,
 Muistoja menneitä, jotka kohtaloisja
 Surkehimmisfakin seurasi noisja.
 Meitä on täällä ja teitä on siellä,
 Toisja korpien tuolla vielä tiellä.
 On kuni laaksoista suunnattomista
 Nousiji usmista lainehtimista
 Siellä täällä männikkökumpuja, joita
 Sitomasj' on kannatset keskellä joita;
 Tai kuni aaltojen hyökyisten alta
 Rohoaisi suurelta meren ulapalta
 Saaria, luoloja, joita liittämissä
 Wedenala-harjuja warmaan on tässä.
 Waitka ei maailman kartoilla oistaan
 Näyt nämä konsahan, ei niitä poistaan
 Sieluista kiskota suurformen sukuin:
 Heille ne totta on luojaansa lukuin.

Wolga ja Kama ääreta kõrwest
 Muiste on figinud hõimkonda mõnda:
 Säält on soomlased, Karjala mehed,
 Välebad eestlased, ingerid wahwad,
 Permlaste muistine nimekas rahwas,
 Wogulid, ostjakid, Objõe hõimud,
 Marid ja wotjakid, erzad ja moksad,
 Magyarid kuulsad — nad säält on tulnud.
 Kõit nemad on ema ühise lapsed,
 Heidetud laiali muistisest kodust,
 Tallaja roaenlase purdepuuks pandud,
 Wööraste keskele, wendadest lahust.

Palju maailm neist ei ole teadnud,
 Neist ega ennegi saatusest nende.
 Hellase sõdurid küllalt ju saimad
 Saemadel purjetes Bospori wäina;
 Argogi edenes Kolchise maani,
 Kuid säält pööris ta kodusse jälle.

Rooma see wallutas määratu riigi,
 Ulates Donau kaldani võimu:
 Uksinda Tacitus teravameelne
 Jutusta natuke fennidest teadis.
 Sküüta Byzantion walitses puhu,
 Kuulis maa kumbed ja mülitused oppis;
 Ajuti wägem Germanarik näitas,
 Kuida ta wägedes tarwitas mõõka
 Merja ja Wepša ja Mordwa ja muudki:
 Aga ta võimuse masendas kängem.
 Raubatee harunes ladvuni Kama,
 Kus olid permlased, nahtadest kuulsad.
 Selle, kes kallistel nahtadel lamas,
 Ei ole rahwaste tundmine armas.
 Muististe gootide järele weerfid
 Wõigaste hunnide wägemad hulgad.
 Pühkfid roomlasi pustade lained;
 Muinaslooks jäid taas Attila suurteod.
 Kirik see Roomagi waremed päris,
 Keris ja sõlmitfes aegade lõngad.
 Nii tema kaswis ja laienes ifka,
 Mlati munk ja püha apostel,
 Kaugele uutesse maadesse tungis,
 Rahwaid lähenda Soojale püüdes,
 Kannul tal käis aga mõõk ja oda,
 Võimule püüded ja rõhumishimu.
 Wahwad magyarid ülenid siiski
 Pustadel, kus on Donau jõgi,
 Wõitlefid kuulsuse tapluste festes,
 Kaitfeks Euroopale türklaste wasta.
 Kuid said nemadki, hiilgesse tõustes,
 Waibuda wõõraste jalusse jälle.
 Põhjala tagamaal soomlased püüdsid
 Pääseda oitsma kui kased ja toomed,
 Sammusid kuulsuse radasid, teesid,
 Pärisid hõikuse hattapeliita;
 Kuid tuli matta hanged ja hallad,
 Tsaaride petliku võimuse tulles.
 Tsestlaste wähed, kuid südikad hõimud
 Sügawalt kaewasid võimude lätted,

Kuid pidid wiimati tsaaride huigad
 Rõhuma mõimusse Gestimaa mehed.
 Kus sest sugust nii suurest on mitmed:
 Merja ja Wepša ja Mordwa ja muudki?
 Mõnda on noort ja toredat rahwast
 Igawest waibunud hommitu koidus,
 Häwitud tuhka ja tapetud merre,
 Uputud slaawide uhku ja merre.

Kuid tulid õnneks weel teisedki ajad:
 Walgenes hommit ja selgenes hämu.
 Waprasti sammusid magyarid wahwad
 Idaste soode mõimule wastä;
 Ragusid tormawad slaawlaste salgad,
 Kattesid Wenemaa orjuse kütked.
 Halwasti Ungriale tatus Euroopa,
 Mis kord hukkuse küülist ta päästis.
 Kuid wiis hukatus tsaaride mõimu,
 Wabastas surmast sugulasrahwaid;
 Sest on trööstigi Magyarimaale,
 Eht küll see wabadus ostetud kallilt,
 Ungari lõhutud, kannatand palju,
 Kuid on siiski ta riiklus weel alles.
 Muud taas, soomlased, eestlaste hõimud,
 Tõusid ja mõitfiwa wabaduspärjad.

Hommitus lõkatas ilutsen walgus,
 Süttisid rindades lootuse leegid.
 On, kui olemusjügamast kostaks
 Põul nagu wana, ja see nagu oleks
 Hääl ema hella, kes hooltest on ärgand,
 Otskui lapsi meid hõlma ta kutsuks,
 Mälestus kauge, kui ammuigi kustund,
 Aga see liidab nüüd kõiki meid ühte,
 Mälestus kauge, mis saatufis raskeis
 Raaskäis kõigiga hädade festes.
 Meid on siin ja meid on ka teisel,
 Teisigi kaugete kõrbede taga,
 On nagu orgudest määratatumatest
 Oleneks ududest lainetawatest
 Säääl tääl metsaseid kinkusid, mida

Seomad maaribad rabade keskul,
 Eht nagu käivate laenete püest
 Oleneks laiumal merede seljal
 Vaidusid, saari, mis liitmas on ühte
 Bee all seljandit, kindel ja tugew.
 Eht küll maailmade kaardil ei ealgi
 Reid oleks nähtud, ei neid fiiski
 Ristuta kõrvemaa hõimkonna hingest,
 Reed on tõsi ta Voojagi järe.

Wolga-Rama' menten - dal dallja danában —
 Furtja népek élnek mala hajdanában:
 Az Finn és Karjala nagy folyók' övében,
 Az Eft és Interi mad erdők' tövében,
 Bermi és Bürjén nem fűvér pástok' táján,
 Wogul és Öptjék törzs az Ob-folyók' háján,
 Tseremisiz és Wotjék hawas, zord zónákon,
 Mordwin és Magyar faj awas, mord rónákon —
 Am asztukra Ménkú weres Kaskast hita,
 Nyájukra Tergeteg ház Sarkast uszita
 'S lemenek Pipognák' saltörő Kosámá,
 Nusnyák' és Tsämpások' pellyhes wánkósamá.

Neájuk más népek wállat wonyitanak
 'S kõrnnyll-állásukhoz allig konyitanak.
 Ez allignak Hellas tudá házborosát
 Mert gallyái járák Bosporus' borosát,
 Bár midõn az Argok tereket toldának,
 Kolkhisra buffanwán kereket oldának.
 Róma' határai messze terjedének,
 Borai az Jster' martján erjedének,
 Jartas Táltosai regélének sokról,
 Közülk wén Tacitus az finn fókásokról.
 Bizanz' népet bátor uralák az Szittják:
 Az Rintses Dáriust hinárba taszittják.
 Sõt bossz Hermanarik, az Gót hősök' Attya
 Meg is mutató, hogy miképen forgattja
 Kardját Merja, Wepsä, Mordwin és sok mások —
 Ha hawam kellenék Hitetlen Tamások.
 Az kufárok' hada az Ramáig jára,
 Hogy fert tehessen az Permet' bundájára,

Am az nép-tudásból mala kemés része,
 Anna, 'ki az sinom bundán hewerefe,
 'Mig rángba nem fedek az bilaj Alvarof,
 'Ritnek nyomán járat botros zürzavarof,
 Róma alatt 'mikor az Hunn had tsawarog,
 Efel' híre bátor az süstbe kawarog.
 Aztán 'hogy az Egyház kapá Róma' romát,
 Kereszt díjté az Hét-halom' oromát
 'S borozdának mete ekét és boronát,
 'Ki Péter' fejeről nyere az koronát:
 Az Szent-Wárosban az tormok kondulának,
 Papok térítenek halmain Dulának,
 De nyomukba hudar Tzentek indulának,
 'Rit az 'senge Betés' me'sgheín dúlának.
 Am az jó Magyarok legények az gáton:
 Országot perzének Tíza-Duna-háton,
 Szent Hit' árnyékában sok Tszatát állának,
 Kontyos Bogány ellen Táborba szállának,
 Mintsen annyi páma az hajad' fálának,
 Mint a'mennyi Babért zabért faszálának.
 Fiunek sagyos Földnyelw' megire fakadnak,
 Kőfénycsokrok gyanánt virágba fakadnak
 'S Hartzok' mezein, 'hol táborülnek égnek,
 „Tszak az fejit!”-nemet kapják örökségnek,
 Bár tsontjaik' őrle az Ördögöl' malma,
 'Midőn öregbedek az Tzárok' hatalma.
 Cesti' tsalitján, 'hol zöldelnek az lombok,
 Mely földbe erefté gyökerét az 'sombok,
 Zöllehet oket is az Tzárok' lakatja
 Penékes Börtönben rabokston lakatja.
 Am hol Merja, Wepfä, Mordwin és sok mások:
 Kérdezik gyakorta Hitetlen Tamások —
 'Mikor bültjében — 'mint illik — hewerének,
 Italukba Willik mérget kwerének,
 Tetemüket Roszak pernyébe zamarák,
 Wérlüket Szlaw tenger' habjába kawarák.

Wégre-walahára Tömlöttz kaput tara,
 Harsona harsona Hajnal' hasadtára:
 Kelettel, 'hol zúg az Szarmát-tíkfág' fele,

Tengelyt akasztani Magyar merézele.
 Szlávok' páncérjának ércei oßlának,
 Muszák' Országának férczei foßlának,
 Holott 'tit őrize az Daliát' hada:
 Nyugat az Magyarnak galád díjat ada.
 Am az Portolábót Jsten megmunkíta:
 Fínn és Eßt lángkait potsekká fakíta
 S könyeres Bajtások' hangos igazsága
 Az jó Tzimborának rangos wigassága,
 Mert bátor az Magyart istentfapás weré,
 Halalos sebeit most is kihemeré,
 Söt Fínnel és Eßtten pállnyabérét mörja:
 Hisz hét Ország' táján nints' fogható párja!

Pitymallik. Almulból ifjak, wének kelnek,
 Az Szentek' Szentjében máglyák énekelnek,
 Az Egbolt' taréját fákllyák apolgotját,
 Az Régmolt' taréját tfákllyák tfapolgotját,
 Édes Anya hajol fiai fölébe,
 Gyermekeit gyűjti beretös ölébe,
 Wén emlékek sírnak lángjából az Tűznek,
 Amellyek bennünket egy Tsaláddá fűznek:
 Wén emlékek, 'mik az Romlás' korfakában
 Bezettek bennünket az mord Ejszakában,
 'Hol éltét együnk itt, másunk ott tengeté,
 Harmaditunk kobzát Wadonban pengeté.
 Nézd! Az kutakon dús lombok lombosodnak.
 Nézd! Az kutakon bús dombok dombosodnak.
 Ne hidd árwáknak ez özwegy Butzka-föket:
 Az láb alatt rostok förtik össze öket!
 Nézd-nézd! Ejszak' állán figetek blimbóznak,
 Nézd! Az hab' fakállán firtok fállingóznak.
 Ne hidd, hogy ez Tjudák egymagukban-ringók:
 Összefonják öket wizi Rotskaringók.
 Bátor indájuknak Tengerháti pállnyán
 Gült helyét találod az Wilág' mappáján:
 Hü þü érzi-örzi ez þent ékesféget —
 Adjon Jsten Búzát, Bort és Békesféget!

A finn-ugor népek kultúrális egysége

◊ Soome-Ugri rahvaste kultuuriühendus

◊ Suomalais-ugrilaisten kansojen kulttuuriyhdeys.

Az 1924 június 19—21.-én Tallinnban tartott második finn-ugor kultúrális kongresszuson előadta — Kõne teisel Soome-Ugri kultuurikongresssil Tallinnas 19—21 juunil 1924, pidanud — Esitelmä toisessa suom.-ugr. kulttuurikok. Tallinnassa kesäk. 19—21 p. 1924, pitänyt

MATTI PESONEN.

Nekünk, finn-ugor népeknek, két közös tulajdonunk van: az egyik aggodalmakkal tölt el, a másik reményekre jogosít bennünket a jövődöt illetőleg. Az egyik az égető közös veszély, a másik a finn-ugor ősök magasztos lelkülete. Az előbbi jelentősége elsősorban a politikai, az utóbbié viszont a kultúrális állásfoglalásban kell, hogy érvényre emelkedjék. Az állami és kultúrális orientálódás egymással való szoros összefüggése azonban nyilvánvaló jelen esetben már csak azért is, mert a finn-ugor népek egyesítése végett föltétlenül szükséges a közös kultúrális kötelékek megszilárdítása, hogy megkövacsolhassuk azon acélpatkót, amelybe ősi ellenségünket be kell szorítanunk, ha fajunk élni akar.

Ezen teendő megvalósításának munkájában a finn-ugor népeken kívül más nemzeteknek is — jelesen a törököknek, tatároknak és japánoknak — helyet kell biztosítanunk. A turáni eszme magyarországi ébredését ilyen körülmények között nem nehéz megértenünk. Az összes turáni népek közötti kultúrális érintkezés ugyanis a politikai együttműködés megvalósításához nyitná meg az utat. A turáni kérdés azonban nálunk Északon egyelőre még idegen és váratlan vendég. E körülmény tekintetbe vételével csupán a finn-ugor népek kultúrális egységéről szeretnők gondolatainkat az alábbiakban előadni.

Mi, finnek, észtek és magyarok örömet elismerjük, hogy nyugati szomszédainktól értékes kultúrális kincseket kaptunk. Mi, finnek, például vallásunkat, műveltségünket, igazságszolgáltatásunkat és társadalmi rendszerünket a nyugati népeknek köszönhetjük. A nyugati népek kultúrális téren még a legu-

többi időkben is sok becses hatással gazdagították nemzetünket. Többek között szívesen elismerjük, hogy nép-főiskoláinkhoz Dániából kaptuk az eszmét és mintát, hogy BJÖRNSON, ISEN és más norvég írók mélységes hatást tettek szellemi életünkre, hogy Svédország példája iparunk és földművelésünk emeléséhez tetemes mértékben hozzájárult; nem említve Németországot, amellyel Finnország a lehető leghathatósabb kulturális közösségben állott a multban és kíván tovább is állni. Az élet bonyolult követelményeit ismerve a szakképzettség fejlesztését minden művelt nép legfontosabb teendői közé kell számítanunk. Nyugati szomszédaink ebben a tekintetben is tanulságos példaképül szolgáltak számunkra ősrégi időktől kezdve, sőt e pillanatban is van mit tanulnunk tőlük. Csak azon hatásokra akarok rámutatni, amelyeket a közoktatásügy fáradságos országútján kaptunk a nyugati nemzetektől például az Északi-Országok tanügyi gyűlései révén, amelyeken Skandinávia és Finnország tanügyi pályán működő személyei százával, sőt ezrével jöttek össze.

Aligha tévedek akkor, amidőn föltételezem, hogy észt és magyar hallgatóim hasonló készséggel ismerik el a nyugati kultúra jelentőségét saját nemzetük életében. De amidőn ezt elismerjük, elvárjuk, hogy a nyugati kultúra részéről hasonló elismerésben részesüljünk azon előrsi szolgálatainkért, amelyeket e három nemzet mindegyike derekasán teljesített a kelet felől fenyegető kultúrellenség támadásai ellen. Valamint a lófőszékely, akit a magyar királyok Erdély szorosaihoz küldtek, hogy a birodalom keleti határait erős karjával védelmezze, teendője fontosságának tudatában nemesnek tartotta magát, éppúgy a magyar, észt és finn nemzetnek joga van hozzá, hogy az európai kultúra lovagjának tekintse magát.

A nyugati kultúrából részt kapott és annak előrsei gyánánt működő népeink az európai kultúrát átformálták atyáiktól örökölt saját mintáik után és beleöntötték abba nemzeti szellemüket. Népeink mindegyikének megvan tehát a maga önálló és sajátos műveltsége.

Ősrégi időktől kezdve fönnállt és fönnáll jelenleg is bizonyos kulturális egység rokonnépeink között: kulturális egység, amelynek létezését jelen kulturális kongresszus is bizonyítja. E népek nyelvének rokonsága magában is közös kulturális örökségekre mutat. És amidőn e népek idő jártával

elvetődtek egymástól messze földre, a finn-ugor nyelvtudomány alkalmas volt arra, hogy e kulturális egységet megőrizze. Sok más tudomány szántóföldjén, különösen a tanügyi tevékenység terén is tanulhatunk egymástól, s így van rá okunk bőségesen, hogy e kulturális egység fönntartásáról gondoskodjunk. Például megemlítem a Magyar Gyermektanulmányozó Társaság működését, amelynek hullámcsapásai már nálunk is érezhetők. Szép összekötő kapocs a Finn-öböl partjain lakó nemzetek számára a Kalevala és az ahhoz fűződő tudományos kutatások. A dalok és dallamok láthatatlan kötelékei még ma is egymáshoz fűzik az ősi lakóhelytől messzire szakadt magányos testvéreket. Az észti énekes ünnepélyek a Finn-öböl északi partján élénk visszhangra leltek. És a távoli puszták műzsái és nótaíai fogékony finn lelkünkbe már gyermekkorunkban behízelegtek tüzes hazaszeretetüket. VÖRÖSMARTY MIHÁLY, JÓKAI MÓR, PFTÓFI SÁNDOR és más magyar írók a finn szellemi életre ugyancsak nem voltak hatás nélkül.

A rokonnépek közötti kulturális egység művelése néha magasabb, néha alacsonyabb színvonalon állott. Az állami és nemzeti ébredés és tespedés időszakai e tekintetben is hatalmas befolyást gyakoroltak. Ha a nemzeti ébredés hullámai valamely testvérországban tetőpontjukra emelkedtek, annak torlásai mindannyiszor a rokonnépekig is eljutottak. Így történt például a mult évszázad közepe táján, amikor SZÉCHENYI ISTVÁN — a legnagyobb magyar — és KOSSUTH LAJOS megfűjták a lovagias nemzet dicső talpraállásának harsogó harsonáját; amidőn KREUTZWALD Kalevipoeg-ja életre keltette az őskor hősies lelkületét az észti nemzet fiai között és az első tartui énekes ünnepségek fölgyújtották Észtország ébredésének hajnalpirját; amidőn JUHANA VILHELM SNELLMAN érces és férfias hangja föllobbantotta a finn nép nemzeti öntudatát. Említett események alkalmából a nemzeti élet mindannyiszor fölemelkedett arra a magaslatra, ahonnan a rokonok meg bírták látni egymást. Ezen események alkalmat adtak arra, hogy Finn-, Észt-, sőt a távoli Magyarország legjobbjai kinyújták kezüket egymás felé testvéri parolára. A híres tartui énekes ünnepségen az észteken kívül a finnek is megjelentek, sőt egy magyart is láttunk az előkelő közönség soraiban. Észt testvéreinket J. V. SNELLMAN, ELIAS LÖNNROT és más nagy férfaink látták vendégül Finnországban. A finn

ANTTI JALAVA, a lánglelkű magyarbarát, nagyszerű munkát fejtett ki a finnek között a magyar föld és nép ismertetése érdekében. A vezető férfiaknak a rokonsági eszme körül kifejtett fáradozása rányomta bélyegét e nemzetek életére különösen a tanügyi oktatás terén. Így például népiskoláink régebbi olvasókönyveiben (Länkelän kolmas lukukirja) bőségesen voltak olvasmányok és irodalmi mutatóványok Magyar- és Észtország kineses tárházából, sőt elbeszélések is minden egyes sorsüldözött testvérm nemzetünk életéből. Amikor a politikai mérleg serpenyője előbb Magyarországon, aztán Észt- és végül Finnországban lefelé billent, a rokonnépek egymástól újra távolodtak. A mozgási szabadság hiánya miatt az egymással való érintkezés erősen megnehezedett. Talán kerülték is a találkozást. Bújában - bánatában ugyanis rendszerint magányba vonul az ember. Így szenvedtünk mi is: finnek, észtek és magyarok — otthonunk zugában hullatva könnyeinket. S most, amidőn fölpirkadt a szabadság hajnala népeink egén, a rokonsági szellem újólag lángra lobbant s a finn-ugor eszme köré nagyobb mértékben gyűlünk össze, mint bármikor eddig.

Nem csupán ősi hajlékunk közös emlékei fűzik e népeket össze, de a jelen és jövő közös teendői is egymásra utalják őket. A legfiatalabbikunk fújta legbuzgóbban és leglelkesebben az ébredés riadóját. A tenger nem választja el többé tőlünk, finnektől, e fürge kis testvért, sőt hidat épít számára hozzánk. 1919 őszén Észtországból a tengeren keresztül száz meg száz tanügyi személyiség érkezett hozzánk. A következő év tavaszán csapatjával jártak nálunk az észt iskolák vezető férfiai. Akkori helsinki együttlétünk idején vetődött föl a rokonnépek kulturális munkásai közötti közös gyűlések rendezésének terve. A következő év (1921) nyarán megtörtént az első finn-ugor tanügyi kongresszus, amelyen részt vett több mint ezer ember a finn-ugor tanügyi személyek közül. A megjelentek közül 706-an Finn-, 442-en Észt- és 5-en Magyarországot képviselték.

A finn-ugor tanügyi kongresszus nyújtott legelőször a rokonnépek tanügyi munkásainak alkalmat arra, hogy fontos szakbeli kérdéseket közösen tárgyaljanak. Nagyon természetes, hogy e gyűlés a figyelmet általában a közös kulturális kérdésekre is ráterelte. A gyűlés eredményét három kezdeményező lépésben foglalhatjuk össze ebben a tekintetben.

1) A Finn-, Észt- és Magyarország közötti kulturális egység fönntartása végett a kongresszus elhatározta két folyamodvány elküldését, egyiket a finn kormányhoz a helsinki egyetemen magyar és észt lektorátus, a másikat a magyar kormányhoz a budapesti egyetemen finn-észt lektorátus föllállítására érdekében. 2) Határozattá lett a három testvérnép kormányaihoz egy-egy kérvény beadása avégből, hogy mind az alsóbb, mind a felsőbb oktatás terén a rokonnépek viszonyait az addiginál nagyobb mértékben vegyék figyelembe. 3) Elhatározták egy állandó bizottság föllállítását a finn-ugor iskolaügyre vonatkozó kulturális viszonyok e téren való szemmel-tartása és gondozása érdekében. — A rokonnyelvek lektorátusi hivatalának föllállítását illetőleg az észt kormányhoz nem küldtek kérvényt, mert a tartui egyetemen a viszonyok már akkor a kívánatos világtáj felé irányultak.

A tanügyi kongresszust illető kezdeményezés — ha mindjárt csak részben is egyelőre — nem maradt siker és eredmény nélkül. A helsinki egyetemen megalakult az észt lektorátus és a finn kormány jövő évre (1925) tervezett költségvetési javaslatában megfelelő összeg van előirányozva a magyar lektorátus céljaira. Csupán időkérdés tehát, hogy mikor kezd el megfelelő magyar ember a finn állami egyetemen finn hallgatók előtt az ércsesengésű magyar nyelv és az ezeréves birodalom kulturális viszonyai tanítását. Ha jól tudom, a szorongatott Magyarország egyelőre még nem tudta megvalósítani a tanügyi kongresszus indítványát. — Az iskolai oktatásra vonatkozó kérvényt nagy tetszéssel fogadták Finnországban mind az iskolatanács, mind a tanításág tagjai között. Hozzám érkezett hírekből következtetve a másik két testvérországban is hasonlóképpen állhat a dolog. A terv nagyobb mértékben való megvalósítása mindazonáltal időt kíván, mert annak keresztülvitele bizonyos tantárgyakban olyan jelentékeny változásokkal van összekötve, hogy azok természetes okoknál fogva csak lassan hajthatók végre. — A kongresszus választotta bizottság az út hosszúsága és anyagi eszközök hiánya miatt teljes számmal egyelőre nem tudott összejönni. Levélváltás útján azonban minden lehető intézkedés megtörtént az együttműködés érdekében.

Az első finn-ugor tanügyi kongresszus fontos állomást jelöl a finn-ugor népek kulturális egységének megszilárdítása

szempontjából. Folytassa tovább ez a második finn-ugor kulturális kongresszus a megkezdett irányt! És ha képes volna e gyűlés hatást elérni oly irányban, hogy a kulturális egység előmozdítására a három testvérország mindegyikében egy-egy folyóirat alakulna, akkor törekvésünk mérőföldes lépéssel haladt a nemes cél felé.

A finn-ugor kultúra sikeres emelését szem előtt tartva a finn, észt és magyar nemzet szellemi művelésén kívül az alacsonyabb kulturális színvonalon álló rokonainkkal való együttműködés fontosságát nem lehet eléggé kifejezetten hangsúlyozni. A vér parancsát kell irányadóul elismernünk. Ápolnunk kell gyökereinket, ha azt akarjuk, hogy ágaink gyümölcsöt hozzanak a szüret idejére. Gyökereinkből kapunk fiatal életerőt, hogy a vénség korhasztó szúi ellen győztesen harcolhassunk. Kelet-Karjala páratlan példát szolgáltat számunkra ebben a tekintetben. Ha valahol, úgy ott a kulturális viszonyok ugyancsak szájalmasak. Mindamellettt azonban valahányszor csak a politikai körülmények megengedték, Kelet-Karjala szellemi színvonalán mindannyiszor csodálatos emelkedés volt észlelhető. Ezen tudományssomjas és nagyszerű tehetségekkel fölruházott élénk nép kebelében, amely annak idején a Kalevala jelentékeny részét ajándékozta nemcsak Finnország, hanem az egész emberiség kincses kamrájába, hatalmas szellemi erők rejlenek most is: olyan erők, amelyek révén e nép nemcsak elfogadni, de adni is képes. A Kelet-Karjalával való együttműködés kétségtelenül megifjító hatást gyakorol Finnországra. Hogy milyen mértékben vannak megáldva szellemi tehetségekkel Oroszországban szétszórt többi rokonaink, arról személyes adatok híján nem tudok beszámolni. Valószínűnek tartom azonban, hogy legalább egyesek közülük az együttműködés megteremtésére föltétlenül alkalmasak. Ezen rokonokkal való együttműködés életerőnk, régebbi műveltségű népek életerejét, hatalmas mértékben gyarapítja. A civilizáció vérkeringése az egyes népek külön-külön társadalmi rétegei között az illető nemzet kultúrájára hasznosnak és gyümölcsözőnek bizonyult mindannyiszor. Nem kergetünk tehát délibábot, ha föltesszük, hogy az együttműködés a finn-ugor népek között is áldásos volna. — De ha kitépjük magunkat saját gyökereink tápláló közeléből és kizáró-

lag a nyugati kultúra oltárára hordjuk hálánk és köszönetünk minden áldozatát, akkor szellemileg elsenyvedünk és kidőlünk, mint a fa gyökér híján.

Szükségünk van látnokra, akinek szeme túllát hazája határain, jósra, akinek szelleme fölkorbácsolja a nemzeti ébredés hullámain és kiárasztja azokat az eddigi partokon túl is mindenhová, ahol csak finn szív — mint finn beszélek — ahol csak — ha mindjárt gyöngén is — finn szív lüktet. Összetett kézzel azonban nem szabad várunk erre a prófétára. Egyesült és szilárd erővel kell rokonnépeink között kulturális munkához hozzálátnunk. És ha e részint szerfölött nyugati államok felé orientálódott, részint nemzetközi életfölfogású nemzedék nem képes arra, akkor — remélem — az ifjúság fogja azt megvalósítani. Ha majd fölvirrad az az idő, amidőn a finn, észt és magyar nemzet többi rokonainkkal karöltve kelet és nyugat között életerős finn-ugor kulturális egységet alapított, akkor — egész más mértékben, mint most — a politikai együttműködésre is meglesznek a szükséges feltételek. Talán akkor majd el kezd pirkadni annak a régesrég — évszázadok, hogy ne mondjam évezredek óta sóvárgott napnak a hajnala, amidőn ütni fog a szabadulás órája azon finn-ugor népeknek is, amelyek most a keleti szörnyeteg karmai között vergődve népeink jelen közös ünnepére nem bírtak megérkezni.

Kokkuvõte ettekandest, mis eelpool täielikult Ungari keeles trükitud on.

Meil Soome-Ugri rahvastel on kaks asja, mis ühised: teine murelik, teine lootuslik. Eelmine on ühine elukardetav hädahoht ja teine on ühine Soome-Ugri isade vaim. Eelmine tuleb küsimusesse kõige päält poliitilise seisukoha võtmise korral, viimane hariduslikus suhtes. Kuid poliitiline ja kultuuriline orienteerimine on teineteisega lähedases kokkupuutumises.

Me Soome, Eesti ja Ungari rahvas tunnistame rõõmuga, et oleme omilt lääne naabritelt väärtuslikka kultuurivarandusi saanud. Kuid seda tehes ootame, et läänemaade kultuuri poolt ka tunnistus antaks sellele vahiteenistusele, mille kõik kolm rahvast on täitnud ida ähvardavate kultuurivaenulistele võimude vastu. Nagu székely elanik, kes Erdély metsadesse oli saadetud oma tugevate käsivartega riigi ida piiri

kaitsma, ülesande tähtsusest teadlikuna end aadeli sukku kuuluvaks pidas, samuti on kogu Ungari, Eesti ja Soome rahvas õigustatud endid Euroopa kultuuri rüütliteks pidama.

Läänemaa kultuuri osalistena ja selle eelliini valvuritena on meie rahvad Euroopa kultuuri omadesse isadelt päritud vormidesse valanud ja sellele lisaks oma rahvusliku vaimu annud. Meie rahvastel on seega igalühel omapärast kultuuri. Kuid neil on ka omavahelisi kultuurisidemeid, nii poliitilisi kui uuemaidki.

Kultuuriühtluse harrastus hõimurahvaste seas on millal kõrgemal, millal madalamal olnud. Eriti palju on ses poliitilised ja rahvuslikud tõusu- ja mõõna-ajad mõju avaldanud. Näituseks ISTVÁN SZÉCHENYI ja LAJOS KOSSUTHI, FR. R. KREUTZWALDI ja J. W. SNELLMANI ajal tõusis rahvuslik elu mäetippudele, mille otsast sugulased üksteist näha võisid. Sel ajal ulatasid Soome ja Eesti ja isegi kaugel oleva Ungari kõige paremad mehed üksteisele vennakätt sirutama. Kui poliitiline vaekauss laskus, siis võõrdusid sugulased üksteisest. Vabaduse puuduse pärast oli neil raskem üksteisega kokku puutuda. Võib olla hoidsidki nad eemale. Sest kui sügav lein on, otsib inimene üksildust. Nii kannatas Soome, Eesti ja Ungari, igaüks omas kodunurgas. Kui nüüd rahvaste vabadus lõrkele on lõõnud, on hõimuvaimgi lausa leegitsema hakanud, ja selle soojuse käes kogume meie suuremate hulkadena kui vabast kunagi varemalt Soome-Ugri mõtte ümber.

Meid ei ühenda mitte ainult ühised mälestused samast algkodust, vaid ka käesoleva aja ühised tuleviku ülesanded. Ja kõige noorem meie seas on kõige innukam olnud. Meri ei ole enam Eesti ja Soome lahutaja, vaid ühendaja. Sügisel 1919 jõudsid sajad koolitegelased üle mere Helsingi. Järgmisel kevadel käis hulk Eesti kooli juhtivaid jõudusid meie juures. Siin Helsingis koos viibides äratati küsimus ühiste koosolekute pidamisest hõimurahvaste haridustöö tegijate vahel. Juba järgneval suvel oligi Helsingis esimene Ühis-Soome koolikoosolek, millest üle tuhande Soome-Ugri koolitegelase osa võttis; neist 706 soomlast, 442 eestlast ja 5 ungarlast.

Soome-Ugri kultuurile on, pääle lähedaste kokkupuutumiste Soome, Eesti ja Ungari vaimuvilja vahel, ka tähtis ühistöö alamal kultuurilisel tasapinnal olevate sugurahvastega. Peab sinna minema, kuhu veri tõmbab. Peab juurte eest

hoolt kandma. Säält saame noort elujõudu vanaduse märkide vastakaaluks. Üksiku rahva eri rahvakihtide vahel on hariduse ringkäik rahva kultuurile vilja kandvaks tunnistatud. Samuti peab sel õnnistust andev tähendus Soome-Ugri rahvaste keskel olema. Aga kui me omast soost erinevme ja täis enesearmastust üksnes kiituseohvrid läänemaalise hariduse altarile ohverdame, siis nārbume vaimliselt ja langeme kokku nagu juuretu puu.

Tarvitseksime nägijaid, kelle silm üle meie isamaa piiride ulataks ja kelle vaim rahvuslikud āratused üle endiste kallaste igale poole paisutaks, kus Soome süda — kõnelen soomlasena — tuksub, kuigi vahest nõrgalt. Aga meie ei tohi, käed ristas, prohvetit ootama jääda. Me peame omal nõrgal, kuid ühendatud ja selle läbi vastupidaval jõul kaugele ulatavast kultuuritööst hõimurahvaste keskel kinni haarama. Kui meie, millal liig läänemaaliskt orienteeritud, millal jälle internatsionaalselt mõtlev sugupõlv, seda ei suuda, siis — ma loodan seda — noorsugu saab seda kord tegema.

Kui kord see aeg koidab, millal Soome, Eesti ja Ungari rahvas ühes teiste hõimudega ida ja lääne vahele elujõulise Soome-Ugri kultuuriühtluse loovad, siis on — teisel mõõdul kui nüüd — ka riiklikuks koostöötamiseks eeldusi olemas. Võib olla, hakkab siis ka selle kaua, aastasadadid, et mitte ütelda, aastatuhandeid igatsetud ja ārdalt oodatud päeva hommik koitma, mil neilegi Soome-Ugri rahvastele, kes nüüd, ida koletise küüsis vaeveldes, ei ole võinud siia meie rahvaste ühisele pidule saabuda, viimaks vabaduse tund kätte jõuab.

Esitelmä, joka edellä on julaistu kokonaisuudessaan unkarinkielellä, sisältää pääasiassa seuraavaa.

Meillä suomalais-ugrilaisilla kansoilla on kaksi asiaa yhteistä: toinen huolestuttava, toinen toivehikas. Edellinen on yhteinen ihollekäypä vaara, ja jälkimäinen yhteinen suomalais-ugrilainen isien henki. Edellisellä on oleva osansa ensi sijassa valtiollisessa kannanotossa, jälkimäisellä kulttuurellisessa. Mutta valtiollinen ja kulttuurellinen orienttoiminen ovat kosketuksissa toistensa kanssa.

Me Suomen, Eestin ja Unkarin kansat ilolla myönnämme, että olemme läntisiltä naapureiltamme saaneet arvokkaita

sivistysaarteita. Mutta samalla kun niin teemme, me odotamme, että länsimaisen kulttuurin taholta annetaan tunnustus sille vartiopalvelukselle, jota kaikki kolme kansaamme ovat suorittaneet idästä uhkaavia kulttuurivihollisia voimia vastaan. Niinkuin székelyläinen, joka oli asetettu Erdélyn metsiin voimakkailla käsivarsillansa turvaamaan Unkarin valtakunnan itärajaa, tietoisena tehtävänsä tärkeydestä, piti itseään aatelina, niin Unkarin, Eestin ja Suomen kansat ovat oikeutetut katsomaan itseään eurooppalaisen kulttuurin ritariksi.

Länsimaisesta sivistyksestä osallistuneina ja sen etuvartioina kansamme ovat valaneet eurooppalaisen kulttuurin omiin isiltä perittyihin muotoihinsa ja vuodattaneet siihen oman kansallisen henkensä. Kansoillamme on siis itsekullakin omintakeista sivistystä. Mutta niillä on myös keskinäisiä kulttuurisiteitä, sekä ikivanhoja että uudempia.

Kulttuuriyhteyden harrastus heimokansojemme välillä on ollut milloin korkeammalla, milloin matalammalla. Varsin suuresti ovat valtiolliset ja kansalliset nousu- ja laskuajat vaikuttaneet siihen. Niinpä ISTVÁN SZÉCHENYIN ja LAJOS KOSSUTHIN, FR. R. KREUTZWALDIN ja J. W. SNELLMANIN aikoina kansallinen elämä nousi kukkuloille, joilta sukulaiset näkivät toisensa. Silloin Suomen ja Eestin vieläpä kaukaisen Unkarin parhaat miehet ylettyivät lyömään veljenkättä toisilleen. Mutta kun valtiollinen vaakakuppi laski, niin sukulaiset etäännyivät toisistaan. Niiden oli vaikeampi — vapauden puutteessa — tulla kosketuksiin toistensa kanssa. Ehkäpä karttoivatkin seuraa. Sillä kun on syvä suru, vetäytyy mielellään yksinäisyyteen. Niin kärsi Suomi, Eesti ja Unkari kukin kotinurkissaan. Kun nyt on vapaus kansoillemme koittanut, niin on heimoushenkikin syttynyt ilmi liekkiin, ja sen lämmittäminä keräännymme suuremmin joukoin kuin ehkä koskaan ennen suomalais-ugrilaisen aatteen ympärille.

Eikä meitä yhdistä ainoastaan yhteiset muistot samasta kantakodista, vaan myös yhteiset nykyisyyden ja tulevaisuuden tehtävät. Ja nuorin joukostamme on ollut innokkain. Meri ei ole enää Eestin ja Suomen erottaja, vaan yhdistäjä. Syksyllä 1919 saapui Eestistä meren yli satoja koulu-ihmisiä. Seuraavana keväänä kävi luonamme joukko Eestin koulun johtomiehiä. Silloin yhdessäollessamme Helsingissä herätet-

tiin kysymys yhteisten kokousten pitämisestä heimokansojemme sivistystyön tekijäin kesken. Jo seuraavana kesänä 1921 olikin Helsingissä ensimmäinen yhteissuomalainen koulukokous, johon otti osaa toistatuhatta henkeä suomalais-ugrialaista kouluväkeä; niistä 706 suomalaista, 442 eestiläistä ja viisi unkarilaista.

Suomalais-ugrilaiselle kulttuurille on tärkeätä, paitsi läheiset kosketukset Suomen, Eestin ja Unkarin henkisten viljelysten välillä, myös yhteistyö alemmalla sivistysasteella olevien sukulaistemme kanssa. On meneminen, minne veri vetää. On hoidettava omia juuriamme. Sieltä saamme nuorekasta elinvoimaa vanhuuden oireiden vastapainoksi. Yksityisen kansan eri kansankerrosten kesken on sivistyskierto tunnustettu hedelmälliseksi kansakunnan kulttuurille. Samoin sillä täytynee olla siunausta-tuottava merkityksensä suomalais-ugrialaisten kansojen kesken. Mutta jos me irtaudumme omasta suvustamme ja omahyväisinä uhraamme vain kiitosuhria länsimaisen sivistyksen alttarille, niin me henkisesti näivetyimme ja kaadumme niinkuin juureton puu.

Tarvitsisimme näkijän, jonka silmä kantaa yli kotimaansa rajojen, ja jonka henki paisuttaa kansalliset herätykset yli entisten äyräiden kaikkialle, missä suomalainen sydän — puhun suomalaisena — vaikka heikostikin vielä sykkii. Mutta emme saa ristissä käsin profeettaa odottaa. Meidän on pienin, mutta yhtynein ja siten lujin voimin ryhdyttävä kaukonäköiseen kulttuurityöhön heimokansojemme keskuudessa. Jos me, milloin ylen länsimaisesti orienttoitu, milloin internatsionaalisesti tunteva sukupolvi, emme siihen pysty, niin — se on toivoni — nuoriso on sen tekävä.

Kun se aika kerran koittaa, jolloin Suomen, Eestin ja Unkarin kansat yhdessä toisten kansojemme kanssa ovat luoneet idän ja lännen välille elinvoimaisen suomalais-ugrilaisen kulttuuriyhteyden, silloin on — toisessa mitassa kuin nyt — edellytyksiä olemassa myös valtiolliseen yhteistoimintaan. Ehkäpä silloin alkaa sarastaa senkin vuosisatoja, jollen sano vuosituhansia, kaivatun ja hartaasti odotetun päivän aamu, jolloin myös niiden suomalais-ugrialaisten kansojen, jotka nyt idän hirviön kynsissä viruen eivät ole voineet tähänkään yhteiseen juhlaamme saapua, vapautuksen hetki lyö.

K. J. STÅHLBERG, Suomen tasavallan presidentti, tunnettu oikeusoppinut ja maansa julkisessa elämässä monipuolisesti ansioitunut kulttuurihenkilö, täytti 28. 1. 25. 60 vuotta <» Soome vabariigi president, tuntud õigusteadlane ja Soome avalikus elus mitmeti teenusterikas kultuuriisik, sai 28. I. 25. 60 aastaseks <» a finn köztársaság elnöke, az ismert jogtudós és országa nyilvános életében sokoldalú érdemeket szerzett kulturális személyiség, 1925. I. 28.-án betöltötte 60.-ik életévét.

John Abercromby.

Vanhan viljelyn mies.

(John Abercromby in memoriam.)

Kirjoittanut RAFAEL ENGELBERG.

Kunnailta tuoltapa kaukaa viljelyn vanhan ja ylhän,
missä on kaupungit suuret ja järjestetyt,
rintehet raivatut ammoin, aikoja perkatut pellot,
puistikot hoidellut, penkeret kukkahiset,
keskellä viljojen lainehtivain talot maaatut, puhtaat,
ihmiset miekkoiset kuin pyhävaattehissaan —
tuoltapa kaukaa auringon jalon seestäissä maita
katsehes kantautui korpihin kummahisiin.
Matkat teit sekä vaivat näit näin selvitelläkses
korpien siintävien, kolkkojen, tummahisten
kätkettyneet tarinat sekä kohtalot huuhkaja-harmaat,
synnyt ja ongelmat, kaikk' elot orpohiset.
Autoit auliudella ja taidolla taajalla tälleen

piiriä tietämyksen suuresti laajenemaan.
Mutta et kangastuksien kummien kulkenut mailla
miehenä katselun vain, pelkkänä tietäjänäs,
süll' oli myös sydän sykkivä, harrastuksinen myötä,
huulilla hienoinen väikyntä suopeuden.
Kuin setä maailmaa kokenut sekä paljoja nähnyt,
nyökkäävä hiljakseen, katseessa ymmärtämys,
niin sinä kohtelit säyseämielisinä korpien kansaa,
kaikissa puuttehissaan kuitenkin ponnistavaa.

Kunnailta tuoltapa kaukaa laskussa ruskovan illan,
kun meren mainingit rantahan raukenivat,
kun elonkorjaajatkin jo päättivät päiväisen työnsä,
kun hämy hiljainen hiipi jo ympäristöön,
kun sulo lirkutus lintujen vaikeni pensaissa, puissa,
kun kukat tuoksuisat uupuivat uinahtamaan —
laskussa ruskovan illan ja välkyssä aavojen väljään
katsehes kantoi taas korpihin kummahisiin.
Kuistilla ylhääll' itsekse kenotuolissa istuit,
keppihis hiukkaisen turvaten tuttavahan;
piippusikin sinä siirsit pois sekä miettehis vaivuit,
vieläkin sirkeämmiks silmiäs herkistäen.
Kauan noin sinä itsekse kenotuolissa istuit,
kasvosi kirkastui, hehkua outoa sai.
On kuin kulkenut jossakin retkillä vanhoilla oisit,
äärillä tietämyksen, tundroilla turjien maan;
on kuin vaaroille oisit korkeille tuolla sa noussut,
nähnyt siintävät maat, nähnyt välkkyvät veet;
on kuin kansan korpisen kohlut tuoss' olis sulle
entistä selvemmin jällehen auennehet.
Siitäpä vihdoin virkahdit sekä verkkahan nousit:
»Matkat matkatut on, yksi on jäljellä vain.»

Kunnailta tuoltapa kaukaa viljelyn vanhan ja ylhän,
missä on kaupungit suuret ja järjestetyt,

rintehet raivatut ammoin, aikoja perkatut pellot,
puistikot hoidellut, penkeret kukkahiset,
keskellä viljojen lainehtivain talot maalatut, puhtaat,
ihmiset miekkoiset kuin pyhävaattehissaan —
tuoltapa tyynenä viimeisellesi matkalle läksit
suurehen valkeuteen, maihin korkeampiin.
Matkalles myös korpien kolkkojen keskestä täältä,
kuss' oli kulkenut ties, työnnämme tervehyset.
Kantoiko ruskossa riutuvan ehtoon silmäsi kirkas
korpien uumenihin, miss' oli miehillä työ;
kiintyikö huomios, kuink' oli käynnissä laaksoissa noissa
raadanta raiviomaan, perkkkaus peltojenkin;
näitkö sä, kuink' oli sentähän aukeat auotut uljaat,
viemärit viittaillut, saatu jo sarkojakin —
niinpä sä myöskin näit, miten kaartuvan taivahan alla,
äärillä pohjoisen, tundroilla turjien maan
kerran on nouseva nuotrea nurmi ja tuoksuva touko,
vilkkuva onnellinen pirttinen puistikossaan.
Sen jos näit, jopa tervehyset sait korkean pohjan,
kuss' oli kulkenut ties ... vanhan viljelyn mies.

*Jókai Mór (Mauri Jókai).***Jókai Mór (Mauri Jókai).**

1825—1904.

Írta — Kirjoittanut — Kirjutanud

FARAGÓ JÓZSEF (József Faragó).

A magyar mesemondó-király születésének századik évfordulója alkalmából a finn-ugor faj lángelméjű fiának sirjára a »Fenno-Ugria« is leteszi az elismerés koszorúját és kivont karddal tiszteleg a világhírű költő emléke előtt. Dunára hordaná a vizet, aki JÓKAI MÓR működésének irodalmi jelentőségét magyar ember előtt akarná hangsúlyozni. Épen azért célszerűbbnek tartjuk, hogy szabad testvérnépeink érdeklődésének az eddiginél nagyobb mértékben való fölkelte végett az erre vonatkozó kérdéseket finn és észt nyelven ismertessük.

MÓR JÓKAI on loistavin nero Unkarin romaanikirjailijain joukossa. Viisikymmentä vuotta hän oli niin sanoakseni itsevaltias Unkarin kirjallisuudessa. Puoli vuosisataa kestävä hallitusaika on harvinaisuus valtaistuimellakin, runouden valtakunnassa taas se on vertaistaan vailla. Hänen luomiskykynsä ja yleisön rakkaus häntä kohtaan kasvoi kasvamistaan. Hänen maineensa ei mahtunut Unkarin rajojen sisäpuolelle, vaan lähti voittoisalle valloitusretkelle maailmaan. Unkarin suorasanaisten kirjailijain joukossa ei ole ketään, jonka nimi olisi yhtä tunnettu ja suosittu ulkomailla kuin Jókain nimi.

Mór Jókai syntyi helmikuun 19 p:nä vuonna 1825 Komáromin kaupungissa Länsiluoteis-Unkarissa. Koulussa hän oli asuntotoverinsa, kevytmielisen ja vallattoman SÁNDOR PETŐFIN vastakohta, ahkera, kiltti, taitava, teräväpäinen ja kaikin puolin esimerkiksi kelpaava nuorukainen; vieläpä niin suuressa määrin, että hänen koulutoverinsa nimittivät häntä leikillisesti »Vanhurskaaksi» (Jám bor). Hän edistyi piirustamisessa niin nopeasti, että hänen opettajansa ennustivat hänestä tulevan suuren taidemaalarin. Yhdeksän vuoden vanhana hän julkaisi erään runonsa paikkakunnan sanomalehdissä. Seitsemäntoista vuoden vanhana hän lähetti koko valtakuntaa käsittävään kirjalliseen kilpailuun murhenäytelmän nimeltä »Juutalaispoika» (Zsidófiú), teoksen, joka erikoisesti kiinnitti palkintotuomarien huomiota. Hän opiskeli lakitiedettä ja suoritti asianajajatutkinnon, mutta ei ottanut paikkaa, vaan rupesi sanomalehtimieheksi ja kirjailijaksi. Hän meni naimisiin RÓZA LABORFALVIN, Unkarin kansallisteatterin kuuluisan näyttelijättären kanssa ja tuli »Nuori Unkari» (Ifjú Magyarország)-nimisen, Unkarin nuorten kirjailijain kansallisen ja poliittisen yhdistyksen puheenjohtajaksi. Hän julkaisi ensimmäisen romaansinsa nimeltä »Arkipäiviä» (Hétköznapiok) ja ensimmäisen novellikokoelmansa nimeltä »Erämaan kukkasia» (Vadon virágai). Hän perusti lehdet »Iltalehti» (Esti Lapok) ja »Isänmaa» (Hon), toimitti julkaisuja »Elämäkuvia» (Életképek), »Unkarin Sanomalehdistö» (Magyar Sajtó) ja »Kansa» (Nemzet) sekä toimi aikakausikirjojen »Pestin Muotilehti» (Pesti Divatlap), »Toivo» (Remény), »Kangastus» (Délibáb) ja »Sunnuntailehti» (Vasárnapi Újság) pääavustajana. Maaliskuun 15 p:nä vuonna 1848 hän yhdessä Petőfin kanssa räjähdyssti ilmituleen yleisen katkeruuden Itävaltaa kohtaan, vannoni käyttävänsä vastedes nimensä lopussa kansanvaltaista i-tä aatelissyntyperää merkitsevän y-n asemesta ja määritteli Unkarin kansan vaatimuksia »Kahdeksatoista pykälässä» (Tizenkét pont). Vuosina 1848 ja 1849 hän taisteli sodassa Unkarin vapauden puolesta. Vapaussodan kukistumisen jälkeen hänen täytyi piileskellä aarniometsissä, sillä itävaltalaiset olivat tuominneet hänet teloitettavaksi. Hän sai vihdoin armahduksen, perusti »Pyrstötähti» (Ústökös)-nimisen pilalehden, julkaisi teokset »Taistelukuvia» (Csataképek), »Pakolaisen päiväkirja» (Bújdósónaplója), »Verinen kirja» (Véres könyv), »Uusi tilanhaltija» (Új földesúr) ja valoi uutta toivoa Unkarin kansan sieluun kuvailemalla kiihoittavilla väreillä lähimenneisyyden hohtavaa mainetta, ylistämällä unkarilaista sisua, korostamalla tuhatvuotisen traditionin ehdottomasti sulattavaa vaikutusta, ennustamalla parempien aikojen tulemistä, ilmituomalla sisimpänsä haikaea tuskaa ja pilkkaamalla nasevalla tavalla tilapäisesti voitolla olevaa pöyhistelevää vihollista. Itävallan ja Unkarin välillä vuonna 1857 tapahtuneen sovinnon jälkeen hän antautui kansanedustajaksi Unkarin parlamenttiin ja suoritti sekä politiikan että kirjallisuuden alalla niin tuotteliasta työtä, että sille tuskin kykenee kukaan vetämään vertoja koko maailmankirjallisuudessa. Vietettäessä Jókain kirjailija-

toiminnan viisikymmenvuotismuistojuhlaa julkaistiin hänen teoksensa loistopainoksina ja kirjailija sai 200,000 kruunua (nykyään 2,000,000 Smk) kansallispalkkioksi. Hän kuoli toukokuun 5 p:nä vuonna 1904 Budapestissä. Koko Budapestin väestö saattoi häntä hautaan.

Jókai kirjoitti kokonaisen kirjastollisen kirjoja, ensi kädessä romaaneja, novelleja ja kertomuksia, mutta paljon myös näytelmiä, runoja, puheita ja matkakuvauksia. Romaaneissa, novelleissa ja kertomuksissa on hän kaikkein suurin. Hän käyttää mielellään historiallisia taustoja. Niin luonnollisesti historiallisissa romaaneissa: »Transylvanian kultakausi» (Erdély aranykora), »Turkkilaiskausi Unkarissa» (Törökvilág Magyarországon), »Bálványoslinna» (Bálványosvár), »Löcsen valkoinen nainen» (A löcsei fehér asszony), »Rakastettuna aina mestauslavalle saakka» (Szeretve mind a vérpadig), »Rákóczin poika» (Rákóczi fia), »Kaikkien hirmuisuukien kautta» (Minden poklokon keresztül), »György Fráter» (Fráter György), »Kaunis Mikko» (Szép Mikhál), »Taivasta vastaan taisteleva naisen sydän» (Egetvívó asszonyszív), »Kaksi Trenkiä» (A két Trenk), »Frigyes Trenk» (Trenk Frigyes), »Nimetön linna» (Névtelen vár), »Eppur si muove» (Eppur si muove), »Unkarilainen nabob» (Egy magyar nábob), »Zoltán Kárpáthy» (Kárpáthy Zoltán), »Vanhoja hyviä ylioikeuden tuomareita» (Régi jó táblabírák), »Onnen kultapoika» (Aranyember). Samoin myös kuvaillessaan aikaista elämää, kuten teoksissa: »Poliittisia muoteja» (Politikai divatok), »Kivisydämen miehen pojat» (A köszívű ember fia), »Minun, sinun, hänen» (Enyim, tied, övé), »Jumala on yksi» (Egy az Isten), »Merisilmäinen nainen» (A tengerszemű hölgy), »Kun tullemme vanhoiksi» (Mire megvénülünk), »Musta veri» (Fekete vér), »Eilen» (Tegnap) ja »Rakkauden hullut» (A szerelem bolondjai). Jókain romaaneista paitsi yllämainittuja on korostettava vielä »Keltaruusun» (Sárga rózsa) ja »Mustien timanttien» (Fekete gyémántok) syvästi taiteellista merkitystä. Parhaiten kuvastavat Jókain yllättävän uhkarohkeaa mielikuvitusta romaanit »Valtakunta valtamerellä» (Óceánia), »Tulevan vuosisadan romaani» (A jövő század regénye) ja »Pohjoisnavalle saakka» (Északi pólusig). Hänen kertomustensa joukosta ovat mainittavia »Rakkaita sukulaisia» (Kedves atyafiak), »Gergely Sonkolyi» (Sonkolyi Gergely), »Armenialainen ja hänen perheensä» (Örmény és családja) ja »Debrecenin unissäkävijä» (Debreceni lunátikus) verrattoman leikkisyytensä takia. Hänen näytelmiensä joukosta huomattavin on »Szigetvárin marttyyrit» (Szigetvári vértanúk). Hänen runojensa joukosta tekivät syvimmän vaikutuksen »Sen puolesta ja sitä vastaan» (Pro és kontra), »Tallérossyn kirje» (Tallérossy episztolája), »Unkarilaista muotia» (Magyar divat) ja »Kadun kulmassa raajarikko sankari istuu» (Utca szögletén ül a csonka hős). Hänen kuvailemiensa tyyppien joukosta

»Zebulon Tallérossy» (Tallérossy Zebulon), »Suutari-politikko» (Politikus Csizmadia) ja »Marti Kukko» (Kakas Márton) elävät vieläkin. Harvat tietävät, että tunnettu saksalainen sananlasku »Heute rot, morgen tot» on Jókain laatima. Jókain laajuudeltaan jättiläismäisin teos on kuitenkin »Itävalta-Unkari kuvailtuna ja kuvitettuna» (Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen), joka ilmestyi kruununprinssi Rudolfin pyynnöstä Jókain suunnitelman mukaan moneen kymmeneen mahtavaan nidokseen ulottuvana korusarjana. Jókain toistaiseksi täytty-mättömien ennustusten joukosta mainittakoon, että lentotaidon alalla lopullisen pätevä keksintö on oleva unkarilaisen sommittelema.

Jókai loi täysin uutta tyyliä sanottavansa ilmaisemiseksi. Tämä tyyli on perinjuurin yksinkertainen, välitön, naseva, todellisen unkarilainen, luonnollisen kansantajuinen ja raikas kuin lirisevä vuoripuro. Hän käyttää upiunkarilaisia sanoja, sananparsia ja sanontatapoja joukottain Unkarin eri seuduilta ilman vähimmänkään väkivaltaisuuden tunnetta. Sanavaraston rikkauteen nähden ei kukaan unkarilainen kirjailija kykene vetämään vertoja hänelle. Hän ei viisastele koskaan, vaan kertoo selvästi, helppotajuisesti ja nautittavasti aivan kuin kansansadut. Hän maalaa, luonnehtii ja tempaa mukaan mielikuvituksensa maailmaan huomautuksillaan, leikkillisillä päähänpistoillaan ja tunteittensa purkauksilla lukijan huomaamatta. Hänen kohtauksensa ja luonnonkuvauksensa ovat niin vilkkaita ja häikäiseviä että tuskin havaitsemme niiden olevan lepokohtina tapahtumainkulun kutomisessa. Hän tuntee kahlehtivan tarinoimisen kaikki keinot ja salaisuudet. Hän kiinnostaa, innostuttaa, ihasuttaa, naurattaa, itkettää ja hallitsee lukijaa mielensä mukaan niin suuressa määrin, että tämä ahmii hänen romaaniansa puolihorroksissa ja havahtuu vasta kirjan loputtua, kun tulee ajatelleeksi, kuinka ihmeellisissä tilanteissa romaanin sankarit olivat ja kuinka mutkikkaita solmuja kirjailija avasi leikiten. Jókai tuntee olevansa kotona aikojen alusta niiden loppuun saakka kaikilla viidellä maanosalla, yläilmoissa yhtä hyvin kuin merien syvyyksissä. Hänen keksimiskykynsä, kuvailu-rikkautensa, suggeroimisvoimansa ja mielikuvituksensa lentävät saavuttamattomissa korkeuksissa. Hänen huumorinsa on loppumaton ja ehtymätön. Hän ihannoii ja liioittelee mielellään ja hyppii äärimmäisyydestä toiseen. Hänen sankarinsa ovat hyvyyden ja pahuuden ennennäkemättömiä perikuvia. Hän uhraa kaikki, voidakseen syvästi vaikuttaa, jännittää mieltä, tenhota ja kiehtoa lukijakuntaa.

Jókain kirjallinen tuotteliaisuus on melkein käsittämätön ja uskomaton. Viidenkymmenen vuoden kuluessa hän kirjoitti 324 nidosta 3500 painetun arkin laajuudessa, siis keskimäärin 6½ nidosta eli 70 painettua arkkia vuosittain. Hänen teoksistaan vuoteen 1900 saakka ilmestyi 137 saksalaista, 48 puolalaista, 30 venäläistä, 23 englantilaista, 22 tšekkiläistä, 16 suomalaista, 16 ruotsalaista, 16 serbialaista, 7 italialaista, 7 ranskalaista, 6 tanskalaista, 4 hollantilaista ja 2 rumanialaista käännöstä. Siitä alkaen nämä käännökset ovat tulleet monenkertaisiksi ja niiden lisäksi on tullut uusiakin käännöksiä monella muulla kielellä siinä

määrin, että nykyään — aivan mitättömiä kansansirpaleita lukuunottamatta — tuskin lienee kieltä Euroopassa ja Aasiassa, jolla ei voisi lukea Jókain teoksia.

Jókain satavuotismuistojuhlana on todettavissa, että hän on »Fenno-Ugrian» kansan, suomalais-ugrilaisen rodun niitä mainehikkaita sotapäälliköjä, joiden voittovaunujen ohikulkiessa maapallon jokainen kansa — olipa se ystävämme tai vihollisemme — on pakoitettu tekemään kunniaa.

MÓR JÓKAI ON kõige hiilgavam nähtus Ungari romaanikirjanikkude hulgas. Viiskümmend aastat, võiks ütelda, oli tema ainuvalitseja Ungari kirjanduses. Pool aastasada kestev valitsuse aeg on troonilgi haruldus, luule riigis on see väljaspool võrdlust. Jókai loomise võime ja üleüldine lugupidamine ta vasta kasvis ühte soodu. Ta kuulsus ei jäänud Ungari piiridesse, vaid ulatas väljaspoole neid. Ungari proosakirjanikkude seas ei ole ühtegi, kelle nimi väljamaal sama tuttav ja lugupeetud oleks kui Jókai.

Mór Jókai sündis 19 veebr. 1825 Komáromi linnas lääneloodepoolses Ungaris. Koolis oli ta kaaskostlase, kergemeelse ja vallatuma SÁNDOR PETŐFI vastand, usin, virk, osav, hää pääga ja kõiki pidi eeskujuks kõlbav poiss. Ta õppis õiguseteadust ja tegi advokaadi eksami, aga ei võtnud kohta, vaid hakkas ajalehemeheks ja kirjanikuks. 15 märts. 1848 süttis ta ühes Petőfiga üleüldise kibeduse Austria vasta põlema. A. 1848 ja 1849 võitles ta sõjas Ungari vabaduse eest. Pärast vabadusesõja lõppemist pidi ta laantes redus olema, sest austerlased olid ta surma mõistnud. Ta sai lõpuks amnestia osaliseks ja Austria ja Ungari vahel 1847 sündinud lepituse järel hakkas ta rahva edustajaks Ungari parlamendis. Ta saatis nii poliitika kui kirjanduse alal sarnast viljakat tööd korda, et selle poolest vaevalt ükski maailma kirjanduses jaksab ta kõrvale astuda. Ta asutas kolm uut ajalehte, toimetas pääle selle kolme endist ja oli tegev nelja ajakirja kaastöölisesena. Ta kirjutas terve raamatukogu raamatuid, kõige päält romaaniid, novella ja jutustusi, kuid samuti palju näitemängusid ja luuletusi, kõnesid ja reisikirjeldusi. Kui Jókai viiekümneaastast mälestusepäevä pühitseti, avaldati ta teosed hiilgeväljaandena ja kirjanik sai 200,000 krooni (nüüd ligi 20,000,000 Eesti marka) rahvuslikuks autasuks. Ta suri 5 mail 1904 Budapestis. Kõik Budapesti elanikud olid teda hauda saatmas.

Jókai lõi nägemuste väljendamiseks hoopis uue stiili. See stiil on üsna lihtne, vahetu, tabav, tõsine Ungari stiil, loomulikult rahvapärane ja värske nagu sulisev mäe ojake. Ta tarvitab eht Ungari sõnu, kõnekäändusid ja ütlosti Ungari eri maakondadest, ilma vähemagi vägivaldsuse tundeta. Sõnavara rikkuse poolest ei suuda ükski Ungari kirjanik ta kõrvale astuda. Ta ei targuta kunagi, vaid jutustab selgesti, arusaadavalt ja maitstavalt otsekui rahva muinasjutud. Ta maalib, iseloomustab ja k sub oma meeleskujutuse maa lma kaasa tähenduste, naljakate meeleskujutuste ja tundmuse valangutega, lugeja seda tähele panemata. Ta vaatused ja looduse kujutused on nii elavad ja

heretavad, et me vaevalt märkame, et meie nende puhkusekohaks oleme sündmuste käigu kudumises. Ta tunneb kütkendava jutustamise kõik abinõud ja saladused. Ta huvitab, vaimustab, võlub, paneb naerma, nutma ja valitseb lugejat oma tahtmist mööda, selle võrra, et see ta romaani poolhuimuses ahmib ja vast raamatu läbilugemise järel virgub, mõteldes, kui imelikkudes olukordades romaani kangelased olid ja kui keerulisi sõlma kirjanik mängides avas. Jókai tunneb enese aegade algusest lõpuni kõigis viies maailmajaos kodu olevat, ülal õhus nii sama kui merede sügavikkudes. Ta leidmise võime, kujutuse rikkus, sisenduse vägi ja meelekujutus lendavad kättesaamata kõrgustes. Ta humor on lõpmatu ja tühjendamatu. Ta idealiseerib ja liialdab hää meelega ja hüppab äärmusest teise. Ta kangelased on häduse ja puhuse enne nägemata algkujud. Ta ohverdab kõik, et sügavasti mõjuda, pingutab meelt, võlub ja võrgutab lugejat.

Jókai kirjanduslik toodang on peaaegu mõistmatu ja uskumatu. Viiekümne aasta sees kirjutas ta 324 köidet 3500 trükipoogna ulatuses, siis läbistikku 6 köidet ehk 70 trükipoognat aastas. Ta teostest ilmus 1900:ni 137 saksa-, 48 poola-, 30 vene-, 23 inglise-, 22 tsehi-, 16 soome-, 16 rootsi-, 16 serbia-, 7 itaalia-, 7 prantsuse-, 6 daani-, 4 hollandi- ja 2 rumeeniakeelist tõlget. Sellest ajast pääle on need tõlked mitmekordseks tõusnud ja lisaks uusi tõlkeid sündinud mitmes muus keeles, koguni selle võrra, et nüüd, päris tähtsuseta rahva killukesel arvesse võtmata, Euroopas ja Aasias vaevalt keelt on, milles ei võiks Jókai töid lugeda.

Jókai sajaaastapeol võidakse konstateerida, et tema üks neist Soome-Ugri rahva, Soome-Ugri tõu kuulsatest sõjapäälikutest on, kelle võiduvankrite möödamineku aegu maakera iga rahvas — olgu see meie sõber või vaenlane — sunnitud on au andma.

Anna Haava.

Anna Haava.

Kirjutanud — Kirjoittanut — Iita

W. GRÜNTAL-RIDALA.

Möödaläinud aasta 15 okt. sai 60 aastat ANNA HAAVA, ühe Eesti kõige tähtsama luuletaja, sündmisepäevast täis. Seda tähtpäeva, mis Eestis üleüldiselt peeti, soovib ka hõimurahvaste hariduse püüdeid harrastav „Fenno-Ugria” mõne lihtsa reaga meele tuletada. Et Eesti publikumile luuletaja elukäik ja töö suurtes joontes ennemalt tuttav on, siis lubatagu seda kahe suurema hõimu, Soome ja Ungari keeles teha.

Kuluneen vuoden lokakuun 15 p:nä täytti virolainen runoilija ANNA HAAVA 60 vuotta.

Haava on Viron huomatuimpia nä runoilijoita ja lyyrikoita yleensä.

A. Haava on kotoisin Peipusjärven rantaseud lta Kodaveren pitäjästä. Hän syntyi Pala Haavakivi nimisessä talossa, jonne runoilijan esivanhemmat vuosisatoja sitten olivat asettuneet. Haavan syntymäseutu ja kotiympäristö on rikas sukumui-toista, joihin hän jo lapsuudesta saakka kiintyi. Rakkaus kotiinsa ja vanhempiinsa oli omiansa kouluaikana lujittamaan hänessä kansallista mieltä. Koulu oli tähän aikaan saksankielinen ja -mielinen ja vihamielinen Viron kansallisel-le heräämiselle. Saksalaisesta koulusta huolimatta säilyi Haava kumminkin virolaismielisenä. Muukalaisessa koulussa hän suorastaan heräsi kansallisesti.

Suoritettuaan v. 1884 tyttökoulun Tartossa toimi Haava opettajana, ensin kotikaupungissaan ja sittemmin muutaman vuoden Venäjällä. Vuosisadan alussa, koettuaan monenlaisia vastoinkäymisiä ja suuria suruja, palasi hän kotiinsa. Hoitaessaan kotitalossaan veljensä taloutta sairastui hän pitkäaikaisesti ja vaikeasti. Parannuttuaan kuitenkin muutti Haava pian Tarttoon. Ensi alussa kuului hän, »Postimees»-lehden toimitukseen, mutta luopui ennen pitkää sanomalehti-alalta. Hän koetti ansaita niukan toimeentulonsa suorittamalla monenlaisia käännöstehtäviä teattereille ja sanomalehdille. Samalla jatkoi hän runoilemista, jonka hän oli aloittanut kohta sen jälkeen kuin oli päässyt koulusta. Usein oli tämä ankara taloudellinen taistelu, jota vaikeutti kivullosuus ja sairaudet, varsinkin epätoivoinen. Enimmin sai runoilija kärsiä puutetta saksalaisen valtauskauten ja bolshevikivallan aikana. Kun Viron kansa vihdoinkin vapautui ja tuli itsenäiseksi, turvattiin paljon kärsineen runoilijan asema vaatimattomalla valtion eläkkeellä.

Kun Haava v:n 1888 tienoissa esiintyi virolaisessa kirjallisuudessa, oli runous Suomenlahden eteläpuolella kovin lamaannuksissa. Kansallisen heräämisen aikana aikaisemmin puhjennut isänmaallinen lyriikka oli vaipunut sitä mukaa kuin innostus sammui: venäläistytämisaikakausi sortoineen ja uudempi aika modernine talousilmiöineen ei ollut suotuisa runoudelle. Jälkipolven runoilu muuttui pelkäksi sanahelinäksi, vailla henkilökohtaista tunnetta ja taiteellista tehoa. Keskellä tätä harmaata yksitoikkoisuutta ja runottomuutta ilmestyivät nuoren naisrunoilijan ensimmäiset rakkausrunot. Ne tenhosivat välittömyydellään ja henkilökohtaisen tunteen rikkauksella. Haavan rakkauslyriikka merkitsi uutta käännekohtaa virolaisessa runoudessa menneen vuosisadan lopussa. Haavasta tuli yht'äkkiä suosituin runoilija ja huomatuin naisrunoilija Koidulan jälkeen.

Haava on rikastuttanut virolaista kirjallisuutta etupäässä rakkauslyriikalla. Ollen vailla Koidulan tapaista pateettista temperamenttia ei ole Haava isänmaallinen runoilija samassa merkityksessä kuin edellämainittu. Hänen verrattain harvalukuiset isänmaalliset runonsa kajastavat aikakauden kansallista hajanaisuutta, elämän aineellisuutta ja ovat etupäässä muukalaisen sorron aiheuttamia valitusvirsiä. Ne eivät jaksa vetää vertoja syvästi ja henkilökohtaisesti tunnetuille rakkausrunoille, joita luonnehtii raikas romanttinen mieliala ja luonteva välittömyys.

Haavan rakkausrunoutta sisältävät parhaasta päästä hänen ensimmäiset kokoelmansa *Luuletused I—III*, v. 1888, 1890 ja 1897. Näiden kautta saavutti tekijä pian maineen kotimaassaan ja sai huomiota osittain Suomessakin, jossa hänen runojaan jo oli ehditty kääntää. Haava oli silloin paras virolainen lyriikko. Erittäin kolmannessa kokoelmassa on hän saavuttanut elämyksen täysipitoisuuden ja taiteellisen kypsyyden. Siinä esiintyy Viron tunnerunouden paraita saavutuksia.

Samanlaista huomiota eivät jaksaneet voittaa runoilijan myöhemmät kokoelmat *Lained* v. 1906, *Ristlained* v. 1910, *Põh-*

jamaa lapsed v. 1913 ja Meie päivist v. 1920. Näissä esiintyy Haava yhä enemmän aikakauden yhteiskunnallisten ilmiöiden ja päiväkysymysten katselijana; subjektiivinen tunnelmakuvalu väistyy vähitellen syrjään ja sen sijaan ilmaantuu mietiskely ja loogillisen toiminnan leima. Merkille pantavaa nuortumista tuntuu kuitenkin taas viimeisessä kokoelmassa. Parhaat runot näissä myöhemmissä kokoelmissa juontuvat lapsuusaikojen muistelmista, niiden joukossa muutamit rakkausrunot.

Kotoisia muistoja esittää runoilija hartaasti kertomuskokoelmassaan Väiksed pildid Eestist v. 1911, joka sitä paitsi sisältää muutamia hauskoja kuvauksia Peipusjärven rantakyläen oloista.

Yhteisten suomalais-ugrilaisten kulttuuripyrkimysten kannattajana onnittelemme 60-vuotiaasta sydämellisesti.

Mult évi október hó 15.-én Észtország ANNA HAAVA, a kiváló költőnő születésének hatvanéves jubileumát ünnepelte.

Anna Haavát az észt nemzet legnagyobb figyelemre méltó nőköltői és általában legjelesebb lírikusai közé kell számítanunk.

Az ünnepelt költő bölcsője a *kodaveri* járásban, a *Peipsi*-tó partvidékén ringott. Született *Pala* község *Haavakivi* nevű házában, ahol ősei évszázadokkal ezelőtt letelepedtek. Szülőföldje és annak közvetlen környéke tele van régi rokonsági emlékekkel, melyek a fogékony gyermekre mélységes hatást gyakoroltak. Otthona és szülei iránti szeretete alkalmasak voltak arra, hogy nemzeti érzését acélos szilárdá kovácsolják. Az iskolák német nyelvűek és elvűek voltak akkoriban és megtettek minden tőlük telhetőt arra, hogy az észtek nemzeti ébredését mingyárt csírájában elfojthassák. Haava a német iskola minden erőfeszítése mellett is megmaradt észtnek rendületlenül és hűségesen. Sőt épen az idegen iskola hatása alatt ébredt voltaképen nemzeti öntudatra.

A *tartui* leányiskola elvégzése után (1884) Haava a pedagógiai pályára szánta magát és először szülővárosában, később néhány éven keresztül Oroszországban működött tanítónői minőségben. Folyó évszázad elején kemény szerencsétlenségektől és bánattól megtörve visszatért otthonába. Fivére háztartásának vezetése közben súlyos és hosszantartó betegségbe esett. Fölépülése után Tartuba költözött hamarosan. Kezdetben a *Postimees* szerkesztőségében dolgozott, újságírói tevékenységét azonban csakhamar abbahagyta. Színházak és hírlapok számára készített fordításokkal kísérte meg élete tengetését. Közben verselt is, amihez különben már iskolából való távozásakor hozzálátott. Kétségbeesett küzdelmet vívott a mindennapi kenyérért állandóan s e küzdelmet gyakori betegeskedései és gyenge testalkata százszorosán súlyossá tették. Legnagyobb inséget és nyomorúságot szenvedett mégis a német hódítás és a bolsevik uralom napjaiban. Az észt nemzet felszabadulása óta a sokat szenvedett költő megélhetését szerény állami nyugdíj biztosítja.

Amikor Haava 1886 körül föltűnt az észt irodalom berkeiben, a Finn-öböl déli partján a költészet a tespedés korszakát élte. Néhány

évtizeddel azelőtt, a nemzeti ébredés idején, virágba fakadt hazafias líra a lelkesedés kialakásával lépést tartva fújta a takarodót. Az oroszosító koszos, a nemzeti elnyomatás, az új idők hozta modern gazdasági jelenségek, amelyeknek hullámtorlásai egyre hevesebben csapkodták Észtország határait, nem voltak kedvezőek a költészet fejlődésére. Az epigónok költészete nem volt egyéb, mint csengő érc és pengő cimbalom személyes érzés és művészi mélység nélkül. A fiatal költőnő első szerelmi költeményei eme szürke egyhangúság és költőietlenség közepette láttak először napvilágot. E versek közvetlenségükkel és költőjük személyes érzelmeinek üdeségével elbűvölték a közönséget. Haava szerelmi lírája fordulópontot jelent az észt költészetben a múlt évszázad végén. Haava a legkedveltebb költő és Koidula után a legkiválóbb nőköltő lett egy csapásra.

Haava elsősorban szerelmi lírájával gazdagította az észt irodalmat. Koidulai pátoz és temperamentum híján Haavából nem fejlődhetett hazafias költő abban a jelentésben, mint az előbbiből. Aránylag kevés számú hazafias költeményei megvilágítják az akkori idők nemzeti szétszórtságát, az élet anyagiasságát és panaszt emelnek az idegen elnyomás ellen. E hazafias versek nem állhatják ki a versenyt említett szerelmi költeményekkel, amelyeknek jellemző vonása az üde, romantikus kedélyhangulat és természetes közvetlenség.

Haava szerelmi költeményeinek nagyobb részét első kötetei, az 1888, 1890 és 1897-ben megjelent »Dalok I—III» (*Luuletused I—III*) tartalmazzák. E kötetek révén a költő hamarosan hírnevet szerzett magának hazájában, sőt figyelmet keltett Finnországban is, ahol költeményei fordítva megjelentek. Haava volt akkor a legnagyobb lírikus Észtországban. Harmadik kötetében érte el az élmények befajeztettségét tekintve a művészi tökéletesség tetőpontját. Ezt a gyűjteményt az észt líra legkiválóbb eredményei közé kell számítanunk.

A költő későbbi kötetei, a »Hullámok» (*Lained* 1900), a »Kereszt-hullámok» (*Ristlained* 1910), az »Észak gyermekei» (*Põhjamaa lapsed* 1913) és a »Napjainkból» (*Meie päivist* 1920) sikerét az előbb említettekhez nem lehet hozzáfogni. E kötetekben egyre nagyobb mértékben találjuk meg Haavában kora társadalmi jelenségeinek és mindennapi kérdéseinek szemlélőjét; az alanyi érzelmek festése e művekben mindinkább háttérbe szorul s helyette az elmélkedés és a logikai tevékenység bélyege ismerhető föl rajtuk. Haava költészete részint észszerűbbé, részint elvontabbá változik napról-napra. Legutóbbi gyűjteményében viszont figyelemreméltó megifjodás észlelhető. Ezen későbbi kötetek legjobb versei — köztük néhány szerelmi költemény is — a gyermekkor emlékeiből táplálkoznak.

»Kis képek Észtországból» (*Väiksed pildid Eestist* 1911) című novellagyűjteményében otthona emlékeit és a Peipsi-tó partmenti falvainak viszonyait a költő nagy szeretettel ismerteti.

Közös finn-ugor kulturális törekvéseink tüzhelye mellől legszívesebben szerencsekívánatainkat küldjük a hatvanéves írónőnek.

Koitto ja Hämärätär • A Hajnal és Alkony.

F. R. FÄHLMANNIN kirjoittama virolainen satu. — F. R. FÄHLMANN
észtnyelvű meséje nyomán.

Meillä Pohjolan kansoilla on ankan talven pitkien kärsimysten vastapainona lyhyt ilon aika, laulu- ja kukkaisrikas lyhyiden öiden aika. Tänä Pohjolan luonnon juhla-aikana, jolloin Koitto ja Hämärätär toisillensa kättä antavat, kertoi vanhus lastenlapsilleen Koiton ja Hämärättären lemmentarinan — ja minä kerron sen edelleen, niinkuin kuulin:

Tunnetko valon Taivahisen esikartanossa? Paraillaan on se mennyt mailleen ja siellä, missä se laskeutui, välkkyvät viirut taivaalla. Ja jo ilmestyy valonkajastus itään, jossa sen heti koko ihanaa luomakuntaa pitää tervehtiä. Tunnetko käden, joka päivän ottaa vastaan ja levolle saattaa, kun se on kulkunsa lopettanut? Tunnetko käden, joka sammuneen päivän jälleen sytyttää, ja panee sen uudelleen taivaan holvia kiertämään?

Taivahisella oli kaksi uskollista orjaa suvusta, jolle oli lahjoitettu ikuinen nuoruus, ja kun valo ensimmäisenä iltana oli kulkunsa lopettanut, sanoi Taivahinen Hämärättärelle: »Sinun huostaasi, tyttäreni, annan mailleen menneen päivän. Sammuta se ja hoida sitä huolellisesti, ettei se tekisi vahinkoa.» Ja kun seuraavana aamuna päivän piti jälleen uusi kulkunsa alkaa, sanoi Taivahinen Koitolle: »Sinun virkasi, poikani, olkoon valon sytyttäminen ja kulkemaan valmistaminen.» — Uskollisesti molemmat täyttivät velvollisuutensa eikä ainoanakaan päivänä puuttunut valo taivaan holvilta, ja kun se talvella taivaan rantaa kulkee, sammuu se illoin aikaisemmin ja aamuisin myöhemmin alkaa kulkunsa; ja kun se keväisin kukkaset ja laulun herättää ja suven viljan hehkuvilla säteillään tuleennuttaa, on sille suotu vain lyhyt rauha ja Hämärätär antaa sammuvan kohta Koitolle, joka sen heti uuteen eloon sytyttää.

Ihana aika oli saapunut, jolloin kukkaset kukoistavat ja tuoksuvat; ja linnut ja ihmiset täyttivät lakeuden Ilmarisen teltan alla laululla. Molemmat katsoivat toisiansa liian syvään tummiin silmiin, ja kun Hämärätär antoi sammuvan päivän Koitolle, puristivat he toistensa kättä ja molempien huulet yhtyivät.

Mutta silmä, joka ei koskaan nuku, oli huomannut, mitä hiljaisena sydänyönä salaa tapahtui. Seuraavana päivänä kutsui Taivahinen molemmat eteensä ja sanoi: »Olen työhönne tyytyväinen ja toivon, että te täysin onnellisiksi tulisitte. Ottakaa siis toisenne ja hoitakaa tästedes virkaanne miehenä ja naisena!»

Ja molemmat vastasivat yhdestä suusta: »Taivahinen, älä särje meidän iloamme. Anna meidän jäädä ikuisesti sulhaseksi ja morsiameksi, sillä sulhasena ja morsiamena olemme onnemme löytäneet, jolloin rakkaus on aina nuori ja uusi.»

Ja Taivahinen täytti heidän pyyntönsä ja siunasi heidän yritystään. Vain kerran vuodessa neljä viikkoa tapaavat molemmat toisensa sydänyönaikana, ja kun Hämärätär sammuvan päivän antaa lemmitylensä, puristavat molemmat toistensa kättä ja suutelevat, ja Hämärätären posket punoittavat ja kuvastuvat rusoittavina taivaalle, kunnes Koitto jälleen valon sytyttää ja keltainen paiste taivaan rannalla nousevanauringon ilmoittaa. Taivahinen koristaa vielä kedot tapaamisjuhlaiksi kauneimmilla kukkasilla ja satakielet laulavat Koiton rinnalla liian kauan viipyvälle Hämärättärelle leikillä: »Laiska tytär! Laiska tytär! Yö pitkä!»

Nekünk, Észak népeinek, a tél hosszú szenvedéseieért kárpótlásul van rövid víg évadunk: a kurta éjek dalos és virágos időszaka. Ekkor, Észak természetének ünnepnapján, midőn a Hajnal és Alkony paroláznak, elmesélte egy öreg ember unokáinak a Hajnal és Alkony szerelmi történetét — és én elmondom tovább, ahogy hallottam tőle.

Ismered-e a világosságot az Ég-tündér kastélyában? Épen most indult nyugovóra és ott, ahol leáldozott, sávok villognak az égen. S íme, már pitymallat csillog kelet felé, hogy e szép kerek világot üdvözölje. Ismered-e a kezet, amely a napot átveszi este és nyugalomra kíséri, ha járását befejezte? Ismered-e a kezet, amely a kialudt napot meggyújtja újfent és kiteszi az égboltozatra keringeni?

Az Ég-tündérnek volt egyszer két hűséges cselédkéje az örökkéifjak fajtájából. A midőn a világosság első körútját befejezte, az Ég-tündér az Alkonyhoz fordult: »Lányom, a te kezedre bízom a lepihent napot. Oltsd el és viselj rá gondot, hagy kárt ne okozhasson.» És a következő reggel, midőn a napocska útrakészen állott, az Ég-tündér a Hajnalhoz lépett: »Fiam, a te hivatalod legyen a világosság meggyújtása és útjára való készítése.» — Hűségesen teljesítették kötelességüket mind a ketten, nem hiányzott a nap az égboltozatról soha: télen, midőn az ég alján bolyong, korábban nyugszik le este és reggel később kezdi el útját; és tavasszal, midőn dalt és virágot fakaszt és izzó sugaraival érleli a nyár gabonáját, szükös pihenőt engednek neki — az Alkony a kialvót mindjárt a Hajnalnak adja s a Hajnal új életre gyújtja abban a minutában.

Megjött a gyönyörű idő, virágok nyíltak és illatoztak, a Levegőtündér sátra alatt madarak és emberek énekeltek. A két szerelmes egymás sötét szemébe nézett mélyen és midőn az Alkony a kialvó napot a Hajnalnak adta, megszorították egymás kezét és ajkaik egyesültek.

De az a szem, amely sohasem alszik, észrevette, hogy mi történt esőndes-éjfélkor titkon. Reggelre kelve az Ég-tündér magához hívta őket s azt mondta nekik: »Meg vagyok elégedve munkátokkal és szeretnélek boldoggá tenni benneteket. Vegyétek egymást, gondozzátok hivatalotokat férj és feleség gyanánt.»

És feleltek egy szájból mind a ketten: »Ég-tündér, ne zúzd szét örömünket. Iladd legyünk vőlegény és menyasszony mindörökre, ahogy boldogságunkat megtaláltuk, hogy szerelmünk mindig új és fiatal maradhasson.»

És az Ég-tündér teljesítette kérésüket és áldását adta rájuk. Évenként csak egyszer, négy hétig, éjfélkor találkozni s midőn az Alkony a kialvó napot szerelmesének általadja, kezét fognak és megcsókolják egymást. Az Alkony kipirult arca rózsaszínű fényt vet az égre, mialatt a Hajnal a világosságot újólá lángra gyújtja és az ég karimáján halvány csillámlás jelzi a fölkelő napot. Az Ég-tündér a találkozás öröme a legszebb virágokkal díszíti föl a rétet és a fülemülék a Hajnal keblén túlságos soká időző Alkonnyal dévajkodva évelődnek: »Lusta lány, lusta lány! Csípijen meg a csalány!»

Magyarország képviselője Finnországról és a rokonsági eszméről \diamond Unkarin asiainhoitaja Suomesta ja heimoaatteesta \diamond Ungari asemik Soomest ja hõimuaatest.

JUNGERTH MIHÁLY dr., Magyarország képviselője, lekötözö szíves-séggel fogadta a «Fenno-Ugria» munkatársát, aki Finnországról és a vérrokonsági eszméről kérte ki az ismert államférfiú véleményét. A diplomata a következőleg nyilatkozott:

Mindig szívesen jövök Finnországba, mert a finn társadalmi, tudományos és állami élet közvetlen közelből való megfigyelése megnyugtató és biztató hatással van rám. Mintha a világháború demoralizáló és lélekrontó hatása idáig nem terjedt volna. A sztoikus jellem, a komoly munka és a kulturális törekvés itt még háború előtti megbecsülésben részesül. A tekintély, a tudomány, tudományos munkásság és a kultúra értékelése biztos alapot adnak az állami és társadalmi fejlődésnek. A mai erkölcsileg leromlott világban e tulajdonságok megbecsülhetetlen értéket képviselnek s Finnország ezeknek köszöni, hogy a világháború után teljesen függetlenné vált európai országok között ma úgy állami mint gazdasági konszolidáció tekintetében tán legelső helyen áll.

Mi, magyarok, büszkén kísérjük figyelemmel eme erőteljes rokon-nemzet józan és céltudatos emelkedését. Örömmel konstatáljuk, hogy az európai népek színpadján, hol a lét és nemlét küzdelmében évszázadokon át csak idegenek rosszindulata vett körül, megjelent két rokon: a finn és észt testvér.

A testvérek sem tudják mindig elhárítani egymástól a veszélyt, de az az érzés, hogy bajainkban mindig van, aki megért, ki velünk érez és akihez akkor is fordulhat az ember, ha mindenki ellene van, igen sok nehéz órán segíti át az egyest és a nemzeteket is. A testvéri eendolatnak és rokoni érzésnek ápolása sok más kulturális és társadalmi glőnye mellett ebből a szempontból is fontos az évszázadok óta egy-

mástól elszakadt s másokkal való küzdelemben elgyengített rokonnépekre, melyekre nem egyszer mondatott ki a kipusztítás ítélete.

Azt a céltudatos tevékenységet, melyet a finn társadalom egy tekintélyes része, különböző intézmények és különösen a Finnség Szövetsége ez irányban kifejtenek, örömmel üdvözljük Magyarországon. Hogy azonban e munkásság hathatósabb és eredményesebb lehessen, meg kellene találni az állandó összeköttetést a magyarországi és észtországi hasonló intézményekkel. Bízom benne, hogy a »Fenno-Ugria«, mely három nyelven

Jungerth Mihály.

fogja hirdetni a három nemzet összetartozását, nagy lépést fog jelenteni előre ezen az úton. Axiomává kellene továbbá fejlődnie, hogy valamennyi intézmény, mely e három néppel összefüggésben van, legyen az hivatalos, diplomáciai vagy társadalmi, egyformán minden törekvését arra összpontosítsa, hogy a három népet lelkében, kultúrájában és érzéseiben közelebb hozza egymáshoz.

Nagy reményeket fűzök e tekintetben az 1927-ben Budapestre összehívott finn-ugor kultúrális kongresszushoz. E kongresszuson a tanügyi férfiakon kívül az eddiginél nagyobb mértékben közvetlen érintkezésbe jöhetnének a) a tudósok és egyetemek, b) a tudományos társaságok, c) szépirodalmi társaságok képviselői, d) a szép- és képzőművészeti körök, e) a gazdasági körök és f) az egyetemi ifjúság.

Minden téren találunk közös vonatkozásokat és közös érdekeket. Mindhárom nép tudományára, irodalmára és művészetére termékenyítőleg hatna a bensőbb érintkezés és közelebbi megismerkedés. Még alig ismerjük egymás tudományos életét, szépirodalmát és művészetét, pedig mindenütt találhatunk közös ősi kultúrnyomot, melyet megismerni és megmenteni nemcsak nemes hivatás, de finn-ugor kultúrális kötelesség is.

Unkarin asiainhoitaja toht. MIHÁLY JUNGERTH on hyväntahtoisesti antanut lehtemme edustajalle tilaisuuden haastatella itseään ja lausunut tällöin Suomesta ja heimoaatteesta muun muassa seuraavaa:

Tulen Suomeen aina mielelläni, sillä Suomen yhteiskunnallisen, tieteellisen ja valtiollisen elämän välitön tarkkaaminen vaikuttaa minuun rauhoittavasti ja kehoittavasti. Minusta tuntuu kuin maailmansodan masentava ja turmeleva vaikutus ei olisi tänne saakka ulottunut. Järkähtämättömälle luonteelle, vakavalle työlle ja sivistyksellisille pyrinnoille annetaan täällä arvoa samassa merkityksessä kuin ennen sotaa. Arvovalta, tiede, tieteellinen työ ja kunnioitus

kulttuuria kohtaan antavat lujan perustan valtiolliselle ja yhteiskunnalliselle kehitykselle. Nämä ominaisuudet edustavat jättäjämaista arvoa nykypäivien siveellisesti turmeltuneessa maailmassa ja nämä aiheuttavat, että maailmansodan jälkeen täysin vapautuneiden eurooppalaisten valtioiden joukossa Suomi on tällä hetkellä kentiesi ensimmäisellä sijalla sekä valtiolliseen että taloudelliseen vakiintumiseen nähden.

Me unkarilaiset seuraamme ylpeydellä tämän voimakkaan veljuskansan älykästä ja määrätietoista kohoamista. Toteamme ilolla, että eurooppalaisten kansojen näyttämöllä, jossa vuosisatoja ainoastaan vierasten pahansuonti ympäröi meitä olemassaolostamme käymissämme taisteluissa, esiintyi kaksi sukulaista: suomalainen ja virolainen veli.

Eivät veljeksetkään kykene aina torjumaan vaaraa toisiltaan, mutta se tunne, että vastoinikäymisissämme meillä on joku, joka ymmärtää meitä, joka tuntee meidän tavallamme ja johon voi turvautua silloinkin, kun kaikki muu on vastaan — se auttaa monessa vaikeassa hetkessä sekä yksilöitä että kansoja. Sukulaisaateen ja heimotunteen hoitaminen — sen muita sivistyksellisiä ja yhteiskunnallisia etuja lukuunottamatta — on tältäkin kannalta katsoen tärkeätä vuosisatoja sitten toisistaan eristyneille ja muukalaisia vastaan käydyissä taisteluissa heikentyneille veljuskansoille, joiden päälle monta kertaa langetettiin hävittämisen tuomio.

Unkari tervehtii ilolla sitä määrätietoista toimintaa, jota suomalaisen yhteiskunnan oleellinen osa ja eri laitokset, ensi kädessä Suomalaisuuden Liitto, suorittavat tässä kohden. Suomessa täytyisi kuitenkin aikaansaada vakinainen yhteys ja vuorovaikutus Unkarin ja Viron vastaavien laitosten kanssa, jotta tämä toiminta tulisi tehokkaammaksi ja hedelmällisemmäksi. Luotan siihen, että »Fenno-Ugria», joka kuuluttaa kolmen kansan yhteenkuuluvaisuutta kolmella kielellä, on valtava askel tätä tietä myöten. Täytyisi edelleen periaatteeksi kehittyä, että jokainen laitos, joka on yhteydessä näiden kolmen kansan kanssa, olipa se virallinen, diplomaattinen tai yhteiskunnallinen, toimisi jokaisessa pyrkimyksessään siihen suuntaan, että nämä kolme kansaa lähestyisivät toisiinsa sielunsa, kulttuurinsa ja tunteensa puolesta.

Minulla on suuria toiveita tässä suhteessa vuonna 1927 Budapestissä toimeenpantavasta suomalais-ugrilaisesta kulttuurikokouksesta. Siinä voisivat entistä enemmän tulla välittömiin kosketuksiin paitsi koulumiehet myös a) tiedemiehet ja yliopistot, b) tieteellisten ja c) kaunotieteellisten seurojen edustajat, d) kauno- ja kuvaamataiteen piirit, e) taloudelliset piirit ja f) ylioppilasnuoriso.

Löydetään yhteisiä suhteita ja intressejä joka alalta. Sisäisempi kosketus ja läheisempi tutustuminen vaikuttaisi hedelmällisesti kaikkien kolmen kansan tieteeseen, kirjallisuuteen ja taiteeseen. Tuskin tunnemme vielä toistemme tieteellistä elämää, kaunokirjallisuutta ja taidetta, vaikka kaikilla näillä aloilla löydämme yhteisiä muinaisia

sivistyksellisiä jälkiä, joihin tutustuminen ja joiden pelastaminen on ei ainoastaan jaloa kutsumusta vaan myöskin suomalais-ugrialaista sivistyksellistä velvollisuutta.

Ungari asemik, dr. MIHÁLY JUNGERTH, on lahkesti meie lehe edustajale mahti annud ennast usutleda ja siis Soomest ja hõimuaatest muu seas järgmist avaldanud:

Tulen ikka hää meelega Soome, sest Soome ühiskondliku, teadusliku ja poliitilise elu otsekohene tähelepanemine mõjub minusse rahustavalt ja õhutavalt. Minu meelest tundub, nagu ei oleks maailma sõja rusuv ja rikkuv mõju siia ulatanud. Vankumata iseloomust, tõsisest tööst ja hariduse püüetest peetakse siin lugu nii sama kui ennen sõda. Autoriteet, teadus, teaduslik töö ja lugupidamine kultuuri vasta annavad poliitilisele ja ühiskondlikule arenemisele kindla aluse. Need omadused edustavad hiigla väärtust nüüdsel ajal kõlbuslikult rikutud maailmas, ja nad mõjutavad, et maailmasõja järel täiesti vabanenud Euroopa riikide seas Soome praegu, kes teab, esimeses kohas on poliitilise ja majandusliku kindlustumise poolest.

Me ungarlased paneme uhkusega selle tugeva vennasrahva arukat ja sihikindlat tõusmist tähele. Konstateerime rõõmuga, et Euroopa rahvaste näitelaval, kus ainult võõraste paha soovimine meid aastasadad oma olemasolu pärast võideldud võitluses ümbritseb, kaks sugulast, Soome ja Eesti vend, esineb.

Vennadki ei suuda ikka hädaohtu teineteise kallalt tõrjuda, aga see tundmus, et meie ohtudes meil ikka keegi on, kes meid mõistab, kes meid meie viisi tunneb ja kelle pääle me ka siis võime toetada, kui kõik muu meie vasta on, aitab mitmes raskes silmapilgus nii isikuid kui rahvaid. Suguluse aate ja hõimutundmuse hellimine — ta muid hariduse ja ühiskonna kasusid arvesse võtmata — on sellestki seisukohast tähtis aastasadade eest teineteisest lahku läinud ja muulaste vasta peetud võitlustes nõrgenenud vennasrahvastele, kelle üle mitu korda hävitamise kohtuotsus langetati.

Ungari tervitab rõõmuga seda sihikindlat tegevust, mida Soome ühiskonna oluline osa ja eri asutused, eestkätt Soomluse Liit, selle poolest avaldab. Soomes peaks siiski jäädav ühisus rajatama ja vastastikkune mõju Ungari ja Eesti vastavate asutustega alustatama, et see tegevus tõhusamaks ja viljakamaks saaks. Usun sellesse, et »Fenno-Ugria», mis kolme rahva ühtekuuluvust kolmel keelel kuulutab, valdav samm sel teel on. Edespidi peaks põhjusemõtteks arenema, et iga asutus, mis nende kolme rahvaga ühenduses on, olgu see ametlik, diplomaatiline ehk ühiskondlik, igas ettevõttes selle sihi poole püüaks, et need kolm rahvast teineteisele läheneksid hinge kultuuri ja tundmuste poolest.

Minul on selle poolest suuri lootusi 1927 a. Budapestis toime pandava Soome-Ugri kultuurikoosolekust. Pääle koolimeeste võikid a) teadusemebed ja üliõpilased, b) teaduslikkude, c) iluteaduslikkude seltside edustajad d) ilu- ja kujutavate kunstide ringkonnad, e) majanduslikud

ringkonnad ja f) ülikooli noorsugu vahetumasse kokkupuutumisesse astuda.

Ühiseid suhteid ja huvisid leitakse igalt alalt. Lähem kokkupuutumine ja tutvumine mõjuks viljakalt kõigi kolme rahva teadusesse, kirjandusesse ja kunsti. Vaevalt tunneme veel teineteise teaduslikku elu, ilukirjandust ja kunsti, ehk küll kõigil neil aladel ühiseid muistseid hariduse jälgi leiame, millega tutvumine ja mille päästmine mitte ainult ülev kutse ei ole, vaid ka Soome-Ugri hariduslik kohustus.

Poimintoja ♦ Teated ♦ Bõngészés.

Teise Soome-Ugri kultuurikoosoleku otsused ♦ Toisen suomalais-ugrilaisen kulttuurikokouksen päätökset ♦ A második finn-ugor kultúrális kongresszus határozatai.

Mineval suvel enne jaanipäeva oli mõnede aastate eest vabaks saanud Eesti pealinnas Soome-Ugri rahvaste pidukoosolek. Kutse, milles Eesti vennad lahkesti palusid teisele Soome-Ugri kultuurikoosolekule tulla, lõppes õhutusega:

»Ühinegem Kalevi hauakünkal Koidu ja Hämariku rõõmsal ajal! Ühinegem ja kuulakem ühiseid südame helisid, mis meie hinge veel kaugest ühisest muinasajast on alale jäänud! Tulgem endid nende vennastundmustega elustama! Tulge Teie, kes nende tundmuste ärkamise võimu usute, tulge iseäsanis Teie, kes seda ei usu!

Olgu Koidu ja Hämariku jumaluslugu Soome-Ugri hõimude ühinemise ilusaks mõistukujuks.»

Suur oli hõimurahvaste ühinemine Tallinnas juulikuul 19—21 päeval. Osavõtjate seas oli päale eestlaste ja soomlaste, kes loomuliku põhjuse pärast enamuse sünnitasid, ohtrasti ungarlasi, mõni sõrjään, liivlane ja muid ohupäiviste sugurahvaste edustajaid. Meeldiv oli konstaterida seda tähelepanekut, mis Eesti ja muude sugurahvaste valitsuste poolt koosolekule osaks sai. Iseäsanis teenib nimetamist Ungari valitsuse soov, et järgmine koosolek Ungaris peetaks. Kuida koosolek selle soovi vastu võttis, see selgub järgmisest, kus koosoleku suure vaimustuse ja ühemeelsusega häaks kiidetud otsused esitatakse.

Soome-Ugri II kultuurikongress võtab suure lugupidamise ja tänu-tundega vastu Kuninglikku Ungari Valitsuse poolt professor, krahv PÁL TELEKI läbi esitatud kutse järgmise kultuurikongressi ärapidamiseks Ungaris 1927 aastal.

Koosolek otsustab:

1) Eesti, Soome ja Ungari poolt igast rahvusest kolm edustajat valida, kes kohustatud ja volitatud on oma maa oludele vastavat organisatsiooni looma, mis oleks Soome-Ugri hõimude lähenemise püüete kandja, süvendaja ja laialilaotaja ja kongressi korraldustööde tegija;

2) edustajateks valida a) Eesti poolt hariduseministeeriumi kooli osakonna juhataja GUSTAV OLLIKU, professor PEETER PÖLLU ja riigikogu liikme KONSTANTIN PÄTSI b) Soom poolt koolinõunik MATTI PESOSE, koolinõunik ALFRED JOTUNI ja ministeeriumi esitusnõunik YRJÖ LOIMARANNA; ja c) Ungari poolt dr. ALADÁR BÁNI, direktor JÓZSEF QVINTI ja koolijuh. SÁNDOR ISPÁNOVITSI;

3) Soome edustajaid paluda võimalusi ajakirja asutamiseks leida, mis Soome-Ugri hõimude lähenemise püüete keskkohaks ja avaldajaks oleks ja milles kõik sugurahvad võimalust mööda kaastööd teeksid.

Kongressi lõpus kogusid valitud Ungari, Eesti ja Soome edustajad, et sugurahvaste vaheliseks toimkonnaks liituda. Siis valiti toimkonna juhatajaks koolinõunik MATTI PESONEN Helsingist. Mis määras ja mis moodi kultuurikoosoleku otsuseid senni on teostatud, selgub sest »Fenno-Ugria» esimesest numbrist.

Viime kesänä juhannuksen edellä oli äskettäin vapautuneen Eestin pääkaupungissa suomalais-ugrilaisten kansojen juhla kokous. Kutsu, jolla Eestin veljet vierasvaraisesti pyysivät sukulaiskansoja saapumaan toiseen suomalais-ugrilaiseen kulttuurikokoukseen, päättyi kehoitukseen:

»Yhtykäämme Kalevin hautakummulla Koiton ja Hämärättären iloisana aikana! Yhtykäämme ja kuunnelkaamme yhteisiä sydämen helinöitä, jotka vielä ovat säilyneet sielussa kaukaisesta yhteisestä muinaisajasta. Tulkaamme elähyttämään itseämme noilla veljestunteilla. Tulkaa Te, jotka uskotte niiden tunteiden heräämisvoimaan, tulkoott erittäinkin ne, jotka eivät sitä usko!

Olkoon Koiton ja Hämärättären jumalaistaru suomalais-ugrilaisten heimonen yhtymisen kauniina vertauskuvana.»

Suuri olikin heimokansojemme yhtyminen Tallinnassa kesäkuun 19—21 p:nä. Osanottajien joukossa tavattiin paitsi eestiläisiä ja suomalaisia, jotka luonnollisista syistä muodostivat enemmistön, runsaasti unkarilaisia, joku syrjääni, liiviläinen y. m. kovaosaisen sukukansamme edustaja. Mieluisaa oli todeta se huomaavaisuus, joka Eestin ja muiden sukukansojen hallitusten taholta tuli kokouksen osaksi. Erityisen maininnan ansaitsee Unkarin hallituksen pyyntö, että seuraava kongressi pidettäisiin Unkarissa. Miten kokous suhtautui tähän pyyntöön, näkyy seuraavasta, jossa esitetään kokouksen suurella innostuksella ja yksimielisyydellä hyväksymät ponnet.

»Toinen suomalais-ugrilainen kulttuurikokous ottaa vastaan suurella arvonannolla ja kiitollisuuden tuntein Unkarin Kuninkaallisen Hallituksen, professori kreivi PÁL TELEKIN kautta esitetyn pyynnön, että seuraava kulttuurikokous pidettäisiin Unkarissa vuonna 1927.

Kokous päättää:

1) valita Eestistä, Suomesta ja Unkarista kustakin kansasta kolme edustajaa, jotka velvoitetaan ja valtuutetaan muodostamaan oman maansa oloja vastaavan järjestön, joka olisi suomalais-ugrilaisten heimojen lähenemispyrntöjen ylläpitaja, syventaja ja levittäjä sekä kulttuurikokouksen järjestämistöiden tekijä;

2) valita edustajiksi a) Eestistä ministeriön osastonjohtajan GUSTAV OLLIKIN, professori PEETER PÖLDIN ja Riigikogun jäsenen KONSTANTIN PÄTSIN; b) Suomesta tarkastaja MATTI PESOSEN, tarkastaja ALFRED JOTUNIN ja ministeriön esittelijäneuvoksen YRJÖ LOIMARANNAN; c) Unkarista tohtori ALADÁR BÁNIN, semin. joht. JÓZSEF QVINTIN ja leht. SÁNDOR ISPÁNOVITSIN;

3) pyytää Suomen edustajia, mikäli mahdollisuuksia on olemassa, perustamaan aikakausilehden, joka olisi suomalais-ugrilaisten heimojen lähenemispyrkimysten keskuksena ja ilmituojana ja jota kaikki sukukansat mahdollisuuden mukaan avustaisivat.»

Kongressin lopussa kokoontuivat kokouksen valitsemat Unkarin, Eestin ja Suomen edustajat järjestäytymään sukukansain väliseksi toimikunnaksi, ja valittiin tällöin toimikunnan puheenjohtajaksi tarkastaja MATTI PESONEN Helsingistä. Missä määrin ja millä tavoin kulttuurikokouksen päätöksiä on tähän mennessä toteutettu, näkyy tästä »Fenno-Ugrian» ensimmäisestä numerosta.

A mult év nyarán, Szent Iván napja előtt, a nemrég fölszabadult Észtország fővárosában tartották a vérségi eszme harcosai a finn-ugor népek ünnepi kongresszusát. Észt testvéreink részéről a rokonnépekhez intézett, vendégszeretetről tanúskodó és barátságos hangú meghívó utolsó mondatait méltóknak tartjuk arra, hogy szószerint idézzük őket:

»Egyesüljünk a Hajnal és Alkony vidám évadja idején Kalev sírhalma ormán. Egyesüljünk és hallgassuk egymás szívének dobogását, hogy megcsendüljenek fülünkben a közös őskor régi, elfeledt akkordjai. Jöjjünk össze és fürösszük meg lelkünket a testvéri érzés üdítő harmatában. Jöjjetek mindnyájan, akik ezen érzelmek ébredésében hinni tudtok és jöjjetek főképp ti, akik nem hisztek benne!

A Hajnal és Alkony regéje legyen a finn-ugor népek egyesülésének szimbóluma.»

Június 19—21.-én, Tallinban zajlott le a rokonnépek egyesülésének impozáns ünnepe. A résztvevők között az észteken és finneken kívül — akik természetes okoknál fogva többségben voltak — láttunk bőségesen magyarokat, sőt zürjén, liv és több más sorsüldözött testvérnépünk tagjai közül is néhány képviselőt. Örömmel kell megállapítanunk, hogy az észt nemzet és más rokonnépek kormánya rendkívüli figyelmességben részesítette a kongresszus résztvevőit. Különös említést érdemel a magyar kormány kérése, hogy a következő kongresszust Budapesten tartsuk. A kongresszus résztvevőienek e kérés iránti magatartására a kongresszus egyhangú lelkesedéssel hozott alábbi határozatai kellő fényt derítenek:

»A második finn-ugor kultúrális kongresszus a magyar kormány dr. TELEKI PÁL gróf egyetemi tanár útján előterjesztett kéréséhez a legőszintébb tisztelettel és leghálásabb köszönettel hozzájárul.

A kongresszus határozatából

1) választottak Észt-, Finn- és Magyarországból 3—3 képviselőt, akiket köteleztek és fölhatalmaztak arra, hogy alakítsanak a helyi

körülményeknek megfelelő szervezetet, amelynek föladata a finn-ugor népek közeledési törekvéseinek fönttartása, elmélyítése és terjesztése, nemkülönben a kulturális kongresszusok rendezésére vonatkozó munkák végrehajtása;

2) képviselővé választották a) Észtországból GUSTAV OLLIK miniszteriumi osztályfőnököt, PEETER PÖLD tanárt és KONSTANTIN PÄTS riigikogui képviselőt; b) Finnországból MATTI PESONEN főtanfelügyelőt, ALFRED JOTUNI tanfelügyelőt és YRJÖ LOIMARANTA államtitkárt; c) Magyarországból BÁN ALADÁR dr.-t, QUINT JÓZSEF tanítóképző-intézeti és ISPÁNOVITS SÁNDOR polgári iskolai igazgatót;

3) fölkérték Finnország képviselőit arra, hogy — amennyiben az általános óhaj megvalósíthatására kilátás mutatkozik — alapítsanak folyóiratot azzal a kikötéssel, hogy az a finn-ugor népek közeledési törekvéseinek központja és kifejezője legyen és azt a lehetőségek szerint az összes finn-ugor népek támogassák.»

A kongresszus végén Magyar-, Észt- és Finnország kongresszus választotta képviselői összegyűltek, rokonnemzetközi bizottsággá alakultak és a bizottság elnökévé PESONEN MÁTYÁS (Matti Pesonen) helsinki főtanfelügyelőt választották. A «Fenno-Ugria» első számából megállapítható, hogy miképen és milyen mértékben valósultak meg a kongresszus határozatai eddigelé.

Suomalaisuuden Liitto nykyisellään. ♦ A Finnség Szövetségének jelenlegi helyzete és munkaköre. ♦ Soomluse Liit praegu.

Suomalaisuuden Liitto, joka perustettiin kirjailija JOHANNES LINNANKOSKEN aloitteesta Snellmanin 100-vuotispäivänä 1906 suomalaiskansallisia pyrkimyksiä tukemaan ja ajamaan, on maansaavutettua itsenäisyytensä huomattavasti kasvanut ja laajentunut, ollen muodostumassa suorastaan valtakunnalliseksi järjestöksi. Sillä on Helsingissä Aurorank. 7:ssä oma osakehuoneustonsa toimistoineen ja vakituisine toimihenkilöineen. Paitsi keskushallitusta ja valmistavaa toimikuntaa kuuluu liittoon neljä keskushallituksen alaista eri osastoa, jotka omine johtokuntineen ja jäsenistöineen ovat aivan kuin erityisiä järjestöjä. Liiton keskustoiminnan puolesta ylläpidetään liiton huoneustoa ja kustannetaan yhteinen toimisto hoitajineen, kanslioineen ja kaikkine muine menoineen, samoin liiton vuosikirja, yleiset kustannukset ja muut sellaiset, jotaavastoin varsinaisen työn liiton pääaloilla suorittavat osastot. — Liiton puheenjohtajana vuodesta 1920 lähtien on toht. RAFAEL ENGELBERG, joka nykyään väliaikaisesti hoitaa myöskin liiton yleisen sihteerin tointa; rahastonhoitajana joht. HANNES MYLLYLÄ.

Osastoista on ensimmäinen Suomalaiskansallinen Osasto. Se työskentelee suomen kielen, suomalaisen kirjallisuuden, kansallisten pyrkimysten ja kansanvalistuksen hyväksi, jatkaen pääasiallisesti sen kirjailija Linnankoski-vainajan ohjelman toteuttamista, jota varten Suomalaisuuden Liitto alunperin perustettiin. — Osaston puheenjohtajina toimivat toht. RAFAEL ENGELBERG ja esittelijäneuvos

YRJÖ LOIMARANTA ja sen sihteerin tehtäviä on toistaiseksi hoitanut liiton yleissihtteri.

Toinen osasto on **Rajaseutusosasto**. Ainoana järjestönä, jonka toimialaan kuuluu maan koko rajaseutu, se työskentelee takapajulle jääneiden rajaseutujen sivistykselliseksi ja taloudelliseksi kohottamiseksi, m. m. julkaisemalla erikoista »Rajaseutu»-nimistä aikakauslehteä, perustamalla rajaseutuihin kirjastoja, esitelmätoiminnalla, avustamalla ja järjestämällä kansanopetustoimintaa erinäisissä syrjäinjätetyissä seuduissa, tekemällä esityksiä virastoille rajaseutujen tarpeista, toimeenpanemalla tutkimuksia rajaseutujen oloista j. n. e. On juuri järjestellä asiamiesverkko, jonka avulla voidaan toteuttaa osaston valistustarkoituksia, samalla kun se helpottaa olojen ja tapausten seuraamista rajaseutualueilla. Liiton toimistoon tulee niinikään rajaseutualueiden sanomalehdet. Osasto on saanut toimittakseen myös valtiolle kuuluvia tehtäviä. Niinpä on esim. mainittava kuluneena vuonna sisäasiainministeriön osastolle antama ja jo suoritettu tehtävä järjestää kirjastot, yht. 20 eri kirjastoa, rajavartiosotilaille. Suunnitelmiin kuuluisi edelleen, jos varat sen sallisivat, ryhtyä perustamaan oppilaskoteja muutamain harvaanasuttujen rajaseudun kansakoulujen yhteyteen. — Osaston puheenjohtajina toimivat ylijoht. U. BRANDER ja kouluneuv. A. J. TARJANNE ja sihteerinä on op. PEKKA PUHAKKA, joka on myös »Rajaseutu» lehden päätoimittajana.

Seuraa **Ulkosuomalaisosasto**. Se on järjestänyt niin sanotun ulkosuomalaistoimiston, joka erityisine toimihenkilöineen pitää yllä yhteyttä maan rajojen ulkopuolella, erityisesti Yhdysvalloissa, mutta myös muualla asuvain suomalaisten ja kotimaan välillä. On käynyt selväksi, että tällainen toimenpide on mitä kipeimmän tarpeen vaatima — onhan sellaiset suuremmatkin maat kuin Saksa ja Ruotsi pitäneet välttämättömänä ryhtyä mitä laajimpiin ja suurisuuntaisimpiin toimenpiteisiin oman kansallisuuden auttamiseksi ulkomailla, ylläpitämällä suuria järjestöjä tarkoitusta varten. Suomalaisuuden Liiton ulkosuomalaistoimisto on lyhyellä toiminta-ajallaan saanut jo melkolailla suhteita varsinkin Yhdysvalloissa asuviin suomalaisiin. Toiminta kehittyy verrattain ripeästi — ikävä vain ettei tämään tärkeä yritys ole vielä riittävästi rahoitettu. — Osaston puheenjohtajana toimii ent. ministeri NILO LIAKKA ja sihteerinä toistaiseksi liiton yleissihtteri, jonka lisäksi ulkosuomalaistoimistoa hoitaa hra E. N. KARHISTO.

Neljäntenä on **Sukukansaosasto**, toimien suomalais-ugrilaisen kulttuurityön ja kulttuuriyhteyden edistämiseksi. Se on ollut yhteistoiminnassa varsinkin unkarilaisten ja virolaisten, mutta jonkun verran myös muutamien muiden heimolaiskansojemme kanssa. Kuluneena kesänä Tallinnassa pidetty suomalais-ugrilainen kulttuurikokous, unkarilaisten retkeilyt maassamme aina Petsamoa myöten y. m., joihin osaston ja liiton toimihenkilöt ovat johtavalla tavalla osallistuneet, ovat tämän sukukansayhteistoiminnan eräitä ulospäin näkyviä tosiasioita. Mainittu Tallinnan kokous on aiheuttanut useita sukukansainvälisiä yrityksiä kulttuuritoiminnan alalla, joihin tehtäviin

nimenomaan suomalaiselta taholta toivotaan aloitetta. Nämä tehtävät ovat nyttemmin kaikki siirtyneet Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosastolle, joten tällä on erittäin runsas ja huomattava työmaa edessään. Osasto julkaisee lehteä »Fenno-Ugria». — Osaston puheenjohtajana ja lehden päätoimittajana toimii tarkast. MATTI PESONEN ja sihteerinä sekä lehden toimitussihteerinä liiton yleissihteer, jotapaitsi osaston palveluksessa on vakituisesti unkarilainen kirjailija JÓZSEF FARAGÓ.

Liiton kanslian hoitajana toimii neiti AINO HAURU.

Kaikkiaan liiton keskustoiminnassa ja sen eri osastoissa on kulu-neena vuotena käytetty varoja noin 300,000 mk., josta suurin osa on saatu lahjoituksina ja kannatuksina eri tahoilta.

A Finnség Szövetsége (Suomalaisuuden Liitto) alapítása JOHANNES LINNANKOSKI író kezdeményezésére történt a finn nemzeti törekvések istápolása végett 1906-ban, Snellman születésének századik évfordulója alkalmából. Nevezett szövetség országunk fölszabadulása után rohamos fejlődésnek indult és országos szervezetté való átalakulás küszöbén áll éppen a pillanatban. Helsinkiben Aurorank. 7. szám alatt saját részvényhelyiséggel, különleges hivatalokkal és megfelelő személyzettel rendelkezik. A központi kormányon és az előkészítő bizottságon kívül négy osztály működik a szövetség kebelében. Említett osztályok vezetőségükkel és tagjaikkal önálló szervezetszámba mennek, jöllehet a központi kormánynak vannak alávetve. A szövetség központi bizottsága karban tartja a szövetség helyiségét, előteremti az általános hivatal és iroda szükségleteit, díjazza a személyzetet, kiadja a szövetség évkönyveit, fedezi az általános kiadásokat és egyéb fölmerülő költségeket, a szövetség munkakörébe tartozó tulajdonképeni teendők végrehajtásáról viszont a különböző osztályok gondoskodnak. — A szövetség elnöke 1920-tól kezdődőleg RAFAEL ENGELBERG dr., aki egyúttal a szövetség titkári hivatalának ideiglenes betöltéséről is gondoskodik. A pénztár kezelése HANNES MYLLYLÄ igazgató teendője.

Az osztályok közül első a Finn Nemzeti Osztály (Suomalaiskansallinen Osasto). Nevezett osztály feladata a finn nyelv, a finn irodalom, a nemzeti törekvések és a népoktatási ügyek ápolása azon programm szellemében, amelyet néhai Linnankoski író a Finnség Szövetsége számára megállapított említett szövetség megalapítása alkalmával. — Az osztály elnökei RAFAEL ENGELBERG dr. és YRJÖ LOIMARANTA államtitkár. A titkári teendőket egyelőre a szövetség általános titkára végzi.

Második osztály a Határvidéki Osztály (Rajaseutu-osasto). Nevezett osztály a maga nemében egyedül álló szervezet Finnországban, amennyiben annak munkaköre országunk egész határvidékének ügyeit felöleli. A Határvidéki Osztály többek között szerkeszti és kiadja a »Határvidék» (Rajaseutu)-című különleges folyóiratot, könyvtárakat alapít, előadásokat rendez és elősegíti a népoktatást a határtól távoleső vidékeken, tanulmányozza a határszéli viszonyokat és a határvidékek szükségleteit az illetékes hatóságokhoz fölterjesztésére és

egyéb áldásos működést fejt ki említett határszélek kulturális és gazdasági emelése érdekében. A Határvidéki Osztály jelenleg az ügvvivő-hálózat megalapításán fáradozik. E terv megvalósulása a határszéli népoktatás gondozását, továbbá a kérdéses vidékek viszonyainak és eseményeinek követését tetemes mértékben megkönnyíti. A határszéli területek hírlapjainak rendszeres átnézéséről a szövetség hivatala gondoskodik. Az osztály elintézés végett az állam részéről is kapott több ízben teendőket. Példának okáért megemlítjük a belügyminisztérium mult évi megbízását, hogy a határőrség csapatai részére húsz különböző könyvtárat alapítsunk. A teendő végrehajtását az osztály már befejezte. Az osztály tervei közé tartoznék, hogy néhány gyéren lakott határvidék népiskolái kebelében tanuló-otthonokat alapítson — ha pénzügyi viszonyaink megengednék. — Az osztály elnökei U. BRANDER főigazgató és A. J. TARJANNE tanügyi tanácsos. A titkári teendők végzéséről PEKKA PUHAKKA tanító, a Rajaseutu főszerkesztője gondoskodik.

Harmadik osztály gyanánt a Külföldi Finnek Osztálya (Ulkosoma laisosasto) következik. Nevezett osztály megalapította a külföldi finnek hivatalát, amely különleges személyzetével hazánk határain kívül — főképp az Egyesült Államok területén — letelepült finnek és az anyaország közötti egység fönntartását tűzte ki maga elé. Bebizonyosodott, hogy a legégetőbb szükség követeli efféle intézmény fönntartását. Megállapítható ugyanis, hogy a nálunk nagyobb Német- és Svédország is szükségesnek tartotta, hogy külföldön szétszóródott vérei támogatása végett széleskörű és nagyszabású intézkedésekhez folyamodjék és a cél elérése érdekében hatalmas szervezeteket alapítson. A Külföldi Finnek Osztálya rövid tevékenységi ideje alatt a külföldön, különösen az Egyesült Államokban lakó finnek és az anyaország között figyelemreméltó összeköttetéseket létesített. A tevékenység aránylag gyors iramban fejlődik tovább — sajnos, hogy e fontos kezdeményezéshez a megfelelő anyagi eszközök hiányoznak. — Az osztály elnöke NILO LIAKKA, volt miniszter. Titkári minőségben a szövetség általános titkára működik egyelőre. A Külföldi Finnek Hivatalának gondozását E. N. KARHISTO végzi.

Negyedik osztály a Rokonnépek Osztálya (Sukukansasto), amelynek működése a finn-ugor kulturális egység elősegítésére és ápolására szorítkozik. Nevezett osztály élénk összeköttetésben áll az észtekkel és magyarokkal, sőt más rokonnépeinkkel is vannak már bizonyos viszonyai. A mult nyári tallinni finn-ugor kulturális kongresszus, továbbá a magyar expedíciók keletfinnországi és petsamoi útja, melyeknek rendezésében és végrehajtásában a szövetség vezető szerepet játszott, rokonnépekkel való együttműködésünket kézzelfogható módon szemléltetik. Említett tallinni kulturális kongresszus számos rokon nemzetközi kezdeményezést pendített meg a kulturális tevékenység munkatérén. E kezdeményezések megvalósítását a kongresszus elsősorban a finnektől vája. E teendők gondozását illetékes körök kérésére a Finnég Szövetsége Rokonnépek Osztálya elvállalta s így rendkívül gazdag és figyelemreméltó munkatér előtt állunk. Az osztály kulturális folyóiratot

szerkeszt és ad ki »Fenno-Ugria« címmel. Az osztály elnöke és a folyóirat főszerkesztője PESONEN MÁTYÁS fõtanfelügyelõ. A titkári és helyettes szerkesztõi teendõket a szövetség általános titkára végzi. Említettekén kívül magyar részről FARAGÓ JÓZSEF az osztály és folyóirat állandó munkatársa.

A szövetség irodai teendõinek ellátásáról AINO HAURU úrleány gondoskodik.

A szövetség központi kormánya a múlt év folyamán mintegy 300,000 finn márkát használt fel céljai megvalósítása érdekében. Említett összeg legnagyobb részét ajándékok és támogatások révén szereztük össze.

Soomluse Liit, mis kirjanik JOHANNES LINNANKOSKE algatusest Snellmani 100-aastapäeval 1906 asutati Soome rahvuslikka püüdeid toetama ja edendama, on pärast maa iseseisvaks saamist silma paistvalt kasvanud ja laienenud. Praegu on ta otse üleriigiliseks organisatsiooniks kujunemas. Tal on Auroorak. 7:s omad osaühisuse ruumid talituse ja kindla talitusepersonaaliga. Pääle keskvalitsuse ja valmistava toimkonna kuulub liitu neli keskvalitsuse alust eri osakonda, mis oma eestseisuste ja liigete hulgaga otsekui eri organisatsioonid on. Liidu kesktoimkonna poolt peetakse liidu ruumid üleval ja maksetakse ühine talitus talitajate, kantselei ja kõigi muude kuludega, kirjastatakse liidu aastaraamat, tasutakse üleüldised ja muud väljaanded, kuna päris töö liidu pääaladel osakonnad teevad. — Liidu juhatajaks on 1920 alates dr. RAFAEL ENGELBERG, kes nüüd ajutiselt ka liidu kirjatöimetaja kohuseid täidab; laekahoidjaks on juh. HANNES MYLLYLÄ.

Osakondadest on **S o o m e R a h v u s l i k O s a k o n d** esimene. Ta töötab Soome keele, Soome kirjanduse, rahvuslike püüete ja rahvavalgustuse hääks, pääasjaliselt selle kadunud kirjanik Linnankoske eeskava täitmist jätkates, mille jaoks Soomluse Liit esialgu põhjendati. — Osakonna juhatajatena on tegevad dr. RAFAEL ENGELBERG ja esitusnõunik YRJÖ LOIMARANTA. Osakonna kirjatöimetaja kohuseid on ajutiselt liidu üleüldine kirjatöimetaja täitnud.

Teine osakond on **P i i r i m a a O s a k o n d**. Ainsa organisatsioonina, mille tegevuse alale riigi kogu piirimaa kuulub, teeb ta tööd mahajäänud piirimaade hariduse ja majanduse tõstmise hääks. Ta annab m. s. välja isesugust »Rajaseutu« (»Piirimaa«) nimelist ajakirja, asutab piirimaadesse raamatukogusid, korraldab ettekandeid, aitab ja korraldab rahvahariduse tegevust kaugemates, kõrvalejäänud maakohtades, teeb ametikohtadele ettepanekuid piirimaade tarvetest, korraldab piirimaa olude uurimise teekondi j. n. e. Praegu korraldatakse usaldusmeeste võrku, mille abiga võimalik oleks osakonna hariduse püüdeid teostada, kuna see ka ühtlasi olude ja sündmuste tähelepanekut piirimaadel kergendaks. Liidu talitusel käivad samuti piirimaa-alade ajalehed. Osakond on ka riigile kuuluvaid ülesandeid täidetada saanud. Nõnda tuleb näit. nimetada mineval aastal siseministeeriumi poolt osakonnale antud ja juba täidetud ülesanne raamatukogude, ühtekokku 20 eri raamatukogu, korraldamine piirivalvuse sõduritele. Kavatsuste

hulka kuulub edasi, kui rahaline seisukord lubab, õpilastekodude asutamine mõne hõredasti asutud piirima rahvakoolide juure. — Osakonna juhatajatena on tegevad ülijuh. U. BRANDER ja haridusenõunik A. I. TARJANNE ja kirjatöimetajana õp. PEKKA PUHAKKA, kes samuti »Rajaseutu» lehe päätoimetaja on.

Järgneb Väli-Soomes Osakond. Ta on n. k. Väli-Soomes talituse korraldanud, mis isesuguste tegelastega ühendust maa piiridest väljaspool, eriti Ameerika Ühisriikides, kuid mujalgi elavate soomlaste ja kodumaa vahel peab. On selgunud, et seesugune tegevus kõige hädalisema tarbe esile kutsutud on, sest on ju sarnased suuremadki maad nagu Saksamaa ja Rootsimaa vajaliseks pidanud kõige laialisemasse ja suurekavalisemasse tegevusesse astuda oma rahvuse aitamiseks väljamaa, seks otsarbeks suuri organisatsiooni üleval pidades. Soomluse Liidu Väli-Soomes Osakond on oma lühikese tegevuse ajal palju vahekordi iseäranis Ühisriikides asuvate soomlastega sidunud. Tegevus areneb võrreldes nobedasti — kahju ainult, et ka see tähtis ettevõtte ei ole rahaliselt küllalt kindlustatud. — Osakonna juhtajana on end. minister NIILIO LIAKKA tegev ja kirjatöimetajaks on esialgu liidu üldine kirjatöimetaja, mille kõrval Väli-Soomes talituse asjade eest hr. E. N. KARHISTO hoolitseb.

Neljandaks on Sugurahvaste Osakond, mis Soome-Ugri kultuuritöö ja kultuuriühtluse hääks töötab. Ta on seäranis ungarlaste ja eestlastega ühistevuses olnud, ja osalt muudegi Soome-Ugri hõimurahvastega. Mineval suvel Tallinnas peetud Soome-Ugri kultuurikoosolek, ungarlaste teekonnad meie maal Petsamoni j. m., millest osakonna ja liidu tegelased juhtival viisil osa on võtnud, on selle sugurahvaste ühistevuse mõned väljaspoole nähtavale tulevad tõed asjad. Nimetatud Tallinna koosolek on elusse kutsunud mitmed sugurahvaste vahelised ettevõtted kultuuri tegevuse alal, mis ülesannetele nimelt soomlaste poolt algatust loodetakse. Need ülesanded on nüüd kõik Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakonnale siirdunud, nii et tal eriti rikkalik ja tähelepanev töömaa ees on. Osakond annab välja »Fenno-Ugria» nimelist lehte. — Osakonna juhatajana ja lehe päätoimetajana on tegev koolinõunik MATTI PESONEN ja kirjatöimetajana ja lehe toimetuse sekretäärina liidu üldine kirjatöimetaja; pääle selle on alaliselt osakonna teenistuses Ungari kirjanik JÓZSEF FARAGÓ.

Liidu kantslei talitajana on neiu AINO HAURU tegev.

Kokku on liidu kesktöimkonnas ja ta eri osakondades läinud aastal umbes 300,000 Smk. tarvitatud, millest suurem osa annetuste ja toetuste näol mitmelt poolt on saadud.

Selostuksia ⇨ Arvustused ⇨ Beszámolás.

A. O. Väisänen, Heimokannel I, Viron kansanrunoja.
Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiö 1924. Siv. 208. Hinta 30 mk.

On ollut suurena puutteena suomalaisessa sivistyksessä, ettei sukukansojemme kansanrunoutta ole ollut kielellemme käännettynä. On senvuoksi tervehdittävä ilolla aloitetta »heimokanteleiden» kielellemme toimittamiseksi, jommoinen nyt on ilmestynyt Kalevalaseuran julkaisujen sarjassa ja Suomalaisen Kirjallisuuden Edistämisrahaston avustamana. Maist. A. O. VÄISÄNEN taas notkine itäsuomalaisine sanonnoineen ja perinpohjaisena Viron sekä virolaisen kansanrunouden ja kansanmusiikin tuntijana on epäilemättä ollut oikea henkilö toimittamaan kielellemme virolaisen heimokanteleen.

Valikoi ja suomentaja on käynyt työhönsä suurella asiallisuudella ja vakavuudella, herättäen alusta lähtien lukijassa täyden luottamuksen. Kaikesta päättäen on hän ensinnäkin osannut tehdä valikoinnin oivallisesti. Samoin tuntuu hän toimittajana käsittelevän runoja yhtä rohkeasti kuin hellävaraisestikin, saaden siten erittäin puhtaita, jopa »sormuksensoreutensakin» säilyttäneitä tuotteita. Hän hallitsee perinpohjaisella varmuudella vanhan suomalaisen runosanonnan ja tekee siten kääntäjänä vallan mallikelpoisia säkeitä. Runot pujottelee hän kiekhuroiksi ja sitoo sikermiksi hienolla psykoloogisella johdonmukaisuudella ja joutuu täten sommittelemaan kokoelmansakin siihen runohistorialliseen järjestykseen, että pienistä lyyrillisistä laulahuksista kasvetaan laveampaa eepillisyyttä kohti. Itse virolaista runostoa ei tässä yhteydessä ole tilaa käydä esittelemään ja tutkistelemaan, mutta tuntuu se lyhyesti sanoen yhtä viehättävältä ja suloiselta kuin on varmaan se värillisiin kansallispukuihinsa puettu neitonen, joka sen enimmäkseen on laulanut.

Onnistunut ja arvonsa mukaisen ulkonaisenkin asun saanut kokoelma, jonka jälkeen jääpi vain jännityksellä odottamaan seuraavia sukukansojen runouden sarjoja.

See on Soome hariduses suur puudus olnud, et meie keele sugurahvaste luulet ei ole tõlgitud. Sellepärast peab rõõmuga algatust tervitama »hõimukandleid» meie keele tõlkida, missugune nüüd Kalevala Seltsi seerias Soome Kirjanduse Seltsi Edendamise Fondi abiga on ilmunud. Mag. A. O. VÄISÄNEN oma nõtke Ida-Soome keele ja põhjaliku Eesti, Eesti rahvaluule ja rahvamuusika tundmisega on kahtlemata õige isik Eesti hõimukandle meie keele toimetajaks olnud.

Valiku tegija ja soomestaja on suure asjalikkuse ja tõsisusega töösse hakanud, algusest pääle lugejas täielist usaldust äratades. Kõige päält on ta osanud valiku hää kordaminekuga teha. Samuti tundub ta toimetajana rahvalaulusid nii sama julgesti kui hellalt käsitlevat, nõnda iseäranis puhtaid, kogu oma »sõrmuse toreduse» alal hoidnud tooteid luues. Ta valitseb põhjaliku kindlusega muistist Soome rahvaluule ütluseviisi ja loob nii moodi päris eeskujulikka luuleridasid. Laulud punub ta kimbuks ja seob salguks peene psühholoogilise järje-

kindlusega. Nii on ta võinud oma kogu sellesse luuleajaloolisesse järge seada, et väikestest lüürilistest lauludest laiema eepilisuse poole edenetakse. Eesti rahvaluulet ennast eritleda, seks ei ole siin ruumi, aga ta tundub, lühedalt üteldes, nii sama meeldiv ja armas, kui on ehk see värvikatesse rahvariietesse ehitud neiukenne, kes ta esimeseks on laulnud.

Õnnestunud ja väärtusele vastav on kogu välimus saanud. Põnevusega jääme järgmisi sugurahvaste luule seeriaid ootama.

RAFAEL ENGELBERG.

Elsa Enäjärvi, Ihminen varjo ynnä muita novelleja (Inimese vari ja teisi eesti novelle). Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiö 1924. Siv. 205. Hinta 20 mk.

Rõõmustaval viisil hakkab täisi terapäid ilmuma Soome ja Eesti noorema haritlaspõlve seas viimasel ajal võimistund ja hooguläind, eriti intensiivselt Hõimuklubide ymber koondund hõimutööst. Kaudiks näiteks selle kohta on päälkirjal nimetat, möödund jõuludeks ilmud soome keelde tõlgit eesti külanovellivalik. Tõlkijal on harastust jatkund põhjalikult tutvuda eesti keele ja kirjandusega, m. s. oma mitmekordsete Eestis viibimiste aegu, ta on oma kodumaalgi avalikkuses osutand elavat kirjanduseharrastust, nii et võib igati usaldada teht valiku maitset kui ka sooritet tõlketöö tehnilise kylje hädust.

Vielt autorilt — J. Oksalt, F. Tuglaselt, A. H. Tammsaarelt, Jakob Mändmetsalt, Albert Kivikalt — kokku yksteist novelli, millede kõikide aineks on Eesti põlluharijamaa syda-kyla, eri autorite sule all eri toonis valgustet, alates synga Oksaga ja lõpetades nooruslikult mahlakasõnalise Kivikaga. Mändmets, kõige vanem, on ka ilukirjanikuna oma kogu toodangus kui ka selles valikus ant näites kõnesolevaist kahvatuim, on kyl ilmsesti siia võet ainult oma novelli pala aine edustavuse tõttu, kuna selles kõrtsist räägitakse, ja milline reaalne kujutus olekski muulasel eesti kylast, kui ta ei tutvuks selle kyla kurnajate suurima ja uueaegseima, nydyd kyl juba ajalukku variseva leidusega, kõrtsiga. Sama tendentsiga osalt seletub vist ka mõne Mändmetsaga kirjanikuprioriteedis Eestis edukalt võistleva prosaisti nime (Vilde, Metsanurk, Luts, Juh. Liiv jm.) väljajäämine antoloogiast, kuigi kindlasti ka paratamatusega, et isegi sellist kääbuskirjandust, nagu eesti oma, on raske maitsete erineamise puhul tyhjendavalt edustada ka kõnesolevagi võrra õnnestund kahelsajal lehekyljel.

Kuid need Soome arvustuses haruldast sooja poolehoidu leidnud tõlkeread asjaliku, tõlgit autoreid iseloomustava eessõnaga (milles oleks ehk väärind mainimist veel ainult tõlgitava aine paiguti silma paistev tavalisest vabam käsitelu) varustetuina ongi loodetavasti ainult vääriline, rõõmuga tervitetav algus kehvas kodus võrsund eesti kirjanduse Soome vennasmaasse ilmumisel. Sama teed edasi astudes kindla eelarvamusega meeles, et Soome ja Eesti ikka kuidagi on jumalaist yhtepand, nii et väike keelevahe ei pea lahutama, ja et nende maade kultuurvarad yleilmilise mõõdupuu karmi kriitika tollita peavad

teed leidma teineteise juurde, teostatakse Soomes Eesti vennasrahva tundmise syvendudes yhtlasi igivana »tunne-iseend» põhimõtet ja moraaliselt kohustetakse kultuuris nooremat Eestit sama põhimõtte järele talitama oma kultuur-orientatsioonide ja sympaatiate valikul.

Ilahduttavalla tavalla alkaa näkyä täysiä tähkäpäitä Suomen ja Viron nuorimman sivistyneistön keskuudessa viime aikoina orastaneesta, varsinkin heimoklubien tarmokkaasti suorittamasta heimo-työstä. Kauniina näytteenä siitä on otsakkeessa mainittu, menneeksi jouluksi ilmestynyt virolaisten novellien suomennosvalikoima. Kääntäjällä on ollut harrastusta perinpohjin perehtyäksen Viron kieleen ja kirjallisuuteen, m. m. tekemällä useita Viron-matkoja; niinkään hän on kotimaassaankin julkisuudessa osoittanut vilkasta kirjallisuuden harrastusta, joten uskaltaa ilman muuta sanoa valikoinnin olevan tehdyn hyvällä maulla ja käännöksen teknillisessä suhteessa saavuttaneen etevän tason.

Viideltä kirjailijalta — Jaan Oksilta, Friedebert Tuglasilta, A. H. Tammsaareltä, Jakob Mändmetsiltä — yhteensä yksitoista novellia, joitten kaikkien aiheena on Viron maanviljelijämaan sydän — kylä, jota eri auktorit valaisevat eri tavalla, alkaen synkästä Oksista ja päättyen nuorekkaan meheväsanaiseen Kivikasiin. Mändmets, vanhin, kaunokirjailijana sekä koko tuotannoltaan että tässä kokoelmassa esiintyvistä näytteistä päättäen haalein, on ilmeisesti otettu kokoelmaan vain pikkunovellinsa aiheen edustavuuden takia: se käsittelee kõrtsia, kyläkapakkaa, ja millainen reaalinen kuva olisikaan muukalaisella virolaisesta kylästä, ellei hän saisi tutustua tähän kartanonmistajain — kylän vaivan suurimpaan ja uudenaikaisimpaan, nykyisin kyllä jo historialliseksi käyneeseen löytöön, kyläkapakkaan. Sama tendenssi selittänee osaksi usean Mändmetsin kanssa kirjailijaprioriteetista voittoaistikin taistelevan virolaisen prosaistin nimen (Vilde, Metsanurk, Luts, Juh. Liiv j. n. e.) poisjäämisen; mutta tämän selityksen täydentänee se seikka, että on mahdotonta saada sellaista-kaan kääpiömäistä kirjallisuutta, jollainen virolainen kirjallisuus on, maun erilaisuuden vuoksi tyhjentävän edustavasti mahtumaan kahdellesadalle sivulle.

Mutta tämä suomalaisen arvostelun taholta suopeasti vastaan-otettu käännössarja, johon liittyy asiallinen, mukaanpäässeitä kirjailijoita luonnehtiva esipuhe (johon olisi ehkä vielä pitänyt lisätä maininta siitä, että käännökset näyttää paikotellen tehdyn tavallista vapaammin), toivottavasti onkin vain arvokas ilolla tervehdittävä alku köyhässä kodissa kasvaneen virolaisen kirjallisuuden Suomen veljesmaahan tulolle. Samaa tietä eteenpäin astuen, mielessä varma ennakkokäsitys siitä, että Suomi ja Viro sittenkin ovat taivaisten voimien yhdistämät, niin ettei niitä pieni kieliero saa arastuttaa toisistaan, ja edelleen mielissä käsitys siitä, että näitten maitten kulttuuriolosuhteiden täytyy yleismaailmallisen mittapuun säälimättömän krtiikin tullitta päästä toistensa luo, toteutetaan Suomessa — samalla kuin Viron veljeskansan tunteminen syventyy — ikivanhaa »tunne-itseä» peri-

aatetta ja moraalisesti velvoitetaan kulttuuriltaan nuorempaa Viroa saman periaatteen mukaisesti toimimaan sen orienteerautuessa sivistyksellisesti ja kiinnittäessä sympatioitaan.

J. M—G.

Juhani Aho, Õpetaja proua. Autori loaga Soome keelest tõlkinud V. Ridala. Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus. 1924. (JUHANI AHO, Papin rouva. Tekijän luvalla suomen kielestä kääntänyt V. Ridala.)

Se tapa, jolla virolainen Suomi-harrastus on valinnut suomalaisen kirjallisuuden tuotteita viron kielelle käännettäväksi, on varmaan tulkittava tämän harrastuksen määrätietoisuuden ja johdonmukaisen suunnitelmallisuuden kuvastajaksi. Valikointihan on ollut suuressa määrässä kirjallishistoriallinen: klassikkomme Kivi, Aho, Leino, vähin myös Järnefelt, Ivalo ja Linnankoski ovat äskeisinä aikoina tulleet siirretyiksi virolaiseen lukupiiriin pohjateoksiksi ja vasta sen jälkeen on ajateltu ja ajateltaneen varsinaisten päivän kirjojen, nykyään elävien kirjailijoiden uusimpien teosten viron tamista. Tämän periaatteen, joka asettaa kirjojen taiteellisen pätevyyden sekä kansallisen ja historiallisen merkityksen ajankohtaisuutta tärkeämmäksi ja osoittaa siten vakavaa suomalaiseen kulttuuriin syventymisen halua, tämän periaatteen ilmentymä on myöskin Juhani Ahon »Papin rouvan» ilmestyminen viron kielellä viime vuoden lopulla.

Ahoa on julkaistu viroksi enemmän kuin ketään muuta suomalaista kirjailijaa. »Lastuja» alettiin jo varhain viron taa, joten niiden parhaimmisto jo on viron kielellä olemassa, »Rautatie» on virolaisille heidän omalla kielellään tuttu ja »Papin rouvaa» edeltäneeseen Ahon kirjailijakauteen kuuluvat »Helsinkiin» ja »Yksin» ovat aikaisemmin ilmestyneet viroksi. — Suunnittelun alaisena kuuluvat lisäksi olevan »Panun» sekä »Muistatko —?»-kirjan käännökset. Jos nämä suunnitelmat toteutuvat, ja jos edellä mainittuihin teoksiin vielä liittyisi vironkielinen »Juha», mikä romaani taiteellisilla ominaisuuksillaan kyllä ansaitsee sijan kansallis-romanttisen »Panun» rinnalla, olisikin Juhani Ahon runomaailman rikkain osa avattu Viron kansan vastaanotettaviin.

Kun nyt virolaisen käännös-uutuuden kehoittamana ryhdyin uudelleen lueskelemaan »Papin rouvaa», tulvahti huomiooni ennen kaikkea teoksen ajanväri, sen 90-luvun leima. Koko ympäristö, idyllinen pappila, jonka yllä kaartuu aholainen ikuinen kesäpäivä, on niin kirkas ja siniväreissään puhdas, että kesämme sellaisena loistaa vain Aholla ja 1800-luvun ruotsinkielisillä klassikoilla, Sillanpään ja Lehtosen luonnonympäristö ja suvi on niiden rinnalla helteistä elämää. Taikka ihmiset: Ellin yksiviivainen lyyrillisyyttä, alistuvaisuus ja haavemieli tuskin enää toisenlaatuiseen pappilakasvatuksen ja vilkkaamman kulkuyhteyden aikana synnyttäisi juuri sellaista tragediaa kuin »Papin rouvan»; ja Olavin estetisoiva diletanttilaatu taas on vuosikymmenen esteettis-eroottiselle kirjallisuudenvir-

taukselle kuvaava. Molempien päähenkilöiden keskustelut, nuo tasaiset, särmättömät, viivähtelevät puhelut, liikkuvat käsitemaailmassa, joka on luonteenomainen realismin ja sitä seuranneen estetisoinnin kaudelle. Sellaiset kysymykset kuin naisemansipatio, avioero, norjalainen kirjallisuus ovat tulokkaita, jotka tämä elämänpiiri ottaa vastaan tuorein mielenkiinnoin ja jännittyvin aivoin ja sydämin. Eihän kirjan ilmestymisaika tosin tahtonut tunnustaa henkilökuvia omikseen tai ainakaan niitä eettillisesti hyväksyä; »Papin rouvastahan» tuli, kuten tunnettua, kirjallisen suuntataistelun aihe, mikä taistelu taas riisti huomion pois kirjan taiteellisista ominaisuuksista.

Tältä pohjalta lähtevän suomalais- ja kirjallis-historiallisen mielenkiinnon luulisi voivan säilyä virolaisellekin lukijalle. Varmaan saavat kirjan taiteelliset ansiot myös uusien lukijain tunnustuksen; onhan »Papin rouva» muuan kirjallisuutemme parhaita proosateoksia, kuten prof. Gunnar Castrén lausuu.

Ahon tyyliominaisuudet, ennen muuta sanonnan soinnullisuutta koskevat, eivät »Papin rouvassa» esiinny äärimmillään; kirjailijan sanonta on tavallista suppeampaa ja yksinkertaisempaa. Tämä tietysti on jonkin verran auttanut kääntäjää, jonka kielenkäyttö muuten tunnua olevan tavallista virolaista tekstiä suomalaisvoittoisempaa. Ymmärtääkseni on kääntäjä ilmaisuuden sävyyn suhtautunut niin suurella hartaudella kuin vieraan kielen rajoissa on mahdollista. Lähempi käännösasuun kohdistuva arvostelu ei tietenkään suomenkieliseltä taholta voi tulla kysymykseen. — Sen sijaan on tältä puolen Suomenlahtea erityinen syy hartaan kiitollisuuden julkituomiseen siitä kulttuurityöstä, mitä leht. Grünthal-Ridala eräänä Viron ja Suomen välisen henkisen vuorovaikutuksen kaikkein uutterimpia toteuttajia on jatkuvasti suorittanut ja mistä »Papin rouvan» virolainen käännös on uusimpana osoituksena.

Seda viisi, millega Eesti Soome-harrastus Soome kirjanduse tooteid Snende eestistamiseks on valinud, võib kindlasti selle harrastuse sihikindluse ja korrapärase kavatsuslikkuse peegeldajaks tõlgitseda. On ju see valik suurel määral kirjanduslik-ajalooline olnud: meie klassikud Kivi, Aho, Leino, veidi ka Järnefelt, Ivalo ja Linnankoski on viimasel ajal Eesti lugejatele põhjapanevatena teostena tutvustatud ja alles nüüd on hakatud õigete uudistööde, praegu töötavate kirjanikkude kõige uuemate teoste eestistamise pääle mõtlema. Selle põhimõtte, mis raamatukunstile väärtust ja rahvuslikku ning ajaloolist tähtsust taaktuaalsusest tähtsamaks tunnistab ja seega tõsiselt Soome kultuuris seväenemise soovi avaldab, selle põhimõtte väljendusena on ka Juhani Aho »Õpetaja proua» ilmumine Eesti keeles minevase aasta lõpul.

Ühegi Soome kirjaniku teoseid ei ole Eesti keeles nii palju ilmunud kui Aho omi. »Laastude» tõlkimisega tehti vara algust, nii et väärtusilikum osa neist juba ammu Eesti keeles olemas on, »Raudtee» on eestlastele nende omas keeles tuttav ja »Õpetaja prouale» eelkäivasse kirjanduslikku ajajärku kuuluvad »Helsingisse» ja »Üksi» on juba varemini Eesti keeli ilmunud. Ka »Panu» ja »Muistatko?» teoste tõlked kuuluvad juba

kavatsusel olevat. Kui need kavatsused teostuvad ja kui neile eelnimetatud teostele veel juure lisada eestikeelne »Juha», missugust romaani ta kunstiliste omaduste poolest rahvuslik-romantilise »Panuga» rinnastada võib, oleks Juhani Aho luulemaailma kõige rikkam osa Eesti rahvale avatud.

Teose eestikeelsest tõlkest huvitatuna uuesti »Õpetaja prouat» lugedes, torkas allakirjutaja silma kõige päält teose ajavärv, ta 90-te aastate tunnused. Kogu ümbrus, idülliline kirikumõis, mille üle laotub Aho igavene suvipäev, on nii selge ja sügavsinine, et me oma suve sarnaselt helkivana ainult Aho ja 19. aastasaja rootsikeeliste klassikute juurest leiame — Sillanpää ja Lehtose loodus ja suvi on eelmistega võrreldes lämmatav elu. Ehk inimesed: nüüdse moderni kasvatus ja hääde liikumisvõimaluste ajajärgul sünnitaks vaevalt Elli ühejooneline lürism, järeleandmine ja unistaja hing sarnast tragöödiat kui »Õpetaja prouas»; Olavi estetiseeriv dilletantism on jällegi selle aastakümne esteetilis-erootilisele kirjandusvoolule iseloomustav. Mõlema päätegelase mõttevahetused, need vaiksed, »servadeta», aeglased kõnelused liiguvad mõistete maailmas, mis on iseloomustavad realismile ja sellele järgnevale estetiseerivale ajajärgule. Sarnased küsimused, nagu naisemantsipatsioon, abielulahutus, Norra kirjandus on uudised, mida see seltskond uue huvi ja põnevale pingutud ajude ning südamega vastu võtab.

Raamatu ilmumise aeg ei tahtnud raamatu tegelasi omaks tunnistada, vähemalt neid eetilise küljest pooldada; »Õpetaja proua» oli, nagu tuntud, kirjanduslikkude voolude vahelistele lahkhelidele põhjuseks, missugused omalt poolt tähelepanu raamatu kunstiliste omaduste päält kõrvale juhtisid.

Sel kombel algatatud Soome- ja kirjandusajalooline huvi peaks ka eestlasest lugejas alal hoiduma. Arvatavasti leiab ka raamatu kunstiline väärtus uues lugejaskonnas poolehoidu; on ju »Õpetaja proua» üks meie kirjanduse kõige parematest proosatöödest, nagu ütleb prof. Gunnar Castrén.

Aho stiiliomadused, kõige päält, mis ta kõneviisi kõlarikkusesse puutuvad, ei esine »Õpetaja prouas» mitte liialdatuna; kirjaniku väljendusviis on harilikust lühidam ja selgem. See asjaolu on muidugi osalt tõlkijale abiks olnud, kelle keel harilikust eestikeelsest tekstist Soome sõnade poolest rikkam näib olevat. Minu arusaamise järele on tõlkija katsunud Ahot ta väljendusviisis sarnase anduvusega tõlkeski aimata, kui see võõra keele piirides üleüldse võimalik on. Lähem tõlkesse puutuv arvustus ei või soomekeelselt poolelt muidugi küsimuse alla tulla. Selle asemel tahame siin pool Soome lahte südamest tänada lekt. V. Grünthal-Ridalat selle kultuuritöö eest, mida ta Eesti ja Soome vahelise vaimlise sümpaatia ühe kõige agaramana poolehoidjana on jätkuvalt sooritanud ja mille kõige uuemaks tunnistuseks »Õpetaja proua» eestikeelne tõlge on.

U. T. Sirelius, Suomen ryijyt, tekstiilihistoriallinen tutkimus; sisältää 93 väritaulua ja 334 tekstikuvaa. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Otava 1924. Siv. 239+93 väritaululehteä. Hinta sid. nahkakansiin Smk. 400: — ja kangaskansiin Smk. 350: —.

Etevä ja tarmokas tutkija prof. U. T. SIRELIUS on ilmoitettavana-olevassa teoksessa ottanut Suomen ryijyt varsin perusteellisen tutkimuksen ja esityksen esineeksi ja suorittanut työnsä kaikin puolin oivallisesti.

Hänen laaja teoksensa avaa lukuisine väritauluineen ensinnäkin mahdollisuuden nähdä ryijyjä ja niiden hämmästyttävää runsautta. On näet yksi ja toinen saanut kiinnittää ryijyihin huomiota jo ennenkin, mutta kun ne ovat olleet hajallaan vanhoissa kätköissään ja museoissaan, ei niiden runsaudesta ole monellakaan voinut olla kuin vähäinen aavistus. Vieläpä senkin jälkeen kun niitä ruvettiin kokoilemaan, ne joutuivat melkoiselta osalta yksityisiin koteihin ja siten oli niistä ainakin maallikon mahdoton saada mitään asiallista yleiskatsausta. Mutta kirjantekijän uupumattomuus yhdessä kustantajan auliin ponnistuksen kera on tuonut innokkaan kokoilun tulokset varsinaisesti esiin. — Samoin ei ryijyjä yksin kappalein tai pienempinä kokoelminakaan nähden ole ollut mahdollista käsittää niitä täydelleen ja historiallisesti systematisoida niitä. Nyt kirjantekijän opastuksella katselee niitä ikäänkuin oikeilla paikoillaan ja siten myöskin aivan toisella tavalla ymmärtää. — Edelleen ei ole ennen ainakaan laajemmin voitu tajuta ryijyjen kulttuurihistoriallista luonnetta. On voitu maallikkojenkin kesken ihailla niiden värejä ja sommitelmia, mutta ei ole käsitetty niitä erityisempinä kulttuurielämän ilmauksina, vielä vähemmän todistuskappaleina, jotka voisivat mitään kansojen välisiä kulttuurisuhteita valaista. — Prof. Sireliuksen teoksen ansiot ovat vallan perustavaa laatua.

Ryijyjä on Suomessa valmistettu ja käytetty etupäässä alueella, joka ulottuu Ahvenanmaalta Porvoon ja Vaasan väliselle linjalle. Ne on tarkoitettu ensi kädessä peitteiksi, mutta kun niitä käytettiin myös vihkimattoina, koristeltiin niitä sitä huolellisemmin. Niiden teko-taito liikkui etupäässä sivistyneistön keskuudessa, mutta laajeni lähinnä pappilain välityksellä myöskin kauas talonpoikain pariin. Kuvaavaa niiden taiteellisuudelle kiinnitettiin niihin uudempaan aikaan huomiota ensinnä juuri taiteilijain taholta. Sellaisina kuin miksi ne prof. Sireliuksen kirja meille näyttää ja esittää, ovat ne mitä mieltä-kiinnittävin ja arvokkain kulttuurisato. Niitä voidaan hyvin verrata kansanrunouteen ja sekin osoittaa, miten kantavasta asiasta tässä on kysymys. Niinkuin Manner-Suomi Karjalaa ja Inkeriä myöten on meille antanut runsaastiviljellyn ja rikkaan kansanrunouden, niin on Rannikko-Suomi Ahvenanmaata myöten antanut meille pehmeä-väriset ja taidokkaasti sommitellut ryijyt, joissa on sekä ihastuttavaa taiteellisuutta että viehättävää elämänlämpöä.

Eipä olisi juuri voinut uskoakaan, miten kiitollisena ja valaisevana kulttuurihistorian tutkimusaineistona ryijyt voivat esiintyä. Eri aika-

kausien taiteelliset suunnat ja virtaukset kuvastelevat niistä mitä selvimmin. Ja niiden tekotapa kaikkine solmuineen ja säikeineen, koristeaiheineen ja sommitteluineen avaa aivan kuin salaisen kirjan, josta me siihen kerran käsiksi päästyämme hyvin mukavasti katsomme, minkälaiset meidän yhteytemme ovat muihin kansoihin päin.

Prof. Sirelius osoittaa mitä sitovimmin, että Suomen ryijyt kuuluvat välittömästi yleiseen skandinaaviseen ryijytuotantoon. Niiden valmistustaidon on tuonut maahamme Ruotsista tänne ristiretkien jälkeen siirtynyt väestö, niinkuin se on edelleenkin kehittynyt tuon väestön asuttamilla alueilla tai niitä lähimpinä olevilla vanhoilla viljelysseuduilla. Suomessa on kuitenkin ryijyntekotaitoa viljelty elinvoimaisesti ja omintakeisesti, mitä osoittaa sekin, että suomalaisia ryijyjä voitiin ostaa emämaan kuninkaallisiin linnoihinkin.

Prof. Sirelius koskettaa myöskin kysymystä skandinaavisten ryijyen suhteesta itämaalaisiin mattoihin, joita Venetsian ja Hollannin kauppiaat ristiretkien jälkeisinä aikoina levittivät Eurooppaan. Kaikesta päättäen ovat skandinaaviset ryijyt syntyneet ja kehittyneet täysin itsenäisesti, niinkuin ne eivät alkujaan olleetkaan tarkoitetut matoiksi vaan peitteiksi. Yhteistä pohjoismaista perua ollen ovat ne pohjoismaalaiselle luonnollisesti sitä mielisemmat ja rakkaammat ja meidän tulee vain uudenaikaisillakin mattomarkkinoilla käsittää ryijyjemme itsenäisyys ja arvo maailmankuulujen itämaisten mattojen rinnalla. Suomalaisissa kodeissa suomalaisia ryijyjä!

Prof. Sireliuksen teos suurikokoisena ja huolitellusti painettuna on mitä arvokkain ja kaunein kulttuurikirja, samalla tieteellinen ja samalla suurenkin yleisön helposti ymmärrettävä.

Fentebb ismertetett korszakalkotó műben U. T. SIRELIUS egyetemi tanár, a kiváló és energikus tudós, alapos és kimerítő tanulmány tárgyává tette a finn faliszőnyeget és az önzetlen kiadó áldozatra való készségétől támogatva párját ritkítóan értékes és érdekes könyvvel gazdagította a tudományos irodalmat. Jóllehet e nagyszerű munka a legszigorúbb tárgyilagossághoz ragaszkodik és hatványozott mértékben kielégíti a tudósvilág igényeit, szilárd alapokon nyugvó megállapításai mindamellett a nagyközönség számára is könnyűszerrel érthetők és élvezhetők. A pazar kiállítású hatalmas műben a 239 oldalra rugó tudományos fejtegetést 93 színes melléklet szemlélteti. Az illusztris szerző kimutatja, hogy a finn faliszőnyeget Finnország délnyugati partvidékének lakossága használta és fejlesztette. E szőnyeget stílus szempontjából a skandináv szőnyegipar termékei közé kell számítanunk. Az északi országok faliszőnyegei ezzel szemben általában egészen önálló úton fejlődtek elannyira, hogy még a híres keleti szőnyegek hatását is teljes mértékben kikerülték.

Silma paistev ja energiline uurija prof. U. T. SIRELIUS on kuulutada Solevas teoses Soome vaibad õige põhjaliku uurimise ja esituse aineks võtnud ja kirjastaja vastatuleva pingutusega kõige väärtuslikuma ja ilusama kultuuriraamatu, ühtlasi teadusliku ja samuti

suurele publikumile kergesti arusaadava töö loonud. Suurt kausta luksusteos sisaldab päale 239 tekstilehekülje 93 värvipildi lehte. Töös näidatakse, et Soome vaibad on edelapoolses Ranna-Soomemaas arenenud ja tarvitatud, ja kuuluvad üleüldise Skandinaavia vaiba toodangu hulka. Põhjamaa vaibad on üsna iseseisvalt arenenud, ilma miski moodi kuulsaid idamaisi matta jäljendamata.

RAFAEL ENGELBERG.

Uutisia ◇ Uudised ◇ Hirek.

Unkarinkielen lehtorinvirka Helsingin yliopistoon. — Magyar lektorátus a helsinki egyetemen. — Ungari keele lektoraat Helsingi ülikoolis. Ensimmäinen yhteissuomalainen koulukokous päätti viimeisenä kokouspäivänään kesäk. 22 p. 1921 anoa Suomen hallitukselta, että Helsingin yliopistoon perustettaisiin lehtorinvirat unkarin- ja eestinkielissä. Anomus eestinkielen lehtorinviran perustamisesta johti suotuisaan tulokseen jo vuosi sitten, kun vuoden 1924 talousarvioon otettiin määräraha sanottua virkaa varten, ja viran haltijaksi on saatu eestiläinen tiedemies ja kirjailija W. GRÜNTAL-RIDALA.

Unkarinkielen lehtorikysymys sensijaan on ollut avoinna tämän vuoden alkuun asti. Kun Yhteissuomalaisen koulukokouksen anomus ei näyttänyt vievā perille, teki toista vuotta sitten asiasta esityksen opetusministerille Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto. Jopa Unkarin Ulkoasiain Seura puuttui asiaan. Se kääntyi yliopiston ja erinäisten henkilöiden puoleen Suomessa ilmoittaen, että Unkari, joka pitää suuressa arvossa yhteyttä sukukansain kanssa, aikoo perustaa Helsingiin n. s. unkarilaisen laitoksen (instituutin), joka kirjastolla ja muilla tieteellisillā apuneuvoilla varustettuna pyrkisi ylläpitämään Unkarin kanssa sekä sivistyksellistā että taloudellisestā vuorovaikutusta. Laitoksen perustaminen kävisi taloudellisestā mahdollisestā, jos samalla saataisiin Helsingin yliopistoon unkarinkielen lehtorinvirka. Sillā sama henkilö voisi hoitata sekä unkarinkielen lehtorin että unkarilaisen laitoksen johtajan virat. Myös valtiopäivillā, viime vuoden talousarviota käsiteltäessä, tehtiin ehdotus 48,000 Suomen markan varaamisestā unkarinkielen lehtorin palkkaamiseksi Helsingin yliopistoon.

Kaikista näistä toimenpiteistā huolimatta asia sillā kertaa kaatui — mutta kaatui omalla painollaan eteenpäin. Kuluvaan vuoden talousarvioehdotukseensa otti Helsingin yliopisto mainitun määrärahan, joka sitten kaikissa asteissa on tullut hyväksytyksi. Yliopistollamme on siis tilaisuus nimittää unkarinkielen lehtoriksī Unkarin mies, joka samalla kun antaa opetusta sekä unkarinkielen opiskelijoille yliopistossa että muille unkarinkielen opintoja harrastaville, toimii myös Unkarin ja Suomen välisten kulttuuriharrastusten hoitajana. Unkarinkielen lehtorinviran perustamisella on myös laskettu põhja unkarilaiselle laitokselle. Sen asian jatkuva eteenpäin vieminen on lähinnā unkarilaisten varassa.

Az első finn-ugor tanügyi kongresszus 1921. június 22.-én, együtt-létének utolsó napján, elhatározta, hogy a finn kormánytól magyar és észt lektorátus fölállítását kéri a helsinki egyetemen. Az észt lektorátust illetőleg a kérvénynek már egy évvel ezelőtt meglett a kívánt eredménye, amennyiben az 1924.-i költségvetési javaslatban előirányzás történt az észt lektorátus céljaira s annak betöltésére W. GRÜNTHAL-RIDALA észt tudós és író vállalkozott.

A magyar lektorátus ügye ezzel szemben folyó év elejéig nem tudott dűlőre jutni. Minthogy úgy látszott, hogy a finn-ugor tanügyi kongresszus kérvényének nincs kellő fogamatja, a Finnsg Szövetsége Rokonnépek Osztálya egy évvel ezelőtt előadta a tervet a finn vallás- és közoktatásügyi miniszternek. Ezzel egyidejűleg a Magyar Külügyi Társaság a helsinki egyetemi tanácshoz és különböző finn személyekhez fordult, kifejtette, hogy Magyarország, amely a rokonnépekkel való együttműködést fölőtte fontosnak tartja, könyvtárral és más tudományos segédeszközökkel felszerelt magyar intézetet akar fölállítani Helsinkiben azon célból, hogy az a Magyarországgal való egység és kölcsönhatás fönntartásáról gondoskodjék. Az intézet megalapítása azonban gazdasági okoknál fogva csakis azon esetben lehetséges, ha ugyanakkor magyar lektorátust létesítenek a helsinki egyetem kebelében. Ez esetben ugyanis egy személy végezhetné a magyar nyelv lektora és a magyar intézet igazgatója teendőit. E megújított kérések alkalmából a mult évi költségvetési javaslat tárgyalása közben a helsinki egyetem kebelébe tervezett magyar lektorátus céljaira előirányzandó 48,000 finn márka engedélyezését illetőleg a finn országgyűlésen indítvány történt.

Mindezen intézkedések mellett az ügy megbukott ezúttal is — de súlyánál fogva előbbre jutott bukása közben. A folyó évi költségvetési javaslatba a helsinki egyetem fölvette az említett összeg előirányzásának tervét és azt ezúttal az összes illetékes fórumok is jóváhagyták. Megvan tehát a lehetőség arra, hogy egyetemünkön a magyar lektorátus teendőit ellássa magyar ember, akinek földadata nemcsak az lenne, hogy az egyetemi hallgatóknak és egyéb érdeklődőknek oktatást adjon a magyar nyelvből, hanem egyúttal az is, hogy a Magyar- és Finnország közötti kulturális ügyek ápolásáról gondoskodjék. A magyar lektorátus megalapítása a magyar intézet fölállítására is kellő alapul szolgál. Az ügy további előbbrevitele a magyaroktól függ legelsősorban.

Esimene Ühis-Soome koolikoosolek otsustas viimasel koosoleku päeval 22 juun. 1921 Soome valitsust paluda, et Helsingi ülikooli Ungari ja Eesti keele lektoraat asutataks. Eesti keele lektoraadi asutamise palve saavutas tagajärje aasta tagasi, kui 1924 aasta eelarvesse määrati nimetatud ameti jaoks vasta võeti ja sellele kohale Eesti teadusemees ja kirjanik W. GRÜNTHAL-RIDALA saadi.

Ungari keele lektoraadi küsimus on selleavasta lahtine olnud selle aasta alguseni. Et Ühis-Soome koolikoosoleku palve ei näidanud tagajärjeni viivat, siis tegi Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakond enam kui aasta tagasi asja pärast hariduseministrile esituse. Ka Ungari Välisasjade

Selts puutus asja. Ta pööris ülikooli ja teatavate isikute poole Soomes, avaldades, et Ungari, mis ühendust sugurahvastega kõrgelt hindab, kavatses Helsingi Ungari instituudi põhjendada, mis raamatukogu ja muude teaduslikkude abinõudega varustatuna püüaks Ungari hariduslikku ja majanduslikku läbikäimist edendada. Asutuse põhjendamine oleks majanduslikult võimalik, kui Helsingi ülikooli ühtlasi Ungari keele le toraat saadaks. Sest sama isik võiks nii Ungari keele lektori kui ka Ungari instituudi juhataja ametit pidada. Ka riigipäivil tehti, mineva aasta eelarvet käsitledes, ettepanek 48,000 Smk. Ungari keele lektori ametisse panemiseks Helsingi ülikoolis lubada.

Kõigist neist püüetest hoolimata kukkus asi seda korda läbi, aga kukkus oma raskusega ettepoole. Käesoleva aasta eelarvesse võttis Helsingi ülikool nimetatud määr raha, mis siis kõigis astetes hääks kiideti. Meie ülikoolil on siis võimalik Ungari lektoriks ungarlane saada, kes ühtlasi õpetust Ungari keele õppijatele ja muudele Ungari keele õppimist harrastavatele isikutele annab ja Ungari ja Soome vaheliste kultuuriharrastuste edendajana tegev on. Ungari keele lektoraadi asutamisega on ka Ungari instituudile põhi pandud. Selle asja jätkuv edasiviimine on kõige päält ungarlaste käes.

Suomen ja Unkarin väliset taloudelliset suhteet. — Gazdasdgi viszonyok Magyar- és Finnorszdg között. Joku aika sitten teki Suomen ulkoministeri Unkarin hallitukselle ehdotuksen Unkarin ja Suomen välistä kauppasopimusta varten. Sikäli kuin Unkarin asiainhoitaja toht. MICHÁLY JUNGERTH on Hels. Sanomain haastattelijalle ilmoittanut, on ehdotus Unkarissa otettu mielihyvällä vastaan, tehden siihen Unkarin hallituksen taholta vain muutamia pienempiä muutoksia. Unkarin hallituksen ehdotuksen on toht. Jungerth jättänyt Suomen ulkoministeriölle ja käy hän parhaallaan keskusteluja ulkoministeriön kanssa kauppasopimuksen solmimisesta. Kertoessaan tästä Hels. Sanomain haastattelijalle, jatkaa toht. Jungerth valaisevasti: »Mitä tulee kauppavaihtoon Unkarin ja Suomen välillä, haittaavat sitä nykyään kuljetusvaikeudet, kun rautatierahdit niissä maissa, joiden kautta tavarat on näiden maiden välillä kuljetettava, ovat suhteellisesti kalliit. Suomesta voitaisiin kuitenkin nykyäänkin Unkariin viedä paperiteollisuustuotteita, etenkin rotatsioonipaperia, jota Unkarissa enää tuskin ollenkaan valmistetaan, kun kaikki maan entiset paperitehtaat ovat jääneet rauhanteossa Unkarista erotetuille alueille. Unkarista voitaisiin Suomeen tuoda esim. rautatie- ja sähkötarpeita, joita sieltä nykyään viedään huomattavat määrät ulkomaille. Vaikka Unkari ja Suomi ovatkin kaukana toisistaan, voi niiden välinen kauppavaihto kumminkin aikaa myöten huomattavasti kehittyä, kunhan kummankin maan liikemiehet tulevat läheiseen kosketukseen toistensa kanssa ja oppivat tuntemaan näiden maiden mahdollisuudet ja tarpeet. Tässä suhteessa on kauppasopimuksen aikaansaamisella suuri merkitys, koska sen tultua voimaan kummankin maan liikemiehille avautuu toimintamahdollisuuksia toisessa sopimusmaassa.» On luonnollista, että taloudellisten

suhteiden onnellinen järjestäminen ja kehittyminen sukukansojen kesken olisi tärkeätä myös näiden välisen asiallisemman kulttuurivaihdon kannalta ja toivomaan jäämme, että asiassa olevat monet vaikeudet saataisiin vähitellen poistetuksi.

A finn külügyminisztérium tavaly ősszel Magyarország diplomáciai képviselője útján javaslatot nyújtott át a magyar kormánynak a két ország kereskedelmi és gazdasági életének és konzuláris viszonyainak szabályozását illetőleg. JUNGERTH MIHÁLY dr., magyar diplomáciai képviselő, a Helsingin Sanomat munkatársának adott interjújában kijelenti, hogy a magyar kormány szimpatikusan fogadta a tervezetet és a magyar diplomáciai képviselő közvetítésével fölvette a finn kormánnyal az érintkezést néhány kiegészítés eszközölése végett, melyekről e pillanatban folynak a tárgyalások. E tárgyalások menetéről Jungerth Mihály dr. a Helsingin Sanomat munkatársa előtt többek között a következőleg nyilatkozott: »Magyar- és Finnország kereskedelmi áruinak kicserélésére vonatkozólag megemlítem, hogy a szállítási nehézségek nagy akadályokat gördítenek jelenlegi tervünk gyakorlati végrehajtása elé. A vasúti fuvarok ugyanis aránylag drágák a közbeeső országokban. Finnországból mindamellett lehetne papírméceket — elsősorban rotációs papírt — Magyarországra szállítani tekintetbe véve, hogy Magyarország papírárukát alig termelhet ez idő szerint, miután az ország összes előbbi papírgyárai a Magyarországtól elszakított területekre jutottak a békeszerződés értelmében. Magyarországból lehetne Finnországba hozni vasártnakat és villanszerelvényeket, amelyekből Magyarország tekintélyes mennyiségeket szállít jelenleg a külföldi országokba. Jóllehet Magyar- és Finnország egymástól távol esnek, a két ország közötti árucseré terén idő jártával figyelemreméltó fejlődés történhetik, mihelyt a két ország üzletemberei közvetlen érintkezésbe jutnak egymással és egymás országainak lehetőségeit és szükségleteit megismerik. Ezen szempontból a kereskedelmi szerződés létrehozásának jelentősége óriási, mert annak megvalósulása révén a két ország üzleti körei számára a másik ország felé hatalmas tevékenységi lehetőségek kínálkoznak.» Természetes dolog, hogy a rokonnépek közötti gazdasági viszonyok rendezése és fejlesztése említett országok közötti tárgyilagosabb kulturális csere szempontjából is szerfölött kívánatos és remélhető, hogy a kérdésben előforduló nehézségeket a kölcsönös jóakarat hamarosan el fogja hárítani.

*Kulttuuriyhteyden tehostaminen sukukansojen kesken. — Kulttuuri-
ühenduse tōhustamine sugurahvaste keskel. — A rokonnépek közötti
kulturális egység fejlesztése.* Suomen ulkoasiainministeri, pitäen suotavaa kulttuuriyhteyden tehostamista sukukansojen kesken, on tuonaa kääntynyt asiassa kirjelmällä Suomen opetusministerin puoleen. Pääasiallinen toiminta tällä alalla, sanoo ministeri, lieene tosin jätettävä yksityisten kansalaispiirien harrastusten varaan, mutta siinä on silti eräitä puolia, joihin Suomen valtio voisi ja joihin sen asian laajan merkityksen vuoksi pitää kiinnittää huomiota. Parhaita sivistys-

yhteyden lujittamiskeinoja olisi heimokansojen nuorisoin avustaminen pääsemään opintoja harjoittamaan Suomen yliopistoissa, korkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Jos Suomen hallitus voisi laajemmalla määrässä myöntää varoja käytettäväksi apurahoina opiskelutarkoituksissa Suomeen saapuvalle, varsinkin virolaiselle nuorisolle, olisi tällä toimenpiteellä perustava merkitys kulttuurisuhteiden syventämiselle kahden naapuriheimokansan välillä, ja sen seuraukset tulisivat varmaankin pikaisesti ilmenemään edullisella ja ilahduttavalla tavalla. Näin ollen ulkoasiainministeri ehdottaa opetusministerin harkittavaksi, voitaisiinko järjestää avustusta varsinkin virolaisille nuorukaisille opintojen harjoittamista varten Suomen korkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa laajemmalla määrässä kuin tähän asti sekä olisiko siinä suhteessa laadittava erityinen ohjelma.

Soome välisminister on hiljuti, kultuuriühenduse tõhustamist sugurahvaste vahel tähtsaks pidades, kirjutusega Soome hariduseministri poole pöörnud. Pääasjaline tegevus sel alal, ütleb minister, tuleb küll üksikute kodanikkude ringkondade harrastuseks jätta, aga selles on ometi teatavaid külgi, mille kohta Soome riik võiks ja mille kohta ta asja suure tähtsuse pärast peaks tähelepaneku kinnitama. Üks kõige parematest hariduseühenduse kindlustamise abinõudest oleks hõimurahvaste nooresoo aitamine, et nad Soome ülikoolides, kõrgemates õpeasutustes ja muus koolides saaksid õppida. Kui Soome valitsus võiks suuremas määras abirahade näol toetust õppimise eesmärgiga Soome tulijatele anda, eriti Eesti noorelesoole, oleks sellel põhja panev tähendus kultuuriühenduse süvendamiseks kahe naabri rahva vahel. Selle tagajärjed saaksid kindlasti varsi kasulikul ja rõõmustaval viisil nähtavale tulema. Sellepärast on välisminister hariduseministrile ette pannud järele kaaluda, kas oleks võimalik toetust, iseäranis Eesti noortelemeestele, Soome kõrgemates ja muudes õpeasutustes suuremas määras kui tänini korraldada ja kas tuleks selles asjas eri eeskava kokku seada.

A finn külügyminiszter a finn-ugor népek közötti kulturális egység fejlesztésének szükségességéről meggyőződve kevéssel ezelőtt átiratban fordult a finn kultuszminiszterhez a terv sikere érdekében. A miniszter szerint a legfőbb tevékenységet aligha szabad magánszemélyek buzgalmára bízunk ebben a tekintetben, sőt ellenkezőleg: az ügy egyes szempontjai megkövetelik, hogy e nagyfontosságú kérdést a finn állam is megfelelő figyelemben részesítse. A kulturális egység megszilárdítására a legcélravezetőbb eljárás volna a rokonnépek ifjúságának segítése, hogy az a finn egyetemeken, főiskolákon és egyéb tanintézetekben tanulmányokat folytathasson. Ha a finn kormány nagyobb mértékben bírna a tanulmányok végett Finnországba érkező rokonaink — főképp az észt ifjúság — használatára segélydíjakat kiutalni, ezen intézkedésnek alapvető jelentősége volna a két szomszédos rokonnép közötti kulturális egység elmélyítését illetőleg és annak következménye gyanánt előnyös és örvendetes eredmények mutatkoznának hamarosan. Ilyen körülmények között a finn külügyminiszter

a finn kultusminister elõtt megvizsgálás végett fölveti a kérdést: lehetséges volna-e főleg észt ifjak számára Finnország főiskoláiban és egyéb tanintézeteiben való tanulmányozás megkönnyítése végett az eddiginél nagyobb méretű anyagi támogatás és szükséges volna-e e célból különös program készítéséről gondoskodni.

Suomalais-ugrilaisten kansain keskistä kirjailijakokousta ajatellaan. — Finn-ugor népek közötti írókongresszus terve. — Soome-Ugri rahvaste vahelise kirjanikkude koosolekut kavatsetakse. Suomen Kirjailijaliitossa on joku aika sitte prof. V. TARKIAISEN aloitteesta virinnyt kysymys suomalais-ugrilaisten kansain keskisen kirjailijakokouksen aikaansaamisesta. Asettuen asiassa myönteiselle kannalle on liitto kääntynyt kirjelmällä sukukansojen keskuudessa toimivien kirjailijajärjestöjen puoleen, esittäen, mikäli nämäkin suhtautuvat asiaan myönteisesti, yhteistä neuvottelua käytännöllisistä toimenpiteistä, mahdollisesti Helsingissä ensi kesänä. Kysymystä ei ole toistaiseksi ollut kirjailijakokouksen liittämistä yleiseen suomalais-ugrilaiseen kulttuurikokoukseen, mutta saattaisi ainakin huomattavampi sellainen todennäköisesti tapahtua ensi kulttuurikokouksen yhteydessä Budapestissä 1927.

A Finn Írók Szövetsége (Suomen Kirjailijaliitto) minapi összejövetelén V. TARKIAINEN egyetemi tanár megpendítette a finn-ugor népek közötti írókongresszus gondolatát. A szövetség rokonszenvvel fogadta a tervet és a kérdést illetőleg kikérte a rokonnépek kebelében működő irodalmi egyesületek véleményét és az ügy kedvező irányba való terelődése esetén a szükségesnek mutatózó gyakorlati intézkedések megbeszélése végett folyó év nyarára — alkalmasint Helsinkiben tartandó — közös tanácskozások megejtését javasolja. Az írókongresszusnak az általános finn-ugor kongresszussal való egyesítése egyelőre nem került szóba, véleményünk szerint azonban a terv megvalósítása legnagyobb sikerrel járna az 1927-ben Budapestben tartandó kulturális kongresszussal kapcsolatban.

Soome Kirjanikkude Liidus on mõni aeg tagasi prof. V. TARKIAISE algatusest küsimus Soome-Ugri rahvaste vahelise kirjanikkude koosoleku teostamisest päevakorra le kerkinud. Asjas jaatavale seisukohale asudes on liit otsutanud kirjutusega sugurahvaste keskel teotsevate kirjanikkude ühisuste poole pöördma ja, nii pikalt kui nad asja kohta jaatavalt suhtuvad, ühist nõupidamist tegelikkudest sammudest, võimalikult tuleval suvel Helsingis, ette pannes. Esialgu ei ole küsimust kirjanikkude koosoleku üleüldise Soome-Ugri kultuurikoosoleku külge liitmisest olnud, aga sarnane enam tähelepandav koosolek võiks tõenäoliselt ometi järgmise kultuurikoosoleku ühenduses Budapestis 1927 aset leida.

Unkarin Turanilaisen Seuran esitelmäsarja. Unkarin Turanilainen Seura järjestää esitelmäsarjan kevätkaudella joka perjantaiksi tammik. 23 pstä huhtik. 3 pvään. Mainitun esitelmäsarjan mieltäkiinnittävä oh-

jelma on seuraava: 1) seuran puheenjoht. GYULA PEKÁR: *Avajaispuhe*; 2) prof. JENŐ CHOLNOKY: *Aurel Steinin retkikunnan saavutukset* (varjokuva); 3) joht. ALADÁR BÁN: *Viro ja sen kansa*; 4) joht. ZOLTÁN FELVINCZI TAKÁCS: *Hunnien muinaiskulttuuri* (varjokuva); 5) joht. KÁROLY CSÁNYI: *Itämaisten ryijyjen tyyli* (varjokuva); 6) ylitarkast. ALADÁR PÉCH: *Turanilaisten siteiden kehittäminen*; 7) *Kalevalan muistojuhla*; 8) leht. TIHAMÉR TURCHÁNYI: *Turanilaisten kansojen valtiollinen ja yhteiskunnallinen järjestys*; 9) esittelijäsiht. RÓBERT K. KERTÉSZ: *Japanin arkitehtuuri* (varjokuva); 10) esittelijäneuv. JÓZSEF NÉMETH: *Turanilaisten kansojen osa Balkanin niemimaalla*; 11) prof. JENŐ LECHNER: *Turanilainen henki Unkarin kansantaiteessa* (varjokuva); 12) prof. SÁNDOR MÁRKI: *Mongolilaiset Unkarissa*; 13) puheenjoht. GYULA PEKÁR: *Lopettajaispuhe*.

Suomen ja Viron harrastusta Unkarissa. — Soome ja Eesti harrastus Ungaris. Mielenkiinto ja ystävälliset tunteet pohjoisia veljeskansoja kohtaan ovat viime vuosina suuresti lisäytyneet Unkarissa. Mainitessaan tästä tuonaan Hels. Sanomain haastattelijalle sekä viitattaessa näiden virittäjänä Unkarin opetusministeri Klebelsbergiin kertoo Unkarin asianhoitaja toht. MIHÁLY JUNGERTH m. m. seuraavaa:

»Lähempi kosketus ja tuntemus näiden kansojen välillä on tähän saakka pääasiallisesti rajoittunut tiedemiehiin, mutta nyt on kansa- ja keskikouluja varten laaditun opetussuunnitelman mukaan Viron ja Suomen tunnetuksi tekeminen otettu opetuksessa erikoisesti huomioon. On järjestetty m. m. erikoisia päiviä, jotka omistetaan Suomelle ja Virolle. Suhteita on omiaan elvyttämään myös suomalais-virolainen instituutti sekä suomenkielen opetuksen järjestäminen Budapestin yliopistoon. Yliopistopiireissä on myös lausuttu toivomus opettajain ajoittaisesta vaihdosta Helsingin yliopiston kanssa, mikä tietysti olisi omiaan sivistyksellisesti lähentämään näitä maita. Erittäin tärkeä merkitys tulee olemaan vuonna 1927 Budapestissa pidettävällä suomalais-ugrilaisella kongressilla, jonka johdosta jo on ryhdytty valmistaviin toimenpiteisiin. Mutta kaikkien tällaisten toimenpiteiden ohella olisi erittäin tärkeää, että suomalaiset suuntaisivat matkansa entistä enemmän Unkariin samoin kuin unkarilaiset Suomeen, sillä vasta henkilökohtaisen tutustumisen kautta nämä maat pääsevät pitkästä välimatkastaan huolimatta läheiseen yhteisymmärrykseen. Unkarissa käydessään suomalaiset vasta tulevat huomaamaan, että heitä siellä todella pidetään veljeskansan jäseninä, ja näkemään, miten suurella mielenkiinnolla ja ystävyydellä siellä seurataan Suomen asioita.»

Suomalaisille ja virolaisille ovat nämä tiedonannot varsin tervetulleita.

Huivitus ja söbralikud tundmused põhjapooliste vennasrahvaste vastu on viimastel aastatel Ungaris märgatavasti kasvanud. Sellest hiljuti Hels. Sanomate usutlejale kõneldes ja nende õhutaja, Ungari hariduseministeri Klebelsbergi pääle tähendades jutustas Ungari asemik dr. MIHÁLY JUNGERTH m. s. järgmist:

»Lähem kokkupuutumine ja tutvus nende rahvaste vahel on tänini

pääasjalikult teadusemeestega piiratud olnud. Aga nüüd on rahva- ja keskkoolide tarvis kokkuseatud õpekava mööda Eesti ja Soome tutvustamine õpetuses eraldi tähele pandud. Muu seas on eri päevi korraldatud, mis Soomele ja Eestile pühendatakse. Suhteid on Soome-Eesti instituut ja Soome keele õpetuse korraldamine Budapesti ülikoolis omane elustama. Ülikooli ringkondades on ka soovi õpetajate ajutisest vahetamisest Helsingi ülikooliga avaldatud, mis muidugi aitaks neid maid hariduslikult lähendada. Iseäranis tähtis saab 1927 Budapestis peetav Soome-Ugri kongress olema, mille valmistamise tööd on alustatud. Aga kõigi nende ettevõtete kõrval oleks iseäranis tähtis, et soomlased omad reisid endisest enam Ungari juhiksid nii sama kui ungarlased Soome, sest ainult isikulise tutvuse läbi pääsevad need maad, kaugest vahemaast hoolimata, lähemasse ühisarusaamisesse. Ungaris käies õpivad soomlased nägema, et neid sääl tõesti vennasrahva liigeteks peetakse. Nad märkavad, kui suure huvi ja sõprusega sääl Soome asju tähele pannakse.»

Soomlastele ja eestlastele on need teadaanded õige rõõmustavad.

Suomi Unkarin eniten levinneessä päivälehdessä. Unkarin suosituimman sanomalehden Magyar-ság'in joulupäivän numerossa on 12 sivua eli 48 palstaa käsittävää laaja kirjoitus »satumaisesta Suomesta», jonka kansa »kykeni hankkimaan itselleen ylevää, tervettä ja voimaa-uhkuvaa kansallista kulttuuria», mistä syystä »sen älykkyys, menneisyys ja itsetunto esitti vastalauseita alituisesti Venäjän sortoa ja holhousta vastaan», josta vapauduttuaan »Suomi lähenee lähenemistään länsimaisten kansojen sivistystasoa». Kirjoitussarjan tekijä, toimittaja JENŐ IRINYI, selostaa asiallisesti ja myötätuntoisesti Suomen kulttuuria, taidetta, kirjallisuutta, musiikkia, teatterielämää, urheilua, heimoaatetta, sisäpolitiikkaa, puolueita, maatalanjärjestelyä, kansallisten vähemmistöjen kohtelua, sanomalehdistöä, kieltolakia, ulkomaankauppaa, tullitariffia, raha- ja pankki-asioita, kaikkia henkilökohtaisten keskustelujen perusteella asianomaisten alojen suomalaisten asiantuntijain kanssa.

Magyar-ságin toimitus on lähettänyt mainitun numeron Suomalaisuuden Liitolle, kiittäen ystävällisessä suomenkielisessä kirjeessä liittoa Suominumeroa varten annetusta avustuksesta.

Kalevala-juhla Budapestissä. Tri ALADÁR BÁNIN, Unkarin Turanilaisen Seuran Suomalais-Virolaisen Laitoksen puheenjohtajan Suomalaisuuden Liitolle lähettämän painetun ohjelman mukaan Turanilainen Seura ja Budapestin Ylioppilaslaulukuorot panevat toimeen Kalevalajuhlan helmikuun 27 p:nä klo 1/2 6 i. p. Budapestin Musiikkikorkeakoulun juhlasalissa. Ohjelmasta mainittakoon tri GYULA PEKÁRIN, Turanilaisen Seuran puheenjohtajan avajaispuhe, tri ALADÁR BÁNIN esitelmä Kalevalasta, Budapestin Ylioppilaslaulukuo-rojen, konserttilaulajatar BETTA BISCARAN, Unkarin Kansallisteatterin jäsenen PAULA KÖRNYEYN, viulutaiteilijatar ALICE FELVINCÉ TAKÁCSIN ja kapellimestari JENŐ KERESZTYN suomalaisaiheiset esitykset.

Magyar vonatkozású előadások Finnországban. FARAGÓ JÓZSEF, lapunk szerkesztőségének tagja, a múlt év utolsó négy hónapja alatt Magyarország földrajzát és történelmét, a magyar nép életét, az alföldi pásztor- és betyáromantikát, a magyar népköltészetet, a világháború magyar vonatkozásait, az elszakított területek magyarságának szenvedéseit, Madách, Petőfi, Jókai és Herczeg életét és műveik irodalmi jelentőségét Dél-, Kelet- és Közép-Finnország különböző városaiban és helységeiben hatvankilenc előadásban ismertette.

Magyar vonatkozású cikkek finn folyóiratokban. Suomen Kuvalehti-című képes hetilap január 17.-i száma három oldalnyi illusztrált és szimpátikus leírást közöl »Magyarország szíve, a puszta és annak éltető ere, a Tisza« (*Pusta, Unkarin sydän, ja Tisza, sen valtasuoni*) címmel. A Suomen Nainen-című havi folyóirat januári száma a magyar lakodalmi szokásokat (*Häätapoja Unkarissa*) két oldalnyi terjedelemben ismerteti. Az Uusi Suomi-című fővárosi napilap január 22.-i száma negyedfél hasábnyi magvas tanulmányban nyújtja az *Ember Tragédiájának* tartalmát és irodalmi méltatását.

Virolainen näyttelijävierailu Helsingissä. — Eesti näitlejate külaskäik Helsingis. Vaikkakin virolaisten näyttelijäin hra ANTS LAUTERin ja rva MARTA NIILUKSEN vierailusta Helsingissä Suomen Kansallisteatterissa on jo kulunut parisen kuukautta, tahdomme sen tässä kuitenkin merkitä lyhyesti muistiin. Ensinnäkin siitä syystä, että se oli hauska ja virkistävä sellaisenaan. Toiseksi siitä syystä, että vierailu osoitti, kuten siitä julkisuudessakin huomautettiin, hyvin voitavan vieraskielistä näyttelijää käyttäa suomalaisella näyttämöllä ja siten saada vaihtelua ja rikastusta. Erittäinkin näyttää tällainen näyttämöllinen kulttuurivaihto olevan mahdollinen Viron ja Suomen välillä, missä kieletkin ovat toisilleen jossakin määrin ymmärrettäviä. Tarkoituksena myös lienee, että suomalaiset näyttelijät vastaavat virolaisten vierailuun.

Ehk Eesti näitlejate hr. ANTS LAUTERi ja pr. MARTA NIILUSE külaskäigust Helsingi Soome Kansallisteatteris küll juba paar kuud on veernud, tahame ta siin ometi lühidalt meele tuletada. Esite selle pärast, et ta sarnasena huvitav ja ergutav oli. Teiseks selle pärast, et külaskäik, kuidas avalikult tähendati, näitas, et võõraskeelist näitlejat hästi Soome näitelaval võidakse tarvitada ja nii vaheldust ja rikastust saada. Iseäranis näikse sarnane näitelavaline kultuurivahetus võimalik olevat Eesti ja Soome vahel, kus keeledki teineteisele teatava määrani arusaadavad on. Eesmärgiks on küll see, et Soome näitlejad eestlaste külaskäigu päale vastaksid.

Magyar vonatkozású ünnepségek Finnországban. Február 18.-án a Finn Irodalmi Társaság (*Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*) és február 23.-án a Finn Nemzeti Színház (*Suomen Kansallisteatteri*) értékes, magyar műsorú ünnepséget rendez JÓKAI MÓR, illetőleg MADÁCH IMRE születésének századik évfordulója alkalmából. A Finnseg Szövetsége Rokonnépek Osztálya képviselve van mindkét ünnepély programjában.

Unkarin asiainhoitaja Suomalaisuuden Liitossa. — Magyarország képviselője a Finnseg Szövetségében. Unkarin asiainhoitaja toht. MIHÁLY JUNGERTH kävi 23/I Suomalaisuuden Liiton toimistossa tutustukseen sekä liiton toimintaan yleensä että erityisesti sen sukukansaosaston toimintaan. Asianhoitajalle tarjottiin yksinkertaiset kahvit, jonka yhteydessä keskusteltiin vilkkaasti ja laajasti suomalais-ugrilaisvirolaisista kulttuurisuhteista ja niiden kehittämisestä. Tilaisuudesta lähetettiin yhteinen tervehdys Unkariin Turanilaiselle Seuralle ja Viroon Virolais-suomalais-unkarilaiselle Yhdistykselle.

JUNGERT MIHÁLY dr., Magyarország diplomáciai képviselője, január 23.-án fölkereste a Finnseg Szövetségé hivatalát, hogy a szövetség munkakörét általában s különösen a Rokonnépek Osztálya tevékenységét közelebbről megismerje. Az államferfiút a szövetség kávéra hívta s a fehér asztal mellett a finn-magyar-észt kulturális viszonyokról és azok fejlesztéséről élénk eszmecsere kerekedett. Az összejövetel alkalmából közös üdvözléket küldtünk a magyarországi Turáni Társaságnak és az észtországi Észt-Finn-Magyar Egyesületnek.

Unkarin henkisen työn tekijäin hätä. — Ungari vaimlise töötegitate häda. Henry Bergson on kansainvälisen, henkistä yhteistoimintaa harrastavan komisionin puheenjohtajana lähettänyt koko maailman yliopistoille, akatemioille ja oppineiden seuroille vetoomuksen Unkarin henkisen työn tekijäin puolesta. Tässä vetoomuksessaan Bergson korostaa sitä seikkaa, että Unkarin valtion tulot on varattu jälleenrakennustyötä varten, minkä johdosta henkistä työtä harrastavat laitokset ovat joutuneet kärsimään ja henkinen työ uhatuksi. Hän kehoittaa yliopistoja, akatemioja ja oppineiden seuroja lähettämään vastaaville unkarilaisille laitoksille julkaisujaan, järjestämään niiden keskinäisen vaihdon sekä vaihtamaan professoreja, dosentteja ja ylioppilaita.

Henry Bergson on rahvusevahelise, vaimlist ühistegevust harrastava komisjoni juhatajana kogu maailma ülikoolidele, akadeemiatele ja seltsidele üleskutse saatnud. Selles rõhutab ta Ungari vaimlist tööd harrastavate seltside rasket ainelist seisukorda ja vaimlist töö ähvardavat hädaohtu. Ta kutsub üles Ungari teaduslikkudele asutustele väljaandeid saatma, nende vahetamist korraldama ja professorid, dotsenta ja üliõplasi vahetama.

Suuri lahjoitus Unkarin Kansallismuseolle. — Suurepärase kingitus Ungari Rahva-Muuseumile. Kreivi SÁNDOR APPONYI on joku aika sitte lahjoittanut monen sukupolven aikana kertyneen perin arvokkaan ja rikkaan kirjastonsa Unkarin Kansallis-museolle. Kirjasto on monikielinen ja sisältää m. m. Mohács'in tragediaa, Wien'in piirittämistä, Szigetvár'in valloittamista, Frangepán-Nádasdy'n salaliittoa, Thökölyn ja Rákóczi'n vapaussotaa koskettelevia muinaisia teoksia ja asiakirjoja, vuonna 1474 ilmestyneitä Unkarin asioita koskettelevia vanhimpia ulkomaalaisia sanomalehtiä, englantilaisen Syston-, Park-, Hamil-

ton-, Sunderland-, Woodhull-, italialaisen Borghese-, Manzoni- ja wieniläisen Karajan-kokoelmien vertaista-vailla olevia harvinaisuuksia. Unkarin Kansallismuseo, joka luonnollisesti on ottanut lahjan vastaan suurella kiitollisuudella, sijoittaa kirjaston eri saleihin eristettynä museon muista omaisuuksista. Unkarin sanomalehdet kirjoittavat johtoartikkeleita lahjoituksesta ja rinnastavat lahjoittajan Kreivi István Széchenyin, »suurimman unkarilaisen» kanssa. Asiantuntijain mielpiteen mukaan on lahjoitetun kirjaston arvo kolmekymmentämiljardia Unkarin kruunua, siis noin 16,000,000 Smk.

Krahv SÁNDOR APPONYI kinkis Ungari Rahva Muuseumile oma vana raamatukogu, milles haruldusi ja väärtuslikka vanu raamatuid leidub. Selle kogu väärtus hinnatakse 10,000,000 Emk.

Kreivi Teleki Mosulissa. — Krahv Teleki Mosulis. — Teleki gróf mosuli útja. Unkarin entinen päämisteri kreivi PÁL TELEKI mainitsee kirjeessään »Fenno-Ugrian» päätoimittajalle, että hän, palattuaan diplomaattiselta matkaltaan Genfistä, Parisista ja Lontoosta, on Kansainliiton pyynnöstä lähtenyt joulukuun 25 p:nä 3—4 kuukaudeksi Konstantinopoli—Angora—Damaskus—Bagdad-rataa myöten Mosuliin, jossa hän tulee toimimaan turkkilais-irakilaisen rajakysymyksen tutkimista ja ratkaisua varten lähetetyssä kansainvälisessä toimikunnassa. Kreivi korostaa sitäpaitsi, että hän »pitää sukukansojen yhteistoimintaa äärettömän tärkeänä asiana» ja että hän lähettää ennen pitkää jonkun kirjoituksen »suurella mielihyvällä» »Fenno-Ugrian» käytettäväksi.

Endine Ungari pääminister krahv PÁL TELEKISõitis Rahvaste Liidu toimkonna liikmena 25 dets. 3—4 kuud kestvale teekonnale Konstantinopoli—Damaskuse—Bagdadi raudteed mööda Mosulisse Türgi-Iraki piirküsimust uurima. Sugurahvaste ühistegevust väga tähtsaks pidades lubab ta varsi »Fenno-Ugriale» kirjutuse saata.

Dr. TELEKI PÁL gróf, volt magyar miniszterelnök, a »Fenno-Ugria» főszerkesztőjéhez intézett minapi levelében megemlíti, hogy genfi, párisi és londoni diplomáciai útjáról visszatérve a Népszövetség fölkérésére december 25.-én *Konstantinápoly—Angora—Damaskus—Bagdadon* keresztül 3—4 havi időtartamra *Mosulba* indult az iráki-török határt megállapító, illetőleg az azt tanulmányozó nemzetközi bizottság tagja gyanánt. A kiváló magyar államférfiú hangsúlyozza továbbá, hogy »közös munkánkat végtelenül fontosnak tartja» és a »Fenno-Ugriát» írásaival a legnagyobb örömmel támogatja.

Suurusuuntainen kulttuurirahasto Virossa. — Nagyarányú kulturális alapítvány Észtországhan. Virossa on äskettäin perustettu suuri kulttuurirahasto tieteen ja taiteen edistämiseksi, niitä edustavien laitosten tukemiseksi ja kulttuurialalla toimivien henkilöiden avustamiseksi.

Rahasto jakautuu eri osastoihin. Niitä on 6: 1) kirjallisuuden, 2) säveltaiteen, 3) kuvaamataiteen, 4) näyttämötaiteen, 5) ruumiillisen kasvatuksen ja 6) sanomalehdistön.

Valtio perustaa rahaston myöntämällä kullekin osastolle 3 milj. Vmk., joka kartutetaan 5 milj. Vmk:ksi. Kun kunkin osaston käytettävänä olevat varat ovat kohonneet edellä mainittuun määrään, voidaan niitä lisätä tai perustaa uusia osastoja.

Rahasto ylläpidetään varoilla, jotka ovat kertyneet ensinnäkin valtion kultuuritarkoituksiin luovuttamasta osasta alkoholiveroja — nyt n. 40 milj. Vmk. — ja summilla, joita v. 1925 lähtien ruvetaan nostamaan seuraavissa määrin: 2,5 % sprin- ja viinanmyyntituloista, 10 % ulkolaisten viinien tulleista, juopottelusakoista, 3 % tupakka-veroista, 5 % ravintolamaksuista, 10 % kino- y. m. huviveroista, joista tieteelliset ja taiteelliset esitykset ovat vapautetut, ja 200 Vmk. jokaisesta ulkomaanpassista.

Rahastoa hallitsee erikoinen neuvosto. Sen puheenjohtajana toimii opetusministeri. Neuvoston muodostavat edustajat, joita lähtetään 6 eri osastoa, kukin 2, kaikkiaan 12 edustajaa, eduskunta 3, Tarton yliopisto 2 ja rahaministeristö 1 edustajan. Eri osastoja varten ovat erikoiset hallinnot, joihin valitsevat edustajansa vastaavat seurakunnat, yhdistykset y. m. järjestöt, ja joiden säännöt opetusministeri vahvistaa.

1/5 rahaston jokavuotisista käyttövaroista saa opetusministeri harkintansa mukaan käyttää sivistystarkoituksiin. Näillä summilla katetaan myös juokseva kulunki.

Tästä Viron valtion perustamasta kulttuurirahastosta on ennen pitkää koitua Viron henkiselle elämälle tärkeä tuki.

Észtországban a tudomány és művészet előmozdítására, továbbá az ezeket képviselő intézmények támogatására és a kulturális téren működő személyek segítésére az észt állam hatalmas kulturális alapítványt létesített.

Az alapítvány hat különböző osztályra oszlik. Nevezett osztályok a következők: 1) az irodalmi, 2) a zeneszerzői, 3) a képzőművészeti, 4) a színművészeti, 5) a testnevelési és 6) a sajtóosztály.

Fenti alapítvány létesítése végett az állam minden osztály számára 3 millió észt márkát engedélyez s az osztályokat említett összeg 5 millió márkára való növelésére kötelezi. Amidőn az egyes osztályok rendelkezésére álló vagyon külön-külön utóbbi összegre emelkedik, a tőke gyarapítására vagy új osztályok alapítására kellő lehetőségek kínálkoznak.

Az alapítvány fönntartására szolgál elsősorban azon — jelenleg mintegy 40 millió észt márkára rúgó — vagyon, amely az állami szeszadó kulturális célokra átengedett részéből gyűlt eddig össze, továbbá 1926-tól kezdődőleg a szesz- és pálinkaméresi jövedelmek 2-5, a külföldi borvámok és részegeskedési bírságok 10, a dohányadók 3, a vendéglői bevételek 5, a mozgófényképszínházi és egyéb mulatsági adók (amelyek alól a tudományos és művészeti előadások föl vannak mentve) 10 százaléka, nemkülönben 200 észt márka minden egyes külföldi útlevel után.

Az alapítvány kezeléséről különleges tanács gondoskodik. E tanács elnökének teendőit a kultuszminister végzi. A tanács tagjai: a 6 külön-

böző osztály külön-külön 2, összesen 12, az országgyűlés 3, a tartui egyetem 2 és a pénzügyminisztérium 1 képviselővel. A különböző osztályok számára különleges kormányok vannak kirendelve. E kormányokba beválasztják képviselőiket a megfelelő társulatok, egyesületek és egyéb szervezetek. Az egyes osztályok szabályainak megerősítése a kultuszminiszter joga és feladata.

Az alapítvány évenként fölhasznált vagyonának ötödrészét a kultuszminiszter saját belátása szerinti kultúrális célokra fordíthatja. Ugyancsak e hányadból történik a folyó kiadások fedezése.

Minden jel arra mutat, hogy e kultúrális állami alapítvány hamarosan Észtország szellemi életének fontos kultúrális tényezőjévé fog alakulni.

Suomalais-ugrilaisen Seuran toimihenkilöiksi alkanutta vuotta var-
ten on valittu: esimieheksi prof. E. N. SETÄLÄ, varaesimieheksi prof. YRJÖ WICHMANN ja U. T. SIRELIUS, sihteeriksi toht. ARTTURI KANNISTO, pöytäkirjuriksi toht. ARVO SOTAVALTA, rahanvartijaksi kamreeri T. WUORENJUURI, arkistonhoitajaksi toht. E. A. TUNKELO, kirjastonhoitajaksi maist. V. H. TOIVONEN, julkaisuvaraston hoitajaksi toht. JALO KALIMA, yliasiamieheksi ylitarkastaja LAURI KUOPPAMÄKI, johtokunnan lisäjäseniksi prof. KAARLE KROHN, J. J. MIKKOLA, ja toht. KAI DONNER, Tilintarkastajiksi on valittu johtaja A. E. NISSINEN, ja maist. L. HENDELL sekä varalle pankinjohtaja K. KIVIALHO ja tuomari OSKARI KAUPPI.

Suomalais-ugrilaisen Seuran kunnia- ja ulkojäsenet: kunniajäseneksi on valittu Leipzigin yliopiston indogermaanilaisen kielitieteen professori WILHELM STREITBERG, ulkojäseniksi Tarton yliopiston professori WALTER ANDERSON ja Marburgin yliopiston prof. HERMANN JACOBSON.

Muistokivi Heikki Paasosen haudalle. Suom.-Ugr. Seuran aloitteesta on kuluneena syksynä pystytetty muistokivi v. 1919 kuolleen maineikkaan suomalais-ugrilaisen kieli- ja kansatieteilijän, prof. HEIKKI PAASOSEN haudalle Helsingin uudelle hautausmaalle. Hankkeen toteuttamisessa ovat olleet mukana eräät muutkin vainajan elämäntyölle läheiset seurakunnat, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomalainen Tiedekatemia, Kalevalaseura ja Savolainen Osakunta sekä useat yksityishenkilöt, vainajan ystävät, työ- ja tutkijatoverit.

Lappalaismurteiden tutkimus. Suom.-ugr. Seuran monivuotinen stipendiaatti, maisteri ELIEL LAGERCRANTZ on edelleen koko kuluneen vuoden oleskellut Budapestissa, valmistellen painokuntoon aikaisempien lappalaisretkiensä kielellisiä tuloksia. Ensi huhtikuussa hra L. aikoo siirtyä takaisin lappalaisalueelle, ainestenkeruutyötään jatkamaan. Suom.-ugr. Seura on hra L:ia kuluneenakin vuonna avustanut 10,000 markan suuruisella summalla.

Tšheremissiläisen kansanrunouden keruu. Tšheremissiläinen kansakoulunopettaja TIMOFEI JEVSEVJEV, joka aikaisempina vuosina on suo-

rittanut ansiokasta kansanrunousainesten keruutyötä oman heimonsa keskuudessa, on nyt uudelleen asettunut kosketukseen Suom.-ugr. Seuran kanssa. Hra J. on nimittäin Suom.-ugr. Seuralle lähettänyt vähäisen kokoelman tšheremissiläistä folklorea, ja kuluneen vuoden lopulla hänen on ollut määrä tehdä parikuukautinen keruuretki itätšheremisien alueelle. Tätä tarkoitusta varten Suom.-ugr. Seura on hänelle myöntänyt 6,000 markan suuruisen matkarahan.

Toht. K. F. Karjalaisen ostjakkilaisten sanastokokoelmien painokuntoon toimittamista on maisteri Y. H. TOIVONEN kuluneen vuoden ajalla edelleen jatkanut. Käsikirjoituksen kokoonpano on nyt niin pitkällä, että toimittaja toivoo pian olevan valmiina vokaaleilla ja puolivokaaleilla alkavain hakusanain artikkelit. Alfred Kordelinin rahaston hallitus on työtä varten täksi vuodeksi myöntänyt 25,000 mk. ja Suom.-ugr. Seura omista varoistaan lisäksi 5,000 mk.

Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisutoiminta. Suom.-ugr. Seuran kustannuksella ovat kuluneella vuodella painosta ilmestyneet seuraavat teokset:

1) Toimituksia L: MARTTI RÄSÄNEN, Die tatarischen Lehnwörter im Tšheremissischen. 98 siv.

2) Toimituksia L II: Kieli- ja kansatieteellisiä tutkielmia. Juhla-kirja professori E. N. Setälän kuusikymmenvuotispäiväksi 19^{27/2} 24. Sisältää lyhyitä tutkielmia kaikkiaan 33 eri kirjoittajalta. 368 + 8 siv. ynnä kuvaliitteitä 8 siv.

3) Toimituksia L III: T. LEHTISALO, Entwurf einer Mythologie der Jurak-samojeden. 170 siv.

4) Aikakauskirja XL: KAI DONNER, Zu den ältesten Berührungen zwischen Samojeden und Turken; V. N. ZLATARSKI, Die bulgarische Zeitrechnung; W. BARTHOLD, Neuere Forschungen in Turkestan; Luetelo Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisuissa v. 1924 ilmestyneistä kirjoituksista; Suomalais-ugrilainen Seura 2/XII 1923 (jäsenluettelo); Suomalais-ugrilaisen Seuran säännöt; Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista — Extraits der proces-verbanx de la Societe Finno-ougrienne 1923: Vuosikertomus v. 1923 — Compterenden anmel pour 1923. 133 siv.

5) Finnisch-ugrische Forschungen XVI, 2—3. 256 siv.

Painossa ovat:

1) JULIUS MARK, Die Possessiosuffixe in den uralischen Sprachen. II. Painatustyö on koko vuoden ollut keskeytyneenä.

2) HEIKKI PAASOSEN ostjakkilainen sanasto, jonka painon toimittaa KAI DONNER. Suurin osa teosta on ladottuna.

3) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der kalmuckischen Sprache. Painatustyötä, joka useita vuosia on ollut keskeytyneenä, on nyt uudelleen päästy jatkamaan.

4) Viime kevännä kuolleen prof. JEAN POIROT'n saksankielinen teos eräiden suomalais-ugrilaisten y. m. kielten kvantiteetista. Valmiiksi painettuna on 10 painoarkkia ynnä 3 kuvaliitettä sisältäen luvut:

1) Kalmuckisch, 2) Mordvinisch, 3) Syrjänisch ja 4) alun lukua Tšchere-missisch. Seuraavain lukujen piti suunnitelman mukaan käsitellä m. m. eteläviron, liivin ja lätin kieliä. Työ on kuitenkin kymmenkunta vuotta ollut seisauksissa ja jäi nyt, väliintulleen kuoleman johdosta, tekijältään lopullisesti päähän saattamatta. Kun teoksessa kunkin kielen käsittely muodostaa itsenäisen kokonaisuuden, voidaan kuitenkin ajatella mainittujen neljän luvun julkaisemista sellaisenaan, ainoastaan täydentäen viimeistä keskeneräistä lukua, mikä tekijävainajan kirjallisen jäämistön perusteella lienee mahdollista.

5) Finnisch-ugrische Forschungen XVII. Ladottuna on n. 10 arkkia.

Julkaisuihinsa otettavaksi seura on hyväksynyt seuraavat uudet teokset:

1) ELIEL LAGERCRANTZIN tutkimuksen Arjeplogin lappalaismurteesta.

2) D. M. E. EUROPAEUKSEN ja T. ITKOSEN kolttalappalaiset tarinat.

3) Aikauskirjan XLI, johon tulevat esimiehen prof. E. N. SETÄLÄN 11 viime vuosikokouksessa pitämät juhlaesitelmät suomeksi ja ranskaksi sekä Seuran vuosikertomus v:ltä 1924.

Seuran julkaisutoiminta on siis nykyään hyvin vilkasta, ja tiedossa on että painovalmiiden käsikirjoitusten tarjonta on lähitulevaisuudessa vielä suuresti karttuva. Tämä on sellaisenaan sängen ilahuttava asia, mutta toiselta puolen on syy peljätä, että seuran käyttövarat pian osoittautuvat riittämättömiksi nykyisenkin laajuiseen julkaisutoimintaan. Seuran on sentähden vakavasti ryhdyttävä harkitsemaan, miten uhkaava taloudellinen ahdinko olisi vältettävissä.

Italialainen prof. P. E. Pavolini, Kalevalan ja Kantelettaren kääntäjä, saapuu Helsingin yliopiston, Kalevalaseuran ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kutsusta Helsinkiin helmikuun lopulla esitelmöimään Kalevalan ja Kantelettaren tutkimuksen alalta sekä puhuakseen myös toimeenpantavassa Kalevala-juhlassa.

Sukukielikursseja Suomalaisuuden Liitossa. — Sugukeelte kursused Suomalaisuuden Liidos. — Rokonyelv-tanfolyamok a Finnség Szövetségében. Suomalaisuuden Liitto tarjoaa viikottain yhden suomen kielen oppitunnin Suomessa oleskeleville ulkomaalaisille, samaten viikottain yhden viron ja unkarin kielen oppitunnin Suomalaisuuden Liiton, ensi kädessä sen Sukukansaosaston jäsenille. Kurssien antajat: LAURI HAKULINEN, W. GRÜNTAL-RIDALA ja JÓZSEF FARAGÓ. Kurssien aika: suomen kieltä keskiviikkoisin klo 7—8 i. p.; viron kieltä keskiviikkoisin klo 6—7 i. p.; unkarin kieltä keskiviikkoisin klo 5—6 i. p. Kurssien paikka: Helsinki, Aurorank. 7, Suomalaisuuden Liiton huoneisto. Ensimmäiset tunnit: helmikuun 18 p:nä. Kurssit ovat maksuttomat.

LAURI HAKULISE, W. GRÜNTAL-RIDALA ja JÓZSEF FARAGÓ juhatusel algab maksuta Soome, Eesti ja Ungari keele kursus weebruarius Suomalaisuuden Liidos.

LAURI HAKULINEN, W. GRÜNTAL-RIDALA és FARAGÓ JÓZSEF vezetésével a finn, észt és magyar nyelvből ingyenes tanfolyamok kezdődnek februárban a Finnség Szövetségé helyiségében.

Sekalaisia ◇ Mitmesugust ◇ Vegyes.

Kiejtési útbaigazítások. — Ääntämisohjeita. — Häälädamise juhatused.

A finn nyelv kiejtési szabályai: *a* = palóc *á* *ápám*-szó első szótagjában; *e* = *öz* magyar nyelvjárások *ē*-je *ember*-szó második szótagjában; *s* = magyar *sz*; *y* = magyar *ü*; *ä* = magyar *e* *ember*-szó első szótagjában; *ng* = magyar *kong*-szó *g*-előtti hangja (*g* nélkül) kosszan ejtve; *aa*, *ee*, *ii*, *oo*, *uu*, *öö* = magyar *á*, *é*, *i*, *ó*, *ü*, *ő*; *äi*-magyar nyelvjárás *é mere* (= merre)-szó első szótagjában; *a*, *ei*, *oi*, *ui*, *yi*, *äi*, *öi* = magyar *aj*, *ēj*, *oj*, *uj*, *üj*, *ej*, *øj*. A többiek a megfelelő magyar hangokkal azonosak. Ilangsúly az első szótagon kivétel nélkül.

Az észti nyelv kiejtési szabályai: *a* = palóc *á* *ápám*-szó első szótagjában; *e* = *öz* magyar nyelvjárások *ē*-je *ember*-szó második szótagjában; *h* a szó elején rendszerint néma (akárcsak az »h muet» a franciában); *s* = magyar *sz*; *ä* = magyar *e* *ember*-szó első szótagjában; *ō* = hátrahúzott nyelvvvel képzett *e*; *b*, *d*, *g* = *zöngétlen* (azaz hangszalagok rezgése nélkül képzett) *b*, *d*, *g*; *k*, *p*, *t* egy fokkal hosszabbak, mint a magyar *k*, *p*, *t*, — a magyar *kk*-, *pp*-, *tt*-nél azonban egy fokkal rövidebbek; *kk*, *pp*, *tt* egy fokkal hosszabbak, mint a magyar, *kk*, *pp*, *tt*; *d*, *l*, *n*, *r*, *s*, *t* akár magányosan, akár csoportosan fordulnak elő, megmaradt vagy elveszett *i* előtt jésítést kapnak (*gy*, *ly*, *ny*, *rj*, *sj*, *ty*); *aa*, *ee*, *ii*, *oo*, *uu*, *öö*, *üü* = magyar *á*, *é*, *i*, *ó*, *ü*, *ő*, *ű*; *äi* = magyar nyelvjárás *é mere* (= merre)-szó első szótagjában; *ōō* = hátrahúzott nyelvvvel képzett *e* hosszan ejtve; *ai*, *ei*, *oi*, *ui*, *üi*, *äi*, *öi*, *öi* = *aj*, *ēj*, *oj*, *uj*, *üj*, *ej*, *øj*, *øj*. A többiek a megfelelő magyar hangokkal azonosak. Hangsúly általában az első szótagon. Jövevény szavaknál a kölcsönadó nyelv hangsúlyozási törvényei irányadók.

Unkarinkielen ääntämisen säännöt: *a* = *äänue a'n* ja *o'n* välillä eli *pyöreillä* *huulilla* *äännetty a*; *e* on *äännettävissä* aina *a'ksi*; *c* ja *cz* = *ts*; *s* = *š* eli *sh* (*sch* saksalaisessa sanassa *Schule*); *sz* = *s*; *ü* = *y*; *cs* = *tš* eli *tsh* (*tsch* saksalaisessa sanassa *Kutscher*); *z* = soinnillinen *s* (*s* saksalaisessa sanassa *Rose*); *zs* = *ž* eli soinnillinen *š* (*j* ranskalaisessa sanassa *journal*); *dz* = soinnillinen *ts* eli *d+z* (*zz* italialaisessa sanassa *mezzo*); *dzs* = soinnillinen *tš* eli *d+ž* (*gi* italialaisessa sanassa *giorno*); *gy*, *ly*, *ny*, *ty* = muljeerattu *d*, *l*, *n*, *t* eli *d+j*, *l+j*, *n+j*, *t+j* (*di*, *ill*, *gn*, *pt* ranskalaisissa sanoissa *adieu*, *bowillon*, *cygne*, *septième*); *ccs*, *ggy*, *lly*, *nnny*, *ssz*, *tty*, *zzs* = *cs*-, *gy*-, *ly*-, *ny*-, *sz*-, *ty*- ja *zs*-tä vastaavat pitkät äänteet; *ng*-yhtymässä kuuluu *g*-kin; *á*, *é*, *i*, *ó*, *ő*, *ü*, *ű* = *aa*, *ee*, *ii*, *oo*, *öö*, *uu*, *yy*. Muut äänteet ääntyvät suomalaiseen tapaan. Korko ensimmäisellä tavulla poikkeuksetta.

Vironkielen ääntämisen säännöt: Yksinkertaisilla kirjaimilla merkityt *a*, *e*, *i* j. n. e. ovat lyhyet, kuten yleensä vastaavat suomen kielen äänteet; ne eivät ole mitenkään puolipitkiä, jommoisina ne suomessa hyvin usein esiintyvät, *ō* on n. k. *taka-e*; *taemp*ana *äännettävä e*, joka syntyy siten, että kielen keskiosa kohoa; *ü* = *y*.

Kahdella kirjaimella *aa, ee, ii* j. n. e. merkitään sekä pitkät että ylipitkät vokaalit. Tavallinen pitkä vokaali on hiukkasen lyhyempi suomalaista tai useissa tapauksissa sen veroinen. Ylipitkä vokaali on vähän pitempi suomalaista pitkää; sen ensi osa on venytetty. Viron kielen ylipitkät vokaalit ovat suljetummat kuin suomen pitkät.

Myös diftongit voivat olla pitkät sekä ylipitkät. Pitkän diftongin sekä alku- että jälkivokaali ovat lyhyet; jota vastoin suomessa ensi osa useimmiten on venytetty tai puolipitkä. Ylipitkän diftongin alkuosa virossa on lyhyt, mutta jälkiosa taas venytetty, ainakin puolipitkä.

b, d, g ovat lyhyet puheäännettömät konsonantit; niiden kosketus ei ole niin kiinteä kuin vastaavissa suomalaisissa äänteissä *p, t, k*, toisin sanoen virolaiset äänteet ovat verrattain hõllät. Virolaiset *p, t, k* ovat pitkät äänteet, joiden ensiosa on verrattain lyhyt, ne ovat siis hiukkasen pidemmat suomalaisia *p, t, k* ja tuntuvasti lyhyemmät suomalaisia *pp, tt* ja *kk*. Samoin on laita muitten pitkien konsonanttien, jotka merkitään kahdella kirjaimella. Ylipitkät konsonantit — ainoastaan edellämainittuja äänteitä varten on olemassa erikoinen merkitsemistapa: *pp, tt, kk* — ovat tuntuvasti pidemmat kuin suomalaiset konsonantit, koska niiden ensi osa on venytetty ja pitkä.

Myös konsonanttiryhmät saattavat olla pitkät tai ylipitkät.

d, l, n, r, s, t esiintyvät muljeerattuina, jos seuraavassa tavussa on tai on ollut *i* tai *j*; harvoin myös *i:n* tai *ü:n* jäljessä.

Ungari keele hääldamise seaded: *a* on *a* ja *o* vaheline, ümmarguseks tehtud huultega hääldatud *a* häälik; *e* = *ä*; *y* pärisnimedes = *i*; *d* = *aa*, *e* = *ee* j. n. e., *aj* = *ai* ja *ej* = *ei*. Lühikesed vokaalid heliliste konsonantide, nagu *b, d, g, l, m, n, r, z, zs, v*, eel on pisut venitatud ehk poolpikad, nagu näit. Ingelise keeles. *b, d, g* on helilised nagu Prantsuse, Vene j. m. m. keele häälikud; *p, t, k* on Eesti vastavatest häälikutest pisut lühemad, kuuluvad sõna keskel ainult järgmise silbi algusesse nagu Soome samasugused häälikud; *pp* = *pp*, *tt* = *tt*, *kk* = *kk*, *s* = *s* ehk *sh*, Saksa *sch*; *z* = Prantsuse *z*, Vene *з*; *gy* = muljeeritud *d*, s. o. *d'* ehk *dj*; *ty* = muljeeritud *t'* ehk *tj*; *ly* = *j*; *ny* = muljeeritud *n* ehk *nj*; *sz* = *s*, Vene *с*; *zs* = Prantsuse *j*, Vene *ж*; *cz* ja *c* = *ts*; *ssz* = *ss*; *nnj* = *nn* j. n. e. Rõhk on esimesel silbil.

Soome keele hääldamise seaded: Lühikesed häälikud *a, e* j. n. e. on nagu Eesti keeles; *y* = *ü*; kahekordsed tähed märgivad nagu Eesti keeles pikka häälikut; samuti on lugu teises, kolmandas j. n. e. silbis. Diftongides on esimene vokaal pisut venitatud, nii sama kui lühike vokaal pika konsonandi ehk konsonantide rühma ees. *d* on heliline konsonant, nagu Prantsuse *d*, näit. sõnas *remède* abinõu; samuti on lugu *b* ja *g*:ga võõrassõnades; *p* = *b*, *t* = *d* ja *k* = *g*, siiski tugevama avamisega; *pp* = *pp*, *tt* = *tt* ja *kk* = *kk*; *h* kuulub; konsonantide rühmad on ligikaudu kolmandele vältele lähemad kui teisele; *ng* on samasugune pikk häälik kui *see*, mis Eesti sõnas *hinge n*:ga on kirjutatud.

Toimituksen huomautuksia. — Toimetuse tähendused. — A szerkesztőség megjegyzései.

Useat alkuvaikeudet sekä julkaisusuunnitelman välttämättömäksi osoittautunut laajentaminen ovat jonkun verran viivästyttäneet lehtemme ensimmäisen numeron ilmestymistä. Ulkoasu kolmikielisyyden vuoksi ei ole ollut helppo, mutta on kirjavainomme koettanut siinäkin suhteessa parhaan mukaan suoriutua.

Samaten kuin kirjoittajat yleensä vastaavat itse kirjoituksistaan sisällyksellisesti, on toimitus jättänyt heille myöskin oikeinkirjoituksessa yksilöllistä vapautta.

Seuraava numero toimitettaneen jo maaliskuulla ja tulee siihen kirjoituksia m. m. prof E. N. SETÄLÄLTÄ, toht. ALADÁR BÁNILTA, ministeriön osastonjoht. GUSTAV OLLIKILTA, tarkast. MATTI PESOSELTA, opettaja IGOŃ MÖSSHEGILTA ja kirjailija JÓZSEF FARAGÓLTA.

Mitmed algraskused ja väljandekavatsuse läbisaamatumaks osutunud laiendamine on meie lehe esimese numbri ilmumist pisut viivitanud. Välimine kuju ei ole kolmekeelsuse pärast hõlpus teostada, ehk küll trükikoda jõudu mööda on katsunud kõigist raskustest üle saada.

Nagu kirjutajad üleüldse ise oma kirjutuste eest vastutavad, nii on toimetus neile õigekirjutuseski kohati isikulist vabadust jätnud.

Järgmine number ilmub juba märtsikuus. Ta sisaldab kirjutusi m. s. prof. E. N. SETÄLÄ, dr. ALADÁR BÁNI, ministeeriumi osakonnajuh. GUSTAV OLLIKU, koolinõunik MATTI PESOSE, õp. IGOŃ MÖSSHEGI ja kirjanik JÓZSEF FARAGÓ poolt.

A kezdet nehézségei és eredeti tervezetünk elkerülhetetlennek bizonyult kibővítése lapunk első számának megjelenését némiképen késleltették. A külső forma elfogadható kivitele a háromnyelvűség következtében nem volt könnyű, de könyvnyomdánk minden tárgyilagos követelménynek ebben a tekintetben is legjobb tehetsége szerint igyekezett megfelelni.

Minthogy lapunk cikkírói általában maguk felelnek írásuk tartalmáról, a helyesírást illetőleg is egyéni szabadságot engedtünk nekik.

A következő szám szerkesztését már márciusban befejezzük és abban többek között E. N. SETÄLÄ egyetemi tanár, BÁN ALADÁR dr., GUSTAV OLLIK minisztériumi osztályfőnök, MATTI PESONEN főtanfelügyelő, IGOŃ MÖSSHEG tanító és FARAGÓ JÓZSEF tollából különböző írások fognak megjelenni.

Fenno-Ugria N:o 1:

<i>Toimitus — Toimetus — Szerkesztőség, Lukijalle — Lugejale —</i>	
<i>Az olvasóhoz</i>	1—6.
<i>Rafael Engelberg—W. Ridala—Faragó József, Fenno-Ugria ..</i>	6—14.
<i>Matti Pesonen, A finn-ugor népek kultúrális egysége —</i>	
<i>Soome-Ugri rahvaste kultuuriühitus — Suomalais-ugri-</i>	
<i>laisten kansojen kulttuuriyhteys</i>	15—25.
<i>Kuva — Pilt — Kép: K. J. Ståhlberg</i>	26.
<i>Rafael Engelberg, Vanhan viljelyn mies (John Abercomby in</i>	
<i>memoriam)</i>	27—29.
<i>Faragó József, Jókai Mór</i>	30—35.
<i>W. Grünthal-Ridala, Anna Haava</i>	36—39.
<i>F. R. Fählmann, Koitto ja Hämärätär — A Hajnal és Alkony</i>	40—42.
<i>Haastattelu — Usutus — Interjú (Jungerth Mihály)</i>	42—46.
<i>Poimintoja — Teated — Böngészés</i>	46—54.
<i>Selostuksia — Arvustused — Beszámolás</i>	55—63.
<i>Uutisia — Uudised — Hírek</i>	63—78.
<i>Sekalaisia — Mitmesugust — Vegyes</i>	78—80.

*Levittäkää »Fenno-Ugriaa»! — Levitage »Fenno-Ugriat»! — Ter-
jessze a »Fenno-Ugridt!»*

RAJASEUTU,

RAJASEUTUKYSYMYSTÄ KÄSITTELEVÄ
AIKAKAUSLEHTI

Ilmestyy kerran

kuussa, 20 mk. vuosikerta.

*Julkaisija Suomalaisuuden Liiton Raja-
seutusasto, os. Helsinki,
Aurorank. 7.*

TILATKAA — LEVITTÄKÄÄ!

<i>Kirjapainomme suorittaa työt nopeasti, täsmällisesti ja kohtuullisilla hinnoilla</i>	<i>Meie trükikoda täidab tööd nobedasti, punktipäälselt ja mõõduka hinnaga</i>	<i>Könyvnyomdánk gyorsan, pontosan és méltányos áron teljesíti a munkát</i>
---	--	---

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO OY.

Ludvigink. 6

Helsinki.

Puh. 789

<i>Kirjapainossamme painetaan m. m. maamme levinnein ja luetuin sanomalehti</i>	<i>Meie trükikojas trükatakse m. s. meie maa kõige enam laiilalagunenud ja loetud ajaleht</i>	<i>Könyvnyomdánkban nyomják többek között országunk legelterjedtebb és legolvasottabb napilapját</i>
---	---	--

HELSINGIN SANOMAT

Koulukirjoja, koulutarpeita, opetus- ja havaintovälineitä sekä koulukalustoja. Suomen monipuolisin liike alallaan. - Kooliraamatuid, koolitarbeid, õpetuse vahendid ja koolimööblit. Soome kõige mitmekülgsem äri omal alal. - Tankönyvek, tanszerek, tanítási és szemléltetési eszközök és iskolai bútorzatok. A maga nemében a legnagyobb üzleti vállalat Finnországban.

Koulutarpelden Keskusliike Osakeyhtiö

Helsinki, Hietalahden Pohjoisranta 17.

TOULON LEIPOMO OY.

Helsinki, Museok. 15. Puh. 42404

HÖYRYLEIPOMO, KONDITORI, KAHVILA

Erikoisvalmisteista mainittakoon hyvin säilyvät rusinastollet, hunajakakut ja leivosmaiset Elise-kakut, joita voidaan tilata myös maaseudulle. — Kahvila sievä ja kahvi maukasta.

HELSINGIN RAKENNUSAINE KAUPPA OY

HELSINKI, EROTTAJANTORI

Sähköosolte - Telegrammi address - Táviriti cím: Helsinginrake.

*Rakennusaineita, rautatava-
roita, työkaluja, konetarpeita,
konehahnoja, taloustavaroita,
öljyjä, värejä, janeeria.*

*Ehitusematerjaali, raudtarbe-
asju, tööriistu, masinatarbeid,
masinarihmu, majapidamise
tarbeid, öli, värv, vineeri.*

*Építési anyagok, vasárúk, szerszámok, gépkellékek, gépszijak,
háztartási felszerelések, olajok, festékek, fánércikkek.*

Tytäryhtiö - Tütärühisus - Leány-részcénytársaság:

KOSKENSAAEN OY

HELSINKI, EROTTAJANKATU 4

Tehtaat Kintaudella - Vabrikud Kintauses - Gyáarak Kintauban

Valmistaa - Valmistab - Készít:

*Nauloja, rautalankaa, tervaa, tärpättiä. / Naclu, traati, törva,
tärpentiini. / Szegeket, fémsodronyokat, kátrányt, terpentint.*

Sähköosolte - Telegrammi address - Táviriti cím: Koskensaari

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUSKUNTA R.L.

SOOME ERAPOOLETUMATE ÜHISUSKAUPLUSTE
LIIDU KESKÜHISUS

FINNORSZÁG SEMLEGES KOÓPERATÍV SZÖVET-
KEZETEINEK KÖZPONTI ÜZLETE

S.O.K. $\left. \begin{array}{l} \text{Perustettu} \\ \text{Asutatud} \\ \text{Alapitva} \end{array} \right\} 1904$ S.O.K.

*LIIEKEVAIHTO V. 1924 YLI 630 MILJ. MARKKAA
LÄBIKÄIK 1924 a. ÜLE 630 MILJ. SMK.
FORGALOM 1924-BEN TÖBB MINT 630 MILLIÓ
FINN MÁRKÁ*

SUOMALAISEN KIRJA- SOOME RAAMATUKUL- A FINN KÖNYVKUL-
KULTTUURIN PARHAI- TUURI KÕIGE PARE- TURA LEGKIVALÕBB
TASAAVUTUKSIA OVAT: MAD SAAVUTUSED ON: E R E D M Ë N Y E I :

SUOMEN RYIJYT

SOOME VAIBAD / A FINN FALISZÖNYEGEK

Kirj. prof. U. T. Sirelius.
Suomen värrikkää, vanhat
ryijyt ovat parhaita todis-
telta Suomen kansan luon-
taisista taiteellisista tuomis-
voimista. Kirjassa on n. 150
moniväriä jäljennöstä eri ryi-
jyistä. Hinta 350 ja 400 mk.
Taidepaperille painettu, nu-
meroitu, kokonahkakansin
sidottu toistopainos 750 mk.

Kirj. prof. U. T. Sirelius.
Sooime värrikad vanad vai-
bad on kõige parem tõen-
dus Soome rahva loodus-
likkudest kunstivõimetest.
Raamatus on u. 150 mitme-
värvilist jäljendust eri vai-
padest. Hind 350 ja 400 Smk.
Kunstipaberile trükitud, num-
merdatud täisnähka kaan-
tesse köidetud luksustrükk
750 Smk.)

*frta U. T. Sirelius egye-
temi tanár* A régi, színes
finn faliszőnyegek a finn nép
veleszületett művészeti terem-
tőképességének legszebb bi-
zonyítékai. A könyv szővegét
mintegy 150 — különböző
faliszőnyegekről készült —
táblázattal, ingyenes mellék-
let szembélyteti. A könyv ára
350 és 400 finn márká. Mű-
vészi papírra nyomott, egész-
bőrkötésű, számozott luk-
szuskiadás 750 márká.

SUOMI

SOOME / FINNORSZÁG

Maa. Kansa. Valtakunta.
Parhaiten kotimaisten asi-
antuntijain yhdessä valmis-
tama muistomerkki Suomen
nykyiselle kulttuurille. Kirja
näyttää millainen Suomi nyt
on sekä sanoin että loiste-
llain kuvin. Ilmestyy kol-
mena osana, joista kaksi on
jo valmiina. I osa esittää
luonnon, kansan ja yhteis-
kunnan. Hinta 100 mk., vaa-
tekansissa 140 mk., nahka-
selkästä. 180 mk. II osa esi-
tää valtion ja talouselämän.
Hinta 140 mk., vaatek. 180
mk., nahkaselkästä. 220 mk.

Maa. Rahvas. Riik. Kõige
*paremate kodumaa asjatund-
jate ühiselt valmistatud mä-
lestusmärk Soome nüüdsele*
kultuurile. Raamat näitab,
missugune Soome nüüd on
*nii sõnade kui luksuspil-
tidega. Ilmub 3 osas, mil-
lest 2 juba valmis on. I osa*
esitab looduse, rahva ja ühis-
konna. Hind 100 Smk., riide
kantes 140 Smk., nahkse sel-
jaga köid. 180 Smk. II osa
esitab riigi ja majanduse elu.
Hind 140 Smk., riide kantes
180 Smk., nahkse seljaga
köid 220 Smk.

Föld. Nép. Birodalom. A
legkiértékű finn szakértők
együttműködésével a mai finn
kultúra megörökítésére. A
*könyv bemutatja szöve-
ben és képekben, hogy milyen a mai Finn-*
ország. Megjelenik három
részben, melyekből kettő
már elkészült. Az első
rész bemutatja Finnor-
ság természetét, népét és társ-
adalmát. Ára 100 márká,
vázsonkötésben 140 márká,
félbőrkötésben 180 márká. A
második rész az állammal és
a gazdasági élettel foglalko-
zik. Ára 140 márká, vázson-
kötésben 180 márká, félbör-
kötésben 220 márká.

KUSTANTAJA: / KIRJASTAJA: / KILADÜ:

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

HELSINKI, UUDENMAANKATU 10.

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

HELSINKI

Perustettu - Põhjendatud - Alapítva: 1889

Suomalainen suurpankki - Soome suurpank - Finn nagybank

Omat varat - Oma varandus - Saját vagyoni:

Smk. 257,000,000—

Sähköosoite - Telegrammi aadress - Távirati cím:

Kansallispankki

PALOVAKUUTUSOSAKEYHTIÖ

POHJOLA

OSAKEPÄÄOMA }
OSAKAPITAAL } SMK. 10,000,000.
RÄSZVÉNYTŐKE }

*Tule vasta
kinnituse osatõhisus.*

*Tütvész elleni
biztosító részvénytársaság.*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA SOOME RAAMATUKAUPLUS FINN KÖNYVKERESKEDÉS

*Suurin suomenkielisen kirjallisuuden myyjä
Kõige suurem soomekeelse kirjanduse müüja
A finn-nyelvű irodalom legnagyobb eladója*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA

Helsinki, Aleksanterink. 15.

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

HELSINKI

Suomen suurin kirjakauppa.

Soome kõige suurem raamatukauplus.

Finnország legnagyobb könyvkereskedése.

KAKSI JALOA HEIMOKIRJAA

HEIMOKANNEL I VIRON KANSAN RUNOJA

Valikoinut ja suomentanut A. O. Väisänen.

»Runoja valikoidessaan ja suomentaessaan on maist. Väisänen tarkoin pitänyt huolta siitä, että hänen esittämänsä runot todella ovat edustavia, että ne ovat näytteitä parhaasta, mitä virolainen kansanlyriikka voi tarjota. Ja näitä runoja lukiessa, niiden tundesävyyden antautuessa, saattaakin lukija todeta, että paljon mitä herkinä runollisuutta sisältää Viron kansanrunous. Ja samalla toteaa myöskin, että niiden siirtäminen suomenkieliseen asuun on tapahtunut niin taidokkaasti, niin hienolla runollisella aistilla, ettei tunnu pihtien pitämät, että luulisi ne alkuperäisiksi. — 'Suomen sillan' rakentamista edistävät omalla alallaan sellaiset kuin 'Heimokannel'. — Karjala. Hinta 30:—, sid. 45:—.

IHMISEN VARJO KOKOELMA VIROLAISIA NOVELLEJA

Valikoinut ja suomentanut Elsa Enäjärvi.

»Kokoelma on virolaisen nuoren, nousevan kertomataiteen kaunis näyte, kirja, johon jokainen heimoushengen innoittama tutustu nautinnokseen.» — Suomen Sosialidemokraatti.

»Nykypäivien virolainen novellistiikka esiintyy nyt Suomen kielellä julaistussa valikoimassa erinomaisesti edukseen. Suomalainen lukija tunnustaa pitkin linjaa sivu sivulta, novelli novellilta ja kirjailija kirjailijalta, että naapurimaassa pyrkii esille paraikaa voimakas, rehellinen ja määrätietoinen kirjallisuus, josta meillä on jo nyt aivan merkittävän paljon opittavaa.» — Kaleva, A. E. Alanne.

Hinta 20:—.

WERNER SÖDERSTRÖM
O S A K E Y H T I Ö

526.

Easton

Fennou-Ngria

1

9

2

5

I v.

N:o 2

SUOMALAISUUPEN LIITON SUKUKANSASTO
HELSINKI

Toimitus — Toimetuse — Szerkesztőség: *Matti Pesonen* päätoimittajana — päätoimetaja — főszerkesztő; *Rafael Engelberg* toimitussihteerinä — toimetuse sekretäär — helyettes szerkesztő; *T. I. Itkonen, Alfred Jotuni, Yrjö Loimaranta, Alpo Sailo, A. O. Väisänen, W. Grünthal-Ridala, József Faragó, Igon Mõshag;* vakituisia avustajia Suomessa, Virossa ja Unkarissa — hulkalalisi kaastöölisi Soomes, Eestis ja Ungaris — állandó munkatársak Magyarországon, Finn- és Észtorszáiban.

Toimituksen ja konttorin osoite — Toimetuse ja talituse aadress — A szerkesztőség és kiadóhivatal címe: Suomi, Helsinki, Auroankatu 7, tel. 42 824.

Asioidmisto Virossa — Talitus Eestis — Bizományos Észtorszáiban: Kooliasakonna juh.G.Ollik, Tallinn, Hariduseministeerium.

Asioidmisto Unkarissa — Talitus Ungaris — Bizományos Magyarországon: Bán Aladár dr. igazgató. Budapest. Turáni Társaság, Országháza, VII. kapu.

Ilmestyminen — Ilmub — Megjelenik: Neljännesvuosittain, ainakin 32 sivuisena numero, asianhaaran mukaan kuvitettuna. — Neli korda aastas, vähemalt 32 lehekülge number, asjaolusid mõõda piltidega. — Evenkint négyszer, számonkint legalább 32 oldalnyi terjedelemben, a körülményekhez képest illusztrálva.

Tilaushinta — Tellimise hind — Előfizetési díj: Suomessa — Soomes — Finnországban $\frac{1}{1}$ Smk. 25:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám Smk. 10:—; Virossa — Eestis — Észtorszáiban $\frac{1}{1}$ Emk. 235:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám Emk. 95:—; Unkarissa — Ungaris — Magyarországon $\frac{1}{1}$ kruunua — kroon — korona 55,000:—, üksityisnumerot — üksik number — egyes szám kr. — kr. — kor. 18,200.

Ilmoitukset — Kuulutused — Hirdetések: $\frac{1}{1}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 1,000:—, Emk. 9,320:—, kr. — kr. — kor. 1,820,000:—; $\frac{1}{2}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 500:—, Emk. 4,660:—, kr. — kr. — kor. 910,000:—; $\frac{1}{4}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 250:—, Emk. 2,330:—, kr. — kr. — kor. 455,000:—; $\frac{1}{8}$ siv. — lehekülge — oldal Smk. 125:—, Emk. 1,165:—, kr. — kr. — kor. 227,500:—. Koko vuodelta 10 % alennus. — Terve aasta kohta 10 % hinnaalandust. — Egész évre 10 % árengedmény. — Pyydetäessä käännettään kaikille kolmelle sukukielelle. — Soovi mõõda tõlgitakse kõiki kolme keele. — Kívánatra mindhárom rokonnyelvre való fordításról gondoskodunk.

»Fenno-Ugriasta» tietoja ja uutisia lainattaessa pyydetään lähde mainitsemaan. — »Fenno-Ugriast» teateid ja uudiseid laenates palutakse allikas nimetada. — A »Fenno-Ugria» adatainak és híreinek kölcsönzése esetében a forrás megemlítését kérjük.

Fennougrica

Suomalais-ugrilainen kulttuuri-
lehti ♦ Soome-Ugri kultuurileht ♦
Finn-ugor kulturális folyóirat

I v.

1925

N:o 2

Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuk- sen saavutukset ja tehtävät ♦ Soome- Ugri keeleteaduse saavutused ja üles- anded ♦ A finn-ugor nyelvészet ered- ményei és teendői.

Esitelmä toisessa suom.-ugr. kulttuurikokouksessa Tallinnassa 19—21
VI 24, pitänyt — Ettekanne teisel Soome-Ugri kultuurikoosolekul
19—21 VI 24, pidanud — Tallinnban 1924. VI. 19—21.-én a második
finn-ugor kulturális kongresszuson előadta

E. N. SETÄLÄ.

Suomalaisen kielentutkimuksen saavutukset ja tehtävät esi-
tettyinä yhdessä esitelmässä — se on tehtävä, joka tarjoo
melkoisia vaikeuksia eikä tätä tarkoittava esitys saata muo-
dostua muuta kuin mitä suurimmassa määrässä yleispiirtei-
seksi, kenpäties suorastaan ylimalkaiseksikin. Tämänmukai-
sesti onkin pakko rajoittua ääriviivauskuvaukseen.

Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen ensimmäinen ja tär-
kein saavutus on suomalais-ugrilaisen kieli-
sukulaisuuden toteaminen. Tämän työn ensi-
mäinen varsinainen alullepanija oli hampurilainen lääkäri
ja polyhistori MARTIN FOGEL, joka 1670-luvun alussa käsi-
kirjoitukseksi jääneessä teoksessa pätevillä perusteilla näytti

suomen, unkarin ja lapin yhteenkuuluvaisuuden. Eräitä muitakin oppineita oli 1600- ja 1700-luvuilla, jotka tajusivat suomalais-ugrilaisten kielten yhteyden. Kielten rakennuksen avulla tämän osoitti v. 1799 unkarilainen SAMUEL GYARMATHI menetelmällisessäkin suhteessa huomattavassa teoksessaan »Affinitas linguae hungaricae cum linguis fennicae originis grammaticae demonstrata». Perustavina teoksina tällä alalla ovat myöhemmältä ajalta mainittavat J. BUDENZIN vertaileva sanakirja ja muoto-oppi (»Magyar-ugor összehasonlító szótár», 1873—81; »Ugor alaktan», kesken jäänyt). Ryhtymättä tässä laajemmalta esittämään suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen historiaa mainittakoon ainoastaan, että tutkimus viimeisinä vuosikymmeninä on ollut erittäinkin tähdätyinä näiden kielten äännesuhteiden selvittämiseen. N. s. sukulaiskielten kesken vallitsee nimittäin aina sellainen suhde, että määrätyt äänteet ja äänneryhmät määrätyllä tavalla vastaavat toisiaan, mikä seikka vuorostaan johtuu siitä, että alkuperäiset yhteiset äänneolot ovat eri kielissä muodostuneet eri tavalla s. o. että n. s. tytärkielet kukin eri tavalla heistävat kantakielen äänteitä ja äännejärjestelmää. Vasta tutkimus äännesuhteista voi luoda vankan pohjan etymologialle s. o. sanojen ja muotojen johtamiselle yhteisistä kantamuodoista ja alkuyhteyden toteutamiselle.

N. s. kielisukulaisuus merkitsee nimittäin sitä, että kaikki »sukulaisiksi» osoitetut kielet johtuvat yhteisestä k a n t a k i e l e s t ä, joka on ollut olennaisesti yhtenäinen. Kielisukulaisuus on tietysti jotakin aivan toista kuin sukulaisuus biologisella alalla.

Kieli ei ole mikään sellainen luonnollinen ominaisuus, joka periytyisi vanhemmista lapseen, vaan se on o p i t t u t a i t o, jonka puhumaton lapsi omistaa puhuvilta. Saattaapa vielä tapahtua, että kokonainen heimo vaihtaa oman alkuperäisen kielensä toiseen kieleen. Tällaisen tapahtuman edeltäjänä varmasti on asianomaisen heimon kaksikielisyys. Oma kieli on alkujaan ollut kotoisena kielenä, toinen kieli välittävänä kielenä ulkomaailmaan käsin, ja niin on saattanut käydä, että oma alkuperäinen kieli on kokonaan jäänyt unohduksiin ja välittävä kieli jäänyt heimon ainoaksi kieleksi. Selvimpänä esimerkkinä tästä on indoeurooppalaisella alalla rahvaanlatinan leviäminen alkuaan

toiskielisille kansoille. Todennäköisesti samantapaista on tapahtunut suomalais-ugrilaisellakin alalla. Tuskin voinee olettaa, että esim. lappalaiset, jotka ruumiillisesti osoittavat aivan eriävää tyyppiä, alkuperäisesti ovat puhuneet suomalais-ugrilaista kieltä, vaan lienee katsottava todennäköiseksi, että he ovat omistaneet suomalais-ugrilaisen kielen myöhemmin oman aikaisemman kielensä sijaan.

Kaikki suomalais-ugrilaiset kielet johtuvat joka tapauksessa sillä tavoin alkuperäisestä kantakielestä, että kantakieli kokonaisena järjestelmänä, muotoineen sanoineen, on siirtynyt sukupolvesta sukupolveen tai sitten jossakussa tapauksessa, jollakin määrättyllä kielen asteella, toiskieliselle heimolle.

Mutta kielelliset ainekset eivät siirry ihmiseltä ihmiselle ainoastaan sillä tavalla, että kieli kokonaisena järjestelmänä siten omistetaan, vaan saattaa myös tapahtua, että olenaisesti eriävistä kielistä toisesta siirtyy vain muutamia aineksia toiseen, ennen kaikkea sanavarastoa. Välittäjinä tässäkin ovat sellaiset ihmiset, jotka puhuvat kahta kieltä rinnan. Sellaisia aineksia, joita tässä tarkoitetaan, sanotaan **lainoiksi**.

Näistä tosiasioista voidaan tehdä eräitä historiallisessa katsannossa tärkeitä johtopäätöksiä. Ensinnäkin: kantakieltä tietenkään ei ole voinut olla olemassa ilman sellaista kansaa, joka on tuota kantakieltä puhunut. Siis on täytynyt olla olemassa suomalais-ugrilainen kantakansa. Se ei ole edellisen mukaan kantakansa siinä merkityksessä, että kaikki nykyään suomalais-ugrilaisia kieliä puhuvat kansat tuosta kantakansasta polveutuisivat, sillä, niinkuin sanottu: joku aivan vieraskin kansa on voinut omistaa suomalais-ugrilaisen kantakielen. Mutta vaikkapa niinkään ei olisi tapahtunut, on jokaisen kansan ruumiiseen, niin sanoaksemme, yhtynyt niin paljon vieraita aineksia vuosisatojen ja -tuhansien kuluessa, että ruumiillisesta sukulaisuudesta ei tarvitse olla kovin paljoa jäljellä.

Edelleen: jos jossakussa suomalais-ugrilaisessa kielessä tavataan n. s. lainoja vieraasta kielestä, niin me voimme päättää, että siihen aikaan kuin asianomainen kieli on nuolainat saanut, sitä puhuvan kansan naapurina on ollut tuota toista kieltä puhuvaa kansaa. Täten voidaan eräissä tapauksissa osoittaa sellaisia naapuruussuhteita, jotka ovat

kerran vallinneet tätä nykyä tuhansien peninkulmien väli-
matkojen toisistaan eroittamien kansojen kesken.

Vielä voidaan näistä seikoista tehdä määrättyjä kulttuurihistoriallisia johtopäätöksiä. Kieli ei ole ainoastaan tärkeä osa kulttuuria, vaan se on myös tärkeä kulttuurin välittäjä. Jos joillakuilla kansanheimoilla kieli on yhteinen, niin sillä varmaan, ainakin niin kauan kuin yhdessäoloa kestää, myös kulttuuri on yhteinen. Siis esim. suomalais-ugrilaisella kantakansalla epäilemättä kielen ohessa myös muu kulttuuri on ollut olennaisesti yhteinen. Kun myöhäisemmät suomalais-ugrilaiset kielet johtuvat suomalais-ugrilaisesta kantakielestä, niin voimme varmuudella päättää, että näitä kieliä puhuville kansoille kielen mukana on muutakin kulttuuria periytynyt vanhempia suomalais-ugrilaisia kieliä puhuneilta kansoilta.

Mitä taas n. s. lainoihin tulee, niin voimme varmuudella päättää, että jos toinen kieli on saanut toisesta laina-aineksia, niin samalla muunkinlaista kulttuurinvaihtoa on ollut olemassa asianomaisia kieliä puhuneiden kansojen kesken. Ei suinkaan tosin niin, että esim. jonkun sanan laina toisesta kielestä aina todistaisi asianomaisen käsitteen lainaa tuota kieltä puhuvalta kansalta. Mutta enimmäksä tapauksissa on kuitenkin se kansa, joka on saanut lainoja toisesta kielestä, tuolta kansalta jotakin oppinut, ja lainasanojen laatu osoittaa kulttuurinvaihdon yleistä suuntaa.

Siitä, että kieli ei ole ainoastaan osa kulttuuria, vaan myös kulttuurin välittäjä, seuraa, että kieli jokaisessa asteessaan kuvaa asianomaista kieltä puhuvan kansan saman-
aikuista kulttuuria. Jos me tunnemme jonkun kansan kielen jonakin aikakautena, niin me myös tiedämme melkoisen paljon asianomaisen aikakauden kulttuurista. Kullakin tunnetulla asialla on tietenkin ollut kielellinen ilmaisunsa: jos me kielelliset ilmaisut tunnemme, niin me suunnilleen tiedämme asianomaisen aikakauden tietämyksen. Kunkin aikakauden kieli merkitsee oikeastaan kulttuurihistorialle vieläkin enemmän. Koska jokainen kieli on vanhemman kieli-
muodon jatkaja, niin kukin kielen aste sisältää muistoja ja tietoja vieläkin vanhemmalta aikakaudelta.

Yhteydessä näiden niin sanoakseni metodillisten yleis-
mietelmäin kanssa ovat suomalais-ugrilaisen kielentutkimuk-

sen tehtävät ja saavutukset, joita molempia on syytä käsitellä rinnan.

Yksi tärkeimpiä tehtäviä on, ja monessa suhteessa äärimäinenkin tehtävä, suomalais-ugrilaisen kantakielen jälleen rakentaminen. Jos me tiedämme, minkälainen suomalais-ugrilainen kantakieli on ollut, niin emme ainoastaan tiedä, mitä vanhaa perua nykyiset kielet sisältävät, vaan samalla me myös voimme ainakin suurin piirtein päättää, minkälainen oli kantakansan kulttuuri. Me emme tosin sitä havainnollisesti saa tietää yksinään kielitieteen avulla, vaan meidän täytyy käyttää kielellisten päätelmien havainnollistuttamiseksi esineellisen kansa- ja muinaistieteen tuloksia.

Suomalais-ugrilaisesta kantakielestä ei meillä tietenkään ole mitään suoranaista tietoa: ainoat lähteemme sen tuntemiseen ovat nykyään elävät suomalais-ugrilaiset kielet. Koska me voimme päättää, että kukin nykyään elävistä suomalais-ugrilaisista kielistä eri tavalla kuvastaa suomalais-ugrilaista kantakieltä, niin me näitä nykyään eläviä kieliä toisiinsa vertailemalla voimme suunnilleen päättää, mitä niissä on yhteistä perintöä sekä minkälainen alkukanta on ollut. Niinikään me täten kielitieteen tuloksista saamme toiselta puolen hyvän tukikohdan vertailevalle etnografialle ja etnologialle, toiselta puolen taas näiden puolelta elävöittävän täydennyksen siihen kuvaan, minkä kielitiede yksinään voisi antaa vain melkoista hämärämpänä. Koska suomalais-ugrilaiset kielet polveutuvat yhteisestä kantakielestä, koska suomalais-ugrilaisia kieliä puhuvat kansat yhteisajalta varmasti ovat säilyttäneet muutakin kulttuuria kuin kielen, niin me voimme nykyajan suomalais-ugrilaisia kieliä puhuvien kansojen aineellisesta ja henkisestä kulttuurista, vertailevaa menetelmää käyttäen, päättää, mitä nykykansoilla saattaa olla kantakansan perusta säilynyttä.

Toinen tärkeä tutkimustehtävä on suomalais-ugrilaisissa kielissä esiintyvien laina-ainesten tutkimus. Ne saattavat ensinnäkin valaista itse kielten historiaa. Jos ne ovat kotoisin kielistä, joiden historia meille on enemmän tunnettu kuin suomalais-ugrilaisten kielten, saamme täten arvokkaita tietoja suomalais-ugrilaisten kielten kielihistorian valaisemiseksi. Jos laina-ainesten ikä voidaan määrätä, saamme täten

jollakin tavoin dateerattuja kielellisiä muistomerkkejä vanhoilta ajoilta. Me saamme edelleen, niinkuin jo on viitattu, kulttuurihistoriallisia todisteita sellaisista kosketuksista kielten ja kansojen välillä ja sellaisesta kulttuurinvaihdosta, josta meillä muuten ei ole minkäänlaista tietoa. Mitä vanhemmilta ajoilta laina-aineokset ovat peräisin, sitä suurempi mielenkiinto niillä on.

Kaikessa tässä tutkimuksessa ovat olennaisimmat lähteet suomalais-ugrilaiset kielet itse niissä muodoissa, missä ne meille ovat säilyneet. Niihin siis johtuu tutkimus kohdistumaan, eikä edes ole tutkimuksen tehtävä suinkaan yksinään vanhimpien kieliasteiden selville saaminen, vaan kehityksen selvittäminen joka asteessaan. Yksistään jo vanhimpien muotojen selvittäminen vaatii välttämättä uudempien muotojen tuntemista ja tutkimista. Mutta tämä on myös välttämätöntä voidaksemme osoittaa, miten mikin kieli on muodostunut siksi, mikä se on. Kieli on altuisesti muuttumisen alainen, aivan uusin aikakin voi tarjota erinomaisen arvokkaita viittauksia siihen, miten kielen muodostuminen tapahtuu, nykyiset ilmiöt voivat luoda soihduntapaisen valaistuksen ikivanhoihin aikoihin. Nykyiset kielimuodot eivät sitä paitsi välittömästi johdu suomalais-ugrilaisesta kantakielestä. On olemassa kieltenkin joukossa, niinkuin sanotaan, »läheisempiä» ja »kaukaisempia» sukukieliä. Niin esim. itämerensuomalaiset kielet, suomi, karjala, vepsä, vatja, viro, liivi, tai oikeammin sanoen niiden edeltäjät, ovat olleet yhdessä vielä kauan sen jälkeen kuin suomalais-ugrilaisen »kieliperheen» jäsenet jo olivat eronneet kauas toisistaan. Nämä kielet edellyttävät omaa yhteistä läheisempää kantakieltä, kantasuomea, josta nämä lähinnä ovat lähtöisin. Samoin nykyjään suuressa määrin toisistaan eroavat lappalaiset murteet — eli lappalaiset kielet, joten kyllä voisimme sanoa — edellyttävät kantalappia j. n. e. Suomalais-ugrilaisen kieliyhteyden hajottua voimme varmasti päättää kantasuomen sekä Volgan seutujen kielten, mordvan ja tšeremissin edeltäjien muodostaneen yhteyden, sekä vielä aikaisemmin näiden kaikkien kielten edeltäjien n. s. permalaisten kielten, votjakin ja syrjäänin, edeltäjien kanssa. Toisaalta taas osoittaa unkarin kieli läheisintä sukulaisuutta vogulin ja ostjakin kielen kanssa, mikä seikka varmasti viittaa erityiseen suoma-

lais-ugrilaisen kieliyhteyden katkettua vallinneeseen ugrilaiseen kieliyhteyteen, mahdollisesti sellaiseen, joka on jo syntynyt samoin kuin lapin kielen läheinen yhteys itämerensuomalaisten kanssa: siten, että Obin-ugrilaisten kansojen, vogulien ja ostjakkien, esi-isät ovat »lainaten» omaksuneet ugrilaisen, s. o. esiunkarilaisen kielen.

Kaikkien näiden väliasteiden, kantasuomen, kantalapin j. n. e. selvittäminen on meille voimme sanoa yhtä suuri-arvoinen tehtävä kuin suomalais-ugrilaisen kantakielen rakentaminen, sillä ilman näiden väliasteiden selvittämistä ei voida kielihistoriallista tehtävää suorittaa. Mutta lopultakin kaikki vie meidät yksityiskielen yksityiskohtaiseen tutkimukseen, sillä ainoastaan siinä on avain vanhempienkin aikojen tuntemiseen.

Kielihistorialliselta kannalta on suuri arvo kunkin kielen vanhempien muistomerkkien löytämisellä, tutkimuksen käytettäväksi saattamisella ja yksityiskohtaisella tutkimuksella. Suomalais-ugrilaisten kielten vanhemmat muistomerkit eivät kuitenkaan ulotu pitkälle. Vanhimmat unkarilaiset muistot ovat vanhoissa latinankielisissä asiakirjoissa esiintyvät yksityiset nimet ja sanat. Vanhin yhtenäinen muistomerkki, yhtenäistä tekstiä sisältävä muistomerkki on 1200-luvun alkupuolelta, ja sen jälkeen on olemassa koko sarja keskiaikuisia erittäin tärkeäarvoisia lähteitä unkarin kielen tuntemiseen. Syrjäänin kielestä on eräitä muistoja 1300-luvun loppupuolelta, syrjääniläisten apostolin pyhän Tapanin († 1396) kirjoittamia erityisin, syrjäänin kieltä varten kyrilliläisestä kirjoituksesta muodostetuin kirjaimin. Itämerensuomalaisista kielistä ovat nünikään vanhimmat lähteet keskiaikuisissa asiakirjoissa esiintyvät nimet ja sanat. Yhdenjaksoista tekstiä on vasta löydetty virosta 1500-luvun alkupuoliskolta. Tämän arvo kuitenkin ei missään suhteessa ole verrattava siihen, mitä Mikael Agricolan suomalaiset kirjat 1540- ja 1550-luvulta tarjoavat. Varsinaisesti virolaiset kielimuistot alkavat 1600-luvulta. Vanhin tieto lapin kielestä on v:lta 1557: eräs luettelo Kuollanlappalaisia sanoja, erään englantilaisen merikapteenin Stephen Burroughsin muistiinpanema. Vanhemmat kirjalliset muistomerkit muista suomalais-ugrilaisista kielistä ovat myöhemmiltä ajoilta ja nii-

den arvoa suuresti vähentää kirjojen tekijäin usein puutteellisen taito asianomaisissa kielissä.

Kaikista enimmäen ovat kielellisten muistomerkkien julkaisemisessa ja tieteen hyväksi käyttämisessä tehneet unkarilaiset, joiden muistomerkit ovatkin runsaimmat. He ovat julkaisseet laajat sarjat tekstijulkaisuja, ovat julkaisseet vanhemmissa asiakirjoissa esiintyvien unkarilaisten nimien ja sanojen sanakirjan, laajan kielihistoriallisen sanakirjan, jonka toimittivat erittäin ansiokkaat unkarilaiset tutkijat G. SZARVAS ja Zs. SIMONYI, sekä suuren joukon tutkimuksia vanhemmasta unkarin kielestä. Epäilemättä on tälläkin alalla vielä paljon tehtävää. Näyttää siltä, että uusia unkarilaisia kielimuistojakin vielä edelleenkin voidaan löytää arkistojen ja kirjastojen kätköistä. Unkarin kielihistoriallinen sanakirja on tavallaan vain ensimmäisenä suuriarvoisena alkuna laajaan ja perinpohjaiseen unkarin kielimuistojen sanakirjaan. Suomen ja Viron alalla on myöskin tehty työtä sekä käsikirjoituksena säilyneiden että muuten harvinaisiksi käyneiden kielimuistojen julkaisemiseksi. Mutta vielä puuttuvat kummallakin taholla vanhempien kielimuistojen sanastot, joiden aikaansaaminen olisi katsottava erinomaisen tärkeäarvoiseksi. Muiden suomalais-ugrilaisen kielten vanhempien muistojen käyttämiseksi tieteen hyväksi on jo jonkun verran tehty, mutta on vielä myös tehtävää. Erittäin toivottava olisi Pyhän Tapanin syrjääniläisten muistomerkkien yhteisjulkaisu.

Paljoa antavammat kuin muinaismuistot ovat kuitenkin nykyiset suomalais-ugrilaiset kielet, joista meillä on tilaisuus saada kaikinpuolinen kuva käyttämällä nykyaikuisen tutkimuksen apukeinoja. Tällä alalla on paljon tehty, mutta paljon vielä on tehtävääkin. On olemassa joukko tutkimuksia suomen eri murteista, samoin eräistä virolaisista y. m. itämerensuomalaisista kielistä, lapin murteita on tutkittu, vaikkei vielä kaikkea, mitä on koottu, ole julkisuuteen saatettu. Mordvan kielestä on vielä toistaiseksi verraten vähän saatettu julkisuuteen, julkaisematta valitettavasti jäivät HEIKKI PAASOSEN runsaat kokoelmat. Tšeremissistä ja permalaisista kielistä on painettujen tietojen ohessa koottuna vielä julkaisematonta ainehistoa, samoin ostjakista ja vogulista. Unkarin kielen tutkimuksen eri aloilta

on tietenkin runsaasti erilaisia tutkimuksia, mutta suuresti kaivattaisiin jonkin unkarilaismurteen täysin nykyaikuista kielihistoriallista monografiaa sekä kielihistoriallista yhteisestystä kaikista murteista.

Kieltämättä on suomalais-ugrilaisella alalla tehty paljon uutterraa keräystyötä. Minun tarvitsee tätä varten vain mainita sellaiset nimet kuin M. A. CASTRÉN, ANTON REGULY, AUG. AHLQVIST, A. GENETZ, I. HALÁSZ, VOLMARI PORKKA, H. PAASONEN, K. F. KARJALAINEN sekä vielä elävistä BERNH. MUNKÁCSI, K. B. WIKLUND, YRJÖ WICHMANN, ARTTURI KANNISTO, F. ÄIMÄ, nimeämättä nuorempia ja mainitsematta niitä monia, jotka ovat tutkineet erinäisiä suomen, viron ja unkarin murteita. Kuitenkaan ei tehty työ esiinny siinä suuruudessa ja laajuudessa, mikä sillä oikeastaan on, juuri sen vuoksi, että suurin osa kerätyistä aineksista on julkisuuteen saattamatta. Paljon julkaisemattomia aineksia takanaan on kaikilla vielä elossaolevilla suomalais-ugrilaiden kielten tutkijoilla. Erittäin tahdon huomauttaa tohtori ARTTURI KANNISTON viisivuotisen vogulimatkan ainoalaatuisista kokoelmista. Korvaamaton vahinko on ollut tieteelle, että useat suomalais-ugrilaiset tutkijat ovat varhain poistuneet elävien joukosta ehtimättä toimittaa julkisuuteen kokoelmiaan. Niinpä ovat viimeksi poistuneet HEIKKI PAASONEN, K. F. KARJALAINEN ja HEIKKI OJANSUU kukin jättäneet jälkeensä melkoiset määrät suorittamattomia kokoelmia.

Mutta vaikkapa pidettäisiinkin aittaan saatettuna aineksena kaikkea sitä, mikä on kokoon saatu, niin ei missään tapauksessa keräystyötä suomalais-ugrilaisella alalla vielä voida pitää loppuunsaoritettuna. Itämerensuomalaisten kielten joukossa on vielä verrattain vähän tutkittuja, esim. aunuksen- ja lyydiläismurteet, joista tosin on onnistunut saada jonkun verran tietoja Suomessa oleskelevilta Karjalan pakolaisilta. Voimme sanoa, että kaikista näistä vielä kipeästi kaivataan lisätietoja. Lapin kielen alalla on vielä tutkimattomia tai vähän tutkittuja murteita. Venäjällä asuvien suomalais-ugrilaiden kansojen keskuudessa olisi vielä varmaan paljon yksityiskohtaista tutkimusta tehtävänä; valitettavaa vain, että olot näyttävät olevan siksi epäsäännölliset, että nämä tärkeät tutkimusalueet näyttävät olevan suljettuina ehkäpä vielä pitkiksi ajoiksi.

Pyydän saada ainoastaan viitata muutamiin tutkimustehtäviin.

Erinomaisen paljon tehtävää on kaikkialla eri kielten tarkassa foneettisessa tutkimuksessa niillä keinoin, joita nykyinen kone- ja eksperimentaalifonetiikka tarjoaa. Eräät tutkijoiستamme ovat tutkimusmatkoillaan käyttäneet fonografin apua. Mutta niin kauan kuin fonografipaineita ei voida käyttää muuta varten kuin että sanat ja sävelmät niiden avulla tuotetaan uudestaan kuultaviksi, on fonografilla ainoastaan rajoitettu merkitys, varsinkin kun fonografitelat ja -levyt käytettäessä kuluvat. Paljoa suuremmaksi jo muodostuu tällaisen reproduktion merkitys, kun jäljennökset voidaan valaa kulumista kestäviin levyihin, niin kuin tätä nykyä jo saatetaan tehdä. Ja vielä paljoa suurempi merkitys on niillä keinoilla, joilla puhutun puheen käyrät saatetaan silmin nähtäviksi ja matemaattisesti laskettaviksi. Ja tämänlaisia koneellisia keinoja on useammanlaatuaisia; myös fonografipaineita voidaan tällaisista tarkoituksesta varten suurentaa. Tällaisia koneellisia tutkimuksia on jo tehty useista suomalais-ugrilaisista kielistä: suomesta, virosta, liivistä, unkarista, lapista, mordvasta, tšeremissistä, syrjäänistä, mutta vielä hyvin paljon enemmän tarvittaisiin. Valitettavasti on kuolema äskettäin niittänyt erään etevän työskentelijän tällä alalla, jolla vielä oli suorittamatta melkoinen joukko suomalais-ugrilaisista kielistä tehtyjä kokeita, Sorbonnen professorin JEAN POIROT'in. Niin erinomainen kuin ihmiskorva onkin koneena äännetten tutkimista varten, on sillä se vika, että se on subjektiivinen ja että sen avulla saadut merkinnot eivät ole mahdolliset matemaattisin keinoin mitattaviksi. Kun kaikkien suomalais-ugrilaisten kielten alalta olisi saatu tärkeimmistä murteista kokoon riittävä eksperimentaalifoneettinen materiaali, tietoja äänteiden laajuudesta, vahvuudesta, korkeudesta ja sävystä, niin olisi meillä luja perustus suomalais-ugrilaisten kielten sekä deskriptiiviselle että historialliselle äänneopille.

Tämän lisäksi voi kaikkien suomalais-ugrilaisten kansojen keskuudessa vielä saada kerätyksi monenlaisia kielen näytteitä, niiden joukossa sellaisia, jotka samalla kuuluvat kansanrunouden alalle tai valaisevat kansantietoa tai kansanuskkoa. Ja kokemus osoittaa, että tällaista ainesta,

mikäli vain sisällyksestä on kysymys, voivat suurella menestyksellä koota, vieläpä merkillisimmät tiedot hankkia henkilöt, jotka itse kuuluvat asianomaiseen kansaan. Vieraalle, melkoisesti toisella sivistysasteella olevalle, ei rahvaanmies mielellään usko sitä viisautta, minkä pitää kaikista tärkeimpänä. Tällaiset rahvaanmiesten tekemät muistiinpanot ovat tietenkin kielellisesti kielimiesten tarkastettavat, mutta siten niistä saadaankin oivallista kielitieteellistäkin ainesta.

Me joudumme täten hiukan koskettamaan tutkimusalaa, joka siirtyy kielitieteen ulkopuolelle, vaikka tässä tilaisuudessa onkin tarkoitus puhua vain kielentutkimuksesta. Minä tahdon kuitenkin tässä yhteydessä huomauttaa, että se, joka kerää, onnistuu vain puolinaisesti, ellei hän samalla perehdy kansan aineelliseen ja henkiseen elämään ja kerää ainek-siansa tätä koskevien tietojen yhteydessä, samoin kuin se kansan aineellisen ja henkisen elämän tutkija, joka ei perehdy kansan kieleen, ei voi saada aikaan tyydyttävää keräystulosta omalla alallaan.

Palatakseni kielentutkimukseen on yksi kaikista tärkeimpiä suomalais-ugrilaisen kielitieteen tehtäviä suurten sanastojen aikaansaaminen eri suomalais-ugrilaisista kielistä. Sanastollisten aineiden merkityksestä kansan henkisen elämän tuntemiselle minun ei tarvinne paljon puhua: ainoastaan sanaston avulla voimme päästä voimakkaasti käsiksi asianomaisen kielen historiaan, ja sanasto on samalla ikäänkuin kansan koko elämän kivettyneenä historiana — vasta sen jälkeen kuin sanastot ovat koolla voimme menestyksellä tutkia suomalais-ugrilaisten kansojen alkukulttuurin kehitystä.

Tosin on kaikista suomalais-ugrilaisista kielistä olemassa sanastollisia tietoja, mutta useissa tapauksissa niukkoja. Jokin aivan pienelle alueelle levinnyt jossakin yksinäisessä murteessa säilynyt sana voi olla ikivanhaa perua ja historiallisena todistuskappaleena erinomaisen tärkeä. Kun tätä nykyä sivistyksen kaikki tasoittava voima pyrkii hävittämään alkukantaisen elämän tähteet, niin samassa siihen kuuluva sanavarastokin häviää, ja kun koulun, kirkon ja kirjallisuuden vaikutuksesta vähitellen murteetkin tasoittuvat, niin on kansankielten sanakirjojen aikaansaaminen erinomaisen kiireinen tehtävä. Unkarissa on ilmestynyt murre-

sanakirja, professori J. SZINNYEIN toimittama, mikä on kiitollisuudella mainittava, mutta se ei ole tarkoitettu sellaiseksi koko kansankieltä käsittäväksi sanakirjaksi, joka antaisi kuvan kansankielestä kokonaisuudessaan. Tämänlaatuista yritetään Suomessa parhaillaan saada kokoon, mutta työ on yhä vieläkin alkuasteellaan. Aivan ensiluokkaisena tärkeä olisi suuren viron kansankielen sanakirjan aikaansaaminen, sillä viron sanasto sisältää suomalais-ugrilaiselle tutkimukselle mitä mielenkiintoisinta ainesta. Minä rohkenen toivoa, että Viron itsenäisyyteen kohonnut kansa on tämän suuren kansallistehtävän ottava omakseen ja paneva sen järjestelmällisesti alulle. Ja minä rohkenen myös olettaa, että tämä kysymys herätetään Unkarissa, sillä nykyinen muresanakirja, niin suuriarvoinen ja tärkeä kuin se onkin, on pidettävä ainoastaan ensi asteena suureen unkarin kansankielen sanakirjaan.

Mutta kaikista niistäkin suomalais-ugrilaisista kielistä, joiden sanavarastoa ei kirjakieli uhkaa, mutta joita sen sijaan useissa tapauksissa uhkaa — kuolema, kaivataan uusia sanastoja. Suuren Norjan lappalaisten murteiden sanakirjan painatuksen on pannut alulle Kristianian professori KONRAD NIELSEN; valitettavasti työ on keskeytyksissä. Kuollan lapin sanasto on toht. ITKOSella olemassa miltei painovalmiina, mutta kipeästi kaivataan vielä muiden lappalaismurteiden mahdollisuutta myöten täydellisiä sanastoja. Professori HEIKKI PAASÖSelta jäivät jälkeen suuret mordvalaisen sanaston kokoelmat, jotka odottavat suorittajaansa ja täydentäjänsä. Professori YRJÖ WICHMANN on kerännyt aineksia sekä tšeremissin että permalaisten kielten sanakirjaan; erittäin tšeremissin sanasto olisi kovin kiireellinenkin tutkimukselle. Tohtori K. F. KARJALAINEN jätti perinnöksi laajat sanastolliset kokoelmat ostjakin kielestä; näitä saatetaan parhaillaan painoasuun. Niinikään on painettavana professori PAASÖSEN jälkeensä jättämä ostjakkilainen sanasto. Tohtori KANNISTO'lla on viiden tutkimusvuoden kuluessa vogulien keskuudesta kootun vogulilaisen sanakirjan ainekset. Vielä olisivat aikaansaattavat suomen lähimpien sukulielten karjalan, vepsän, vatjan ja liivin sanastot, joita varten on esitöitä olemassa. Siis suunnattoman paljon työtä yksinään tällä alalla, työtä, joka kysyy vuosikymmenien voimat ja varat.

Mutta paljon on tekemistä kaikilla muillakin kielellisen tiedon aloilla. Enimmin on viime aikoina tehty työtä äänneopin alalla, mutta silläkin voimme sanoa työn vielä kaipaavan mitä pontevinta jatkamista. Edelleen ovat uudemmat kerätyt tiedot useiden suomalais-ugrilaisten kielten muotorakennuksesta vielä esittämättä. Ja melkein koskematta on syntaksin ja merkitysoffin ala.

Nyt puheena olleet saavutukset ja tehtävät koskevat varsinaisesti vain ainesten keräystä, järjestelyä ja julkaisua. Mutta niin välttämätöntä kuin tämä työ onkin, ei se kuitenkaan saata olla tieteellisen tutkimuksen varsinainen päämäärä. »*Rerum cognoscere causas*» — miten se on syntynyt, joka on olemassa, siinä se on lopullinen päämäärämme. Tätä varten on jo kyllä työtä tehty ja tuloksia saavutettu. Meillä on muutamia pääpiirtein selvillä suomalais-ugrilaisten kielten äänenkanta eri kehitysasteilla. On voitu laina-aineiden avulla saada tärkeitä tietoja sekä eri kielten että kansojen historiasta. On voitu kielen keinoin muodostaa jonkinlainen kuva suomalais-ugrilaisten kansojen muinaiskulttuurista eri kehitysasteilla. Mutta paljon on vielä tekemättä. Voimme sanoa, että suomalais-ugrilainen äännehistoria, muotohistoria, historiallinen merkitysoppi, sanahistoria, eri kielten etymologiset sanakirjat, kielellisin keinoin selvitetty kulttuurihistoria — kaikki nämä suuret tehtävät odottavat vielä ratkaisuaan.

Suomalais-ugrilaisia aineita voidaan valaista muultakin kuin suomalais-ugrilaiselta puolelta. Olen jo useampia kertoja viitannut lainatutkimuksiin, jolla alalla V. H. THOMSEN on suorittanut klassilliset ja esimerkkiä antavat teoksensa suomalais-germaanilaisista ja suomalais-balttilaisista kosketuksista. On julkaistu tutkimuksia kosketuksista suomalais-ugrilaisten kielten ja slaavilaisten kielten, suomalais-ugrilaisten kielten ja indo-iraanilaisten kielten, samoin näiden kielten ja turkkilais-tatarilaisten kielten välillä. Mutta tehtäviä on vielä paljon tälläkin alalla. Erittäin voimme sanoa, että puuttuu ajan vaatimuksia vastaava tutkimus suomalais-ugrilaisten kielten ja indo-iraanilaisten kielten kosketuksista.

Mutta aivan riippumatta lainatutkimuksista, saattavat muut kuin suomalais-ugrilaiset kielet toisellakin tavalla valaista suomalais-ugrilaista tutkimusta. On vanhastaan olemassa se oletus, että suomalais-ugrilaiset kielet ovat suuren

uraali-altailaisen kielikunnan jäseniä. On väitetty useasti ennen ja yhä uudelleen, että suomalais-ugrilaiset kielet ovat alkusukulaisuudessa indoeurooppalaisten kielten kanssa. Näiden suhteiden selvittäminen kuuluu epäilemättä suomalais-ugrilaisen tutkimuksen tehtäviin.

Näistä suhteista on jo suomalais-ugrialaisten kielten sukulaisuus samojedilaisten kielten kanssa tullut todistetuksi. Tästä seuraa, että suomalais-ugrilaisen kantakielen takana on ollut yhteinen uraalilainen kantakieli, se kieli, josta sekä suomalais-ugrilaiset että samojedilaiset kielet johtuvat. Tämän toteamisen avulla voimme siirtää kulttuurihistorialliset rajasamfaat paljoo taammaksi: voimme muodostaa itsellemme kuvan uraalilaisen kantakansan elämästä, samalla kun myös saamme kuvan oman kielemme elämästä kaukaisessa muinaisuudessa. Samojedilaisten kielten alalta on viime aikoinakin koottu aineksia, mutta tällä alalla olisi erinomaisen runsaasti vielä tekemistä.

Tieteellisesti todistamatta sitä vastoin on suomalais-ugrialaisten kielten sukulaisuus n. s. altailaisten kielten kanssa. Altailaisten kielten s. o. turkkilais-tatarilaisten, mongolilaisten ja mandšu-tunguusi-alaisten kielten keskinäinen yhteenkuuluvaisuus on pidettävä todistettuna — tässä suhteessa on suuret ansiot professori G. J. RAMSTEDTillä. Mutta tarvitaan vielä paljon työtä altailaisen kielihistorian alalla, ennenkuin voidaan ryhtyä yritykseen tieteellisesti ratkaista n. s. uraali-altailaista kysymystä. Ja tällä alalla täytyy meidän itse ryhtyä aineenkeruuseen ja tieteelliseen selvittämiseen, jos tahdomme saada tämän kysymyksen ratkaistuksi. Suomalaiset ja unkarilaiset tutkijat ovatkin ulottaneet keräyksensä ja tutkimuksensa turkkilaisiin ja mongolilaisiin kieliin. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksissa tanskalainen V. H. THOMSEN on julkaissut nerokkaan muinaisturkkilaisen kirjoituksen selityksensä, avaten siten uuden ikkunan muinaisuuteen ei vain turkkilaiselle ja altailaiselle kielihistorialle, vaan ihmiskunnan historialle yleensä. Mutta runsaasti olisi vielä suoritettavana keräys- ja tutkimustyötä tällä suunnatoman suurella alalla.

Kysymys uraalilaisten kielten suhteesta indoeurooppalaisiin on epäilemättä sellainen, että

se kaipaa valaisua suomalais-ugrilaisten tutkijain puolelta. Edelleen tulee huomata, että tuon-tuostakin mainitaan uraali-altailaisten kielten sukulaisina eskimokieliä, japanin, kiinan, tiibetin, vieläpä vanhoja nuolenpääkirjoitusten sumerin ja akkadin kieliä sekä Intian dravidakieliä, ja että suomalais-ugrilaisten tutkijain on velvollisuus sanoa sanansa näihinkin kysymyksiin.

Valtavana, silmänkantamattomana näyttäytyy eteemme suomalais-ugrilainen työvainio. Eloa on paljo, mutta työntekijöitä on vähä. Ja viimeisen maailmansodan jälkeen ovat kaikki olot muodostuneet tieteelle mitä epäedullisimmiksi. Eräät työalat Venäjällä ovat tutkimukselle sulkeutuneet, painatuksen ja paperin hinnat ovat suunnattomasti kohonneet, työntekijäin elintaso on alennut, tutkijan on mahdollonta samassa määrässä kuin ennen ilmaiseksi uhrautua tutkimustehtäviin, taloudellinen tila useimmissa maissa on sellainen, ettei voi toivoa tieteen hyväksi suuria lahjoituksia. Meidän täytyy kuitenkin rohjeta toivoa, että Suomi, Viro ja Unkari saattavat yhteisin voimin ryhtyä näihin suuriin tutkimustehtäviin käsiksi ja että nämä itsenäiset valtiot, ymmärtäen puheenalaisten tutkimusten merkityksen koko kansalliselle elämälle, ovat niille antavat sellaista kannatusta, ettei tieteellisen tutkimuksen tarvitse tukehtua onnettomiin oloihin.

Suuri ja korkea on se tieteen temppeli, jonka näemme sielumme silmien edessä kohti korkeuksia kohoavan. Ja me näemme niinikään sielumme silmillä sen otsikkoon kirjoitetuna »*introite: hic dei sunt*» — astukaa sisään, täällä asuvat jumalat, tiedon, totuuden ikuiset haltiat, jotka meitä opettavat tietämään, miten edistyvä ihminen vähitellen on voinut kohota luonnon vallitsijaksi. Emme milloinkaan saa nähdä tuota temppeliä valmiina, ja me, nykyjään elävä sukupolvi, saamme tyytyä vain peruskivien etsimiseen — olisimme iloiset, jos meidän onnistuisi joku peruskivi laskeakin. Mutta tätäkin työtä varten meillä täytyy olla päämäärä ja suunnitelma, selvillä, selvillä, mitä tahdomme rakentaa.

Kuulus autor esitab ülemal olevas suurejoonelises kirjutuses: Soome-Ugri keeleteaduse kõige esimene ja tähtsam saavutus on Soome-Ugri keelesuguluse kindlakstegemine. Keelesuguluse ja bioloogilise suguluse vahel haigutab ülepääsmata lõhe. Algkeel ja algrahvas on kord olemas olnud. Algkeel pärandati edasi osalt esiisadelt poegadele algrahva piirkonnas, osalt kahekeelsuse vahendusel — täiesti või osalt — naabri rahvastele. Pärast algkeele laialiminekut arenesid 'tütärkeeled' seadusekorralise häälikute vastavusega iseseisvalt edasi. Ühine keel tõendab ühist kultuuri: järelikult on keelepäranduse juhtumises ka kultuuri pärandatud, keelelaenu korral on laenuandja rahva kultuuri, vähemast osalt, laenusaaja omaks läinud. Keel on kultuuri osa vahendaja ja peegeldaja: miski keele teatava arenemise astme järele võidakse küsimuses oleva rahva selleaegse kultuuri kohta järeldusi teha.

Üks kõige tähtsam ülesanne on Soome-Ugri algkeele rekonstrueerimine. Soome-Ugri algkeele põhjal võidakse Soome-Ugri algrahva kultuur ja nüüdiste Soome-Ugri keelte algkeelne ja algkultuurne pärandus põhjendada. Selles suhtes peame kõige päält praegu elavate Soome-Ugri keelte ja rahvateadusliku juhatuse poole pööрма. Esimesi silmas pidades on üksikute keelte üksikasjaline uurimine, lähemate ja kaugemate sugulusesuhete eritlemine, laenatud ainete kindlakstegemine ja arenemise selgitamine igal astmel tarvilik. Keele ajalooliselt seisukohalt teenivad kõige enam tähelepanekut muististest aegadest alale jäänud keele mälestusmärgid. Praegused Soome-Ugri keeled pakuvad selle kõrval rikkalikumat uurimise materjaali. Soome-Ugri keelte üksikute murrete tundmaõppimine, keelelise materjaali korjamine ja väljaandmine ja korjamise puhul suurema tähelepanemise juhtimine vormi-, lause- ja tähenduseõpetuse andmete pääle, ühtlasi varemate ainekogude avaldamine, edasi varjul olevate keele mälestusmärkide päeva-valgele toomine ja teaduslik läbitöötamine on isäranis soovitatav. Keele ainestiku korjamise kõrval ei vii subjektiivne inimene kõrva ja kuluvate fonograafiliste plattide pääle toetamine eesmärgile. Matemaatiliselt mõõdetavate ja nummerdatavate foneetiliste kurvide põlistamine jäädavate plattide pääle on selles suhtes ideaalne meetod. Mis Soome-Ugri keelte üles-

kirjutamisesse ja ajaloolise häälikuteõpetuse kokkuseadmisesse puutub, siis on häälikute laiust, jõudu, kõrgust ja varjundust käsitav eksperimentaalse foneetika materiaalsel alusel. Keelenäidete muretsemine on ilma keeleteaduslike põhjusteadmisteta ja rahvateadusliku ainekogumise läbi saadud keeleteadusliku eelvalmistuseta vaevalt tagajärjekas. Sõnavara korjamise tähtsust ei või küllalt väljalausutult rõhutada. Kõige tühisematenäitavad murdesõnad võivad aluseks ajajärka sünnitavatele keeleteaduslikele leidudele olla. Harukordselt pakilised ülesanded avanduvad meile sel alal. Haritud Soome-Ugri keelte murdesõnu tõrjub laiali lagunev kultuur ja kirjakeel nobedasti üleüldisest tarvitusest eemale. Esialgse kultuuriga Soome-Ugri rahvaste sõnevara ähvardab ikka enam maad võttev ühtesulamine täielise hävitusega.

Ainete kogumine on ainult algus, et päris töö kallale võidaks asuda. Häälikute- ja vormide ajaloo, ajaloolise tähenduseõpetuse, sõnade ajaloo, eri keelte etümoloogiliste sõnstikkude, keeleteadusliku meetodiga valgustatud kultuuriajaloo kokkuseadmisele, edasi laenu- ja sugulusesuhete kindlaksmääramisele ja seletamisele võidakse ainult nimetatud keelelise materiaali kokkukorjamise järel rühkida. Soome-Ugri keelesuguluse kõrval on Urali algsugulus lõpuliiklõõendatud. Kas on kaugem algsugulus ka Urali ja Altai ehk Urali ja Indo-Euroopa keelkonna vahel olemas? Kas Urali-Altai algkeel on miski vahekorras, või ei ole Eskimo, Jaapani, Hiina, Tiibeti, Sumeri-Akkadi ja Dravida keeltega. Need küsimused ootavad tulevastelt keeleteaduslike uurimistelt vastust.

On loomulik asi, et me ilma ainselt toetuseta ei või suurte ülesannete teostamisest sennist suurendatavas määras unistada. Kolm iseseisvat Soome-Ugri riiki saavad kahtlemata aru selle küsimuse rahvuslikust ja kultuurilisest tähtsusest ja leiavad viisi, et teaduslik uurimine ja tegevus kesk üleüldist osavõtmatust ei lämbuks.

Az illusztris szerző e fölötté nagybecsű tanulmányban előadja, hogy a finn-ugor nyelvészet legelső és legfontosabb eredménye a finn-ugor nyelv rokonság megállapítása. A nyelvrokonság és biológiai rokonság között áthidalhatatlan szakadék tátong. Egységes ősnyelv és ősnép létezett valamikor. Az ősnyelv részint apáról fiúra szállott az ősnép kebelében, részint kétnyelvűség közvetítésével — egészben vagy részben — a szomszédos népekre szállhatott. Az ősnyelv szétválása után a »leánynyelvek» szabályos hangmegfeleléssel önállóan fejlődtek tovább. A közös nyelv közös kultúrát biztosít: következőleg nyelvöröklés esetében e kultúra is öröklődött, nyelvkölcsönzés alkalmával viszont a kölcsönadó nép kultúrája is legalább részben átszállt a kölcsönvevőre. A nyelv a kultúra része, közvetítője és tükrözője: valamely nyelv bizonyos fejlődési fokából tehát az illető nép akkori kultúrájára lehet következtetni.

Egyik legfontosabb teendő a finn-ugor ősnyelv újjáépítése. A finn-ugor ősnyelvből megállapítható a finn-ugor ősnép kultúrája és a mai finn-ugor nyelvek ősnyelvi és őskultúrai öröksége. E tekintetben elsősorban a most élő finn-ugor nyelvekhez és a néptudomány útbaigazításához kell folyamodnunk. Az előbbi tekintve szükséges az egyes nyelvek tüzetes tanulmányozása, a közelebbi és távolabbi rokonsági viszonyok tisztázása, a kölcsönzött elemek megállapítása és a fejlődés megmagyarázása minden fokban. Nyelvtörténeti szempontból a legnagyobb jelentőséggel bírnak a régebbi időkből fennmaradt nyelvemlékek. A jelenlegi finn-ugor nyelvek mindamellett dúsabb kutatási anyagot szolgáltatnak. A finn-ugor nyelvek nyelvjárásainak tanulmányozása, nyelvbeli anyagának gyűjtése és kiadása, e gyűjtések alkalmával az alak-, mondat- és jelentéstani adatokra az eddiginél nagyobb figyelem fordítása, nemkülönben korábbi anyaggyűjtemények közzététele, továbbá rejtekben lévő nyelvemlékek napvilágra való hozatala és tudományos földolgozása szerfölött kívánatos. Nyelvi anyag gyűjtésénél a szubjektív emberi fülre és a kopékony fonográflemezre való támaszkodás nem vezet célhoz. Matematikailag lemérhető és kiszámítható fonetikai görbék tartós lemezeken való megörökítése az ideális eljárás ebben a tekintetben. A finn-ugor nyelvek leíró és történeti hangtanának összeállítását illetőleg

a hangok terjedelmére, erősségére, magasságára és árnyalatára kiterjedő kísérleti-fonétikai anyag az egyetlen szilárd alap. Nyelvmutatványok keresése néptudományi alaptudás, és néptudományi anyaggyűjtés nyelvészeti fölkészültség nélkül aligha lehet eredményes. A szókincs gyűjtésének fontosságát nem lehet eléggé kifejezetten hangsúlyozni. A legjelentéktelenebbeknek látszó tájszók korszakalkotó nyelvészeti felfedezések alapjául szolgálhatnak. Rendkívül sürgős teendők tárulnak elénk ezen a téren. A művelt finn-ugor nyelvek tájszavait a terjedő kultúra és irodalmi nyelv a közhasználatból hamarosan kiszorítja. A kezdetleges kultúrájú finn-ugor népek szókészletét az egyre nagyobb mérveket öltő beolvadás teljes elpusztítással fenyegeti.

Az anyaggyűjtés csak kezdet, hogy a tulajdonképpeni munkához hozzálássunk. A hang- és alaktörténet, a történeti jelentéstan, a szótörténet, a különböző nyelvek etimológiai szótárai, a nyelvészeti eljárásokkal megvilágított kulturális történelem összeállítására, továbbá a kölcsönzési és rokonsági viszonyok megállapítására és megmagyarázására csakis említett nyelvbeli anyag összegyűjtése után számíthatunk. A finn-ugor nyelvrokonságon kívül az uráli ősrókonság is véglegesen bebizonyult. Fönnáll-e még távolabbi ősrókonság az uráli és altáji vagy az uráli és indoeurópai nyelvcsalád között? Viszonyban van-e vagy nincs az urál-altáji ősn nyelv az eszkimó, japáni, kínai, tibeti, szumir-akkád és dravida nyelvvel? E kérdések a jövő nyelvészeti kutatásaitól várják a feleletet.

Természetes dolog, hogy e hatalmas teendők megvalósításáról az eddiginél hatványozott mértékben tetemesebb anyagi támogatás nélkül nem szabad ábrándoznunk. A három független finn-ugor állam bizonyára rövidesen megérti e kérdés nemzeti és kulturális fontosságát és módot talál arra, hogy a tudományos kutatás és tevékenység kátyúba ne jusson az általános részvétlenség közepette.

Sugurahvastele ♦ Sukukansoille ♦ A rokonnépekhez.

Avamisekõne teisel Soome-Ugri kultuurikoosolekul Tallinnas 19—21. VI. 24, pidanud — Avajaispuhe toisessa Suom.-ugr. kulttuurikok. Tallinnassa 19—21/VI 24; pitänyt — Megnyitő beszéd Tallinnban 1924. VI. 19—21.-én a második finn-ugor kongresszuson, előadta

GUSTAV OLLIK.

Et kõne varemini Eesti ajalehtedes on avaldatud, siis ilmub ta ainult soome- ja ungarikeelses tõlkes.

Korkeasti kunnioitettu herra Riigivanem, kunnioitettavat Suomen ja Unkarin hallitusten edustajat, arvoisa ja kallis heimokansojen sivistystyöntekijäin perhe!

Pyhät sävelet, jotka kertoivat suomalais-ugrilaisten kansojen murheellisesta menneisyydestä, ovat juuri vaienneet, loppunut on laulu, joka loihti eteemme kuvia suomensukukansojen kovasta kohtalosta. Toki eivät laulun perussävy ja sen loppusävelet ole toivottoman alakuloisia; laulusa on, niinkuin kohtalossammekin, myös kirkkaita, valoisia paikkoja, sillä öisiltäkin näyttäviissä kohtaloissa Vanha Väinämö valaisee tietämme ja „jäljet Väinämön laivan halk' aaltojen haimentaa", ja „viikatteens" yli taivaan hän vieläkin kuljettaa.

Laulun lopputahdit eivät paina, ne nostavat, herättävät, saattavat aavistelemaan. Me kuulemme Vanhan Väinämön haamun laulavan kansalleen:

Ei viel' ois aikas ilta,
jos heimoushenkeä ois,
vaan syntyä voisi silta,
mi kansani yhteen tois.

En siis minäkään tahdo houkutella kauempaa viipymään näissä tummissa mielialoissa, vaan riemukkaat olkoot tervehdyssanani teille suomensukukansain sivistystyön vainiolla uurastaville kyntäjille, kylväjille. Meillä, toisen suomalais-ugrilaisen sivistyskongressin osanottajilla, on syyimme juhla-

mieleen, sillä me tunnemme heimoushengen todella elävänä, me kuulemme magyarin pyhän linnun siipien suhinan ohjaamassa onnellisempaa tulevaisuutta kohti.

Minulla on onni ja ilo tervehtiä teitä tässä somassa suojassa, joka vasta alkaa toista vuosikymmentään, mutta joka on Viron äskeisen historian merkkitapausten tunnustaja. Tämän talon nurkkakivi, joka on siellä veräjän vierellä ja johon on hakattu sanat: — — — — päivänä kesäkuuta 1910, on todistamassa, miten suuri kansa voi pientä kansaa sortaa, se kertoo, miten venäläinen mahti hajoitti juhla mielin kokoontuneen laulujuhlarahvaan senvuoksi, että se tahtoi laskea sivistyksensä ja taiteensa temppelille nurkkakiven. Talon muurit nousivat sittenkin sorrosta huolimatta ja se huone, jossa parhaallaan viivymme, otti vastaan Yrjön päivänä 1919 kansamme valitut pojat ja tyttäret, jotka olivat oikeutetut julistamaan, että „Viro astuu toisten itsenäisten kansojen joukkoon ja vaatii itselleen pysyvää sijaa kansojen liitossa itsenäisenä valtiona”.

Tervehdin teitä, likeltä ja kaukaa saapuneita vieraita. Terve tulleiksi toivotan teidät Suomen, tuhatjärvien maan, kalliovallan sukulaiset, Suomen sisaret ja veljet, jotka olette olleet herättäjämme sivistysvainiolla, jotka olette rientäneet avuksemme historiamme koettelemuksen hetkillä, teidän vankumaton ja tulinen rakkautenne kauniiseen isänmaahanne, teidän väsymätön sivistyspyrkimyksenne on ollut meille loistavana esikuvana, jota mekin tavoittelemme. Toivon, että teidän olisi luonamme viihtyisä olla, että tekin, niin kuin me kolme vuotta sitten, rikkaampina kotiinne palaisitte, rikkaampina tunteesta, että teille sykkii lahden tällä puolen lämmin, ystävällinen ja kiitollinen veljen ja sisaren sydän, rikkaampina tietämyksestä, että mekin täällä pyrimme valoa ja aurinkoa kohti, että mekin täällä tahdomme työkennellä ihmiskunnan paremman tulevaisuuden hyväksi.

Tervehdin teitä kauniin, aurinkoisen Unkarin pojat ja tyttäret, jotka voitte olla ylpeät tuhatvuotisesta kulttuuristanne, ylpeät siitä, että olette vuosituhatvuotisesta suojelleet ihmiskunnan parhaita saavutuksia hävitykseltä. Terve tuloa heimolaiset, joiden sydämet täyttää leimuava isänmaanrakkaus. Kohtalo on ollut teille lempeämpi kotimaan löytämisessä, mutta se ei ole jakanut teillekään vähemmän kärsimyksiä.

Unkarin näyttelyssä tapaamme vaikeasti haavoittuneen leijonan, jolla kuitenkin on vielä riittävästi tahtoa taistella ole-massaolostaan. Se on ylpeän Unkarin sisältörikas vertauskuva. Se leijona on iskenyt haavoja, mutta on myös saanut. Me kaikki luottaen parempaan tulevaisuuteen huudahdamme teille runoilija Vörösmartin sanoilla: »Tulee vielä parempi aika, pitääkin tulla, tuhansilla huulilla on se vakava rukous.» Jos veljellinen kädenpuristus on se palsami, joka tuskia vähentää, jos veljellinen myötätunto on lääke, joka haavoja parantaa, niin ojennamme teille molemmat kätemme, niin sykkivät teille sydämemme teidän Golgatallanne ja me yhdessä kanssanne uskomme Unkarin ylösnousemukseen, me uskomme, että parempi tulevaisuus kuuluu sille kansalle, joka on syn-nyttänyt suuria valtiomiehiä, joka on rikastuttanut ihmis-kuntaa suurella taiteella ja tieteen saavutuksilla.

Tervehdin teitä liiviläisten edustajat, jotka olette käy-neet työhönne käsiksi, vahvistamaan kotimaanne liiviläistä kallasta, jottei meri sitä huuhtelisi pois. Olkoon menestystä työllänne. Tervehdin toisia heimolaisia, inkeriläisiä, karja-laisia, joilla on ollut tilaisuus saapua suomalais-ugrilaiseen perhejuhlaan, tervehdin myös niitä heimolaisia, joiden on ollut mahdotonta tänne saapua, mutta joita me ikävöimme nähdä ja toivomme heidät vastedes näkevämmе.

Mitä tavoittelee toinen suomalais-ugrilainen sivistyskokous, mitkä ovat sen tehtävät? Ensiksikin me tahdomme toinen toistamme nähdä ja kuulla, tahdomme tuntea, ettemme ole yksin tässä avarassa maailmassa, me tahdomme tietää, että vuosisatoja, jopa vuosituhansiakin eri teitä kuljettuamme on mieleemme jäänyt yhteisiä sointuja, jotka voivat yhtyä voimakkaaksi säveleksi kertoen ihmiskunnan korkeimmista saavutuksista ja antaen meille voimaa jäädä olemuksemme parhaimmille piirteille uskollisiksi ja rikastuttaa osaltamme ihmiskunnan kulttuuri-varallisuuden aarteita. Me haluamme toinen toisellemme kertoa, millaiset ovat saavutuksemme tieteen, taiteen ja kirjallisuuden alalla, haluamme tuoda esille, millaiset sivistyspyrkimykset ovat keskuudessamme vallalla, tahdomme näyttää koulujemme saavutuksia sikäli kuin se oppilastöiden muodossa on mahdollista. Emme tavoittelekaan suurten tieteellisten tehtävain ratkaisua, emme tee sitovia päätöksiä, päätöksemme sisältävät vain varovaisia

toivomuksia, niinkuin ensimmäisessäkin kongressissa. Pyydän palauttaa mieliin, että ensimmäisen kongressin johtokunta esitti Viron sivistysministeriölle vain seuraavat kolme toivomusta, se nimittäin pyysi, että ministeriö näkisi hyväksi:

1) johdattaa koulujen opettajia kiinnittämään opetus-työssään enemmän huomiota heimokansojen elämään ja oloihin;

2) huolehtia käytettävien oppikirjojen ja kartastojen uudistamisesta tässä hengessä; ja

3) vaatia otettaessa uusia oppikirjoja käytäntöön edellämainittujen toivomusten täyttämistä.

Suomen ja Unkarin hallituksia pyydettiin Helsingin ja Budapestin yliopistoissa avaamaan Viron ja Suomen kielten lehtorintoimet. Nämä vaatimattomat toivomukset ovat osittain täyttyneet, osalta täyttymässä. Tämän työn rinnalla laajenee ja syventyy yksityisaloitteiden pohjalla heimokansojen likenemispyrkimys, paljon käsiä on työssä Väinölää yhdistävän sillan rakentamisessa. Minä uskon, me kaikki uskomme, että sukulaistunne kasvaa ja muodostuu varmaksi siteeksi hajalleen heitettyjen heimojemme välille. Sillä kuka voi metsällemme huutaa, kun kevät on käsissä: koivikko, elä kasva, lepikkö, elä lehvi. Kuka voi huutaa nousevalle auringolle: painu jälleen takaisin. Sitä pilvi väliin varjostaa, mutta päivä on sittenkin.

Antakoon Korkein työllemme siunauksensa.

Väinö hajójának nyomai» föl-fölcsillannak éjszakánkint
» Suomi egén. A Tisza mentén föl-fölhallszik a Turul-madár szárnyának csattogása. E teremből, ahol Észtország függetlenségét először kihirdették, szórták ki tizennégy éve az észt nemzet énekkarát. Nincs ok a csüggedésre. A jövő érleli termésünket.

Üdvözöllek benneteket közelből és távolból összesereglett vendégeink! Isten hozott benneteket az Ezer Tó sziklás partjairól Finnország fiai és leányai! Ti voltatok útmutatóink a kultúra szántóföldjén. Ti siettetek segítségünkre a veszély napjaiban. Szeretném, ha jól éreznétek magatokat nálunk, akár mi nálatok ezelőtt három évvel. Örülnék, ha meggazdagodva térnétek haza országunkból: meggazdagodva azon érzéstől, hogy meleg és hálás testvéri szív dobog felétek a

Finn-öböl déli partján; meggazdagodva azon tudattól, hogy a fény és nap felé igyekszünk mi is és dolgozni akarunk az emberiség jobb jövője érdekében.

Üdvözöllek benneteket Magyarország fiai és leányai! Büszkék lehettek ezeréves multatokra. Büszkék lehettek arra, hogy ezer éven keresztül védelmeztétek Európa kultúráját. Ti vagytok a hazaszeretet lánglelkű lovagai. Isten hozott benneteket daliás rokonaink! A sors szép hazát adott számotokra, de a szenvedésekből is kikaptátok a részetekeket. A támadásra készülő sebesült oroszlán Magyarország tartalmas szimbóluma. Bízunk Vörösmarty szavaiban: „Még jöni kell, még jöni fog egy jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százazrek ajakán.” Ha a testvéri kézzszorítás balzsam, mely a fájdalmat megenyhíti és a testvéri szeretet orvosság, mely a sebeket behegeszti, akkor kitérjük mindkét karunkat ölelőre és legszebb érzelmeinket küldjük Golgotán szenvedő testvéreink felé. Hiszünk szilárdan Magyarország föltámadásában. Hisszük, hogy jobb jövő várja azt a népet, amelynek nagy államférfiai, tudósai és művészei magas teljesítményekkel gazdagították az emberiség kultúráját.

Üdvözlöm a lívek, inkeriek és karjalaiak képviselőit. Üdvözlöm azon testvérnépeket is, amelyeknek nem volt alkalmuk megjelenni, amelyeknek megjelenését azonban bizalommal és szeretettel várjuk a jövőben.

Mi a második finn-ugor kulturális kongresszus föladata? Látni és hallani akarjuk egymást. Érezni akarjuk, hogy nem vagyunk egyedül a nagyvilágban. Meggyőződést akarunk szerezni arról, hogy évszázadok, sőt évezredek elmúta után is maradtak meg lelkünk mélyén olyan hangok, amelyek egyesülve hatalmas akkorddá dagadhatnak az emberiség ünnepi hangversenyén. Beszélni akarunk egymással tudományunkról, művészetünkről, irodalmunkról, iskoláinkról és kultúránkról. Nem döntünk el tudományos kérdéseket, nem hozunk kötelező határozatokat. Óhajokat pendítünk meg, akárcsak első kongresszusunk alkalmával.

A rokon népek egymáshoz egyre magyobb mértékben közelednek. Napról-napra több meg több serény kéz rakja Väinö hídjának pilléreit. Hiszem és mindnyájan hisszük, hogy a rokonsági szellem rohamosan erősödik és szétszórt testvéreink

között összekötő kapoccsá alakul hamarosan. Ki bír parancsot adni az erdőnek kikeletkor: ne nyíl, ne nyúl, ne nyurgulj nyírfa! égerfa, ne törj az égnek! Elfödheti a napot a felhő néha — mi haszna belőle: nappal van mégis!

A Mindenható áldása szálljon kongresszusunk munkájára!

Kultuurikoosolekule ◊ Kulttuurikokoukselle ◊ A kulturális kongresszushoz.

Tervitusekõne teise Soome-Ugri kultuurikoosoleku avamisel Tallinnas 19. VI. 24, pidanud — Tervehdyspuhe toisen suom.-urg. kulttuurikokouksen avajaisissa Tallinnassa 19/VI 24, pitänyt — Üdvözlő beszéd Tallinnban 1924. VI. 19.-én a második finn-ugor kulturális kongresszus megnyitó ünnepélyén, előadta

MATTI PESONEN.

Kõrgeauline hõrra Riigivanem, lugupeetud hõimurahvaste hariduse tegelased ja harrastajad!

Kui ma viimasel suvel Tallinnas käisin ja Eesti laulupidul olin, siis kuulsin laulu, mis mu meeles ikka ja ikka on kõlanud. Selle laulu algus oli: »Noor olla on kevadet rinna sees kanda ja kevade kohinat kuulda.» See laul ei ole mitte ainult ühe noore inimese laul. See on terve noore rahva laul. See on Eesti laul. Eesti rahvas on maharõhitud olnud, aga rõhumise alt jälle välja pääsnud. Nüüd on rõhumise aeg mööda; jälle-ärkamise tund on kätte jõudnud. Eesti rahvas on uuesti sündinud. Nüüd on Eesti rahva kevadine nooruse aeg. Me kuuleme ta kohinat.

Nooruse kevadised vaimud peletagu tülivaimud! Kui eestlased Aleksandri kooli kallal tülisse läksid, siis nuttis Eesti laulik: »Nad taguvad su tüve sisse talva, mu isamaa.» Nüüd ei tohi keegi tülisse minna, ei Eestis ega ühegi teise Soome-Ugri rahva keskel. Nüüd on meil kõigil suur ühinemise aeg. Meid ootab tähtis ühine töö. Me peame nüüd viimati kõlblikud olema riiki ja riikide vahelist ühistööd organiseerima. Ses ühistöös on palju raskusi: Soome-Ugri rahvad elavad teineteisest kaugel; meil on vähe teateid oma sugurahvaste minevikust, samuti olevikust; pääle selle ei ole meie seas hõimuvaim

küllalt laiali lagunenud. Veel kõrgemad müürid on ees, kui mõtleme hariduse tööd teha oma õnnetute sugurahvaste seas, kes Vene riigi piirides elavad. Aga usu eest taganevad ka mäed!

Meil on siis vaja usku tulevikku. Sagedasti näib küll, nagu oleks see narr, kes ses proosalises maailmas paleuste mees usaldab olla. Aga võib olla, et lõpuarvustuses ometi see kõige suurem narr on, kes siin, mateeria ahelad kaelas, väljaspool paleuste paradiisi komberdab. Me oleme oma isadelt kristlik-kõlbusliku ilmavaate pärinud. Selle päranduse eest peame meie hoolitsema ja ta oma lastele päranduseks jätma. See pärandus on viimastel aastatel ikka tähtsamaks saanud. Ta tõstab meid kõrgele tuleviku paleustesse. Ungarlane Gyula Pekár on kujutuse kirjutanud, milles tulevase õnneliku Ungari esitaja oma rahva ilusale tulevikule vastu läheb, pühakiri teises kaenlas ja rist teises käes. See olgu ka meie sümbooliks!

Oleme siia tulnud hõimurahvaste suurele pidule. Tulgu siia Toompää mäele, mis Linda on Kalevi mälestuseks kokku kannud, ka meie vanad ühised kangelased, tulgu ka vana Vanemuine oma kuldse kandlega. Nüüd on tema oma töotust mööda hää aeg tagasi tulla, sest õnne silm viibib jälle Eesti nurmedel. Ta laul olgu nüüd:

Anna, Looja ja Jumala,
Anna meile õnn elada,
Kallis aeg kosuda, kasva,
Surra aul alale jääval
Soomemaassa meeldiivassa,
Karjalassa kauni'issa,
Ilusassa Eestimaassa,
Maassa vahvas magyarite,
Kõigi hõimude rajulla,
Asupaigus arma'issa.

Nende sõnadega on minul au teise Soome-Ugri haridusekongressi Soome toimkonna nimel meie vennalikka tervisi Kongressile tuua.

Jumal õnnistagu Eesti maad ja rahvast!

Korkeasti kunnioitettu herra Riigivanem, arvoisat heimo kansojen kulttuurityön tekijät ja harrastajat!

Kun viime kesänä kävin Tallinnassa ja olin Eestin laulujuhlassa, niin kuulin laulun, joka uudestaan ja uudestaan kaikuu korvissani. Sen laulun alku oli: »Noor olla on kevadet rinna sees kanda ja kevade kohinat kuulda» — Olla nuori on kantaa kevättä rinnassaan ja kuulla kevään kohinata. Se laulu ei ole ainoastaan nuoren ihmisen laulu., Se on kokonaisen nuoren kansan laulu. Se on Eestin laulu. Eestin kansa on ollut maahan lyötynä, mutta se on jälleen noussut ylös. Nyt on sorron aika mennyt; elpymisen hetki on tullut. Eestin kansa on uudestaan syntynyt. Nyt on Eestin kansan keväinen nuoruuden aika. Me kuulemme sen kohinaa.

Nuoruuden keväiset henget karkoittakoot eripuraisuuden henget kauas! Kun eestiläiset Aleksanterin koulun kysymyksessä riitaantuivat, itki Eestin laulaja Koidula: »He takovat sinun tyveesi kiilan, minun isänmaani.» Nyt ei saa kukaan riidellä, ei eestiläinen eikä kenkään muu suomalais-ugrilaisen kansan mies. Nyt on meillä kaikilla yhtymisen suuri aika. Meitä odottavat yhteiset tärkeät tehtävät. Meidän tulee vihdoinkin olla kykeneviä muodostamaan valtioita ja järjestämään niiden keskeistä yhteistoimintaa. Siinä yhteistyössä on meillä paljon vaikeuksia: suomalais-ugrilaiset kansat asuvat toisistaan kaukana; meillä on vähän tietoja sukulaiskansojemme menneisyydestä, jopa nykyisyydestäkin; heimoushenki ei ole meillä kyllin laajalle levinnyt. Vielä korkeammat muurit kohoavat eteen, kun ajattelemme ryhtyä sivistystyöhön niiden kovaosaisten sukulaistemme keskuudessa, jotka asuvat Venäjän rajojen sisäpuolella. Mutta uskon edestä väistyvät vuoretkin!

Tarvitsemme siis uskoa tulevaisuuteen. Usein kyllä näyttää se narrilta, joka tässä proosallisessa maailmassa uskaltaa kulkea aatteen miehenä. Mutta mitäs, jos lopulta osoittautuikin suurimmaksi narriksi hän, joka täällä aineen kahleissa kompuroitsee ulkopuolella aatemaailman ihanuutta. Kristillissiveellisessä katsantokannassa on meillä arvokas isien perintö. Sitä on meidän hoidettava ja se lapsillemmekin perinnöksi jätettävä. Tämä perintö on viimeisinä vuosina tullut yhä tärkeämmäksi. Se kykenee nostamaan meidät korkealle tulevaisuuden ihanteihin. Unkarilainen Gyula Pekár

on kirjoittanut kuvaelman, jossa tulevan onnellisen Unkarin edustaja lähtee kansansa kaunista tulevaisuutta kohti Raamattu toisessa kainalossa ja risti toisessa kädessä. Se olkoon meidänkin vertauskuvamme!

Olemme tulleet tänne heimokansojemme suureen juhlaan. Tulkoot nyt tänne Toompään mäelle, jonka Linda Kalevin muistoksi on kokoon kantanut, myös vanhat yhteiset sankarimme; tulkoon itse vanha Väinämöinen kultakanteleineen. Nyt on, hänen oman lupauksensa mukaan, aika takaisin tulla, sillä onnen silmä viihtyy taas Eestin nurmikoilla. Hänen laulunsa olkoon nyt:

Anna luoja, suo Jumala,
 Anna onni ollaksemme,
 Hyvin ain' eleäksemme,
 Kuollaksemme kunnialla
 Suloisessa Suomessamme,
 Kaunihiissa Karjalassa,
 Ehtoisassa Eestimaassa,
 Mairemaassa magyaritten
 Sekä muiden heimojemme
 Armailla asuinsijoilla.

Näillä sanoilla on minulla kunnia toisen suomalais-ugrilaisen kulttuurikokouksen suomalaisen toimikunnan puolesta tuoda Kokoukselle meidän veljelliset terveisemme.

Jumala siunatkoon Eestin maata ja kansaa!

Mélyen tisztelet Riigivanem úr, testvérnépek kulturális munkájának nagyrabecsült művelői!

Midőn a mult nyáron Tallinnban jártam és részt vettem az észt nemzet énekes hangversenyén, egy dal úgy a szívembe lopódzott, hogy búbajos hangjai fülemben újra meg újra megcsendülnek. Ez a dal így kezdődött: »Noor olla on kevadet rinna sees kanda ja kevade kohinat kuulda» — Fiatalnak lenni annyi, mint a kikeletet hordani keblünkben és hallgatni a tavasz süttögését. Ez a dal nem csupán a fiatal ember dala. Ez a dal egy fiatal nemzet szívének dobogása. Ez a dal Észtország dala. Az észt nemzet földre volt tiporva évszázadokon keresztül, de végül is újólal talpra állott. Elmúlt a

lidércnyomás sötét és komor éjszakája; elérkezett az üdítő ébredés pillanata. Észtország népe új és ígéretekben gazdag életre támadt. E pillanatban az észt nemzet tavaszi ifjúságának idejét éljük. És halljuk a tavaszi szellők suttozását.

Az ifjúság tavaszi szellői a visszavonás szellemét kergessékké messze tőlünk. Midőn az észtek összekoccantak a Sándoriskola kérdésében, Koidula az észt dalos zokogva énekelte: »Éket vernek gyökereidbe, édes hazám!» Ezentúl nem szabad többé ciřakodnunk. Az észtek és más finn-ugor népek fiai közül a torzsalkodás legyen örökre kiátkozva. Mindnyájunk számára elérkezett az egyesülés fönséges pillanata. Nagyonfontosságú közös teendők várnak reánk. Kell, hogy képesek legyünk államokat alkotni végre-valahára és azok együttműködését egyszer már tető alá kell hoznunk. Ezen együttműködést illetőleg számos nehézség tárul elénk: a finn-ugor népek messze szakadtak egymástól; testvérnépeink multjáról sőt jelenéről is édes-keveset tudunk; a rokonsági eszme nem vert elég mély gyökeret mindenfelé. Sőt még ennél is magasabb gátak törlődnak elénk, ha kulturális munkához akarunk látni azon sorsüldözött rokonaink érdekében, akik Oroszország területén tengetik életüket. De a hit előtt még a hegyek is kaput tárnak!

Szükséges tehát, hogy rendületlenül higgyünk a jövőben. Sokszor bizony bolondnak tűnik föl az, aki ebben a prózai világban bátorodik az eszmék zászlaját lobogtatni. De hátha végül mégis nagyobb bolondnak fog bizonyulni az, aki az eszményi világ gyönyöreiről mit sem sejtve az anyag bilincseiben botorkál örökösen. Keresztény-erkölcsi szempontból tekintve becses előttünk atyáink öröksége. Ápolnunk kell azt gondos aggódással és át kell mentenünk gyermekeink számára értékes örökségnek. Ezen örökség fontossága az utóbbi évek folyamán hatványozott mértékben növekedett. Csakis ez képes fölemelni bennünket a magasba, a jövő eszményei közelébe. Pekár Gyula, a Turáni Társaság elnöke, írt egy jelenetet, amelyben az eljövendő boldog Magyarország képviselője — egyik kezében biblia, a másikban kereszt — elindul nemzete dicső jövője felé. A mi jelképünk is ez kell, hogy legyen!

Összejöttünk e helyen, hogy megüljük a rokonnépek magasztos ünnepét. Régi közös hőseink is jőjjenek ide, Toom-

pää halmára, amelyet Linda Kalevi emlékére hordott itt össze; jöjjön maga az ősz Väinämöinen aranylantjával ide. Saját ígérete szerint is eljött a visszatérés ideje végre, mert az észet pázsitot újra boldog szempárok sugara simogatja. S ha most visszajön, így kell, hogy énekeljen:

Fakassz fényt, felséges Isten,
Derűd dülőre segítsen
Kürtös kalácsot szelhetnünk,
Áldott álomra lelhetnünk
Szende Suomi tavas táján,
Kedves Karjala lapályán,
Édes ölü észet öbölben,
Mézzel folyó magyar földben,
Finn utódok udvarain,
Ős ugorok ugarain.

Ezen szavakkal van szerencsém a második finn-ugor kulturális kongresszus finn bizottsága nevében jelen kongresszus résztvevőinek testvéri üdvözlétemet tolmácsolni.

Isten áldása szálljon Észtországra és az észet nemzet jövőjére!

Akseli Gallen-Kallela,
tait. Alpo Sailon muovailemasta muistolaatasta.

Akseli Gallen-Kallela.

Kirjoittanut — Kirjutanud — Írta

RAFAEL ENGELBERG.

Kuluneen huhtikuun 26:na täytti Suomen kulttuurielämän yksi merkittävimmistä edustajista ja ulkomaillakin laajalti tunnetuksi tullut suomalainen taiteilija prof. AKSELI GALLEN-KALLELA 60 vuotta.

Gallen-Kallela on tunnustellut ja nähnyt inhimillistä elämää harvinaisen avarasti ja monipuolisesti. Jo omassa syntyperässään kantaa hän vaikutelmia niinhyvin suuresta maailmasta kuin syvältä kotimaansa uumenista. Siihen lisäksi on hän kaikesta opiskelusta puhumatta paljon matkustellut sekä suurissa kulttuurikeskuksissa että kaukana luonnonkansojenkin parissa. Ollen erittäin joustava ja vastaanottavainen sekä terävä tekemään huomioita kuin myöskin lahjakas elämän ilmiöitä erittelemään, on hän täten koonnut henkistä rikkautta, joka on antanut hänen vuolaalle taiteelliselle tuotannolleen niinhyvin pohjaa kuin siipiäkin. Hänessä on näkijänä ja kuvaajana yleismaailmallista ymmärtäjää, mikä yhdessä hänen voimakkaan omaperäisyytensä ja suuren taitonsa kera on välittömästi liittänyt hänet maailman taiteeseen.

Mutta Gallen-Kallelassa on eräs puoli, joka suomalais-ugrilaisten kulttuuririentojen parissa erikoisella mielihyvällä merkitään. Elämän tunnustelussaan ja tutkimisessään ei hän ole eksynyt pelkkiin yleis-

maailmallisiin matkailuihin, vaan hän on tahtonut retketä myöskin oman kansansa erikoisolemuksen ja entisyysperujen viljelemättömillä sydänmailla. Hän on yksi voimakkaimpia tekijöitä raivattaessa suomalaiselle kulttuurille omaperäistä pohjaa ja perkattaessa sille rikastukseksi vanhan kansankulttuurimme hiljaisia ja häipyneitä saavutuksia. Eikä vain kansankulttuurimme saavutuksia, vaan myöskin syvän sisämaisen luontomme erikoisuutta ja kauneusrikkautta. Aivan perinpohjaisella antaumuksella on hän pyrkinyt kansanrunoutemme ja kansantaiteemme kauneusmaailmaan ja samonnut sisämaitamme

Gallen-Kallela: Kullervon sotaanlähtö — Kullervo söttä minek —
Kullervo harcba indul.

aina Kuhmonientä ja Kuusamoa myöten, jopa tunkeutuen Vienan-Karjalaankin. Samalla kuin hän on yleismaailmallinen, on hän suuressa määrin kansallinen ja suomalais-ugrilainen.

Gallen-Kallelan tuotanto on tavattoman runsas ja monipuolinen. Onpa se niin laaja, että siitä lieenee vielä suuret teosmäärät taiteilijan omista varastoissa yleisölle näkemättöminä. Ei voi tulla kysymykseen yrittääkään tässä maallikkovoimin ja perin rajoitetulla tilalla mitään selostusta, vielä vähemmän kuvausta ja arvomäärittelyä taiteilijan mahtavasta tuotannosta. Tarkoituksena on tässä lyhyesti ja yksinkertaisesti lausua taiteilijalle tunnustus hänen työnsä syvästä kansallisperäisyydestä niinkuin kaikesta muustakin arvosta sekä liittyä häntä onnittelemaan muistopäivänsä johdosta.

Meineva aprillikuu 25 sai Soome hariduseelu üks kõige tähelepandevamatest edustajatest ja väljamaalgi laialt tuttavaks saanud Soome kunstnikkudest, prof. AKSELI GALLEN-KALLELA 60 aastaseks.

Gallen-Kallela on inimlikku elu haruldaselt avaralt ja mitmekülgset kogunud ja näinud. Juba omas sünnipäras kannab ta mõjusid nii suurest maailmast kui kodumaa sügavast iselaadist. Pääle selle on tema, kõigest õppimisest kõnelemata, palju suurtes kultuurikeskkohta-

Gallen-Kallela: Väinämöisen lähtö — Väinämöise äraminek — Väinämöinen induläsa.

Jes ja kaugel looduserahvaste seas reisinud. Ta on iseäranis liikuv, vastavõtlik ja terav tähelepanekuid tegema ja elunähtusi analüseerima. Nii on ta palju vaimurikkust korjanud, mis ta voolavale kunstilisele toodangule nii põhja kui tiibu on annud. Temas on nägijana ja kujutajana üldis maailmalist arusaajat, mis ühes ta vägeva omapärasuse ja suure oskamisega ta vahenditumalt maailma kunstiga on liitnud.

Aga Gallen-Kallelas on teatav külg, mis Soome-Ugri kultuuri püüete keskel iseäralise meelehääga tähele pannakse. Oma elu kogemuses ja uurimises ei ole tema üksnes üldis maailmaliste teekondade eksinud, vaid ta on ka oma rahva eriolemuse ja minevikupäranduste harimata sisemaasse tahtnud tungida. Ta on üks kõige vägevamate

teguritest Soome kultuurile omapärast põhja rajades ja sellerikastuseks vana rahvakultuuri vaikkeid ja hääbuvaid saavutusi kindlustades; ja mitte ainult rahvakultuuri saavutusi, vaid samuti meie sisemaa looduse iselaadi ja ilurikkust. Iseäranis põhjaliku andumisega on ta meie rahvaluule ja rahvakunsti ilumaailma tunginud ja sisemaad

*Gallen-Kallela: Sammon taonta — Sammo tagumine —
A sampo keskütse.*

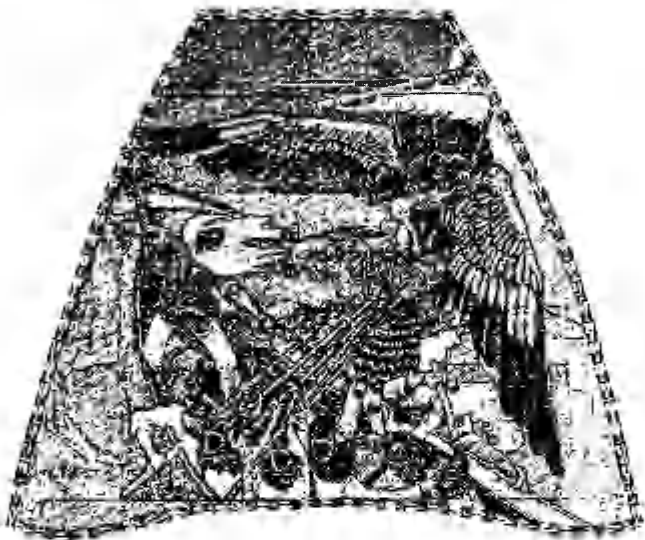
Kuhmoniemeni ja Kuusamoni rännanud, teekonda Viena-Karjalanigi ulatades. Kui ka üleüldismaailmaline, on ta ometi suures määras rahvuslik ja soome-ugr line.

Gallen-Kallela toodang on ütle mata rikkalik ja mitmekülgne. See on nii lai, et seda veel suured hulgad kunstniku enese juures tagavaras on, ilma et publikum seda teaks. Siin ei või võhiku poolt kitsa ruumi pärast miski harutusekatsegi küsimuse alla tulla, veel vähemini kunstniku vägeva toodangu kujutus ehk hindamine. Minu eesmärk

on lühidalt ja lihtsasti kunstnikule tunnistas ta töö sügava rahvapärasuse nagu kõige muu väärtuse eest avaldada ja talle mälestuspäeva puhul õnne soovida.

A finn kulturalis élet egyik legnevezetesebb képviselője, a széles külföldi körökben is közismert finn festőművész, AKSELI GALLEN-KALLELA professor, f. évi április hó 26.-an születésének hatvanadik évfordulóját ünnepelte.

Gallen-Kallela párját ritkítóan széleskörű és sokoldalú kísérleteket és észleleteket végzett az emberi élet területén. Ehhez járul, hogy

*Gallen-Kallela: Sammon puolustus — Sammo kaitsmine —
A sampo vedelmezese.*

eredetere belyegēt mind a nagyvilág, mind szülőföldje melyseges mehe reányomta. Raadasul, hogy sokiranyú tanulmányait ne említsük, utakat tett a kulturális központokba és a tavoli tropikus nepek köze. Fölötte kifejlett rugalmassága és fogekonysága, eles szeme es analizáló képessége révén szellemi kincseket gyűjtött, amelyek sebesröptű művészi tevékenysege számára teret es szárnyat adtak. Meglató es megörökítő gyanant az általános emberi fölfogasa teren tanísított kivaló tehetsége gátat nem tűrő függetlenséggel es kapraztató virtuozitással egyesülve közvetlenül a világ művészetéhez kapcsolta a mestert.

Gallen-Kallelának azonban van olyan oldala is, amelyet a finn-ugor kulturális törekvesek között különleges örömmel kell elkönyvelnünk. Az élet megismereset célzó kísérletezesei alkalmával nem tevedt el kizárólagosan általános emberi utazgatasok vaganyára, hanem saját

nepe különleges lenyének es hajdani öröksegeinek megmunkalatlan vadonjaiba is utakat kívánt tenni. Ő egyik legerősebb tényező a sajátos finn-ugor kultúra alapvetésének tlttörő, valamint régi kultúránk csöndes es homályba veszett eredményei parlagan vegzett termékenyítő munkát illetőleg. De nemcsak nepekultúránk eredményeit tartotta szeme előtt. Isten hata mögött fekvő videkeink természetének különlegességet es festői gazdaságát is gyümölcösöztetni igyekezett. Nem riadt vissza semmi aldozattól, hogy nepekölteszetünk es nepművészetünk szépségeinek világába bejuthasson. Úttalan utakon vándorolt Kuhmoniemiig es Kuusamoig, sőt behatolt Orosz Karjala belsejébe. Nemcsak általános emberi, de egyttal gyökeresen nemzeti es finn-ugor is az ünnepeelt művész.

Gallen-Kallela: Tuonelan joella — Toonela jöel — A Halál-folyó partján.

Gallen-Kallela produktuma szokatlanul gazdag es sokoldalú. Le-
gyen elég megemlitenünk, hogy nagy mennyiségek vannak elzárva a
közönségtől a művész raktáraiban e bőseges termelesből. Szóba sem
jöhet hogy lapunk erősen korlátozott hasabjain laikus erővel megkise-
reljünk barmifele beszamolást, s még kevesbbé, hogy képet es érték-
megallapításokat nyujtsunk a művész hatalmas munkájáról. Célunk
csak az volt, hogy e nagyarányú művészi tevékenység melysegesen
nemzeti es egyéb nagybecsű értékei iránt elismerésünket röviden es
egyszerűen kifejezzük es csatlakozzunk e szép emlékünnap alkalmából
szerencsét kívánók ujjongó táborához.

*Eduard Wilde.***Eduard Wilde.**

Kirjoittanut — Írta

W. GRÜNTAL-RIDALA.

Askettäin oli Virossa kirjallisuuden merkkipäivä. EDUARD WILDE, Viron nimekkäimpiä kirjailijoita, täytti maaliskuun 5 p:nä 60 vuotta. Tätä päivää vietettiin harvinaisin juhlallisuuksin.

Eduard Wilde syntyi v. 1855 Koillis-Virossa, Simunan pitäjässä, Püdiveren moisiossa, jossa hänen isänsä oli työnjohtajana. Isä oli vähäpuheinen ja asiallinen käytännön mies; äiti sensijaan hilpeä ja vilkas luonne, jolta ei puuttunut henkisiä harrastuksiakaan. Häneltä lieenee kirjailija perinytkin luonteensa ja runoilijalahjansa.

Wilden ollessa ensimmäisellä vuodella muutti perhe läheiseen Muuga nimiseen aateliskartanoon. Isästä tuli pehtori.

Näinä aikoina oli elämä herraskartanoissa, vaikka työorjuus olikin lakannut, vielä vilkasta, vaihtelevaa ja tarjosi mielenkiintoa monessa suhteessa. Lapsuudenaikuisessa kodissaan oli tulevalle kirjailijalla tilaisuus tutustua virolaiseen maalaiselämään, sen vanhanaikuisiin oloihin ja monenlaisiin epäkohtiin. Muiden muistojen seassa oli rankaisuretkikunnan ilmestyminen kartanoon ja sitä seuranneet tapaukset. Tästä sai Wilde myöhemmin aiheen historiallisille romaaneilleen.

Kouluikään tultuaan pääsi nuori vilkasluontoinen pehtorin poika Tallinnaan. Hän oli maalla oppinut jo riittävästi saksankieltä, joka silloin oli koulujen opetuskielenä. Opiskeltuaan pari vuotta alkeiskoulussa, otettiin hänet piirikouluun. Hänen mieliaineenaan oli ainekirjoitus, johon hänellä oli taipumusta.

Wilde asui BRUNBERGIN perheessä, jonka emäntä oli Wilden lätejä. Brunberg sanomalehtimiehenä harrasti virolaista kansallista asiaa. Tämä tallinnalainen koti, jossa seurattiin virolaista kirjallisuutta, ehkäisi maalaispojan saksalaistumisen. Wilde tutustui virolaiseen runouteen. Sen rinnalla luki hän suurella innolla saksalaisia ajanvieteromaaneja ja kävi teatterissa. Siellä hän sai pysyviä kirjallisia vaikutteita.

Nämä hovit ja harrastukset vieroittivat vilkkaan nuorukaisen yhä enemmän koulusta, jonka vieras henki ei jaksanut vetää häntä puoleensa. Vähän ennen v. 1882 loppua jätti Wilde piirikoulun ja palasi maalle, Tallinnan lähelle, Keilaan. Sinne, Kärjaküla kartanoon, olivat vanhemmat muuttaneet väliaikana. Siellä omisti Wilde pari vuotta kirjallisille harrastuksille ja kokeilulle. Hänen ensimmäiset kertomuksensa syntyivät v. 1883 tienoissa.

Nämä tuotteet todistivat tekijän luontaisia kertojalahjoja ja kiinnittivät häneen huomiota. Wilde kutsuttiin v. 1883 *Virulanc*-lehden toimitukseen. Siinä pysyi hän vuoteen 1885.

Sitten muutti Wilde taas maalle. V. 1888 liittyi hän *Postimees*-lehden toimituskuntaan.

Nyt kehitti Wilde varsin laajasuuntaista kirjallista toimintaa. Lukuisat kertomukset hankkivat hänelle pian yleisesti tunnetun kirjailijajameineen.

Pian sai nuori kirjailija päähänpiston ruveta näyttelijäksi. Mutta tämä ura ei päässyt alkuunkaan. Oltuaan pari viikkoa Tallinnan saksalaisessa teatterissa, huomasi hän joutuneensa väärään paikkaan.

Wilden elämässä alkoi kirjava, vaiherikas seikkailujen ajanjakso. Ilman varsinaista pysyvää virkaa vietti hän pari vuotta Tallinnassa ja Riiasa. Hän toimi tilapäisesti sanomalehtien kirjeenvaihtajana ja kyhäili kevyitä, jännittäviä ajanvietekertomuksia sekä viroksi että osittain saksaksikin. Samalla käänsi hän saksaksi omia virolaisia novellejaan. Muuan onnellisesti toimitettu käännös hankki hänelle pienen sanomalehtimiespaikan Riian saksalaisen lehden toimituksessa.

Riiasakaan ei pysynyt Wilde kauan. Hänen mielellään kangasti ulkomaa, Saksa. Hän matkusti v. 1890 Berliniin, jossa joutui pian naimisiin erään berlinittären kanssa. Avioliitto ei ollut onnellinen. Sanomalehtimiehenä kohtasi Wildeä tässä suuressa maailmankau-

pungissa vaikea taloudellinen taistelu. Kilpailu oli kova ja palkkiot Wilden suorittamista alakertakirjoituksista, humoreskeista sekä käännöksistä pienemmät kuin kotimaassa. Wilde oli samalla Postimees-lehden kirjeenvaihtaja. Kuitenkin oli toimeentulo niukka.

Toiselta puolen vaikutti oleskelu Berlinissä syvällisesti ja henkisesti kirjailijaan. Hän tutustui Saksan vilkkaaseen valtiolliseen elämään, uudenaikuisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja ennen kaikkea virkeään sivistyselämään. Hän sai jatkuvia vaikutteita uudenaikuisesta saksalaisesta realismista.

V. 1892 palasi Wilde taloudellisten vaikeuksien pakosta Viroon. Hän liittyi seuraavana vuonna taas Postimehen toimitukseen.

V. 1894, jolloin Postimees siirtyi uusiin, myöhemmän kansallismielisen johtomiehen J. TÖNNISSONIN käsiin, jätti Wilde Tarton ja asettui Venäjälle, Moskovaan. Siellä jatkoi hän kuitenkin yhä kirjallista toimintaansa. V. 1898 muutti Wilde Narvaan, jossa toimitti *Virmaline*-nimistä lehteä.

1898 v. keskivaiheilla seurasi muutto Tallinnaan *Eesti-Postimehen* toimitukseen. Wilde oli näinä aikoina pidetty sanomalehtimieskyky ja sujuva kynäilijä.

Meidän vuosisatamme alussa muodostui Tallinnassa K. PÄTSIN johdolla uusi porvarillisradikaalinen ryhmä. Se perusti *Teataja* nimisen sanomalehden. Wilde liittyi v. 1902 sen toimitukseen. Wilden kirjallinen toiminta laajeni ja muuttui samalla määrätietoisemmaksi.

Vähän myöhemmin oli Tarttoon perustettu työläislehti *Uudised*. Palattuaan kotiin Balkanin- ja Vähä-Aasian matkaltaan siirtyi Wilde v. 1904 Tarttoon edellämainitun lehden toimitukseen. Hän toimitti alakertaa, jossa julkaisi m. m. osan eräästä laveimmasta romaanistaan *Prohvet Maltsvetista*.

Kun Venäjällä onnettoman Japanin sodan jälkeen virisi vapausliike, alkoi Virossakin virkeä vallankumouksellinen kiihoitustoiminta. Tähän otti Wildekin innokkaasti osaa. Pian seurasivat Venäjän valtiomahdin veriset kostotoimenpiteet. Wilde pakeni v. 1905 Suomen kautta ulkomaille. V. 1906 asettui hän Kööpenhaminaan. Myöhemmin v. 1908 muutti hän Etelä-Saksaan ja v. 1910 lyhyeksi ajaksi Amerikkaan, New-Yorkiin, jossa hänen vaimonsa toimitti virolaista työläislehteä. Senjälkeen asui Wilde Kööpenhaminassa, elättäen itseään sanomalehtityöllä ja kaunokirjallisella tuotannolla.

Kun Venäjän keisarivalta v. 1917 kaatui, saattoi kirjailija palata kotimaahan. Hän asettui Tallinnaan, ollen niiden mullistusaikojen silminnäkijänä, jotka Viron nuori vapaus bolseviikkikumouksen ja

saksalaisen valtauksen muodossa v. 1918 sai kokea. Wilde palveli Viron itsenäiseksi tultua ensin ulkoministeriössä, sittemmin lähettiläänä Berlinissä. Tästä virasta luopui hän v. 1920 ja palasi Tallinnaan. V. 1922 muutti hän uudelleen Berliniin. Saksan valorisointi ja elämänkalleus pakoitti vähissä varoissa olleen kirjailijan muuttamaan v. 1924 Viroon.

Wilden enemmän kuin 40 vuotinen kirjallinen tuotanto on sangen runsas. Se käsittää 40 kertomusta, 10 romaania ja 3 näytelmää, kaikkiaan enemmän kuin 600 painoarkkia.

Tämän tuotteliaan ja monivaiheisen kirjailijan rikkaaseen kehitykseen sisältyvät miltei koko virolaisen kertomakirjallisuuden vaiheet, alkaen 80-luvulta viime vuosisataa nykypäiviin asti. Hän on mitä huomattavimmalla tavalla ollut vaikuttamassa sen kulkusuunnan muodostumiseen.

Wilden kehityksessä voidaan selvästi erottaa 4 eri jaksoa.

Ensimmäinen jakso käsittää nuoruustuotannon v. 1882—1890 ennen ensimmäistä ulkomaan matkaa. Tältä ajalta on isohko joukko jännittäviä, pintapuolisia ja taiteellisesti vielä kypsymättömiä kertomuksia. Näissä esiintyy Wilde varsin vähän itsenäisenä kirjailijana.

Mutta muiden novellien joukossa on muutamia, joissa kirjailija yrittelee maalaiselämän ja kansantyyppien kuvaamista.

Toinen kehitysjakso alkoi v. 1890 ja kesti sitten vuosisatamme alkuun saakka. Kirjailijan makusuunta varmistui ja kertomataide muuttui itsetietoisemmaksi. Tämän muutoksen aikaansai tutustuminen vuosisadan lopun saksalaisiin realisteihin SUDERMANNiin ja HAUPTMANNiin. Tästä lähtien kiinnitti Wilde enemmän huomiota yhteiskunnallisiin oloihin ja epäkohtiin ja rupesi määrätietoisesti kuvailemaan ympäristöä ja henkilöitä. Hänen tekotapansa tuli yleensä realistiseksi. Mutta samalla kehittyi tendenssimäisyys esityksessä.

Tendenssimäinen yhteiskunnallisten olojen kuvailu esiintyy selvänä kertomuksissa *Karikas kihoti* (*Kalkillinen myrkkyä*), (1893). Sitä seurasi *Külmale maale* (1896) niminen kertomus, jossa varsin seikka-peräisesti esitetään virolaisen torpparin taloudellinen kurjuus ja siveellinen sortuminen. Kertomuksen tekotapa on verrattain eheä. Sitä haittaa kumminkin tietty epätaiteellinen liioitteleva tendenssi olojen kuvailussa ja ylimalkaisuus päähenkilöiden luonnehtimisessa. Heissä on paljon romanttisen ihannoitua ja epätodellista. Siitä huolimatta kuuluu kertomus Wilden parhaiden teosten joukkoon.

Uuden vuosisadan alussa sai Wilden taiteellinen kehitys yhä voimakkaampia vaikutteita naturalistiselta koulukunnalta, johon hän

oli tutustunut osittain jo Berlinissä. 80-luvulla viime vuosisataa oli Zola Saksassakin kohonnut johtavaan asemaan. Tämän suuren ranskalaisen kertojan vaikutus värittää myös Wilden uuden tuotantojakson vuosisatamme alussa. Saatuaan syvällistä herätystä Zolan suurista yhteiskunnallisista romaaneista rupesi Wilde kiinnittämään huomiota suuriin joukkoliikkeihin Viron läheisessä menneisyydessä. Näiden yksityiskohtaisesta, suuremmassa tai vähemmässä määrässä todellisesta esityksestä sai hän taustanjännittäville romaanintapaisille yksityisinhimillisille tapauksille.

Meidän vuosisatamme alusta ovat peräisin Wilden suuret yhteiskunnallis-historialliset romaanit, jotka kuvailevat talonpoikaislevottomuuksia Pohjois-Virossa viime vuosisadan puolivälissä n. k. työorjuuden aikana. Ne ovat: *Mahtra sõda* — Mahtran kapina (1902), *Kui Anija mehed Tallinnas käisid* — Kun Anijan miehet kävivät Tallinnassa (1903) ja *Prohvet Maltsvett* — Profeetta Maltsvett (1904).

Ensinmainittu kertomus on kypsä. Se tarjoaa mielenkiintoisen miljö-kuvauksen virolaisesta maalaiselämästä orjuusajan lopussa. Teoksessa on runsaasti eläviä yksityiskohtia ja tapojen kuvauksia; mikä kyllä tuntuvasti lisää teoksen taiteellista tehoa. Kertomuksen päähenkilöt esiintyvät sensijaan runsaassa määrin ihannoituina, paikatellen pinnallisina ja abstraktisina tendenssin heijastajina.

Paljon mielenkiintoisia olojen kuvauksia sisältää myös Wilden lavein teos, *Prohvet Maltsvett*. Se kuvailee uskonnollisia joukkoliikkeitä Pohjois-Virossa viime vuosisadan keskivaiheilla. Teoksen kokoonpano on kumminkin sangen hajanainen, osittain puolitekoisin.

Maanpaon aikana tapahtui Wildessä taiteellinen syventyminen ja kypsyminen. Virolaisessa kirjallisuudessa oli v. 1908 tienoissa syntynyt uusi esteettistaiteellinen suunta, joka ryhmänimellä *Nuori-Viro* on tullut yleisemmin tunnetuksi. Nuori sukupolvi, joka oli huomannut kotimaansa kirjallisuuden takapajulla olon, oli alkanut tehostaa esteettistä ja taidemuodollista puolta. Seuraten aikakauden virtausta rupesi Wilden kiinnittämään yhä enemmän huolta teoksiensa taiteelliseen tekotapaan ja esteettiseen vaikutukseen.

Wilde luopui yhä enemmän usein ulkonaisesta tendenssimäisyydestä ja henkilöidensä liioittelevasta ihannoimisesta vanhan romanttisen koulukunnan tapaan. V. 1908 tienoissa esiintyi Wilden tuotannossa uusi jakso. Wilden olojen ja ihmisten kuvailuun tuli enemmän tasa-puolisuutta ja todellista elämää. Hänen vuolas sanontansa tiheni, tyyli tuli suppeammaksi ja ilmehikkäämmäksi.

Selvä taiteellinen edistys on merkille pantava jo v. 1908 ilmesty-

neessä naturalistisessa novellissa *Kuival*. Siinä esiintyy ensi kerran Wilden kertomataide täysikypsänä, tietystä suuntaliioittelusta ja taiturimaisesta kielenkäytöstä huolimatta. Kertomus ilmestyi Noor-Eesti albumissa.

Korkeimman taiteellisen kypsyyden saavutti Wilde maailmansodan tienoissa novellikokoelmassaan *Jutustused* — Kertomukset (1913) ja romaanissaan *Mäeküla piimamees* — Mäekylän maitokuski (1914).

Edellinen sisältää sarjan pirteästi kirjoitettuja kertomuksia. Niistä kuvailevat useat ensimmäisen vallankumouksen tapahtumia. Paras niistä on muuan *Tooma tohter* — Tuomaan lääkäri — niminen kertomus. Se on järkyttävä kuvaus rankaisuretkikunnan uhrista, maalaisesta, joka parannuttuaan joutuu toistamiseen ammuttavaksi. Kokoelman paras tuote on kuitenkin *Kubja Kaarli adjustadid* — Työnjohtaja Kaarlen todistukset. Siinä kerrotaan liikuttavasti aateliskartanon vanhan ikäkulun työnjohtajan tarina.

Wilden parhaita laajempia kertomuksia on Mäeküla piimamees. Teoksen aiheena on köyhän torpparin traagi-koomillinen kohtalo. Tässä kertomuksessa, jossa kuvaillaan aateliskartanon alkeellisia oloja ja omalaatuisia ihmisolentoja, yhtyvät Wilden hyvät kirjailijavut: harvinainen kansanelämän tuntemus, luistava kansanomainen vuoropuhelu, jännittävä kertomistaito ja taiteellinen tyyli, jopa taituruuskin.

Myös näytelmäkirjallisuuden alalla on Wilde saavuttanut menestystä.

Saatuaan ulkomailla enemmän tilaisuutta antautua kirjallisille suunnitelmilleen, kirjoitti Wilde näytelmän *Tabamata ime* — Tavoittamaton ihme (1912). Teos, jota kyllä häiritsee tietty dramaattisen keskityksen puute ja henkilökuvauksen pinnallisuus, kaavamaisuus, käsittelee mielenkiintoista aihetta Viron henkisessä elämässä — taitelijaprobleemia.

Toinen näytelmä *Pisuhänd* — Vihtahousu — ilmestyi v. 1913. Se on huihinäytelmä, jossa esitetään maailmansodan edellisen talokeinoteluaiakauden naurettavaisuuksia ja senaikuisia nousukastyyppejä. Teosta luonnehtii kevyt, eloisa pila, joka on Wildelle ominainen. *Pisuhänd* kuuluu laatuaan parhaiden virolaisten näytelmien joukkoon. Se on myös taiteellisesti yleensä Wilden parhaita teoksia.

Wilden teoksista on ilmestynyt suomeksi: *Päivän koittaessa*. *Mäekylän maitokuski*, *Mahtran kapina* ja *Vihtahousu*.

Vihtahousu on esitetty Kansallis-Teatterissa.

Ed. Wilde kuuluu vanhempien realistien kantajoukkoon. Tuot-

teliäana ja lahjakkaana kertomakirjailijana on hän vuosisadan vaihteessa vaikuttanut suuresti virolaisen kertomakirjallisuuden kehitykseen. Hän on rikastanut sitä monilla ja moninaisilla uusilla aihepiireillä. Hän on ratkaisevasti raivannut tietä Viron kansan olojen ja tyyppien realistiselle kuvaamiselle virolaisessa kirjallisuudessa. Hän on samalla kohottanut Viron kertomakirjallisuuden taiteellista tasoa.

Nevezetes irodalmi évforduló volt kevéssel ezelőtt Észtországban. **EDUARD WILDE**, a legjelesebb észt írók egyike, március 5.-én betöltötte hatvanadik életévét. Említett napot ritka szép ünnepek között ülték meg a jubiláns hazájában.

Eduard Wilde született 1855-ben Északkeleti-Észtországban, *Simuna* egyházközség *Pudivere*-nevű nagybirtokán, ahol atyja munkavezető gyanánt volt alkalmazva. Atyja szűkszávú, tárgyilagos és gyakorlati érzékű ember hírében állott. Anyja ezzel szemben élénk és vidám kedéllyel volt megáldva, sőt szellemi téren is szorgoskodott. Vérmérsékletét és költői tehetségét az író bizonyára ez utóbbitól örökölte.

Wilde még be sem töltötte első életévét, amidőn szülei átköltöztek a közelben fekvő *Muuga*-nevű földbirtokra, ahol a családapa tisztartói minőségben nyert alkalmazást.

Élénk, változatos és sok tekintetben érdekes élet uralkodott a nemesi birtokokon ekkoriban, jöllehet a jobbágyságot már korábban beszüntették. Gyermekkori otthonában a későbbi író számára kitűnő alkalom kínálkozott, hogy Észtország ósdi viszonyokkal és fonák-ságokkal kapcsolatos vidéki életét töviről-hegyire megismerje. Többek között a fenytő-expedícióknak a nemesi birtokon való megjelenése és az azt követő események is gyermekkori emlékeihez csatlakoznak. Említett körülmények Wilde számára későbbi történeti regényei írásához elsőrangú anyagot szolgáltattak.

Az élénk kedélyű fiú tanköteles korúvá cseperedve Tallinnba került. Vidéki tartózkodása alatt már előzőleg kielégítő ügyességre tett szert a német nyelvben, amely az iskolák tanítási nyelve volt akkoriban. Az elemi iskola néhány osztályának elvégzése után átlépett a kerületi iskolába. Kedvenc tárgya volt a fogalmazás, amelyben már ekkor is izmos tehetségről tett tanúságot.

Wilde Tallinnban nagynénjénél lakott, akinek férje, **BRUNBERG** hírlapíró, az észt nemzeti ügy iránt kiváló érdeklődéssel viseltetett. Ez a tallinni otthon, amelyben művelték az észt irodalmat, Wilde elnémetesedését megátolta. Wilde megismerkedett az észt költé-

szettel. Emellett buzgón böngészte a német regényírás unaloműző termékeit és színházi előadásokat látogatott. Említett előadásokon maradandó irodalmi benyomásokat kapott a fogékony ifjú.

Kevéssel 1882 vége előtt Wilde megvált a kerületi iskolától és hazatért Keilaba, Tallinn közelébe. Ide, *Karjaküla*-nevű birtokra, költöztek szülei időközben. Wilde irodalmi dilettantizmusra és kísérletezésre szentelt itt néhány évet. Első elbeszélései 1883 tájáról datálódnak.

E termékek istenáldotta elbeszélő tehetségről tettek tanácsot és fölkellették az érdeklődést szerzőjük iránt. Wildét 1883-ban a *Virulane*-című lap szerkesztőségébe hívták. Ott működött 188 -ig megszakítás nélkül. Aztán újra vidékre költözködött.

1888-ban a *Postimees* szerkesztőségéhez csatlakozott.

Ezen időtől kezdődik Wilde széleskörű irodalmi fejlődésének rohamos fejlődése. Nagyszámú elbeszélései általánosan ismert írói nevet szereztek számára hamarosan.

Váratlanul az az ötlete támadt a fiatal írónak, hogy fölesaj színésznek s a tallinni német színpadon meg is kezdte ebbeli működését. Néhány heti kísérletezés után azonban maga is észrevette, hogy rossz helyre jutott.

Wilde életében tarka és viszontagságos kalandok időszaka kezdődött ekkor. Tulajdonképpen állás nélkül néhány évig Tallinnban és Rigában tartózkodott. Hírlapok alkalmi tudósítója gyanánt működött és könnyű fajsúlyú, de érdekfeszítő elbeszéléseket tákolt össze részint észt, részint német nyelven. Ugyanakkor egyes észt novelláit németre fordította. Egyik sikerült fordítása szerény újságíró állást szerzett számára a rigai német lapnál.

Rigában sem maradt sokáig Wilde. Külföldi káprázatok — Németország délibábjai lebegtek szeme előtt. 1890-ben Berlinbe utazott és házasságra lépett egy berlini nővel. A házasság nem volt boldog. A világváros forgataga nehéz anyagi helyzetbe sodorta az újságírót. Az óriási konkurrencia következtében tárcáiért, humoreszkjeiért és fordításaiért kisebb díjat kapott, mint odahaza. Wilde egyúttal a *Postimees* számára is dolgozott levelezői minőségben. Mindamellet nagy ügyel-bajjal tudta csak mindennapi kenyerét megkeresni.

Másrészről szellemi téren mélységes hatást gyakorolt az író fejlődésére a berlini élet. Megismerte Németország élénk politikai viszonyait, modern társadalmi jelenségeit és fűrgé kulturális életének hullámzását. A modern német realizmus maradandó nyomokat hagyott lelkében hátra.

1892-ben Wilde anyagi nehézségek kényszeréből visszatért Észtor-

szágba. A következő évben újra a Postimees szerkesztőségéhez csatlakozott.

1893-ban, amidőn a Postimees új kézbe, a későbbi nemzeti szellemű J. Tõnisson tulajdonába került, Wilde elhagyta Tartut és Moszkvába telepedett. Itt, Oroszország területén, folytatta tovább irodalmi működését. 1898-ban Narvába költözött, ahol ő lett a *Virmaline*-című lap szerkesztője.

1898 dereka táján Tallinnba költözve az *Eesti Postimees* szerkesztőségében kezdte meg működését. Wildét pompás újságíró tehetségnek és ügyes tollforgatónak tartották ezidőtájt.

Folyó évszázad elején K. Pärs vezetésével Tallinnban új polgári radikális pártalakulás történt. E csoport megalapította a *Teataja*-című lapot. Wilde 1902-ben említett lap szerkesztőségéhez csatlakozott. Wilde irodalmi működésén látókörenek tágulása s egyúttal céltudatosságának fokozódása érezhető.

Kevéssel utóbb munkáslap alakult Tartuban *Uudised* címmel. Balkáni és kisázsiai útjáról visszatérve Wilde 1904-ben nevezett lap szerkesztőségénél vállalt állást. Ő végezte a tárcarovat szerkesztését s ebbeli beosztásában többek között legterjedelmesebb műve, a *Prohvet Maltševet*, egy részét mutatványképpen közzétette.

Az orosz-japán háború lezajlása után Oroszország területén kilobbant szabadsági mozgalmakból Wilde is kivette a maga részét. Az orosz államhatalom véres megtorló intézkedésekkel törte le e korai kísérletet. Wilde Finnországon keresztül kénytelen volt külföldre menekülni. 1906-ban Koppenhágába telepedett. Később, 1908-ban, Dél-Németországba és 1910-ben rövid időre New-York költözött, ahol felesége átvette az észt munkáslap szerkesztését. Azután újra Koppenhágában találjuk Wildét, ahol ugyancsak hírlapírással és szépirodalmi tevékenységgel igyekezett megélhetéséről gondoskodni.

Amidőn az orosz cári hatalom megbukott 1917-ben, az író visszatérhetett hazájába. Tallinnban letelepedve várta az események fejlődését. Észtország felszabadulása után eleinte a külügyminisztérium szolgálatában állott, később követ gyanánt vállalt Berlinben állást. E hivataltól megvált 1920-ban és visszatért Tallinnba. 1922-ben Berlinbe költözött ismét. A német valuta összeomlása és az avval járó árdrágulás 1924-ben újra Észtországba való költözésre kényszerítette a szűkös viszonyok között tengődő író.

Wilde negyven éven túlnyúló irodalmi termelése rendkívül gazdag. Negyven elbeszélés, tíz regény és három szindarab munkásságának

kézzelfogható eredménye. E művek együttvéve több mint hatszáz nyomtatott ívnyi terjedelemben láttak napvilágot.

E dús és változatos termésű író gazdag fejlődése az észet elbeszélő irodalom csaknem minden fázisát felöleli a mult század nyolcvanas éveitől kezdve egészen napjainkig. Az útirány kicsóvázásának munkájából alkalmasint övé az oroszlánrész.

Wilde fejlődésében világosan megkülönböztethetünk négy különböző időszakot.

Az első időszak magában foglalja az író 1882—1890 közötti ifjú kori termékeit első külföldi útja előtt. E korból való egy sereg érdekfeszítő, de felületes és művészi szempontból kiforratlan elbeszélés. Szerfölött kevés írói önállóságot árul el Wilde ezidőtájt.

A második fejlődési fokozat 1890-ben kezdődött és folyó évszázad elején ért véget. Az író ízlési iránya biztosabbá és elbeszélő művészete öntudatosabbá vált ezen időszak alatt. E változás előidézése a mult évszázad végén működő német realisták, elsősorban SUDERMANN és HAUPTMANN, megismerésének egyenes folyománya. Ettől kezdődőleg nagyobb figyelemben részesítette Wilde a társadalmi viszonyok és az azokban megnyilvánuló visszasságok leírását s egyúttal a környezet és személyzet festésére is céltudatosan törekedett. Előadási módja realisabbá változott általában. Egyúttal azonban a célzatosság fejlődése is szembeszökő.

Társadalmi viszonyok tendenciózus rajza tárul elénk világosan »Egy serlegnyi mérég« (*Karikas kihviti* 1893) címmel megjelent elbeszéléseiben. Ezt követte a »Hideg országba« (*Kulmale maale* 189)-című elbeszélés, amely körülményesen előadja az észet zsellér gazdasági nyomorát és szellemi lezülleszt. Az elbeszélés kritériuma ép és egységes szerkezete. Mindamellott sokat árt neki a túlzó és művészietlen tendencia a viszonyok rajzát, nemkülönben a színtelenség a főszemélyek jellemzését illetőleg. Romantikus idealizális és valószerűtlenség ötlík szemünkbe lépten-nyomon. E szépséghibáktól eltekintve nevezett elbeszélést teljes egészében Wilde legjobb művei közé kell számítanunk.

Folyó évszázad elején Wilde művészi fejlődése egyre erősebb hatásokat kapott a naturalista iskolától, amellyel — legalább részben — már Berlinben megismerkedett. A mult század nyolcvanas éveiben Zola Németországban is vezető állásba emelkedett. E nagy francia elbeszélő hatása inspirálja Wilde új műveinek sorozatát folyó évszázad első éveiben. Észtország közeli multjában előlobbant tömegmozgalmak léptek az író érdeklődésének központjába. Említett események

tüzetes és többé-kevésbbé reális leírása érdekfeszítő és regényszerű egyéni cselekmények kikerekítésére kitűnő háttérrel szolgáltattott.

Wilde folyó évszázad első éveiből származó nagy társadalmi-történeti regényei — »A mahtrai lázadás« (*Mahtra sõda* 1902), »Amikor Anija emberei Tallinnban jártak« (*Kui Anija mehed Tallinnas käisid* 1903) és a »Maltsvett próféta« (*Prohvet Maltsvett* 1904) — a mult század közepe táján, a jobbágyság idején, lezajlott északésztrországi parasztnyugtalan-ságokat ecsetelik.

Elsőnek említett elbeszélés föltétlenül a legértebb. Ez az észti vidéki élet egyik legérdekesebb milieu-rajza a jobbágyság utolsó éveiből. Eleven részletek és értékes szokásrajzok nyüzsögnek e mű minden lapján.

Hasonlóképpen sok érdekes helyzetrajzot tartalmaz Wilde leg-hosszabb lélekzetű műve, a *Prohvet Maltsvett*, amely a mult évszázad közepe táján elhatalmasodott északésztrországi vallásos tömegmozgal-makat ismerteti. A mű szerkezetét mindamelltt zilálnak, sőt részben befejezetlennek kell tekintenünk.

A számkivetés ideje alatt Wilde művészi elmélyülése és kiforrása áton-útfélen előcsillan. Az észti irodalomban 1908 táján új esztétikai-művészeti irány támadt, amely »Ifjú Észtország« (*Noor-Eesti*) néven vált közismertté. Követve a korszak áramlatát Wilde is egyre több gondot kezdett fordítani munkái művészi összeállítására és esztétikai hatására. Wilde helyzet- és jellemrajzai egyre több pártatlanságot és reális életet tartalmaznak. Mondanivalója tömörebbé, stílusa szűk-szavúbbá és kifejezőbbé lesz napról napra.

1908-ban megjelent »Zátanyon« (*Kuival*)-című naturalisztikus novellájában már világos művészi haladás észlelhető.

Mindamelltt csak a világháború tájáról való »Elbeszélések« (*Jutus-tused* 1913)-című novellagyűjteményében és »A mäekülaitejki hordó« (*Mäeküla piimamees* 1916)-című regényében érte el Wilde a művészi érettség delelőjét.

Az előbbi kötet felöl egy sorozat fürgetaktusú elbeszélést, melyek egy részének tárgyát az első forradalom eseményei szolgáltatták. Kiváló figyelmet érdemel e novellák közül a »Tamás orvos« (*Tooma tohter*)-című elbeszélés. E megdöböntő rajz meséje a fenyítő expedíciók idején játszik s előadja egy falusi ember tragikumát; akit csak azért gyógyítanak föl sebeiből, hogy véres kegyetlenséggel kivégezzék. A gyűjtemény legjobb terméke mindamelltt a »Károly munkavezető bizonyítékai« (*Kubja Kaarli adjustadid*). E megindító elbeszélés hatásos módon adja elő a nemesi birtok elaggott munkavezetőjének legendáját.

Wilde terjedelmesebb elbeszélései közül, a »Mäeküla piimamees« az író legjobb termékei csoportjába sorozandó. A mű tárgya a szegény szellér tragikus sorsa.

Ezen elbeszélésben, amely a nemesi birtokok kezdetleges viszonyait és sajátos lényeit tárja elénk, egyesülve leljük föl Wilde írói erényeit: a népelet ritka ismeretét, a törölmetszett, folyékony párbeszédet, az érdekfeszítő meseszöveget és a művészi, sőt virtuóz stílust.

Wilde a színműirodalom terén is ért el sikereket.

Miután külföldön alkalmat kapott arra, hogy irodalmi tervei megvalósítására szentelje magát, megírta »Elérhetetlen csoda« (*Tabamata ime* 1912)-című színdarabját. A drámai központosítás hiánya, továbbá a jellemzés felületessége és sablonszerűsége árt ugyan e munka értékének, — Észtország szellemi életéből merített, művész-problémákat tárgyaló témája azonban föltétlenül lenyűgözi az érdeklődést.

Wilde másik színdarabja, a »Kincshordó tündér« (*Pisuhänd*), 1913-ban látott napvilágot. E vígjáték előadja a világháború előtti házüzérkedés nevetséges fonákságát és az akkori idők szerencsefi-típusait. Könnyed, enyelgő tréfa — amely Wildére különben is annyira jellegzetes — árad e műből elő. A *Pisuhändet* a maga nemében a legjobb észti színdarabok közé kell számítanunk. Művészi szempontból ugyancsak Wilde legjobb művei között foglal helyet.

Wilde művei közül a »Hajnalhasadáskor«, (*Koidu ajal*), »A mäekülaitejki hordó«, »A mahtrai lázadás« és a »Pisuhänd« finn fordításban is megjelentek.

A *Pisuhänd* fordítása a Finn Nemzeti Színházban került színre.

Eduard Wilde nélkül a régebbi realisták vezérkarát aligha lehet elképzelni. E termékeny és tehetséges elbeszélő működése a 19. és 20. század érintkezési ideje táján valósággal determinálta az észti irodalom fejlődését. Sok és sokféle új tárgykörrel gazdagította a művészi lehetőségek távlatait. Utat tört döntő módon az észti viszonyok és típusok realiztikus festéséhez az elbeszélő irodalom munkaterén. Együttal e terület színvonalának emelése körül is elévülhetetlen érdemeket szerzett magának mindörökre.

A Paolo Emilio Pavolini

ospite del *Kalevalaseura*
28. II. 1925.

Kalevala, tradotto nel metro originale
da Paolo Emilio Pavolini.
XLI 3, 4, 9, 13-16, 25, 26.

Il cantore Fiorentino,
il poeta Pavolini
apprestò le dita al suono
ed i pollici umettati,
ebbe il Canto sul ginocchio,
l'istrumento di Finlandia
laggiù in Toscana la bella,
di quei Fiori sulla riva.

Prese l'arpa fra le dita,
così disse, parlò allora:
»Venga ognuno ad ascoltare
quel che prima non ha udito:
la letizia delle rune,
di quest' arpa il chiaro suono!»

E l'illustre Pavolini
cominciò di Suomi il canto.
E latina l'armonia
diventava un *Suomen soitto*;
si sposava il suono al suono,
rispondeva al canto il canto.

Voglia l'ospite Italiano,
favorisca il gran Nostrale,
bel compagno della lingua
e fratello sempiterno,
abbia caro di gradire
questa sera il nostro cuore!
Séguiti a volerci bene,
per la Suomi a lavorare
con un amore di vate,
con un' arte qual la Sua;
arte e amore d'Italiano
e magia di buon Carelio.

Evviva la cara Italia,
viva la riva Fiorita,
mentre splenderanno in Suomi
bianchi gli ori della luna!

Suomeksi: Laulaja firenzeläinen, runoilija Pavolini, sormiansa suoritteli, pesi kahta peukaloa, pani laulun polvillensa, Suomen soittimen soeraan, kauniissa Toskanassa, kukka-Fioren kunnahilla.

Otti soiton sormillensa, sanan virkkoi, noin nimesi: »Nytpä kaikki kuulemahan, mit' ei ennen täällä kuultu, iloa ikirunojen, tämän harpun hartautta!»

Pavolini mainehikas loihe Suomen soittajaksi, latinaksi laulatteli, Väinämöistä veisautti, Suomen soittoa sovelsi; laulu lauluhun helähti. sopi soitto toisehensa.

Iltavieras, Italiano, Paavolainen Meikäläinen, kaunis kielikumppalimme, veljemme iänikuinen, nytpä ottaos omakses suomalaiset sydämemme! Jatka vieläkin jalosti, teppä taaskin Suomen työtä, rinta väljänä, runooja, korva herkkä kuuliaisna, etelän siro sanonta, Lapin luottehet ominas.

Eläköhön Italia, Fioren kaunis kukkaranta, yhtä kauan kuin on Suomen kuuhut kullan valkeuinen!

O. J. TALLGREN.

Régi nomádelet a magyar Alföldön ◊ Vanha paimentolaiselämä Unkarin tasangolla ◊ Muistine karjaste elu Ungari legendikul.

Szigethi Györffy István tanulmányja nyomán összeállította — István Szigethi Györffy'n teoksesta selostanut —. István Szigethi Györffy teose järele refereerinud

FARAGÓ JÓZSEF (József Faragó).

SZIGETHI GYÖRFFY ISTVÁN 1922-ben Karcagón »Nagykünsági krónika» Scimmel megjelent etnográfiai munkája élénk feltűnést keltett az özszes északi országokban. A magyar közönségnek alkalma nyílik arra, hogy e könyv tartalmáról teljes egészében tudomást szerezhessen. Helymegtakarítás céljából hasznosabbnak véljük, ha e könyv értékes adatait finn és észt nyelven nyújtjuk az olvasónak.

Vuonna 1922 ilmestyi Karcagissa arvokas ja mielenkiintoinen kirja ISTVÁN SZIGETHI GYÖRFFY'n kynästä nimeltä »Isokumanilaismaan Ajantieto» (Nagykünsági Krónika), käsitellen Unkarin tasangon vanhojen paimenten ja suoasukkaiden elämää, turkkilaisten ja tatarilaisten harjoittamaa vainoa, puoskareita ja noita-akkoja, kirouksia, uudisasukkaita, vanhoja sananparsia ja huveja sekä yleensä Unkarin kansan vaiheita ja muinaiselämää. Kirja sisältää 154 sivua ja jakautuu kymmeneen osaan. Huomiota herättäneen kirjan kaksi ensimmäistä lukua selostamme pääkohdittain seuraavassa.

On yleisesti tunnettua, että vuonna 1240, kun Batu-khan, mongolien mahtava sotapäällikkö, oli hävittänyt kumanilaisten valtakunnan, pakenivat kumanilaiset, Kuthen`heidän etunenässään, ja pyysivät suojaa Béla IV-ltä, Unkarin silloiselta kuninkaalta. Béla IV antoi heille asuinsijaksi Unkarin tasangon asumattomat suomaat, joita, vieläkin nimitetään heidän mukaansa Isokumanilaismaaksi (Nagy-Kún-ság). Isokumanilaiset sulautuivat myöhemmin unkarilaisiin, mutta suo ei ollut sopiva maanviljelyksen harjoittamiseen. Poudan aikana näet kärryt särkyivät kuoppaisilla teillä, sadeilman vallitessa ne taas upposivat kuraan akseleita myöten. Tiszä-, Hortobágy-, Mirhó-, Berettyó- ja Körös-joet tulvivat tasangol'e joka vuosi. Kauppa ja kuljetus oli täysin mahdotonta. Väestön täytyi turvautua metsästykseen, kalastukseen ja karjanhoitoon saadakseen itselleen elatusta. Ja tosiaankin lehmä-, lammas- ja sikalaumoja harhaili sadottain näillä tienoin laiturumella, soissa ja kaislikoissa.

Paimenia oli kolmea eri lajia. Oli sellaisia paimenia, jotka veivät karjan laiturumelle aamuisin ja ajoivat sen iltaisin kotiin. Oli sellaisia, jotka olivat karjan mukana kevästä syksyyn yhtä mittaa. Oli vihdoin sellaisia, jotka olivat paimenessa talvenkin aikana, vuosikymmeniä yhtä mittaa, näkemättä kertaakaan ihmisten ilmoja. Jos isäntä tarvitsi elukoita tai tahtoi liittää uusia karjaan, niin hänen täytyi mennä soille etsimään karjaa umpimähkään. Villiä karjaa ei voinut näet ajella mielin määrin. Aamulla ei voinut tietää, missä yövytään. Paimenet nukkuivat tavallisesti taivasalla. Sellaisia paimenia nimitettiin »hurjapäisiksi» (szilajok) tai »kylmäkiskoiksi» (ridegek).

»Hurjapäiset» eivät menneet naimisiin koskaan. Sentähden heitä kutsuttiin »kylmäkiskoiksi». Tytöt ja nuorikot hullaantuivat heihin ja kävivät tervehtimässä heitä vaarallisimpiakin polkuja myöten. »Hurjapäiset» pitivät vaimoväestä, mutta eivät punaisimmat huulet eivätkä valkoisimmat käsivarret kyenneet houkuttelemaan heitä kaupungin asujamiksi.

Eivät silti »kylmäkiskoiset» kuolleet sukupuuttoon. Eihän kukaan syntynyt »hurjapäiseksi». He olivat ihmiskunnan maanpakolaisia: orpolapsia, äpäriä, rakkaudessa pettyneitä, vääryyttä kärsineitä ihmisparkoja, kevytmielisiä tuhlareita, perkeleen kanssa liittoutuneita noitataidon takia ahdistettuja, varkaita, rosvoja, karanneita sotilaita ja murhamiehiä. Heidän oikeaa nimeänsä ei tuntenut kukaan, kaikkia heitä kutsuttiin vain liikanimeltään. Santarmit eivät uskaltaneet mennä urkkimaan heitä kaislikoihin. Jos joku olisi aikonut ahdistaa heitä, ei tämä olisi koskaan tullut suolta takaisin. »Hurjapäiset» eivät tehneet pahaa rauhalliselle matkustajalle, vieläpä kestitisivätkin häntä ilmaiseksi. Karjan omistaja ei välittänyt paimenensa menneisyydestä. Pääasiaksi katsottiin, että »hurjapäisellä» oli mahdollisimman paljon elukoita, jotta hän voisi antaa korvausta esiintyvistä vahingoista.

Vahinkoja sattui karjassa näet yltäkyllin kaikesta valppaudesta huolimatta. Talviöinä, kun paimentulten kipinät räiskyivät ja liekit leimusivat taivaanrantaa vastaan, sudet valuva sylki suussa ja vihreä loisto silmissä alkoivat kaarrella ja kierrellä lauman ympärillä. Kun

tuli himmeni vähäsen, niin kajahti selkääkarmiva ulvonta ja puhkesi taistelu vasikansuuruisten koirain avustamien paimenten ja susien välillä elämästä ja kuolemasta. Voi sitä onnetonta karjaa, jonka varjijat joutuivat alakynteen. Seuraavassa silmänräpäyksessä sudet hyökkäsivät karjan kimppuun. Hälyytetyt sonnit mylvien, puhkien ja jalat vavisten puskiivat ja pyörivät. Pillastuneet hevoset hirnuivat, purivat, potkivat ja polkivat jalkaa. Koirat ja sudet repelivät toisiansa. »Kylmäkiskoiset» kirolivat jumalattomasti ja antoivat hirmuisia iskuja sauvoilla, nuijilla ja kirveillä susien selkään. Voi sitä eläintä, jonka takareiteen susi kykeni takertumaan, sillä se ei päässyt vapaaksi enää. Voi sitä sutta, joka haavoittui taistelussa, sillä muut sudet söivät sen elävältä. Ja voi sitä säällittävää paimenta, jonka karjaan sudet pääsivät irti. Paimenen täytyi korvata vahinko vaikka millä keinoin.

Suurin vihollinen oli kuitenkin talvi.

Kesällä karja söi ruohoja ja lehtiä laitumella sekä kaisloja soissa, mutta talven aikana ei ollut syötäväksi mitään. Leikattiin tosin ruohoja kesällä talven varalta, mutta se ei voinut koko talveksi riittää. Naudat laihtuivat hirvittävästi nälästä ja niiden karvat kasvoivat monen desimetrin pituisiksi, jotta niillä siten olisi turva paukkuvaan pakkasta vastaan. Karja näytti muinaisaikojen hirviöjoukolta.

Ja alkoi vaeltaminen ja epätoivoinen ravinnon etsiminen jäätyneiden soiden, purojen ja jokien yli mahdollisesti heinää säilyttäneitä saaria kohden. Jos löydettiinkin sellainen saari, eivät sen ruohot jaksaneet ajan pitkään antaa tarpeeksi ravintoa suunnattomille laumoille. Jos suoja-ilma sattui tulemaan äkkiäarvaamatta, niin täyt i kuljettaa karja laivalla maihin, sillä ajojääät ja hyllyvät rämeet olisivat sen surmanneet, saarella taas olisi se kuollut nälkään.

Talvella vuonna 1755 paimenpäällikkö Sándor Vájó lähetti kaksi paimensäilliä hakemaan kylästä ruokaa karjaväelle. Mutta he menivätkin suoraa tietä krouviin ja joivat sekä mässäsivät siellä neljä vuorokautta yhtä mittaa. Neljäntenä päivänä kylänvanhin sai vihiä hurjistelusta, antoi kaksikymmentäviisi kepiniskua kummallekin ja karkoitti heidät kylästä. He eivät kuitenkaan voineet enää ehtiä hyvässä ajoin karjan luo. Sulaminen ja tulva oli ylimmillään, kun he saapuivat perille. Karjan isännät, György Náási ja Mihály Daróczy, kiiruhtivat laivojen kanssa pulassa olevan paimenpäällikön avuksi karjaa pelastamaan. Vájó pyysi karjanomistajia »suuren Jumalan nimessä», että nämät eivät hätiköisi, vaan antaisivat levätä karjan joka saarella päivän verran. Omaisuutensa menettämistä pelkäävät isännät eivät totelleet kokenutta paimenpäällikköä. Loppuun väsynyt karja ei kestänyt jätetöntä hoppua ja upposi rämeeseen tai menehtyi ajojääihin. Karjanomistajat kostivat kovasti viattomalle paimenpäällikölle. »He ottivat takavarikkoon Vájón koko omaisuuden: kolme kolmivuotis'a ja kaksi nelivuotista härkää, yhden nelivuotiaan mullikan ja kaksi kolmivuotiasta, yhden emälehmän vasikoineen, kaksi sonnia, kaksi tammaa, yhden varsan, yhden ratsuhevoson, kahdet

rattaat, kaksi kirvestä, kaksi rautapataa, kaksi sauva ja kolme veistä ja jakoivat ne tasan keskenänsä.»

Paitsi susia ja talvea aiheuttivat varkaatkin aikamoisia vähennyksiä elukoiden lukumäärässä.

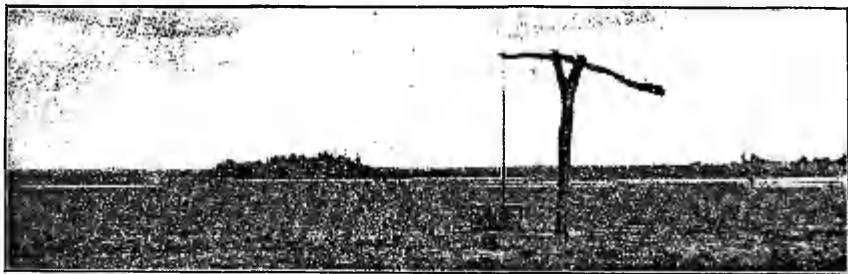
Varkaat olivat paimenten roistoväkeä soiden luoksepääsemättömillä saarilla. Varkaiden ja paimenten välit olivat tavallisesti erittäin ystävällisiä. Paimenet antoivat suojan ja elatusta varkaille, varkaat taas auttoivat paimenia urkkimalla vieraiden varkaiden varastamia elukoita tai varastamalla uusia niiden sijaan. Varkauden tapahtuessa olivat naapurikarjojenkin paimenet velvoitetut etsimään varkaita parhaansa mukaan voidakseen vapautua epäluulosta. Jos varas löydettiin, niin paimenet antoivat koirien repiä hänet kappaleiksi.

Kun karjantarkastuksen aika lähestyi, alkoi uuras hyörinä ja pyörinä paimenten keskuudessa. Heidän täytyi salassa antaa tai ottaa lainaksi elukoita naapurista. Jos naapurikunnan lahjoman paimenen karjasta löydettiin ylimääräisiä elukoita, niin takavarikoitiin ne laitumen epäoikeutetun käyttämisen verukkeella. Jos elukoiden lukumäärästä puuttui joitakin, niin paimenen täytyi maksaa vahinko omasta karjastaan, tai jos ei kyennyt siihen, joutui hän tyrmään. Näin esimerkiksi vuonna 1809 paimenpäällikkö István Barkóczy »teki kahleissa karjasta tiliä».

Jos karja majaili tavallista pitemmän aikaa jollakin seudulla, niin paimenet kyhäsivät kartion muotoisen mökin kolmen sylen pituisista ruo'oista. Mökin sisäosa oli laastittu savella ja sen katosta — räppä-nän vieressä — riippui kasaria kannattava koukku. Keskellä mökkiä tuli leimusi alituisesti. Hevosten ja nautojen pääkalloja oli istuimina tulen ympärillä. Päivystäjä-paimen oli ulkona karjaa valvomassa, muut paimenet lämmittelivät mökissä ilkialastomina. Jos päivystäjä huusi apua, niin alastomat paimenet menivät muutta mutkitta katso-maan, mikä on hätänä. Eivät he pakkasesta, jäästä, lumesta paljoa piitanneet.

Mutta jos karjan ravintoa oli niukalta, niin paimenet olivat pakotetut seuraamaan karjaa rajumyrskyn ulvoessa, pakkasessa, pyryssä ja tuiskussa pysähtymättä. Heidän oli pakko paneutua maata taivasalle lumelle. Pohjoistuuli sammutti tulen ja jättiläismäinen lammas-turkki ei kyennyt antamaan tarpeeksi lämpöä. Oli onni, jos he kykenivät kyhäämään ruokakarsinan karjalle ja pingoittamaan nahka-kankaan seipäiden varaan tai kaivamaan kuopan itsellensä suojaksi raivoavaa myrskyä vastaan. Oli sellaisiakin paimenia, jotka karkoittivat elukan makaamasta ja asettuivat sen makuusijalle itse, saadakseen enemmän lämpöä. Mutta oikea paimen piti sellaista menettelytapaa häpeällisenä ja paimenpäällikkö rankaisi sitä ankarasti suurena rikoksena.

»Hurjapäiset» olivat pakanallisen jumalattomia miehiä. He eivät maininneet Jumalan nimeä muuten kuin kauheiden kirousten yhteydessä. Muut tavalliset ihmiset olivat pakotetut käymään kirkossa pyhäpäivinä maistraatin määräyksestä. »Hurjapäisistä» ei huolinut kukaan. Heidät täytyi uhrata helvetille, sillä karja olisi muuten me-

Maisema Unkarin suurtasangolta. — Maastik Ungari suurel tasandikul.

nehtynyt. »Hurjapäisillä» oli oma uskontonsa. He kunnioittivat siivillä varustettua noitahevosta (táltos), joka kiiruhti heidän avuksensa, kun he joutuivat suureen hätään. He pelkäsivät Berettyójoessa Ósvény- ja Búcsa kylien keskivaiheilla olevaa Perkeleensaarta (Ördög-sziget), jossa perkeleet pitivät kokouksia ja säätivät lakeja ihmiskunnan kohtaloista. Unkarilaisten pakanallinen muinaisuskonto on säilynyt puhtaimpana »hurjapäisten» keskuudessa.

»Hurjapäiset» eivät käyttäneet housuja koskaan. Heidän koko pukimensa oli polvien tienoilla remmeillä sidotut väljät alushousut, tuskin napaan saakka ulottuva paita, kaulaan ja niskaan kiinnitetyt vuodat etu- ja takapuolella, 12—24 lampaan nahasta valmistettu ihralla hierottu jättiläisturkki ja karkeat pieksukengät. Heidän pitkät hiuksensa olivat letteihin palmikoidut, joita koristi kahden vaaksan pituinen korkea kypärä. »Hurjapäiset» tallasivat uudenuutukaiset alusvaatteensa tuhkaan, mihin oli sekoitettu lampaanmaitoa ja hieroivat niitä silavalla, jotta ne tulisivat vedenkestäviksi, syöpäläisille pääsemättömiksi ja pesua kaipaamattomiksi. »Hurjapäiset» eivät pesytyneet, eivätkä kylpeneet koskaan. Heidän täytyi kahlata vedessä aina kainaloon saakka monta kymmentä kertaa joka päivä. Keinotekoinen ja tahallinen puhdistautuminen olisi ollut täysin tarpeetonta. Heidän ihonsa tuli polttavasta auringosta, lumirännästä ja pakkasesta niin karkeaksi kuin saappaan nahka.

»Hurjapäisten» vaateparsi miellytti kaupunkilaisia niin suuressä määrin, että »kumanilaisten kapteeni» (kúnkapitány) oli pakotettu julistamaan asetuksen »hurjapäisten haisevien, inhottavien, rivouteen, pöyhistelyyn ja röyhkeyteen kehoittavien pukimien» jäljittelemistä vastaan ja määräsi, että »hurjapäiset» eivät saa oleskella kylässä vuorokautta pitempää aikaa.

Isännät olivat velvoitetut lähettämään vuosittain yhden leivän jokaista elukkaa kohden paimensälin välityksellä, joka kävi kylässä rattailla kerran viikossa. Lumensulamisaikana, kun leipien lähettäminen oli mahdotonta, paimenet söivät kaislojen palleronmuotoisiksi paisuneita juuria (böndö eli böngyöle) sekä »kastepuuro» (harmatka-sa)-nimisiä hauruja keitetynä tai paistettuna ja pitivät molempia erittäin maukkaina. He söivät myös paljon sian, lam-

Hevoslauma tasangolla. — Hobuste kari tasandikul.

paan, lehmän ja hevosen lihaa ja joivat lehmän, lampaan ja tamman maitoa. Jos elukka poiki, niin vastasyntynyt eläin joutui useimmiten kasariin. Ei siitä isännän tarvinnut saada tietoja. Päivänpaisteessa kuivatut tähteet kelpasivat säilykkeiksi. Syötäväksi kelpaamattomat osat käytettiin syöteiksi susia pyydystettäessä ja kalastettaessa. Karjan kahlataessa suossa sekaantui muta veteen ja kalat takertuivat sakeaan rapakkoon, kykenemättä uimaan. Sillon paimen pystyi kalastamaan ilman kalastusvehkeitä.

Sikapaimenet olivat hurjapäisimmät »hurjapäisten» joukossa. He käyttivät säärystimä voidakseen kahlata lätäköissä sikojen perässä. Heidän karjassaan olivat siat erikoista lajia. Ne majailivat rämeissä, halveksivat maissia ja söivät yksinomaan puiden ja kaislojen juuria, kaloja ja erilaisia vesimatoja. Ainoastaan monimutkaisen pyydystysvehkeen avulla voitiin niitä ottaa kiinni ja tappaa yksinomaan kiväärin kuulalla. Ne siittivät metsäkarjujen kanssa, kaivoivat suuria kuoppia itsellensä, porsivat kaksi kertaa vuosittain ja repivät paimenen, jos se lähestyi niitä varomattomasti siihen aikaan.

Isokumanilaisten koko alue oli soita ja rämeitä täynnä varsinkin tulvien aikana. Joet näyttivät seisovilta vesiltä. Vuonna 1799 eräs paljon kokenut ukko, Mihály Szél, todisti valalla oikeudessa, että Berettyó-joki virtaa, vaikka ihmissilmä ei sitä voi huomata. Kylät olivat soiden ympäröimiä. Komádi-nimisen kylän tienoilla oli 15000 tynnyrinalaa kaislikkoa. Matkustaminen kylien välillä ja liikkuminen kaduilla tapahtui laivojen ja veneiden avulla. Kun suo alkoi kuivua, niin hevoset vetivät venettä tai laivaa rapakossa. Hautajaisissa oli monta kertaa 40—50 venettä ruumisarkkua saattamassa hautausmaalle.

Talot olivat laitetut pajunvesoista ja paaluihin kiinnitetyt. Tulvien aikana talot usein lohkesivat alustasta ja uivat veden pinnalla virtaa myöten umpimähkään. Väestö oli tottunut tulviin niin suuressa määrin, että jos niitä jonakin vuonna ei olisi jostakin syystä esiintynyt, sitä olisi pidetty Jumalan rangaistuksena.

Vesilintuja oli näillä tienoin niin suunnattomia joukkoja, että Bajorin papin vuonna 1827 muistiinpanemien kirjoitusten mukaan »vesi oli sorsien mustaama». Lintulajeista pidettiin enimmäin kurjista, sillä niiden pyydystäminen vaati erikoista ja ennenkuulumatonta taita-

Lampaiden juottoa tasangolla. — Lammaste jootmine tasandikul.

vuutta. »Kurjestajat» (d a r v á s z o k) olivat erittäin suuressa arvossa pidettyjä miehiä. Yksi ainoa kurjensulka maksoi pytyn vehniä. Oikea mies ei voinut olla pistämättä kurjensulkaa hattuunsa koristeeksi. Loistosta ja ylellisyydestä pitävät varakkaat miehet kiinnittivät kaksikin kurjensulkaa siihen, toisen oikealle ja toisen vasemmalle puolelle. Rengeillä ei ollut lupaa käyttää kurjensulkaa, sentähden he käyttivät kukonsulkaa samaa tarkoitusta varten. Erään kansanlaulun mukaan muudan ajuri luopui toimestaan vain sentähden, ettei hän olisi pakotettu käyttämään kukonsulkaa. Santarmitkin olivat velvoitetut pistämään kurjensulan kypäräänsä, voidakseen herättää rosvossa pelkoa ja kunnioitusta.

Kurkien jälkeen olivat joutsenet enimmin pidettyjä. Joutsenen höyhenillä täytetyt tyynyt olivat naimaikäisten tyttöjen haaveilujen esineinä. Pelikaaneja pidettiin myöskin suuressa arvossa etenkin niiden kauniiden valkeitten sulkien ja lusikaksi kelpaavan nokan vuoksi. Sorsista, villihanhista, haikaroista, hohka- ja sininärheistä ei kukaan välittänyt.

Väestö jaksoi tuskin kuljettaa vesilintujen munia veneillä kotiin. Z á d o r-nimisen puron yli siltaa rakennettaessa käytettiin munankeltuaisia laastin asemesta, jotta silta tulisi oikein lujaksi ja kestäväksi. Näyttää siltä, että rakentajat valitsivat hyvän keinon, sillä Zádor'in purosta ei uomaakkaan ole näkyvissä enää, mutta silta on pysyissä ja hyvässä kunnossa vieläkin.

Otusten joukosta mainittakoon susi, kettu, metsäkarju, metsäkauris, saukko, majava, mäyrä, kilpikonna, metsäkissa, hilleri, portimo ja rotta. Satojen kalalajien luetteleminen olisi hankalaa ja epäkiitollista työtä. Kasveista olivat tuuman paksuiset ja kolmen sy'en korkeiset ruo'ot hyödyllisimmät. Niitä käytettiin aidoiksi, rakennusaineeksi, kattojen peittämiseen, korien valmistamiseen ja seipäiksi

Leikkuukoneita menossa työhön. — Niidumasinad tööle minemas.

sekä niiden juuria ravinnoksi. Vuonna 1789 K a r c a g'in kaupungin ympäristöstä korjattiin 76,000 lyhdettä ruokoja. Pajunvesoista valmistettiin veräjiä, mehiläispesiä ja erilaisia kalanpyydyksiä. Vuonna 1827 Debrecen'in kaupungissa maksettiin 50 groshenia (nykyään 20 Smk.) vaunullisesta ruokoja.

Suon asukkaat (r e t e s e m b e r) olivat ammatiltaan metsästäjiä, kalastajia, ravustajia, »kurjestajia» (d a r v á s z), »haukastajia» (s ó l y m á s z), »sammakostajia» (b é k á s z), »mehiläisestäjiä» (m é h e s z) ja »iilimadostajia» (p i ó c a s z e d ő). He olivat vapautta ja riippumattomuutta rakastavia miehiä, jotka eivät maksaneet veroa, eivät suorittaneet asevelvollisuutta, halveksivat työtä ja sentähden sekä maistraatin että talonpoikien ahdistamina täytyi heidän kapineineen karata paikasta toiseen alituisesti. Mutta silti tapahtui useasti, että ahdistajat olivat pakotetut turvautumaan heidän apuunsa. Tärkeiden anomusten ratkaisu suotuisaan suuntaan oli varma vain siinä tapauksessa, että oheenliitettiin lahjaksi kilpikonna, kurki tai pelikaani. Ja jokainen matkustaja olisi sortunut suohon ilman heidän opastustaan.

Suossa näet uiskenteli hyllyviä nurmi-saaria, joita kokematon mies olisi luullut kiinteiksi. Itse suomieskin oli pakoitettu käyttämään nelihaaraista tunnusteluvehjettä. Oli paikkoja, joissa täytyi juosten hyppiä mättäältä toiselle. Jos matkustaja hengästy, eikä jaksanut juosta ja hyppiä kyllin nopeasti, niin upposi hän pohjaan vankalta näyttävän mättään kanssa. Keväällä kaislikko sytytettiin ilmituleen, jotta uusia kaisloja voisi kasvaa lahonneiden asemesta. Tapahtuipa niinkin, että kaislikko syttyi huolimattomuudesta. Mantereesta eristetyt paimenet ja suomiehet eivät silti langenneet epätoivoon. He sytyttivät tulen toiseen paikkaan ja kaksi vastakkain pyrkivää viholista surmasi toisensa. Saattoi tapahtua niinkin, että tuli kyti salassa vihreän peiton alla ja kokematon mies upposi ilmituleen. Sikojen kaivamat vedenalaiset kuopatkin olivat erittäin vaarallisia. Kohoavat jalavat ja raidat olivat suomiehille suunnan osoittajina.

Kalastus tapahtui apajan, rysän, »tuhon» (v é s z) eli »padon» (r e k e s z) ja »vahtiverkon» (ő r h á l ó) avulla. »Tuhot» olivat ruo'oista valmistettuja aitauskia vesien poikki, aitauskia, jotka mutkikkaan rakenteen kautta pakoittivat kaloja uimaan »tuhon» suuhun, jossa

kalastaja ammensi ne veneeseen kauhallalla. »Vahtiverkko» oli mahtavan ympyrän muotoinen ja tuli käytettäessä aina pienemmäksi, kunnes yhteensulotut kalat tulivat avuttomiksi.

Kalastajat vuokrasivat kalastusoikeuden kaupunkien maistraatilta. Puolet »tuholla» pyydystetyistä kaloista sekä kolmasosa verkoilla saaduista kuului kaupungille. Kalastaja-seuran (halászbokor) kaksi vanhinta vannoni menettelevänsä uskollisesti sopimuksen ehtojen mukaan. Pyydystetyt kalat pantiin elävinä vedellä täytettyyn kalakuoppaan tai perattuina jääkellariin.

Hyvien kalastuspaikkojen ja kylän rajojen yhteensattumasta syntyi ristiriitoja, vieläpä verisiä tappelujakin eri kuntien kalastusseurojen välillä.

Ravustaminen tapahtui pilaantuneen lihan tai maksan avulla. Taitava ravustaja osasi kahmata rapuja paljailla käsilläänkin ruokojen lomasta. Sekä rapuja että kilpikonnia käytti etupäässä herrasväki.

Iilimadot olivat parasta lääkettä verirunsauden lieventämiseksi ja halvauksen torjumiseksi. Vilutautia vastaan oli paras keino hunaja viiniin sekoitettuna. Mehiläiset elivät soihin rakennetuissa pesissä ilman erikoista hoitoa. Jos jollakin isännällä oli 50—100 mehiläisperhettä, niin hän eli suolla mehiläisten keskuudessa.

Linnustaminen tapahtui haukkojen, ansojen ja liiman avulla. Mutta tapahtui niinkin, että linnustajat kahlehtivat kotkanpojat niiden pesiin kiinni ja anastivat epätoivoisen emäkotkan pojilleen yötä päivää joukottain tuomat kalat ja linnut. XVIII vuosisadan keskivaiheilta alkaen käytettiin kivääreitäkin metsästämiseen ja linnustamiseen. Sudenajoa varten suomiesten johdolla liittoutui eri kuntia keskenänsä. Lintuja otussaaliiin myymistä juutalaisille tai kreikkalaisille rangaistiin ankaresti.

Soissa kasvavat yrtit olivat erittäin sopivat tautien parantamiseen. Suomiesten vaimot myivät sellaisia yrttejä eri teltoissa markkinoilla. »Paise-yrtti» (fekélyfű) paransi ihotauteja ja pystyi myöskin erinomaisesti karkoittamaan noita-akat. »Varsanhäntä-yrtti» (csikófarokfű) oli hyödyllinen nenävuodon pysähdyttämiseksi ja »satareikäinen yrtti» (százlyukű) huolten poistamista varten. Pitaali-tautia parantamaan ei pystynyt muu kuin »perkeleen purema yrtti» (ördög harapta fű). »Virádics»-nimisen yrtin keittäminen paransi rampuuden ja sen savu poisti rajuilman. »Mehiläisyrtin» (méhfű) neste oli ensiluokkaista halvauksen parantamiseen. »Korvayrttiä» (fülfű) käytettiin menestyksellä kuuroutta vastaan. Koiruoho vahvisti vatsaa. »Solmuista ruumiin aukaiseva yrtti» (tetemoldó fű), »noita-akan tallaama yrtti» (boszorkány lépte fű) ja »koiran viinirypäle» (ebszölő) olivat erittäin tehokkaita noita-akkojen tihutöitä vastaan. »Kultainen tukiyrtti» (arany istápfű) paransi vesitaudin, »pikku pääskysen yrtti» (kisfecské fű) ja »mustanokkonen» (feketecsáln) kaula-ajoksen. »Mustan iilimadon tyvi» (feketenadálytő) sitoi murskatut luut toisiinsa. »Elämän ja kuoleman yrtti» (élekháló fű) elvytti murhatut uuteen elämään. »Hevosenkynsi-yrtti» (lókoröm fű) paransi kynsitaudin, »tartunta-

yrtti» (m é t e l y f ü) tartunnan ja »sudenomena» (f a r k a s a l m a) satulan aiheuttamat haavat ja pattijalkaisuuden ja »syyhy-yrtti» (r ü h f ü) syhelmä varmallal menestyksellä. »M a n c s i f ü» niminen yrtti loitsi hevaskaakista kilpa-ajoratsun. »Rauta-yrtti» (v a s f ü) sulatti kahleet rosvon käsistä, vaivutti vartijat sikeään uneen ja avasi tyrmä oven pakenevan rosvon edessä.

1860-luvun alkupuolella alkoi soiden ja rämeiden kuivaaminen. Insinöörien nero voitti kaislikot, joihin oikeuden käsi ei vuosituhansiin kyennyt tunkeutumaan. Aurat kyntivät vakoja soilla. »Hurjapäiset» ja suomiehet itkivät valtakuntansa menettämistä aina kuolemaansa saakka, aivankuin kuninkaad, joiden täytyy valtaistuimeltaan paeta maanpakolaisuuteen ja kurjuuteen.

1922 a. ilmus Karcagis väärtuslik ja huvitav raamat ISTVÁN SZIGETHI GYÖRFFY poolt, nimega »Suur-Kumaanimaa Ajaraamat». Ta käsitleb Ungari legendiku muististe karjuste ja soo elanikkude elu, türklaste ja tatarlaste harjutatud vaenu, lausujaid ja nõiamoorisid, vandumisi, uudisasunikka, vanu kõnekäändusid ja lõbusid, ja üleüldse Ungari rahva ajalugu ja muistist elu. Raamat sisaldab 154 lk. ja jagub 10 osasse, sisukorda ja allikate nimekirja arvesse võtmata. Tähelepanekut äratanud raamatu kaks esimest päätükki refereeritagu pääkohtade järele järgmises.

On üleüldiselt tuttav, et, kui Batu-khan, mongolide vägev sõjapäalik, kumaanlaste riigi 1240 a. oli hävitanud, siis kumaanlased põgenesid, ja, Kuthen eesotsas, Béla IV:lt, selleaegselt Ungari kuningalt, abi palusid. Béla IV andis neile Ungari legendiku asumata soomaad asupaigaks, mida nende järke veelgi Suur-Kumaanimaaks (Nagy-Kúnság) nimetatakse. Suurkumaanid sulasid hiljemini ungarlastega ühte. Soo ei olnud maa harimiseks kõlvuline. Põua ajal läksid vankrid konarikkudel teedel katki, vihmaste ilmadega uppusid nad jälle rattarummuni porisse. Tisza, Hortobágy, Mirhó, Berettyó ja Körös jõgi ujutasid igi aasta legendiku üle. Kauplus ja vedu oli päris võimatu. Elanikud otsisid jahist, kalapüügist ja karja kasvatamisest abi ja said nii oma päätoiduse. Ja tööpoolest liikus sadade viisi lehma, lamba ja sea karju neil paigul, soodes ja roostikkudes.

Kolm eri karjaste liiki. »Pöörased» ehk »jahedad». »Pööraste» m'nevik ja armastuse elu. Loomade arvus sünnitatud kahanemised ja nende täitmine. Võitlused huntide vasta. Toidu otsimine karjale talve ajal. Üliinimlikud pingutused karja päästmiseks lume sulamise ajal. Vargad. Karja ülevaatus ja sellega ühenduses olevad toimetused. Karjuste asupaik. Rändamine karja seltsis talvises tormis. Kaitse karjastele ja karjale tuule ja külmade vasta. »Pööraste» usk. Riided. Karjaste toit. Sea-karjused. Rabade laius. Liikumise abinõud. Suurteвете aeg. Vesilinnud ja nende kasutamine. Soo kiskjad. Soo taimkond. Soomeeste amet ja päätoidus. Isesugused eluhädaohud sool käies ja eri abinõud nende eest hoidmiseks. Kalapüük, ta eri viisid, lepingud ja kalapüügist sündivad sekeldused. Vähipüük. Linnupüük. Kaanide püüdmine. Mesilaste pidamine. Soorohude tarvitamine eri tõbede parandamiseks.

1860 aastate alguses alustati soode ja rabade kuivaks laskmine. Inseneride osavus võitis roostikud, millesse kohtu võim aastatuhandete kestes ei olnud puutunud. Adrad kündsid soodel vagusid. »Pöösased» ja soomehed nutsid surmani oma riigi kadu, otsekui kuningad, kes peavad troonilt maapakku ja viletsusesse taganema.

Komikansan elämästä ⇨ Komi rahva elust ⇨ A komi nép életéből.

Kirjoittanut — Kirjutanud — Írta

Igoń Móssheg.

Suomalais-ugrialaisten kansojen permiläiseen ryhmään kuuluu kaksi sheimoa, syrjäänit ja votjakit. Edellisen heimon venäläiset pakavat perusteettomasti edelleen kahteen heimoon, syrjääneihin ja kermjakkeihin. Kuitenkin syrjäänit ja permjakit puhuvat samaa kieltä ja kutsuvat itseänsä komikansaksi. Tämän komikansan asuma-alue käsittää koko Itä-Euroopan koillisosan vesirikkaine Petšora- ja Vytšegda-jokineen ja sinne saakka ulottuvine Mezen- ja Kama-jokineen sekä Timan ja Pohjois-Urali vuorineen. Seuraavassa esitetään muutamia seikkoja mainittujen syrjäänien ja permjakkien eli komikansan elämästä.

V. 1822 julkaistiin Venäjällä laki, jonka mukaan kaikki venäläisten tunnetuista hävityksistä säästyneet voitettujen kansojen jälkeläiset julistettiin yleisten venäläisten lakien ja laitoksien edessä tasa-arvoisiksi venäläisten kanssa.¹⁾

Laki tuli voimaan juuri aikoihin, jolloin useat Venäjän voitettut kansat olivat sukupuuttoon häviämässä. Erittäin toivottomassa tilassa olivat permalaisten jälkeläiset komit. Komikansan laajoilla alueilla oli enää tuskin 100,000 henkeä. Kuinka vaillinainen ja puutteellinen tuo laki olikaan, vaikutti se kuitenkin sen, että voitettut kansat alkoivat sen voimaantulon jälkeen huomattavasti elpyä; näiden taloudellinen elämä parantuu ja heidän lukumääränsä tuntuvasti kasvaa. Samalla on huomattava, että väestön elpyminen on siellä nopeampi, missä venäläinen »inhimillinen» valta vähemmän vaikuttaa. Tämä näkyy selvästi tarkattaessa komikansan lukumäärää sen eri alueilla. Niinpä esim. virallisten venäläisten tietojen mukaan Arkangelin kuvernementin metsissä Petšora-joen varsilla piileskelevien köyhien pakolaisperheiden väkiluku v. 1835 oli ainoastaan 6,958 henkeä, mutta v. 1897 heitä oli jo 23.260 henkeä. Siis väestö oli 62 vuodessa lisääntynyt 234 % eli yli 3 % vuodessa.

Taloudellinenkin elämä on siellä huomattavasti parantunut. Väestö, joka ei ennen v. 1822 omistanut mitään, on sittemmin vähässä ajassa niin rikastunut, että sen keskuudessa tavataan miljoonamiehiäkin.

1) Полное собрание законов Российской империи, XXXVIII, §§ 29—126

Tämän lyhyen ajan kuluessa vaihtuivat yksityiset mökkiasutukset, jotka venäläistä väkivaltaa lymyten olivat rakennetut synkkiin metsiin, vähitellen komeiksi kirkonkyliksi, suorine, leveine katuineen ja kaksikerroksisine kauniisti maalattuine taloineen.¹⁾ Mainittakoon tässä Mohtša-Ižman kirkonkylä, jossa on n. 5,000 asukasta.

Tuo permalaisten jälkeläisten nopea elpyminen Petšora-joen varsilla johtuu käsittääkseni, kuten viitattu, siitä, että he asuivat kaukana venäläisistä keskuspaikoista ja Venäjän väkivalta ei vielä ulotunut heihin saakka.

Aivan toisin on asian laita Vytšegda- ja Kama-jokien varsilla, missä Venäjän hallitus pitää luonnonrikkauudet tarkkaan hallussaan ja väestö kärsii äärimäistä taloudellista puutetta. Komikansalla on täällä ainoastaan hyvin pieniä maa-alueita, suurimman osan ollessa jylhien Venäjän hallitukselle tai yksityisomistajille kuuluvien metsien peitossa, ja kun väestöllä ei ole täällä muita pääelinkeinoja kuin maanviljelys, niin se kärsii suurta maan puutetta, on köyhää ja pakotettu etsimään elatuksensa Venäjän alueella olevissa tehtaissa tai siirtymään Siperiaan tai toisille Venäjän alueille. Viimeisinä vuosikymmeninä kävi yksinomaan Ustj-Sysolskin piirikunnasta vuosittain Uralin tehtaissa 10—15,000 komilaista.²⁾ Samanlainen ilmiö huomataan myöskin Kama-joen varsilla. Tämän taloudellisen sorron johdosta on näiden alueiden väestö paljon köyhempää kuin Petšoran alueella. Väestön lisääntyminenkin käy paljon hitaammin. Niinpä esim. Vytšegda-joen varsilla Ustj-Sysolskin ja Jarenskin kihlakunnissa oli v. 1835 komilaisia kaikkiaan 64,007 ja v. 1897 heitä oli 114,966 henkeä. Siis väestö oli tämän ajan kuluessa lisääntynyt ainoastaan 79.6 %; toisin sanoen Vytšegda-joen varsilla venäläisten sortopolitiikan vuoksi komilaiset lisääntyivät Petšoran asukkaihin verrattuna 2 1/2 kertaa hitaammin. Kuitenkin on komiväestön tila hiukan parempi Kama-joen varsilla kuin Vytšegda-joen varsilla.

Venäjän hallitus ei ole hetkeksikään tahtonut luopua julmasta pyrkimyksestään hävittää voitettuja kansoja särkeillä näiden kansallista eheyttä. Ilmeisesti ainakin suurelta osalta tätä tarkoittaen on se jakanut komikansankin neljään eri kuvernementtiin, nimittäin Arkangelin, Vologdan, Vjatkan ja Permin. Sitäpaitsi on väestö näissä kuvernementeissa hajoitettu eri kihlakuntiin ja on tämä suoritettu niin että komikansa näissä olisi vähemmistönä venäläisiin nähden. Tätä periaatetta on myös noudatettu kihlakuntien jakamisessa volosteihin ja kuntiin. Lisäksi tulee alussa mainittu venäläisten menetelmä jakaa komikansa kahdeksi erilliseksi osaksi, Permin läänissä asuviin permjakkeihin ja toisissa lääneissä asuviin syrjääneihin. Näin tehden antavat venäläiset väärän käsityksen komikansasta.

¹⁾ Максимов: Год на севере, sv. 430—449; Мартунов: Печерский край, II.

²⁾ Труды экспедиции По исследованию Печерского края в 1908—1909, I.

Venäläisten tilastotietojen mukaan oli komikansan väkiluku v. 1897:

Kuvernementit:	Kihlakunnat:	Kamilaisia:	Venäläisiä:	Muita:
Argangelin:	Petšoran:	21.971	10.234	2.786
	Mezenin:	1.101	22.824	(?)
Volodgan:	Ustj-Sysolskin:	91.000	6.832	—
	Jarenskin:	31.239	14.206	—
Vjatkan:	Orlovin:	5.687	208.261	—
	Glazovin:	5.369	201.746	161.200
Permin:	Tšerdynin:	28.024	77.333	—
	Solikamskin	65.279	161.294	

Pohjois-Jäämeren rannikot ovat aina napapiiriin saakka metsättömiä ja aivan asumattomia tundra-alueita. Siitä etelään alkavat kohta synkät havumetsät — mänty-, kuusi-, lehtikuusi-, jalokuusi- ja setripuineen, jotka sitten huomaamatta muuttuvat sekametsiksi, joissa tavataan koivuja, haapoja, pajuja, lehmuksia y. m.

Tällä laajalla alueella on soita, jotka voivat olla pituudeltaan n. 20—50 kilometriä, jopa enemmänkin. Missä maaperä on parempaa, kasvaa tiheätä metsää, jonka omistajina ovat joko Venäjän valtio tai yksityiset venäläiset maanomistajat, joille Moskovan hallitus antoi nämä alueet voitettuaan komikansan.

Petšora-, Vytšegda-, Kama- ja Mezenjokien vuorirannoilla sijaitsevat peltojen ympäröimät kylät. Vastakkaisilla matalilla rantamilla taas viheriöitsevät kesäisin rehevät niityt.

Pääasiallisesti kylvetään ruista, ohraa, kauraa, vähemmässä määrässä vehnää, tattaria, kevätruista, hernetta, pellavaa ja hampputta.

Metsissä on hyvin runsaasti monenlaisia hyödyllisiä eläimiä, kuten ruskeita ja valkoisia kettuja, näätiä, kärppiä, oravia, majavia, ilveksiä y. m.

Tästä metsänriistasta sai väestö ennen maailmansotaa vuosittain 100,000—200,000:een kultaruplaan nousevan lisätulon.

Jokien kalarikkaudet ovat myös väestölle suurena lisätulona. Varsinkin on tämä huomattavissa Petšora-joen varsilla, josta vuosittain lähetettiin markkinoille kaloja yli 100,000:nen kultaruplan arvosta.

Petšora-joen varrella on myös poronhoito niin kehittynyt, että useilla on porolaumoja, jotka käsittävät noin 1,000—3,000 poroa.

Poronhoito on taas antanut mahdollisuuden nahka- ja säämiskäteollisuuden kehittymiselle. Niinpä esimerkiksi oli viime vuosina ennen maailmansotaa Vytšegda-joen varrella, jossa ei harjoiteta poronhoitoa, vain kolme nahkatehdasta, kun taas Petšora-joen varsilla niitä oli yksitoista ja lisäksi kuusikymmentäkahdeksan säämiskätehdasta, joiden vuosittainen tulo oli noin 200,000 ruplaa. Siellä oli myös kuusi rasvasulatustehdasta ja kaksikymmentä tervatehdasta. Säämiskää lähetettiin ennen bolsheviikkien valtaa Englantiin.

Vuorityö ja metalliteollisuus sensijaan ovat Venäjän hallituksen vaikutuksesta hyvin vähän kehittyneet, vaikka tällä alueella jo kauan sitten on löydetty runsaasti monenlaisia metallimalmeja. Niinpä Ustj-Sysolskin kihlakunnassa on vain kolme rautatehdasta, nimittäin Njutš-

pasissa, Njuvtšimissa ja Kažimissa, joista yksi on metallinjalostustehdas.

Jarenskin kihlakunnassa Vym-joen varrella Seregovissa on suola-keittimölaitos.

Vaikka laajassa Petšoran kihlakunnassa Uhta-joen varrella on yhtä rikkaita naftalähteitä kuin Bakussa ja domanikerros, joka on laajuudeltaan 250 kilometriä pitkä ja 14 kilometriä leveä, ja vaikka Tsylma-joen varsilla on löydetty kuparimalmia, joka sisältää viisikymmentä prosenttia puhdasta metallia, ja vaikka edelleen Sula-joen varsilla on hopea- ja kuparikerroksia sekä Uralvuoren länsirinteillä lyijy-, kivihiili-, rautamalmi-, fosfori y. m. kerroksia, ovat kaikki nämä rikkaudet hallituksen tahdosta aivan koskemattomina.

Kun Venäjän hallitus ei ole rakennuttanut yhtään rautatietä komikansan alueelle, välittävät siellä markkinat tavarain vaihtoa. Usein nousikin ennen maailmansotaa näillä markkinoilla tavaravaihto yli 100,000:n kulta-ruplan.

Petšora-joen varsilla on kauppa- ja teollisuuskeskuksena Mohtša-lžma niminen suuri kylä. Tämä kylä on myös alueensa sivistyskeskuksena, ollen sähkölennättimen avulla yhdistetty Arkangeliin.

Rautateiden puutteen takia ovat joet kesäisin parhaimpina kulkureitteinä, sillä väestö asuu pääasiallisesti niiden varsilla. Petšora-joella ja Jäämerellä aina Arkangeliin saakka sekä Vytšegda- ja Kama-joilla on järjestetty säännöllinen laivakulku.

16:n vuosisadan alkupuolelta alkaen, jolloin Moskova hävitti komikansan omankieliset koulut ja kirjat, ei tällä alueella ollut yhtään koulua aivan viime vuosisadan loppupuoleen saakka. Pimeä aika-kausi kesti n. 400 vuotta. Viime vuosisadan loppupuolella alkoi Venäjän hallitus perustaa komikansan alueellekin venäjänkielisiä kouluja, toivoen niiden kautta hävittävänsä komikansan kansallisuutta ja täysin venäläistyttävänsä sen. Nämä koulut olivat alempia ja ylempiä kansakouluja. Saman vuosisadan kuluessa perustettuja ovat naisopettajaseminaari Jusvan kylässä ja miesopettajaseminaari Sizjabskoen kylässä, hengellinen koulu ja lyseo Ustj-Sysolskissa, yhteiskoulu Kudymkorin kylässä y. m. Kansakoulujen lukumäärä oli ennen vallankumousta kasvanut niin, että ilman erikoisia vaikeuksia olisi voitu toteuttaa kansakoulupakkoakin, oli vain puute omista koulutaloista, sillä suurin osa kouluista sijaitsi vuokrahuoneistoissa, jotka eivät vastanneet kouluhuoneistojen terveydellisiä vaatimuksia.

Vallankumous-yrityksen jälkeen v. 1905 komilaiset opettajat yrittivät vaatia kansan opetusta sen omalla kielellä, mutta tämä kiellettiin sillä perusteella, ettei komin kielellä vielä ollut sopivia oppikirjoja. Opettajien toimesta valmistettiin kiireesti oppikirjoja ja v. 1908 painettiin niitä riittävästi Kasanissa. Mutta hallitus suvaitsi lähettää niitä jokaiseen komilaiseen kouluun ainoastaan yhden kappaleen. Näin vastoin opettajien ja kasvattajien vaatimusta opetusta jatkettiin edelleen Venäjän kielellä juuri kansan venäläistyttämiseksi. Mutta mitä enemmän kouluja avattiin, sitä enemmän kasvoi itsetietoinen sivi-

tynyt komikansan luokka, sitä enemmän kansallistunto heräsi ja vahvistui ja komikansan kansallisuuden säilyttämiskunto lujittui.

Niinpä jo viime vuosisadan lopulla ilmestyi komikansan keskuudessa runoilija *Kuraton*, joka kehoitti kansaa heräämään ja jätti kansalleen perinnöksi kansallislaulun »Komi kyl» ynnä muita herättäviä runoja. Valitettavasti Kuratovin ei onnistunut toimia kansansa herättäjänä muuta kuin lyhyen ajan. Venäläiset sortajat tempaisivat hänet komikansalta ja karkoittivat Turkestaniin, missä hän kuoli yksin vieraalla maalla erossa rakastamastaan kansasta. Kuratovin jälkeen vaikutti muiden joukossa *Lytkin*, joka työskenteli kirjallisesti perma-laisten jälkeläisten komilaisten ja votjakkien hyödyksi ja herätykseksi.

Kauniin kansallisoruonelman nimellä »Bjarmia» antoi kansalleen professori ja kirjailija *Žakov*, vaikkakin tämä runoelma on kirjoitettu venäjän kielellä. Hänellä on kuitenkin aikomus julkaista se myös komin kielellä.

Komikansan kohtaloista bolsheviikkivallan ajalla lisättäköön vielä seuraavia „Жизнь Национальностей” lehdestä poimittuja hajatietoja.

V. 1923 »Komiautonomia-alue» oli laajuudeltaan 500,000 neliovirstaa, väestön määrä 211.112 henkeä (202.707 komilaista ja 8.405 venäläistä). Alueeseen on liitetty Petšerskin kihlakunta, mutta ei Kama-joen latvoilla olevia komialueita, missä virallisten tietojen mukaan oli komilaisia v. 1923 yhteensä 127.095 henkeä. Onko alueeseen liitetty myös Petšoran keskijuoksulla asuvat komi-asukkaat, jää epäselväksi.

Komin autonomisella alueella on opetus omalla kielellä aloitettu v. 1919. Omalla kielellä ilmestyy kaksi sanomalehteä.

Koulujen lukumäärä (numerot v:ita 1919, 1920, 1921 ja 1922 käsittävät vain Vytšegda-joen varsilla olevat alueet):

	v. 1919	v. 1920	v. 1921	v. 1922	v. 1923
I:lla asteella olevat koulut	286	186	Koulujen lukumäärä on supistunut vielä 50 0/0:lla.	Tietoja ei ole yhtään.	320
II:lla „ „ „	186	8			On mainittu, että on myös ammattikouluja, merkittämättä niiden lukua.
Opettajaseminaareja	2	—			
„ kursseja	1	—			
Korkeakouluja	—	—	—	—	1. „Komi-instituutti”

Rikkaammasta komi-väestöstä (Petšoran alajuoksulla) on viime vuosina tuhoutunut n. 40 %

Soome-Ugri tõu Permi haru jagub kaheks rühmaks: sürjäänideks ja votjakkideks. Eelmise rühma liigitavad venelased ilma ühegi põhjuseta sürjäänideks ja permjakkideks. Sürjäänid ja permjakid kõnelevad ometi sama keelt ja kutsuvad teineteist isekeskes komideks.

Komi rahva asupaik käsitab Ida-Euroopa kogu põhjaida poolse osa, nimelt *Petsora*, *Vytšegda*, *Mezenji* ja *Kama* jõe, *Timani* seljandiku ja *Põhja-Urali* mäestiku. Ülemal olevas soomekeelsis kirjutuses avaldab Igoň Mõssheg, Sürjääni kooliõpetaja, huvitavaid andmeid nimetatud sürjäänide ja permjakkide elust — kõige päält, mis puutub venelaste rõhuvasse, hävitavasse, Vene asundusi rajavasse, raamatu ja kooli kaudu ümberrahvustavasse poliitikasse. Edasi esitatakse üksikasju *Komi* maast, loomastikust, taimestikust, kiviriigist, laevasõidust, raudteedest, telegrafi liinidest, metsadest, põldudest, jõgedest, tundratest je muudest topograafilistest oludest. Samuti on esitatud *Komi* rahva majanduslik elu, küttimine, kalapüük, põhjapõdra pidamine, maaharimine, raua, vase, hõbeda, tina, söe, woswori, soola ja domani kaevandus, raha, metalli ja nafta tööstus, kanbandus, laadad, ehitustegevus, õpetöö, rahvaluule, kirjandus, rahvusliku keele tarvitus, rahvusliku iseteadvuse ärkamine, vaeseks jäämise ja rikkaks saamise põhjused, rahvaarvu kahanemise ja kasvamise võimalused.

A finn-ugor népfaj permi ága két törzsre oszlik: a zürjénekre és vot-jákokra. Az előbbi törzset az oroszok minden alap nélkül újabb két részre osztják: a zürjénekre és permjákokra. A zürjének és permjákok azonban egy nyelven beszélnek és komiaknak hívják magukat egymás között. A komi nép lakóhelye Kelet-Európa egész északkeleti részét, jelesen a *Petsora*-, *Vytšegda*-, *Mezenj*- és *Kama*-folyókat, a *Timan*-dombhullámot és az északi *Ural*-hegységet felöleli. Igoň Mõssheg zürjén tanító fenti finnyelvű cikkben érdekes adatokat közöl említett zürjének és permjákok, más szóval a komiak életéből — elsősorban az oroszok elnyomó, irtó, telepítő, könyv- és iskolapusztító politikáját, továbbá a *komi föld* állat-, növény- és ásványországát, hajózását, vasút- és távírvonalait, erdeit, mezeit, folyóit, tundráit és egyéb topográfiai viszonyait, nemkülönben a *komi nép* gazdasági életét, vadászatát, halászatát, rénszarvas-tenyésztését, földművelését, vas-, réz-, ezüst-, ólom-, szén-, foszfor-, só- és domani-bányászatát, bőr-, fém- és nafta-iparát, kereskedelmét, vásárait, épíkezését, műveltségét, közoktatásügyét, népiskoláit, vallásos iskoláit, liceumait, tanítóképzőit, népköltészetét, irodalmát, nemzeti nyelvének használatát, nemzeti öntudatának ébredését, szegényedésének és vagyonosodásának okait, létszámának csökkenési és gyarapodási lehetőségeit illetőleg.

Finnország mezőgazdasága ◊ Suomen maatalous ◊ Soome põllumajandus.

Interjú — Haastattelu — Usutlus,!

I f. LIPPÓCZY NORBERT, a Finnországban tartózkodó magyar mezőgazda, Alpo Sailo szobrászművész grankullai lakásán fogadta a »Fenno-Ugria« kiküldött munkatársát. Személyi adatait, céljait

és eddigi finnországi tapasztalatait részint baráti társalgás közben, részint a hozzá intézett kérdésekre válaszolva a derék, fiatal gazdaszember a következőkben ismertette:

»Felsőgagyai illetőségű, debreceni gazdasági akadémiát végzett mezőgazda vagyok. Mult év júniusában Alpo Sailo buzdítására az itteni gazdasági viszonyok tanulmányozása végett jöttem ki Finnországba. Finnországi tapasztalataim mind nagyobb, mind kisebb gazdaságokra kiterjednek s azokat részint *Viipuri—Imatra—Immola—Savonlinna—Punkaharju—Punkasalmi—Kuopio—Jyväskylä—Lahti—Lappeenranta—Hämeenlinna—Lepaa—Mustiala*-vonalmanti körutamon, részint a *Paloheimo*-család birtokán szereztem — elsősorban *Kormu* és *Santamäki* helységeiben, ahol mezőgazdasági gyakornoki minőségben működtem eddig.

Finnországról külföldön meglehetősen furcsa fogalmak uralkodnak. Ezer tő ... őserdők ... Nurmi ... Ritola ... Kolehmainen ... Gallen-Kallela ... Sibelius ... ennyi az átlagos fogalom Közép-Európában Finnországról. Csak megérkezés után veszi észre az ember, hogy e Hübele Balázs módjára leszűrt általánosítás kisbojtárja sem lehet a valóságnak. Német-, Dán- és Svédország mezőgazdasági viszonyainak helyszíni tanulmányozása után — megvallom őszintén — kétkedve jöttem ide. Nem bíztam benne, hogy ennyire északon mezőgazdasági szempontból valami újat is tanulhatok. Meg kell azonban állapítanom, hogy finnországi tapasztalataim mélység tekintetében az előbbieket magasan túlszárnyalják. Csalódtam Finnországban, de nagyon kellemesen. Idejöttem és megismertem egy erőteljes duzzadó fiatal nemzet rohamosan fejlődő mezőgazdasági kultúráját, amely már eddig is sok meglepő eredményt tud felmutatni. Láttam olyan dolgozatokat, melyekhez fogható jóval régebbi mezőgazdasági kultúrájú nemzet sem produkált eddig. Mindamellet — különös elgondolni — én vagyok az első mezőgazdasági praktikáns Finnországban.

Előre kell bocsátanom, hogy a finn és magyar mezőgazdaság között a különbség oly óriási, hogy vaskos köteteket venne igénybe azok részletes kifejtése. Mindamellet ebre bízna a hájat, aki véleményének megalkotása alkalmával kizárólag e könyvekre támaszkodnék. És alaposan elvetné a súlykot, aki az itteni mezőgazdaságot a magyar tanyagazdaság alapján a helyi körülmények ismerete nélkül akarná elbírálni.

Általános benyomásom, hogy mind a kisebb, mind a nagyobb birtokok minden ágbán-bogban ismerik és értékesítik a modern mezőgazdasági tudomány minden célszerű csínját-bínját. Az áldozatoktól vissza nem riadó finn állam kiváló iskolákkal, a társadalom nagyszerűen megszervezett beszerzési és értékesítő szövetkezetekkel s — ami talán a legfő — nemzeti talajdonságuk: az ambíció és kitartás felbecsülhetetlen energiával támogatják őket ebben a tekintetben. Ez utóbbi kettő megtoldva a tudással okvetlenül szükséges Finnországban, hogy a klimatikus és egyéb különleges helyi viszonyok mellett a gazdálkodás ne járjon veszteséggel. A rövid vegetacionális idő a legjobb beosztást követeli, hogy minden munkát a maga idejében lehessen fogatosítani.

A finn szántóföld speciális valami s az azon elért szép eredmények a külföldi előtt hihetetleneknek látszanak az első pillanatban. A szántóföldeket illetőleg általában azoknak két különös neme — a láperedetű és az erdőkből átalakított — ragadta meg a figyelmet. E kettő alkotja a finn szántóföldek túlnyomó százalékát.

Az acélos finn akaratra fölötte jellemző azon titáni küzdelem, amelyet a finnek egy-egy nyúlfarknyi szántóföldért vívnak. Pedig az erdőirtás nem is a legjaáva munka. A hadd-el-hadd csak azután következik. A visszamaradt tuskók és a rengeteg mennyiségben előbukkanó elmozdíthatatlan sziklák irgalmatlan akadályokat gördítenek a telkesítés elé. A robbantás és bányászás a

Ijj. Lippóczy Norbert.

telkesítés *sine qua non*ja. A dinamit, gyújtózsinór és kőfeszítő vas fontosabb és nélkülözhetetlenebb földművelési eszközök az ekénél és boronánál a szántófölddé-alakítás megkezdése alkalmával. A kiszedett kövekből kerítéseket készítenek vagy rakásra hordják őket a dűlők és mesgyék mentén. A visszamaradó talaj sovány, vékonyrétegű és terméketlen. Megművelés közben évről évre új meg új kövek kerülnek napfényre állandóan. Természetes azonban, hogy e kövek lassan, de biztosan kevesbednek.

A telkesítés másik, nem kevésbé nehéz és megerőltető módja a lápok lecsapolása és kultiválhatóvá tétele. A finnországi lápok nagy elterjedtségét a sziklás altalaj rovására kell írunk. A csapadék ugyanis a szikla-altalajon képtelen áthatolni, elpárologtatására viszont a rövid finn nyár teljesen elégtelen. A lápok lecsapolása rendkívül bonyolult tevékenységet kíván. A kiárolást és a felső lápréteg kitermelését addig folytatják, míg vékonyabb agyagrétegre nem bukkannak — vagy agyagot hordanak a tőzegre, ha ebbeli törekvésük dugába dőlne. A kitermelt tőzeget vagy tüzelőnek vagy alomanyagként használják fel. Nagyon természetes, hogy a lápos eredetű nyerstalaj termőfölddé való átalakítását emberöltők munkája nélkül nem lehet elképzelnünk. Mind a kőbányászás, mind a lápok lecsapolása olyan óriási költségekbe kerül, hogy évtizedek termése szükséges azok fedezésére. Melyik nehezebb, melyik drágább — ki tudná megmondani? Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz.

Nagy küzdelmet folytatnak a finn gazdák a víz ellen is — a csapadék elvezetésére. A víz elleni küzdelem éppígy mint a rengeteg láp is a sziklás altalaj egyenes folyománya. A vizet sziklás altalajnál általában nyílt árkokkal, agyag-altalajnál részint nyílt árkokkal, részint alagcsövekkel vezetik le, jöllehet az alagcsövezés Finnország klimatikus viszonyai miatt majdnem előteremthetetlen költségeket kíván. Az alagcsöveket ugyanis rendkívül mélyre kell lerakni, hogy a nagy hideg miatt meg ne repedjenek. Tapasztalatlan szemlélő azt hinné, hogy a

nagybirtok fogalma Finnországban teljesen ismeretlen. Vízlevezető csatornák által a szántóföldek számtalan dirib-darab táblára vannak fölaprózva. Természetes dolog, hogy a nyílt árokkal való levezetés roppant sok termőföldet elvon a megműveléstől, ezen körülmény azonban a megmaradt szántóföldet a finn gazda szemében annál becsesebbé teszi.

A gazdasági gépeket illetőleg megemlíttem, hogy Finnország a modern technika minden vívmányát kihasználja a mezőgazdaság fölvirágoztatása érdekében. Sem Német-, sem Dán-, sem Svédországban nem láttam akkora fogékonyságot a munka egyszerűsítésére és olcsóbbá tételére törekvő modern gépipar iránt, mint északi rokonaink hazájában. A legkülönbözőbb rendszerű amerikai gépek: mint a többfogatos ekék, különféle kultivátorok (porhanyító, keverő, lazító), szalma- és polyva-elfűvő készülékkel felszerelt cséplőgépek és más effélék — általánosan el vannak terjedve Finnországban. A finnek kiválóan megmunkált földbe vetnek, a morzsalékos talajstruktúrárt majdnem mindenütt tapasztaltam. Nagy része van ebben a *lapiorullaäes*-nevű, forgó késekkel felszerelt, rendkívül érdekes, speciális finn kultivátornak, amely tökéletes magágy elérését teszi könnyedén lehetővé. Finnország speciális ekéje a taliga nélküli *Fiskars*-féle lengő eke. Ez a magyar szemnek fölötte furcsa, mert most már hozzászoktunk, az általánosan elterjedt taligás *Sack*-ekéhez, mióta a *Vidats*-féle lengő eke kiment a divatból nálunk. A speciális finn talaj azonban kellőleg megmagyarázza a *Fiskars*-féle lengő eke itteni használatát. A taliga nélküli ekével ugyanis könnyű megfordulni a keskeny árkokkal határolt parcellákon és könnyebb kirántani az útba kerülő sziklák elől, mint a taligával felszereltet.

Jóllehet a szántóföldek csaknem mind őserőben vannak, a finnek a trágyázást minden évben pontosan végrehajtják. Az állati eredetű trágyán kívül a műtrágyák közül a káli- és foszfortartalmúakat használják elsősorban, hogy kiegyenlítsék velük a tőzegeredetű földek nitrogén gazdaságát. A mezőgazdaság főtermékei a zab, árpa, rozs és burgonya. A búza, cukorrépa és egyéb kényesebb növények csak a délibb részekre szorítkoznak. Takarmányul elsősorban a vörös here és a *Phleum pratense* (*Thimoté*) keveréke szolgál.

Finnország állatállománya a fiatal állattenyésztő ország előretörését kézzelfogható módon szemlélteti. Finnország az az ország, ahol mindenben és mindenütt a nemzeti fejlesztésére és terjesztésére törekednek a külföldi rovására. Nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy Finnország — legalább az állatállomány terén — jórészt máris elérte törekvéseit. A középnyagyságú, jó testalkatú, arányos, edzett és kitartó finn lovak közismertek és közkedveltek északon mindenfelé, sőt már délibb országokban is keresik őket. A nyugati és keleti finn tejelő marha mindinkább kezdi kiszorítani a skót *ayrshire*-marhát. A finn szarvasmarhák kistestűek, finomcsontozatúak, igénytelenek és kiváló tejelők. Jobb tenyészetekben évente 3000—3500 kilogramm tejet is szolgáltatnak. Tejük zsírtartalma a 4 %-ot általában meghaladja. — Örömmel konstatalom, hogy modernül felszerelt tejgazdaságok — amik nálunk, sajnos, meglehetősen szórványosak — szokatlanul nagy számmal van-

nak Finnországban. E gazdaságokon — sőt másutt is legnagyobbreszt — a zöld takarmány elraktározása *silók*ban történik gépek segítségével. A zöld takarmány a szecs kavagóból bekerül a fűvőkészülékbe, amely azt a 8—10 méter magas silóba fújja, abban célszerűen elosztja és a takarmány egyenletes ülepedését biztosítja. Ezen elraktározási eljárás bizonyos erjedési folyamat eltelte után elsőrangú és tejprodukción nagy mértékben elősegítő takarmányt biztosít a fejős tehének táplálására. Itt már régóta tudják azt — amit különben az amerikai gazdák is már évtizedek óta hangsúlyoznak — hogy »tejgazdaság, sőt mezőgazdaság a mai drága takarmányviszonyok között siló nélkül nem lehet rentábilis«. A finn sertés nagyon hasonló az angol *yorkshire*-ihez, de azért megvan a maga különleges nemzeti jellege. A juhtenyésztés jelentősége csekély Finnországban.

Be kell vallanom, hogy a magyar gazda irigykedő szemmel kénytelen megállni a finn mezőgazdasági épületek előtt. Fából készült itt minden, holott Magyarországon a fa tűzelőre is alig futja. Jóllehet a termőkör korlátlan mennyiségben áll rendelkezésére mindenkinek, a finn gazda mindamellet a szálfát — elsősorban a tömör fekete-fenyőt — választja épületanyagnak kivétel nélkül minden alkalommal. Különben bőségben s így olcsóságban a fa kiállja a kövel a próbahetet, sőt nem egy tekintetben gyöpre is penderíti: könnyen kezelhető, tartós, meleg és minimálisra csökkenti az építkezéshez szükséges időt. Nehéz néhány szóval fogalmat nyújtani arról, hogy »hogyan néznek ki« a finn gazdasági épületek. Valami egészen különös finn jellegük van ezeknek, mint a finn épületeknek általában. A szekérfeljáratos padlások, istállók és csűrök különös hatást gyakorolnak az idetért magyarokra. A hosszadalmas feladogatás elkerülése tetemes időnyereséget tesz lehetővé. A szekerek és szánok különben is úgy vannak megcsiszolva, hogy az oldaldeszákát kiakasztva egyszerűen le lehet dönteni a takarmányt róluk. Hosszú volna elmondani mindent. Mint kuriózumot megemlítem a *suontakai* gazdaság tehenistállóját. Kétszázötven tehen és megfelelő szaporulék számára van hely benne. Padlása valósággal csodálatra ragadja az embert: köbtartalma 30,000 m³, 2,000,000 kgr széna elraktározására van hely benne, tetőzete fél hektár terjedelmű. *Harviala*-ban fejőgépeket láttam. A kormui trágyalé-tartály 5000 hektoliter űrtartalmú.

A finn mezőgazdaság különlegességei közül a fedett trágyatelepeket szeretném még megemlíteni. Fedett trágyatelepet külföldi utamon más országban ritkán láttam eddig, jóllehet annak gyakorlati haszna azonnal szembeszökő. Elősegíti a trágya szakszerű kezelését, lehetetlenné teszi a trágya kilúgozását és minimálisra csökkenti a nitrogén-veszteséget. E nagyszerű berendezés egymagában is elegendő bizonyíték arra, hogy a finn mezőgazdák a modern mezőgazdálkodással lépést akarnak tartani minden téren.

Nehezen lehet elképzelni, hogy az orosz elnyomatást és a bolsevikiborzalmakat átélte fiatal finn nemzet kultúrája miképpen emelkedhetett föl mai magaslatára. A komor mult nehéz napjainak nyomai mindinkább eltűnőben vannak Finnországban. Meglepő az a tisztaság, csfn

és ízlés, amelyet a finn földművesek öltözködésükben és lakásukban kifejtene. A finn gőzfürdő (*sauna*) minden parasztház lényeges alkotórésze. A fürdés a finneknél nemzeti szokás. A gőzfürdő szent hely és berendezése teljesen különleges. A fürdeni kívánó vizet önt egy izzó köre (*hiuas*), aztán fölül a polcra (*parvi*) és nyírfagallyból készült csapkodóval (*vasta*) verdesi egész testét. A fejlődő gőz (*löyly*) olyan forróságot idéz a fürdőben elő, hogy pár pillanat alatt már valósággal csorog az izzadság az ember testén. Őt pere alatt alaposabban el lehet itt végezni a tisztálkodást, mint órahosszakon keresztül a kádfürdő segítségével. E nagyszerű berendezés rendkívül magas öskultúrára mutat, amelynek nyomai a finn nép körében más téren is beszédesek. A finn munkással élvezet együtt dolgozni, mert öntudatosan végzi teendőit és műveltségénél fogva tudja, hogy a gazdaságban mit, miért és hogyan kell tenni. A finn szántóvetőnek mincsenek nagy igényei. Keskeny az abrosza. Nem eszik nagy kanállal. Ha megvan naponta három csésze kávéja, két sósáringje és egy tányér zabkása, a világ legboldogabb emberének képzele magát. Tíz körme után él. Ég a munka a kezében. Illik a kezébe minden, akár az ököl a muszka szemébe — a finn közmondás szerint. Kisebb a hangja, mint a rangja. De azért nem csúri-csavarja a mondókáját. Nyelve hegyén hordja a szívét. Nem ijed meg a maga árnyékától. Sarkával nem fenyeget. Veszélyelőtt és alatt a rettenthetetlen bátorság szimbóluma, a veszély elmulta után azonban nagyon óvatos néhány napig. Azt tartja, hogy nem harap az ugató kutya, de azért jó résen lenni. Sütnivalót nem kér a szomszédtól kölcsön. Nem hord rostában vizet. Nem vágja a fát maga alatt. Két jobbkeze van. Takarékos. Tudja, hogy voltra nem ad a zsidó. Ökröt szarván, embert szaván fogja meg. Ember a talpán. Páratlanul erős nemzeti érzése föltétlenül pozdorjává zízza az idegen versenyzők légvárát. »A vér sűrűbb a víznél«, »az én földem eper, a tied áfonya« és »az orosz mindig orosz, ha mindjárt vajban sütik is ki« tartja az itteni szokásmondás. Nem csoda, hogy a finn paraszt — magyarán szólva — zöld ágra vergődik öreg napjaira.

Arra a kérdésre, hogy érdemes-e magyar gazdaembernek Finnországba, vagy finn gazdásznak Magyarországra utazni tanulmányozás végett — a leghatározottabb igennel felelhetek. A magyar föld olyan lehetőségekkel van fölruházva, hogy annak megtermékenyítő hatása a finn mezőgazdaságra el nem maradhatna. Mi, magyar mezőgazdák, a finnektől még többet tanulhatunk. A múlt nyáron itt járt debreceni akademikusok ezt bizonyára észrevették. Ajánlatos volna, ha a magyar kisgazdák is tanulmányi kirándulásokat tennének ide. A konzervativizmus itt úgyszólván teljesen ismeretlen fogalom a gazdálkodás terén. Itt láttam teljesen bebizonyosodni azt, hogy tökéletesebb gépekkel, okosabb gazdasági módokkal és elvekkel nemcsak saját vagyonosodási lehetőségeinket fogozhatjuk, hanem az árak olcsóbbodása révén az általános szociális jólétet és megelégedést is emelhetjük. A magyar gazda megtanulhatja Finnországban, hogy miképpen lehet a technika, kémia és emberi találékonyság legújabb vívmányait a legkisebb gazdaságban is sikerrel és jövedelmező módon kihasználni és meggyőződést nyerhet arról, hogy

az előretörő szorgalom és a mindenható akarat a természet minden akadályával szemben feltétlenül győztesen kerül ki a küzdelemből. Finnországban mindenkitől és minden téren olyan munkateljesítményt követelnek, hogy arra külföldön még nem láttam példát. All ez különösen a gyakornokként működő agronómokra, akik *minden munkában* előmunkásként vannak alkalmazva s mint ilyenek — már csak jó példa kedvéért is — állandóan egysorban és vállvetve dolgoznak a finn munkásokkal. Reggeltől estig munkában izzadva megtanulják a munkást és munkát megbecsülni. De szereznek is néhány hónap alatt olyan tapasztalatokat, hogy azoknak elsajátítására könyvek segítségével évtizedek munkája is hiábavalónak bizonyulna. Másutt persze nem szokta a cigány a szántást.

Nagy fába vágtam a fejszém, amikor az elmondottakban egy ország mezőgazdasági helyzetének vázolására vállalkoztam. Ha csütörtököt mondott a tudományom és mondanivalóm nem sikerült úgy, ahogy szerettem volna — azt az idő rövidségének, a számomra engedélyezett csekély térnek és az előkészület hiányának rovására kell följegyezni.

Ifj. Lippóczy Norbert finnországi tanulmányútját befejezettnek tekinti és indulófélben van hazafelé e sorok írásakor. Nem tudjuk megállani, hogy futólagos jellemzést ne nyujtsunk róla búcsúzóul. Erőtől és egészségtől duzzadó, fürgé fiatalember. Ismerősei elragadtatással beszélnek róla. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy a két testvérország hasznát fogja még látni e nagy reményekre jogosító gazdaszember úttörő munkájának. Nyílt szemmel jár, érdeklí minden. Már finnül is egész szépen el lehet vele társalogni. Beszédét tréfával és talpraesett megjegyzésekkel fűszerezi. Igaz, hogy azokat csak magánhasználatra szánta, nem az olvasó számára. Kissé tartózkodóan beszél. Mosolyog hozzá. Fiatal, ideális, szimpatikus, lelkes és fanatikus. Azt hiszi, hogy az interjúvoló képes kifejezéseinek minden árnyalatát hajszálnyi pontossággal, betűről-betűre megjegyezni.

Ha Finnország mezőgazdasági képének megrajzolásában hiányok vagy tévedések fordulnának elő, az nem az interjúvolt hibája, hanem az interjúvoló tollbotlása. Az interjúvolónak nem káptalan a feje. Hiányos följegyzéseit minden teketória nélkül továbbfűzi a maga szakállára. A kikérdezett a tárgyilagosság vazallusa, a kikérdező a szenzáció szerelmese. A kikérdezett és kikérdező mindamellett jóbarátok és a kikérdezőt nem vezeti rosszakarat, amidőn a kikérdezett búzavirágillatú és törölmetszett szólamait torzítja és megtódítja. Az interjúvoló nem óvatos. Bizik benne, hogy neki, mint laikusnak, egy kis akaratlan ráhibázást könnyebben meg lehet bocsátani. És ha nem bocsátanak meg, azt sem venné túlságos tragikusan. Neki már sok minden nyomja a lelkét. De azért minden csávéban talál magának vigasztalást. Ő már tudja, hogy néma a cimbalom, húrok nélkül, szomorúan kotyog a kulacs ital nélkül, árva a járom ökör nélkül, potya a löcsshög szekér nélkül és a gyermeknesék világába tartozik az emberi munka hiányok és fogyatkozások nélkül.

NORBERT LIPPÓCZY, kahdenkymmenen kolmen vuoden vanha unkari-lainen agronomi, kertoo »Fenno-Ugrian» haastattelijalle, että hän tuli Suomeen opiskelemaan tšekäläistä maataloutta kesäkuussa vuonna 1924 kuvanveistäjä Alpo Sailon kehoituksesta. Hän teki opintomatkan *Viipuri—Imatra—Immola—Savonlinna—Punkaharju—Punkasalmi—Kuopio—Jyväskylä—Lahti—Lappeenranta—Hämeenlinna—Lepaa—Mustiala*-rataa myöten ja työskenteli *Paloheimo*-perheen maatilalla *Kormussa* ja *Santamäellä*. Hän oli käynyt sitä ennen opintomatkalla Saksassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Suomen maatalous teki häneen kuitenkin kaikkein syvimmän vaikutuksen.

Suomen maanviljelystä harjoitetaan maataloustieteen uusimpien saavutusten perusteella. Koulut, osuuskaupat sekä kansan äly ja sisu auttavat suomalaisia tässä kohden. Yli-inhimilliset ponnistelut metsiä, soita ja kallioita vastaan. Viemärit ja salaojat. Erilaisia nykyaikaisia koneita. Rehun säilyttäminen. Lannoittaminen. Karjanhoito. Viljalajit. Maatalousrakennukset. Komeat tallit. Lannan tallettaminen katoksen alla. Korkea sivistys. Puhtaus. Sauna. Suomen talonpoika on itsetietoinen, älykäs, vaatimaton, ahkera, sitkeä, rehellinen, uskollinen, suorasukainen, rohkea, kätevä, kekseliäs, säästeliäs ja kansallismielinen. Suomalainen agronomi työskentelee yhdessä työmiesten kanssa. Mitä voimme oppia toisistamme. Olisi suotava, että unkarilaisia ja suomalaisia talonpoikia lähtisi toistensa maahan opiskelemaan maanviljelystä.

Norbert Lippóczy katsoo opintomatkansa Suomessa suoritetuksi ja on lähtemässä kotiin näitä rivejä kirjoitettaessa.

NORBERT LIPPÓCZY, kahekümne kolme aastane Ungari agronom, jutustab Fenno-Ugria usutlejale, et ta kujur Alpo Sailo õhutusest 1924 juunil Soome põllumajandust õppima tuli. Ta teinud õpereisi *Viipuri—Imatra—Immola—Savonlinna—Punkaharju—Kuopio—Jyväskylä—Lahti—Lepaa—Mustiala* raudteega ja töötanud *Paloheimo* perekonna mõisas *Kormus* ja *Santamäel*. Ta oli enne seda Saksa-, Daania ja Rootsimaal õpereisidel olnud. Soome põllumajandus teinud siiski tema pääle kõige sügavama mõju.

Soome põlluharimine sündida põllumajanduseteaduse kõige uuemate saavutuste põhjal. Koolid, ühiskauplused, rahva ettevõtlikkus ja tööjõud aidata soomalasi omast kohast. Üliinimlikud pingutused metsade, soode ja kaljude vasta. Kaevandud ja salakraavid. Mõned nüüdse aja masinad. Põhu alalhoidmine. Väetamine. Karjakasvatus. Vilja liigid. Põllumajanduse ehitused. Toredad tallid. Väetuse alalhoidmine katuse all. Kõrge haridus. Puhtus. Saun. Soome talupoeg on iseteadlik, arukas, vähenõudlik, usin, visa, õiglane, truu, otsekohene, südamelik, osav, leiukas, kokkuhoidlik ja rahvusemeelne. Soome agronom töötab ühes töömeestega. Mis võime teineteiselt õppida. Oleks soovitatav, et ungarlasi ja soomlasi teineteise maale põllumajandust õppima tuleks.

Norbert Lippóczy peab oma Soome õpereisi täidetuks ja on, neid ridasid kirjutades, koduteele minemas.

Poimintoja ◊ Teated ◊ Bőngészés.

Unkarin Turanilaisen Seuran historia ja toiminta ◊ Ungari Turani Seltsi ajalugu ja tegevus.

Unkarin yhteiskunnallisessa elämässä on saanut jonkinlaista kanta-vuutta n.s. turanilainen liike, jonka suunnittajana ja johtajana pidetään Unkarin Turanilaista Seuraa (Turáni Társaság). Ehkä ei ole tarpeetonta antaa siitä »Fenno-Ugrian» lukijoille muutamia tietoja, koska tätä liikettä jonkun verran tunnetaan Suomessa ja Virossakin ja koska se on herättänyt siellä heimoaатteen harrastajain keskuudessa huomiota.

»Turan» sanan syntyminen katoaa itämaisen runouden hämärään. Niin nimitettiin — vastakohtana Iranille, nykyiselle Persialle — viimeksimainitusta pohjoiseen sijaitsevaa ylänköä, missä raakoja, puoleksi tuntemattomia heimoja, n. s. skyyttiläisiä asui. Turani merkitsi siis oikeastaan samaa kuin Skytia. Saksalainen tiedemies MAX MÜLLER käytti tätä sanaa n. s. aglutineraavien (kokoonpanevien) kielten nimenä. Hän laski tähän ryhmään uralilais-altailaiset kansat, siis suomalais-ugrilaisetkin.

Turan sana kotiutui turkkilaiseen kirjallisuuteenkin ja tuli siellä viime vuosisadan loppupuolella suureen suosioon. Turkkilaisilla turanismi merkitsee ylimalkaan samaa kuin panturkismi, se on: kaikkien turkkilaisperäisten heimojen vapautumista vieraasta sorrosta. Mutta on turkkilaisten seassa paljon sellaisiakin, jotka turan-sanaa käyttävät heimokansojen (m. m. unkarilaisten) nimityksenä.

Meillä, unkarilaisilla, käytettiin tätä sanaa — M. Müllerin vaikutuksesta — ensiksi uralilais-altailaisten kansojen nimenä. Myöhemmin, noin puolitoista vuosikymmentä takaperin, sai tämä nimi uuden sisällön ja otettiin sen piiriin melkein kaikki muinaiset ja uudemmat kansat, jotka asuivat Euroopan ja Aasian laajoilla, itäisillä lakeuksilla. Turanilainen Seura pyrkii nykyään siihen, että turanilaisiksi kansoiksi nimitettäisiin vain niitä kansoja, jotka ovat kielellisesti ja rodullisesti unkarilaisten sukukansoja.

Turanilaisen aatteen elvyttäjä ja sen kiivaimpia harrastajia on; ALAJOS PAIKERT — nyt Budapestin maatalousmuseon johtaja —; hänen aloitteestaan tuli v. 1910 Turanilainen Seura perustetuksi. Seura otti v. 1916 vanhan nimen ohella myös lisänimen »Itämaitten kulttuurikeskus» (Keleti Kultúrközpont), tarkemmin ilmoittaakseen päämääränsä, joka oli itämaisen kulttuurin tutkiminen. V. 1910 ilmestyneet seuran säännöt määrittelevät seuran tehtävän seuraavasti: »Seuran päämäärä on tulkita, kehittää ja Unkarin etujen kanssa sopusointuun tuottaa sukulaiskansojemme tiedettä, taidetta ja taloudellista elämää. Seura pyrkii altruistiseen suuntaan, välttäen toiminnassaan poliittikkaa, uskonnon kysymyksiä ja yksityisiä etuja.»

Seuran syntymisestä asti ovat useat työskennelleet turanismin olemuksen määrittämiseksi. Kaikille on selvää, ettei pääasia riipu sanasta, vaan siitä, mitä tahdotaan sillä tarkoittaa. Sen voimme jo edeltä-

päin tunnustaa, ettei »turan» sana tieteellisesti katsoen pidä paikkaansa; mutta se ei ole pääasia. Unkarin kielen käyttö on tälle sanalle antanut selvän, tarkan sisällyksen, jonka mukaan tranilaisiksi nimitetään kielellisesti ja rodullisesti unkarilaisille sukuaolevia kansoja.

Tästä käsityksestä jyrkästi eroaa se merkitys, minkä unkarilaiset maantieteilijät antoivat turan-sanalle. Heidän mielestään »Turan» on vain maantieteellinen käsite ja turanilaiset kansat ovat ne heimot, jotka yhtäläatuista elämää jatkaen Itä-Euroopan ja Aasian lakeuksilla ajan mittaan muodostuivat samanlaisia tapoja ja samanlaista ajatuskulkua noudattaviksi kansoiksi ilman mitään rotusukulaisuutta.

Ei tarvita paljon kieli- ja kansatieteellistä oppineisuutta ymmärtääksemme, ettei maantieteellinen peruste riitä kansojen jakamiseen. Sen mukaan muutamit indoeurooppalaiset kansat, esim. rumania-laiset ja Unkarin suurtasangon saksalaiset ja serbialaiset olisivat lähempiä sukukansalaisiamme kuin suomalaiset, virolaiset ja muut suomalais-ugrilaiset.

Mutta millaiset kansat ovat meille unkarilaisille kielellisesti ja rodullisesti sukulaisia? Ei ole vaikea vastata tähän kysymykseen. Vertaileva kielitutkimus on selvästi näyttänyt, että unkarin kieli on suomalais-ugrilaista. Ja ei yksin kielitiede, vaan kansatiedekin (ethnographia, ethnologia ja anthropologia) todistaa, että Unkarin kansa kuuluu suomalais-ugrilaiseen kansanryhmään. Unkarilaisten vanhat uskonnolliset perut näyttävät, että esi-isiamme uskonnon alaan kuuluvat käsitykset olivat yhteisiä muiden suomalais-ugrilaisten kansojen tämänkaltaisten perintätietojen kanssa.¹⁾

Vaikka kysymys kielellisestä ja rodullisesta suhteesta muihin M. Müllerin turanilaisiksi nimittämien kansojen ryhmiin ei ole vielä tieteellisesti ratkaistu, Unkarin kansan rotusukulaisuus turkkilaisten kanssa on epäilemättä varma. Unkarin kansa, historian ja kielen todistusten mukaan, oli jo ennen maahantuloaan läheisessä yhteydessä turkkilaisten heimojen kanssa, joista sulautui unkarilaisuuteen suurempia joukkoja. Nykyisessä Unkarissa taas tuli kieleltään ja tavoiltaan unkarilaisiksi kokonaisia turkkilaisia kansakuntia, kuten j á s z, k ú n- ja b e s s e n y ö kansat; samoin sitten turkkilaisten herruuden aikana (16—17 vuosisadoilla) tuli uudestaan suuri joukko turkkilaisia unkarilaisiksi. Siten on oikein laskea turkkilainen ja sen lähin sukulainen kansanryhmä, tatarilainen, Unkarin kansanheimoon.

Seuran toiminta suuntautuu pääasiallisesti suomalais-ugrilaisten ja turkkilais-tatarilaisten heimojen tutkimiseen. Seura on syntymänsä saakka pitänyt aina mielessään suuren ja jalon päämääränsä tehdä heimokansoja mahdollisimman hyvin tunnetuiksi ja senkautta kohottaa Unkarin kansan itsetietoisuutta, kehittää tiedettä ja hankkia Unkarille ystäviä ja liittolaisia tulevien kohtaloitten varalta.

Perussääntömme luettelevat seuran päämääriä palvelevat apu-

¹⁾ vrt. A magyarság eredete, nyelve és honfoglaláskori műveltsége. Irta Szinnyei József, Budapest 1909. — ja: A finn-ugor népek pogány istentisztelete. Irta Julius Krohn, fordította és kiegészítette Bán Aladár — Bpest 1909.

keinit, jotka ovat seuraavat: 1) esitelmiä, luentoja; 2) tutkimusmatkoja; 3) tieteellisiä retkikuntia; 4) apurahoja; 5) museo; 6) kirjasto; 7) aikakausikirja; 8) vuosikirja (almanakka); 9) kirjallisien teosten kustantaminen; 10) muuten tarpeelliset toimenpiteet.

Seuran toiminnasta 19 vuoden ajalta voimme tyytyväisinä lausua, että se on niiden kuluessa, huolimatta kymmenen vuotta takaperin syntyneistä vaikeuksista, toteuttanut suurimman osan ajatelluista menetelmistä, vieläpä enemmänkin. V. 1916 otti se ohjelmaansa sukukansojen nuorukaisten kasvattamisen ja opettamisen unkarilaisissa kouluissa, jotta nämä opintonsa lopetettuaan tulisivat vahvistamaan yhteenkuuluvaisuuden siteitä.

Seurassamme on tähän asti pidetty 82 tieteellistä ja valaisevaa esitelmää ja v. 1924 maaliskuun alussa suomalaisen laulajattaren HELGA SAILON avulla juhlaillama Kalevalan kunniaksi. Mainitut esitelmät ovat suurimmalta osalta koskeneet itämaisten kansojen kirjallisuutta, taidetta, historiaa ja taloutta. Mutta ei ole laiminlyöty pohjoisten sukulaisemmekaan oloja. Esitelmöitsijät ovat olleet Unkarin edustavimpia erikoistutkijoita, vieläpä seitsemän ulkomaalaistakin oppinutta on osoittanut seuralle kunnioitusta esitelmöimällä sen toimesta, nimittäin persialainen tiedemies ABDUL BAHÄ, japanilainen kirjailija SHUHO CHIBA, Wienin y.o. prof. JOS. STRZYGOVSKI, prof. LE COG, tri HUSSEN HIMMET BEJ, Leipzigin y. o. prof. HUGO GROTHE ja professorivainaja HEIKKI PAASONEN, joka luennoitsi 2 II. 1917 Suomen vapaudentaistelusta. Esitelmissä on poikkeuksetta ollut lukuisa yleisö läsnä ja ovat ne tehneet syvän vaikutuksen kuulijoihin. Mainitsimme vielä, että pääsy esitelmiä kuulemaan on ollut maksuton.

Turanilaisen aatteen levittämisen vaikuttavimpia apukeinoja on vielä aikakausikirja »Turán», joka pantiin v. 1913 alulle ja on sodan aiheuttamia lomia lukuunottamatta ilmestynyt tähän asti seuraavan suuruisena:

- I. 1913. 1—3 num. 12 painoarkkia; toimittaja A. PAIKERT;
- II. 1917. 1—10 num. 30 painoark. kuvitettuna; toim. B. VIKÁR;
- III. 1918. 1—10 num. 30 p. ark. toim. kreivi P. TELEKI;
- IV. 1921. 1 num. 5 p. ark. toim. A. BÁN ja V. PRÖHLE;
- V. 1922. 1—4 num. 14. p. ark. toim. A. BÁN ja V. PRÖHLE;
- VI. 1923. 1—4 num. 7 p. ark. toim. A. BÁN ja V. PRÖHLE.

Aikakausikirjan vaihtelevasta sisällöstä mainitsimme muutamia tutkimuksia: prof. MIHÁLY KMOŠKÓ: Sumerilaisista; ALAJOS PAIKERT: Turanilaisesta aatteesta; PÁL TELEKI: Maa ja rotu (Landschaft u. Rasse); prof. JENÓ CHOLNOKY »Turán» nimisessä kirjoituksessa piirtää Turanin yläköö, turanilaisten kansojen, hänen mielestään, muinaista kotimaata. Kolmen viimeisen vuosikerran sisältöä karakterisoi se seikka, että niissä pääpaino on pantu suomalais-ugrilaisiin kansoihin.

Seuran kustantamista itsenäisistä kirjoista mainittakoon: A. ISHIKOFF: Bulgaria; JENÓ HORVÁTH: Uudenaikuinen Itä (Modern kelet); ANTAL SZENTGÁLI: Siperia.

Meidän on vielä sanottava jotakin Seuran yhdestä tärkeimpiä toimintoja: turanilaisten nuorukaisten kasvattamisesta.

Seura on perustamisestaan asti pyrkinyt edistämään turanilaisten nuorukaisten kouluttamista Unkarissa. Kun maailmansodan aikana jouduimme lähempään yhteyteen kahden turanilaisperäisen kansan, turkkilaisten ja bulgariaalaisten, kanssa, heräsi molemmissa näissä kansoissa niin suuri mielenkiinto Unkarin oppilaitoksia kohtaan, että systemaattisen kasvatustoiminnan järjestäminen tuli tarpeelliseksi. Jotta toiminta tulisi menestykselliseksi, kävivät seuran edustajat v. 1916 alussa henkilökohtaisesti Konstantinopolissa ja Sofiassa. Molemmipuolisella ymmärtämyksellä järjestettiin ensiksi turkkilainen kasvatusta, sen jälkeen bulgarialainen ja lopuksi Krimin-tatarilainen.

Turkkilaisia nuorukaisia opiskelee vuosista 1916/17 asti Unkarin oppilaitoksissa, saapuen niihin vuosittain. Eikä edes v. 1919 lokakuussa alkanut vallankumouksellinen aika peloittanut opetusta haluavaa nuorisoa Unkariin tulemasta, vaikkakin heidän lukumääränsä on siitä lähtien melkoisesti supistunut. Mainittakoon, että tähän asti Unkarin oppilaitoksissa on opiskellut noin 500 turanilaista oppilasta, heidän joukossaan 90 bulgariaalaista ja 17 tatarilaista. Suurin osa oppilaista on opiskellut ammattikouluissa, ainoastaan ainiharva on harrastanut yliopiston luentoja.

Nämä nuorukaiset ovat oppineet ihmeteltävän keveästi Unkarin kielen, etenkin turkkilais-tatarilaiset, niin että kieli aiheuttaa heille opinnoissaan hyvin vähän vaikeutta. Tämän seikan selittää Unkarin ja Turkin kielen monipuolinen yhtäläisyys.

Seura noudattaen ohjelmaansa on myös tukenut ja järjestänyt tutkimusmatkoja ja tieteellisiä retkikuntia. Ennen sotavuosia tutki seuran suojeluksessa viisi retkikuntaa Vähän Aasian, Sisä- ja Itä-Aasian seutuja, joihin tehtäviin otti osaa erinomaisia maantieteen, kansa- ja kielitieteen harrastajia.

Seuran nykyinen järjestö on seuraava: Sillä on kolme erikoisosastoa: 1) tieteen ja taiteen, 2) kasvatuksen, 3) yhteistalouden osasto. V. 1923 syksyllä Budapestissä oleskelevan suomalaisen kuvanveistäjän ALPO SAILON myötävaikutuksella muodostettiin erityinen suomalais-virolainen osasto, jonka johtajaksi valittiin ALADÁR BÁN. Tämä osasto on järjestänyt jo kolme heimojuhlaa: Kalevala-juhlan ja 2 iltamaa suomalais-virolaisen taiteen ja kirjallisuuden alalla. Tämän osaston aloitteesta ja MÁTY JUNGERTHIN myötävaikutuksella syntyi se toiminta, jonka tuloksena Unkarin opetusministeri kreivi KUNO KLEBELSBERG on 100:lle suomalaiselle ja virolaiselle sekä 50:lle turkkilais-tatarilaiselle nuorukaiselle tarjonnut maksutonta asuntoa Budapestin Horthy-kollegiumissa. Unkarissa nyt mielihyvällä ja vieraanvaraisuudella odotetaan, että kyseessä olevat sukukansat käyttäisivät tätä ystävällistä tarjousta hyväkseen.

Seurasta kehittyi v. 1920 kaksi uutta muodostusta: maailmankuuluisan unkarilaisen tiedemiehen SÁNDOR CSOMA DE KÖRÖSIN nimellä nimitetty seura (Körösi Csoma-Társaság) ja Turanilainen Liitto (Turáni Szövetség). Ensimmäisenä mainittu, kreivi PÁL TELEKIN johdolla, toimii eri tiedetien alalla ja kustantaa aikakausikirjaa »Körösi Csoma Archivum», josta tähän asti on ilmestynyt neljä vihkoa 24 arkin suuruisina.

Turanilainen Liitto toimii heimoaатteen levittämiseksi yleisön laajemissa kerroksissa, sen johtaja on esimies prof. JENŐ CHOLNOKY. Turanilaisen Seuran esimiehenä on entinen ministeri ja Petőfi-Seuran puheenjohtaja GYULA PEKÁR, puheenjohtajan sijainen ALAJOS PAIKERT, varapuheenjohtajat ERNŐ KOVÁCS-KARAP ja ALADÁR BÁN.

Yllämainitusta olemme nähneet, että seuramme työskentelee ensisijassa käytännöllisen ja kansallisen elämän hyväksi. Tarkoituksiensa saavuttaminen on sillä vielä kaukana, mutta juuri tämä seikka tekee tarpeelliseksi sen olemassa pysymisen. Turanilaiseksi nimetystä suuresta kansanryhmästä ovat tulleet tähänasti ainoastaan suomalais-ugrilaisten kansojen kielet järjestelmällisen vertailevan tutkimuksen alaisiksi, mutta eivät nämäkään kansat kansatieteelliseltä kannalta ole tarkemmin tutkitut. Verrattain pieni on niiden tiedemiesten lukumäärä, jotka tekisivät turkkilais-tatarilaisten ja Itä-Aasian kansojen kieliä ja muinasjäännöksiä perusteellisen tutkimuksen alaisiksi. Lähin tehtävä on siis sellaisten nuorten tutkijain kasvataminen, jotka voisivat näitä kysymyksiä harrastaville tieteenhaatoille luoda lujan perustuksen. Vain tällä perusteella voi rakentaa ruranismin tieteellisen järjestelmän ja täten selitettyyn turanilaiseen työhön yhtyy luullakseni mielihyvällä kolmen sivistyneimmän suomalais-ugrilaisen kansan nuori, tiedettäharrastava sukupolvi.

Esialgu tähendati Turan nimega Sküüdi rahvast põhja pool Irani ehk muistid Persiat. Türklased nimetavad Turani nimega rahvaid, kes neile kuidagi sugulased on, ja säääl tähendab turanism sama kui kõiktürklus.

Ungaris on hakatud Turani nimega Ural-Altai rahvaid kutsuma, kes Euroopa ehk Aasia lagendikkudel asuvad ja ungartastele keele ehk tõu poolest sugulased on.

Turani aate laialilaotajana on ALAJOS PAIKERT, Budapesti põllumajanduse muuseumi juhataja, tuttavaks saanud. Ta algatusest rajati 1910 a. Turani Selts. Seltsi ülesanne on sugurahvaste teaduse, kunsti ja majanduse elu uurimine, edendamine ja Ungari huvidega kooskõlaliseks tegemine. Ta teeb tegemist Soome-Ugri ja Türgi-Tatari hõimude uurimisega. Uhtlasi on ta algusest päälle püüdnud sugurahvaid Ungaris tuttavaks teha, Ungari rahvuslikku iseteadvust tõsta, teadust edendada ja Ungarile tuleviku varaks sõpru ja liitlasi võita.

Selts on 19 Ungarile raske aasta kestes silma paistvat tegevust avaldanud. Senni on selts 82 teaduslikku esitust pidanud; 1916 a. võttis ta oma eeskavasse mõnede sugurahvaste noortemeeste kasvatuse ja õpetamise Ungari õpeasutustes; 1924 a. korraldas ta Soome laulja Helga Sailo kaastegevusega Kalevala piduõhtu. Ettekanded seltsis on käsitlenud ida rahvaste kirjandust, kunsti, ajalugu ja majandust nii sama kui põhjapooliste sugurahvaste olusid. Kõnelejate hulgas on esindunud mitmed väljamaa teadusemehed, nagu Persia teadlane ABDUL BAHA, Jaapani kirjanik SHUHO CHIIHA, Wiener ülikooli prof. JOS. STRZYGOWSKI, prof. LE COG, dr. HUSSEIN HIMMETBY, dr. HUGO GROTHE

ja kadunud Soome prof. HEIKKI PAASONEN. Viimane kõneles 2 II 1917 Soome vabadusevõitlusest.

Selts on 1913 a. saadik üleval pidanud ajakirja »Turán», päätoim. ALAJOS PAIKERT, siis BÉLA VIKÁR, krahv PÁL TELEKI ja hiljemini ALADÁR BÁN ja VILMOS PRÖHLE.

Pääle muu on selts tähelepanemist kinnitanud Turani nooresoo kasvatamise pääle Ungaris. Sõja aegu sõlmis Ungari lähema tutvuse türklaste ja bulgarlastega. Neid on ohtrasti Ungaris õppimas olnud. Hiljemini korraldati õppimise võimalus muile. Senni on Ungaris õppinud 500 Turani õpilast, muu seas 90 bulgarlast ja 17 tatarlast. Suurem osa on kutsekoolides olnud.

Edasi on selts teaduslikka uusimisereisa toetanud ja teostanud, nii Väike-Aasiasse, Sise- ja Ida-Aasiasse.

Seltsil on praegu kolm osakonda: 1) teaduse ja kunsti, 2) kasvatuse ja 3) ühismajanduse. 1923 a. rajati kujur ALPO SAILO kaastegevusega Soome-Eesti osakond, juh. ALADÁR BÁN.

See osakond on 3 hõimupidu korraldanud: Kalevala pidu ja 2 Soome-Eesti õhtut kunsti ja kirjanduse eeskavaga. Selle osakonna algatusest ja MIHÁLY JUNGERTHI kaastegevusega on Ungari hariduseminister krahv KUNO KLEBELSBERG 100 soomlasele ja eestlasele Horthy kolleegiumis prii kortri mõõndanud.

Seltsist sündis 1920 a. kaks ühisust: maailma kuulsa Ungari teadusemehe SANDOR CSOMA DE KÖRÖSI nimeline Selts ja Turani Liit. Esimene annab krahv PÁL TELEKI juhatusena »Körösi Csoma Archivumi» välja. Turani Liit teeb tegemist hõimuaate laialilaotamisega suure publikumi seas. Ta juhatajaks on JENŐ CHOLNOKY.

Turani Seltsi esimeheks on GYULA PEKÁR, abiesimeheks ALAJOS PAIKERT, ERNŐ KOVÁCS-KARAP ja ALADÁR BÁN.

ALADÁR BÁN

Helsingin Akateeminen Heimoklubi <—> Helsingi Akadeemiline Hõimnklubi <—> A Helsingii Akadémiai Rokonnéplub.

Helsingin Akateeminen Heimoklubi on nuorimpia monista heimojärjestöistämme, ja siksi ei ole ihme, jos sitä sen varsinaisen toimintapiirin ulkopuolella vielä ei paljoa tunnetakaan. Kuitenkin pyrkii sekin osaltaan myötävaikuttamaan Yhteis-Suomi-ajatuksen elävöittämiseksi ylioppilasnuorison ja akateemisen väen keskuudessa. Seuraavassa muutamia asiatietoja sen vaiheista ja toiminnasta.

Lokakuussa 1920 kokoontui 12 akateemista kansalaista Helsingin Virkamiestalolle neuvottelemaan siitä, miten tutustuttaa laajemmillekin piireille Viron kansaa, oloja ja saavutuksia sekä millä tavoin lähentää Viron ja Suomen ylioppilasnuorisoa toisiinsa. Neuvottelun tuloksena oli *Virolais-Suomalaisen Ylioppilasklubin* perustaminen. Ensimmäiseksi esimieheksi saatiin prof. HEIKKI OJANSUU, jonka innokasta, uhrautuvaa toimintaa klubi saa kiittää monista saavutuksistaan.

Laadittiin säännöt ja vuosikokouksen päiväksi valittiin huhtikuun 8. p., Viron talonpoikain vapautumisen muistopäivä.

Heimoushenkeä herättävää ja vahvistavaa vuorovaikutusta meidän ja muiden heimokansojemme välillä on klubi koettanut aikaansaada järjestämällä lukukausien aikana ohjelmallisia illanviettoja, joissa ohjelma on käsittänyt esitelmiä sukukansojemme oloista, historiasta, kulttuurista ja taiteesta, keskustelukysymyksiä eri aloilta, heimokansojemme musiikkia, kirjallisuutta y. m. Vironkieltäkin on yritetty käyttää seurustelussa näissä kokouksissa, mutta useimmiten tuloksella, joka on saanut mukanaolleet virolaiset sangen huvitetuiksi.

Osaltaan vaikutti klubi aikoinaan vironkielen lehtorinviran aikaansaamiseksi Helsingin yliopistoon, mikä nyttemmin, kuten tunnettua, onkin saatu sinne perustetuksi, ensimmäisenä viranhaltijanaan maist. W. GRÜNHIL. Myös on välitetty kesäpaikkoja virolaisille ylioppilaille Suomessa ja päinvastoin. Tällaista ylioppilaiden vaihtoa aiotaan tulevanakin suvena järjestää. Keväällä 1922 järjesti klubi kaikinpuolin onnistuneen opinto- ja huviretken Viroon tutustuttaen siten suuren joukon suomalaisia ylioppilaita läheisimpään heimokansaaamme ja -maahan.

Keväällä 1923 laajennettiin klubin toiminta käsittämään kaikki suomensukuiset kansat ja samalla osoittautui myös tarpeelliseksi sen nimen muuttaminen: syntyi *Helsingin Akateeminen Heimoklubi*. Seuraavan vuoden alussa kohtasi klubia raskas isku, kun se kuoleman kautta menetti etevän esimiehensä prof. HEIKKI OJANSUUN. Hänen sijalleen saatiin kuitenkin täysin vastaava työn jatkaja, prof. A. M. TALLGREN, joka itse Tarton yliopistossa toimineena on kokonaisin sydämin antautunut ajamaan heimoaatetta ja reippain ottein vienyt klubin toimintaa eteenpäin.

Tallinnan kulttuurikongressissa kesällä 1924 oli klubi edustettuna ja mainitussa kokouksessa hyväksyttyjen ponsien toteuttamiseksi on klubi tehnyt seuraavaa:

1) käyttövarojen saamiseksi ylioppilaiden opinto- ja tutustumismatkojen helpottamiseksi Virossa on jätetty anomukset opetusministeriöön, yliopistoon, ylioppilaskunnan hallitukselle ja Kordelinin säätiöön;

2) huomatuilta koulumiehiltä on pyydetty lausuntoja oppikoulujen äidinkielen opetuksen yhteyteen suunnitellun vironkielen opetuksen edellytyksistä. Toht. G. SARVA onkin jo antanut lausunnon, mikä on julkaistuna tämän vuoden »Suomen Heimon» 2:ssa numerossa;

3) kustannusyhtiöiden kanssa on neuvoteltu suomalaisen kirjallisuuden saamis-mahdollisuuksien helpottamisesta Virossa, ja sekä yliopiston että ylioppilaskunnan kirjastoa on kehoitettu tilaamaan entistä runsaammin virolaisia aikakauskirjoja ja sanomalehtiä.

Viimeksi on klubi yhtynyt muiden heimojärjestöjen laatimaan esitykseen uuden, Itämeren suomalaisten kielten professuurin perustamisesta Helsingin yliopistoon. Kirjelmän johdosta on valtioneuvosto pyytänyt lausuntoa yliopiston kanslerinvirastolta.

Klubin asioita hoitaa ja sen toimintaa järjestää johtokunta, johon

nykyisin kuuluvat prof. A. M. TALLGREN puheenjohtajana, maist. ELISA ENÄJÄRVI, neidit KERTTU MUSTONEN ja ELISA PUUSKA sekä maist. LAURI HAKULINEN ja herra PÄIVIÖ HUHTINEN.

Illanviettoja ja kokouksia, joita on koetettu järjestää ainakin keran kuussa, on pidetty vanha ylioppilastalon tiedekuntahuoneessa. Ohjelma on pyritty rikastuttamaan niin monipuoliseks ja heimohenkiseks kuin suinkin. Näihin tilaisuuksin on muukin heimoasiasa harastava yleisö tervetullut. Myös jäseneksi voi ilmoittautua silloin. Klubin jäsenmäärä on nykyisin n. 90. Kun ottaa huomioon klubin laajalle suuntautuvan toiminnan, on syytä toivota, että heimousaattelele lämmennyt yleisö runsaslukuisena tulee jäsenyydellään kannatamaan klubin tarkoituspäiden toteuttamista.

Helsingi Akadeemiline Hõimuklubi on kõige noorem mitmest hõimorganisatsioonist. Sellepärast ei ole ime, et teda väljaspool ta tegevuse ringkonda palju ei tunda. Ometi püüab ka tema omast kohast Ühis-Soome mõtte elustamiseks ülikooli nooresoo ja akadeemiliste kodanikkude keskel kaasa mõjuda.

Järgmises ülevaates olgu mõned asjateated ta elukäigust ja tegevusest.

Okt. 1920 kogus 12 akadeemilist kodanikku Helsingi Ametnikkude Majasse nõu pidama, kuidas võidaks laiematele ringkondadele Eesti rahvast, olusid ja saavutusi tutvustada ja mis moodi Eesti ja Soome ülikooli noortsugu teineteisele lähendada. Nõupidamise tagajärjeks oli *Eesti-Soome Üliõpilaste Klubi* asutamine. Esimeseks esimeheks saadi prof. HEIKKI OJANSUU, kelle vaimustatud, ennast ohverdavat tegevust klubil mitme saavutuse eest tuleb tänada. Seati põhjuskiri kokku ja aastapäevaks valiti 8 veebr., Eesti talurahva vabastamise mälestuspäev.

Hõimuvaimu äratavat ja kindlustavat vastastikkust mõju meie ja muude hõimurahvaste vahel on klubi püüdnud selle läbi rajada, et ta semestrite aegu eeskavaga õhtuid on korraldanud, kus on esitusi sugurahvaste oludest, ajaloost, kultuurist ja kunstist, läbirääkimisi eri aladelt peetud ja hõimurahvaste muusikat, kirjandust j. m. ette kantud. Ka Eesti keelt on neil koosolekutel püütud seltsliku läbikäimise keelena tarvitada, aga enamasti tagajärjega, mis ligiolnud eestlasi õige palju on lõbustanud.

Osalt mõjus klubi omal ajal kaasa Eesti keele lektoraadi asutamiseks Helsingi ülikoolis; mis nüüd, kuidas tuttav, ka teostatud on, esimese ametitäitjana mag. W. GRÜNTAL. Ka on suvitusekohti Eesti üliõpilastele Soomes vahendatud ja vastuoksa. Sarnast üliõpilaste vahetust kavatsetakse ka tulevaseks suvel korraldada. Suvel 1922 korraldas klubi kõiki pidi õnnestunud õpe- ja lõbureisi Eesti, nii moodi suurt hulka Soome üliõpilasi kõige lähema hõimurahva maaga tutvustades.

Kevadel 1923 laiendati klubi tegevus. Ta käsitab nüüd kõik Soome sugu rahvad. Sellepärast oli tarvilik ta nimi muuta: sündis *Helsingi Akadeemiline Hõimuklubi*. Järgmise aasta alguses tabas klubi raske

lөөk, ta kaotas surma läbi oma silma paistva esimehe prof. HEIKKI OJANSUU. Ta asemele saadi siiski täiesti vastav töö jätkaja, prof. A. M. TALLGREN, kes ise Tartu ülikoolis on toiminud ja kõige hingega on andunud hõimu aadet ajama. Ta on elavate algatustega klubi tegevust edasi viinud.

Tallinna kultuurikongressil, kevadel 1924, oli klubi edustatud. Nimetatud koosolekul hääks kiidetud otsuste teostamiseks on klubi järgmist teinud:

1) tegevuse kapitaali saamiseks, et üliõpilaste õpe- ja tutvustamise reisa Eestis hõlbutada, on hariduseministeeriumi, ülikooli, üliõpilaskonna valitsusele ja Kordelini fondile palvekirjad jäetud;

2) kõige silma paistvamatelt koolimeestelt on arvamist palutud keskkoolide emakeele õpetuse ühenduses kavatsetud Eesti keele õpetuse eeldustest. Dr. G. SARVA on juba oma arvamise avaldanud, mis selle aasta »Suomen Heimol« 2:s numbris on ilmunud;

3) kirjastustega on nõu peetud Soome kirjanduse saamise võimalikkuse kergendamise üle Eestis, ja ülikooli ja üliõpilaste raamatukogu on õhutatud endisest ohtramini Eesti ajakirju ja ajalehti tellima;

Viimaks on klubi muude hõimuorganisatsioonidega ühinenud ja esituse uue, Läänemere Soome keelte, professuuri asutamisest Helsingi ülikoolis kokku seadnud. Kirjutuse puhul on riiginõukogu ülikooli kantseriametkonnalt oma arvamist palunud.

Klubi asjade eest hoolitseb ja ta tegevust korraldab eestseisus, kuhu nüüd kuuluvad: prof. A. M. TALLGREN esimehena, mag. ELSA ENÄJÄRVI, neiu KERTTU MUSTONEN ja ELSA PUUSKA ja mag. LAURI HAKULINEN ja herra PÄIVIÖ HUHTINEN.

Õhtuid ja koosolekuid, mida vähemast kord kuus on püütud korraldada, on vana üliõpilastemaja teaduskonna toas peetud. Eeskava on püütud nii rikkaks, mitmekesiseks ja hõimuvaimseks teha, kui iganes võimalik on olnud. Ka võib siis enese liikmeks teatada. Klubi liigete arv on nüüd u. 90. Kui klubi laialine tegevus silmas peame, siis on asja loota, et hõimuaatele soojenenud publikum arvurikka liikmeks hakkamisega klubi eesmärkide teostamist toetab.

A Helsingi Akadémiad Rokonnéklub (Helsingin Akateeminen Heimoklubi) egyik legfiatalabb egyesület rokonsági szervezeteink között s így nem csoda, hogy valódi tevékenységi körén kívül meglehetősen ismeretlen. Mindamellett legjobb tehetségét lathavetve fáradozik ez is a finn-ugor gondolatnak az egyetemi ifjúság és akadémiái polgárság körében való fölelevenítése érdekében. A klub történetéből és tevékenységéből néhány részletet szeretnénk a következőkben előadni.

1920 októberében összejött 12 akadémiái polgár a helsingi Tisztviselő Házában (Virkamiestalo), hogy Észtország népe, viszonyai és vívmányai tágabb körökben való ismertetésének, nemkülönben az észt és finn egyetemi ifjúság közeledésének lehetőségeiről és módjairól tanácskozzék. A tanácskozás konkrétuma gyanánt megal-

kult az *Észt-Finn Egyetemi Hallgatók Klubja* (*Virolais-suomalainen Ylioppilasklubi*). A klub első elnökévé meghívták HEIKKI OJANSUU egyetemi tanárt, akinek lelkes és önfeláldozó munkássága az egyesület részére sok szép eredményt biztosított. Szabályokat alkottak és évi közgyűlés napjául április 8.-át, az észti parasztsztyál főlshabadulásának emlékűnnepét választották.

Nevezett klub a testvérnépek közötti rokonsági szellemet ébresztő és erősítő kölcsönhatás létrehozására és megszilárdítására az iskolai év folyamán több ízben megújuló műsoros estélyek rendezésével törekedett. Említett estélyek programja rokonnépeink viszonyairól, történetéről, kultúrájáról és művészetéről szóló előadásokat, megvitatandó időszerű kérdéseket, továbbá rokonnépeink zene- és szépirodalmából válogatott mutatóványokat tartalmazott. Észtnyelvű társalgás bevezetésére is történtek kísérletek e gyűléseken, de legnagyobbreszt olyan eredménnyel, hogy az fölötté vidám kedélyre hangolta a jelenlévő észti vendégeket.

A klub a maga részéről megtett mindent, hogy észti lektorátus alakuljon a helsinki egyetem kebelében s e törekvését legújabban W. GRÜNTHAL magiszter lektorral való kinevezése révén köztudomás szerint siker is koronázta. Észti egyetemi hallgatók számára Finnországban és viszont a klub nyári helyeket közvetített. Hasonló diákcsera rendezése folyó nyár programjába is föl van véve. 1922 tavaszán a klub minden tekintetben pompásan sikerült észtországi kéj- és tanulmányút rendezése s ezzel kapcsolatban legközelebbi rokonnépünk és testvérországunk megismertetése révén egy seregre való finn diákok feledhetetlen emlékekkel gazdagított.

1923 tavaszán a klub tevékenységi körének az összes finn-ugor népekre kiterjedő kibővítése s az ezzel szükségképpen együttjáró névváltoztatás alkalmából megszületett a *Helsinki Akadémiai Rokonnépklub*. A következő év elején kemény csapás érte a klubot, amidőn a halál kiváló vezetőnket, HEIKKI OJANSUU egyetemi tanárt, körünkől kiragadta. Munkájának folytatására mindamelletts elsőrangú elnököt kaptunk A. M. TALLGREN egyetemi tanár személyében, aki a tartui egyetem kebelében kifejtett egykori működésének emlékeitől támogatva szívvel-lélekkel áldozta idejét és tehetségét a rokonsági eszme oltárára és fürge kézzel kapott a kormányrúdhhoz a klub munkájának előbbre való vitele érdekében.

Az 1924 nyarán lezajlott tallinni kulturális kongresszuson a klub képviselte magát és a gyűlésen jóváhagyott határozatok megvalósítására a következőket tette:

1) az egyetemi hallgatóság észtországi tanulmányútjainak megkönnyítése végett kérvényt nyújtott be a kultuszminisztériumhoz, az egyetemhez, az egyetemi hallgatóság kormányához és a Kordelin-alapítvány gondnokságához említett terv megvalósítására fordítandó anyagi támogatás engedélyezését illetőleg;

2) a középiskolai anyanyelv-oktatás keretébe tervezett észtnyelvi tanítás megvalósíthatásának föltételeiről kikérte figyelemreméltó tanu-

gyi személyek véleményét. G. SARVA dr. e kérdésre vonatkozó jelentése a »Suomen Heimo« idei évfolyamának második számában olvasható;

3) érintkezésbe lépett különböző kiadóhivatalokkal finn irodalom Észtországban való beszerzési lehetőségeinek megkönnyítése végett, továbbá fölszólította az egyetemet és az egyetemi hallgatóság könyvtárát arra, hogy észt folyóiratok és hírlapok rendeléséről az eddiginél nagyobb mértékben gondoskodjék.

Végezetül megemlítjük, hogy a klub csatlakozott más rokonsági szervezetek előterjesztéséhez, amely a Keleti-tenger mentén szétszóródott finnfajú népek nyelveinek előadását célzó tanári hivatal fölállítását kéri a helsinki egyetem kebelébe. A betérjesztés hatása alatt az államtanács véleményes jelentést kért az egyetem kancellári hivatalától az ügyet illetően.

A klub ügyeinek gondozása és tevékenységi körének tervezése a vezetőség feladata. A vezetőség tagjai A. M. TALLGREN egyetemi tanár elnöki minőségben, továbbá ELSA ENÄJÄRVI magiszter, KERTTU MUSTONEN és ELSA PUUSKA úrleányok, nemkülönben LAURI HAKULINEN magiszter és PÄIVIÖ HUHTINEN úr vezetőségi tagok gyanánt.

Estélyeinket és gyűléseinket — amelyek rendezésére havonként legalább egyszer törekedtünk — a Régi Diákház (Vanha Ylioppilastalo) tudománykari szobájában (Tiedekuntahuone) tartottuk eddig. A programot igyekeztünk oly sokoldalúvá és annyira rokonsági szelleművé tenni, amennyire csak lehetséges. E gyűléseken a rokonsági eszmével szimpatizáló nagyközönség megjelenését is szívesen látjuk. Említett alkalmakkor tagsági jelentkezéseket is elfogadunk. A klub tagjainak száma 90 körül forog ebben a pillanatban. A klub széleskörű tevékenységét megfontolva joggal remélhetjük, hogy a rokonsági eszme iránt érdeklődéssel viseltető közönség a klub céljainak megvalósítását tömeges tagsági csatlakozásával fogja támogatni.

EINO PARIKKA.

Historian opetus läheisempään kosketukseen sukukansojen historian kanssa.

Ote prof. K. R. MELANDERIN esitelmästä historian tutkijain ja opettajain kokouksessa Hels. 8. I. 1925.

Venäjän vallan aikana täytyi Suomen historian opetuksessa sivuuttaa monta meille kansallisessa suhteessa tärkeätä seikkaa, josta oppikirjoissamme vieläkin huomaa jälkiä. Mutta tuntuvampia puutteellisuuksia tapaa edelleen oppikirjaimme esityksessä rajantakaisten karjalaisten sekä sukulaiskansaimme virolaisten ja magyarien vaiheista, jotka myöskin olivat venäläisille vallanpitäjille epämieluisia. Vapauden saavutettuaamme tulee meidän oppikirjoissamme korjata nämätkin puutteet yhdessä vielä löytyvään isänmaan historiaa koskevain kanssa.

Vaikka karjalaisten kauppa Suomessa keskiaikana ja uudella ajalla oli sangen vilkasta, ei useimmissa historian oppikirjoissamme heistä ole muuta kerrottu, kuin milloin he asettuivat nykyisille asuinsijoilleen sekä muutama tieto Bjarmein valtakunnasta Vienanmeren rannoilla. Ainoastaan Mantere-Sarvan Suomen historian oppikirjassa on hauska kappale Karjalan oloista keskiaikana ja vähän tietoja siitä, miten suomalaiset maailmansodan loputtua avustivat virolaisia heidän vapaustaistelussaan sekä karjalaisia heidän yrittäessään päästä Venäjän ikeestä. Mutta tämän lisäksi voisi kosketella karjalaisten mielenkiintoisia sotaretkiä paitsi Suomeen myöskin Norjaan keskiaikana siksi, kun liittolaisista muuttuivat venäläisten alamaisiksi sekä heidän kilpailuaan pirkkalaisten kanssa lappalaiskaupasta Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa keskiaikana ja uuden ajan alkupuolella. Samoihin aikoihin tiedämme heidän säännöllisesti ilmestyvän kauppiaina useihin kauppapaikkoihin molemmin puolin Pohjanlahtea, jonka ohella he sisämaassa tekivät rahvaan kanssa paljon kauppaa. Meritietä he maastamme jatkoivat kauppamatkojaan Itämerenmaakuntiin, etupäässä Tallinnaan.

Inkeristä meillä niinkään on oppikirjoissamme sangen vähän tietoja, vaikka sen oloja vähän kosketellaan ajalta, jolloin se kuului Ruotsin valtakuntaan. Omituista on, että Suomen historian oppikirjoissa usein mainitaan pieni, ainoastaan vuoden pystyssä pysynyt Maakruunun linnoitus, mutta jätetään aivan mainitsematta samoilte seuduille perustettu Pietarin kaupungin edeltäkävijä Nevanlinna. Pieni katsaus Itä-Karjalan ja Inkerin vaiheisiin Venäjän vallanalaisuudessa ei myöskään olisi haitaksi isänmaan historiassa.

Huolimatta siitä valtiollisesta vähäarvoisuudesta, mikä Itämeren maakunnilla on ollut, saa kansamme kiittää niitä, varsinkin virolaista osaa, tärkeistä kulttuurivaikutuksista. Mutta oppikirjoissamme tiedot suomensukuisista kansoista Itämeren eteläpuolella loppuvat näiden maiden jouduttua kalpaveljesten ja saksalaisen ritarikunnan valtaan tullaksensa uudestaan vähän puheeksi, kun Viro ja Liivinmaa joutuivat Ruotsin vallanalaisuuteen. Jo pakanuuden aikana kiintyy huomiomme Itämeren maakuntain suomensukuisten heimojen yhteiskunnallisiin oloihin. Kunkin kansan asuma-alue siellä jakaantui maakuntiin ja ne taas kihlakuntiin, joita viimeainittuja saksalaiset tutkijat vertaavat vanhain germaanien gaueihin. Kummallakin lajilla alueita oli päällikkönsä, jotka olivat rauhan aikana tuomareita ja hallinnon johtajia, sodassa taas sotapäälliköjä. Näiden olojen tunteminen on jo semmoisenaan suureksi hyödyksi, kun kansamme kehittymättöimpiä yhteiskunnallisia oloja käydään selittämään, sillä kehitys meillä oli kulkemassa samaan suuntaan.

Mutta myöhemmältä ajalta tapaamme paljon suoranaista kulttuurivaikutusta sieltä päin varsinkin keskiaikana ja uuden ajan alussa. Enin osa ulkomaankauppaamme keskittyi keskiaikana hansakaupungiksi vuonna 1270 muuttuneeseen Tallinnaan. Varsinkin Visbyn kauppavallan hävittyä oli Tallinna tärkein kauppakaupunki Itämeren pohjoisosan kaupassa. Aina 14-vuosisadan loppuun se oli hansakau-

punkien kaupan välittäjänä maahamme, joten Lübeckinkin kauppiaat olivat Tallinnan välityksellä kauppayhteydessä Suomen kanssa. Ensimmäisenä vapautui tästä välityksestä Danzig, ja sen jälkeen tuli Lübeckin ja muitten hansakaupunkien vuoro. Tallinnan kaupan mahavuuden aikana oli sen raha maassamme enimmin levinnyt. Luultavasti siirtyi myöskin juuri siihen aikaan maahamme Viron puolella käytännössä ollut suurimmaksi osaksi kotimainen mitta- ja painojärjestelmä, joka täällä suli yhteen aikaisemman suomalaisen mitta- ja painojärjestelmän kanssa. Se oli maassamme virallisesti tunnustettu aina 1600-luvun alkuun asti, jolloin metrijärjestelmää aikaisempi meillä käytetty mitta- ja painojärjestelmä astui voimaan. Tallinnalla oli vielä uudella ajalla sangen laaja kauppa maassamme ja kilpaili se siinä kohden Tukholman kanssa. Kustaa Vaasan aikana tämä kauppa kyllä väheni hänen estävien toimenpiteittensä kautta, mutta kun Tallinna Eerik XIV:n hallitessa joutui Ruotsin vallanalaisuuteen, koitti sen kaupalle uusi nousun aika. Varsinkin Uudenmaan ulkomaankauppa oli suurimmaksi osaksi sen käsissä. Estääkseen Lübeckin ja muitten hansakaupunkien kauppaa tallinnalaiset vuosiksi 1623—29 vuokrasivat kotikaupunkinsa ynnä Narvan, Helsingin ja Porvoon meritullinkannon Ruotsin kruunulta. Narva oli heille sangen tärkeä, koska sen kautta kulki suurin osa Venäjän kauppaa.

Samoihin aikoihin rupeaa huomaamaan jonkun verran vaikutusta Itämeren maakunnista maamme maanviljelykseen ja karjanhoitoon sieltä Suomeen siirtyneitten aatelisten lääninsaajain kautta. Muuten oli siirtolaisuus Suomesta Itämeren maakuntiin 1600-luvulla hyvin vilkasta. Sieltä taas karkasi myöhemmin venäläisten sotaväenottoja pakoon ja osaksi maaorjuudenkin tähden paljon väkeä etelärannikollemme. Kansanlaulujakin on levinnyt 1600-luvun alusta alkaen ja sitä ennenkin Viroota Inkerin kautta Suomeen ja samaa tietä suomalaisia lauluja Viron puolelle.

Yhteiskunnallisten olojen kehityksen kannalta katsoen on meillä keskiajasta alkaen saatavana paljon tärkeitä historiallisia tietoja Itämeren maakunnista. Siellä läänityslaitos jo keskiajan kuluessa kehittyi täydellisemmäksi kuin Skandinavian maissa tuoden mukanaan maaorjuuden. Läänien perittävyys oli siellä tavallista ja alivasallejakin oli muutamalla suurten läänien saajalla. Senlisäksi siellä läänityslaitoksen ohella tavataan luja kaupunkihallitus ammattikuntineen saksalaiseen tapaan. Näissä maakunnissa tutustumme myöskin keskiaikaiseen hengelliseen hierarkiaan ja hengelliseen ritarikuntaan, joita ei muualla pohjoismaissa ollut. Näiden maiden yhteiskunnallisiin oloihin perehtymällä oppilas siten oppii paljon Keski-Euroopan keskiaikaisista yhteiskunnallisista oloista.

On muistettava, että maat Itämeren ympärillä ovat muodostaneet ikäänkuin erinäisen kulttuuripiirin, jossa eri kansat ovat olleet vilkkaassa vuorovaikutuksessa keskenään. Keskiaikana Itämeri muodosti Euroopalle sangen tärkeän kauppapiirin, joka liikkeen vilkkauudessa tuli lähinnä Välimeren jälkeen. Sen ja sen lahtien rannalla sijaitsi-

vat mahtavan hansaliiton tärkeimmät kauppakaupungit, niinkuin Lübeck, Danzig ja Tallinna.

Mutta mielestäni ei olisi riittävää, että oppikirjaimme esitys supistuu lähimpiin suomensukuisiin kansoihin. Olisi syytä luoda lyhyt katsaus suomalais-ugrilaisen ryhmän tärkeimpiin kansakuntiin. Tiedämme, että Venäjän vallankumouksen jälkeen muutamissa suomalais-ugrilaisissa kansoissa Itä-Venäjällä kansallishenki rupesi heräämään ja ovat jotkut niistä neuvostovallan aikana saavuttaneet jonkunlaisen itsehallinnon. Näiden kansain vaiheet kuvaavat sen lisäksi meille selvästi vanhan Venäjän suuren itseensäsulattamiskyvyn ja sen häikäilemättömyyden pieniä, heikkoja kansallisuuksia kohtaan. Tämä historia voi tulevaisuudessa olla meille opettavainenkin, jos entinen Venäjän suurvalta uudistuu ja alkaa agressiivisen ulkopolitiikan. Vaan vielä tärkeämpää olisi meille tutustua valtiollisesti enimmäin kehittyneen sukulaiskansan magyarein historiaan. Siitä on historian oppikirjoissamme ylen vähän, vaikka kyllä aivan viime aikoina oppikirjoihin on tullut joku lisätieto magyareista. Mitä magyarein vaiheista oppikirjain avulla tulemme tuntemaan, koskee muutamaa poikkeusta lukuunottamatta heidän valtiollista historiaansa. Sen piirissä heidän urhoollinen taistelunsa kristikunnan etuvartioina turkkilaisia vastaan on saanut osakseen sivistyskansain ihailun. Mutta heidän yhteiskunnallisessa kehityksessään on myöskin paljon opittavaa ja vertauskohtia Länsi-Euroopan oloihin. Tapani Pyhä, joka jatkaen isänsä alkamaa työtä esiintyy tavallaan Unkarin Kaarle Suurena, sen järjestäjänä ja yhteenliittäjänä, on historian tärkeimpiä henkilöitä. Samaten kuin frankkien valtakunnassa Kaarle Suuren kuoltua heikkeni Unkarissakin Tapani Pyhän jälkeen kuninkuus ja aateliston valta rupesi kasvamaan. Ja niinkuin Englannissa sekä Espanjassa ja Puolassa aatelisto Unkarissakin jakautui kahtia: ylempään aatelistoon (magnaateihin) ja alempaan aateliin. Englannin tapaan Unkarin eduskunta myöhemmin keskiaikana jakaantui kahteen kamariin: magnaatein huoneeseen, jossa ylemmät aateliset ja ylemmät hengelliset istuivat, sekä alempaan huoneeseen, johon pääsivät alemman aateliston ja kaupunkien edustajat.

Unkarin olot tarjoovat myöskin paljon yhtäläisyyttä Puolan olojen kanssa. Perinnöllistä kuninkuutta ei Unkarissakaan tahdottu tunnustaa ja mahtava magnaattisäätö rajoitti arveluttavasti heikontuneen kuninkuuden valtaa. Syntyi täälläkin niinkuin Puolassa uskonnollista eripuraisuutta ja oli Unkarissakin kaupunkien elinkeinonharjoittajina pääasiallisesti saksalaisia ja juutalaisia. Vielä kohtasi Unkaria uuden ajan alussa se onnettomuus, että siitä laajat alueet joutuivat pitkiksi ajoiksi kaikkea edistystä lamauttavaan Turkin vallanalaisuuteen. Miten Unkari kaikista näistä vaikeuksista huolimatta kansansa tarmon ja päättäväisyyden kautta, päinvastoin kuin hajoava Puola, säilyi ja kohosi vaikutusvaltaiseen asemaan Itävalta-Unkarin monarkiassa, on kieltämättä mielenkiintoinen lehti maailman historiaa. Magyarein kirjallisuus on monien käännösten kautta meillä

jotenkin tunnettu ja ainakin yksi historian oppikirja (nimittäin Forsman—Virkkusen) uudenajan historia luettelee muutamain kirjailijain nimet, mutta saisi niistäkin olla vähän laajempi selostus oppikirjoisamme.

Suomen kansankielen sanakirja.

Jo kolmisenkymmentä vuotta on asiaa harrastavissa piireissä suunniteltu semmoista suomen kielen sanakirjaa, joka sisältäisi niin täydellisen ja yksityiskohtaisen sekä samalla luotettavan kokoelman kiellemme eri murteiden sanavaroja ja sanontatapoja kuin suinkin mahdollista. Tällaista teosta kaippaa ennen kaikkea kielen tieteellinen tutkimus, ja vastaavanlaatuisia sanakirjoja onkin joko valmeina tai tekeillä kaikilla sivistyksen eturivin kansoilla. (Mainittakoon, että esimerkiksi Sveitsin ranskalaismurteiden sanakirja alkoi lokakuussa v. 1914 ilmestyä oltuaan valmistuksen alaisena lähes sata vuotta.) Kansankielen sanakirja tarjoaa ehtymättömän aineskokoelman myös muille kansallisille kulttuuritieteille, kuten esineelliselle kansatieteelle, kansanrunouden ja kirjallisuuden tutkimukselle, yhteiskuntatieteelle ja kansanpsykologian tutkimukselle, sekä antaa kirjailijoille ja muille käytännöllisille kielenviljelijöille tilaisuuden ilmauksiensa rikastuttamiseen. »Se on tosiasiakokoelma», sanoo eräs arvostelija tutustuttuaan edellä mainittuun Sveitsin ranskalaisten kansanmurteiden sanakirjaan, »joka ennen kaikkea tarjoaa meille kuvan isänmaastamme. Näitä sanoja katsell ssamme herää silmiemme eteen koko esivanhempaimme elämä. Näemme heidän tapansa, heidän maalaisaskareensa, heidän huumorinsa. Meistä tuntuu noita sana-artikkeleita läpikäydessämme, kuin astelisimme sellaisen museon pitkissä saleissa, jossa kaikki on elämää, jossa mikään ei ole pölyistä eikä ränstynnyttä.» — Kansankielen sanakirja on siis tavallaan **s u u r i k a n s a n k u l t t u u r i n m u i s t o m e r k k i**.

Vuonna 1896 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura otti tällaisen jättiläisteoksen toimittamisen ohjelmaansa. Noin parinkymmenen vuoden kuluttua, kun jo sangen kunnioitettava sanamäärä oli tullut talteenpannuksi, alkoi työtä seuranneille vähitellen käydä selväksi, että niillä varoilla, joita Kirj. Seura saattoi tarkoitukseen vuosittain käyttää, työn loppuunsaattaminen oli mahdotonta. V. 1916 päätettiin perustaa tarkoitusta varten osakeyhtiö, koska silloisissa valtiollisissa olosuhteissa ei voitu ajatella muunlaista julkista rahankeräystä ja valtiolta ei tietysti tällaiseen kansallis-aatteelliseen tarkoitukseen ollut odotettavissa apua. Näin syntyneen »Suomen kielen sanakirjaosakeyhtiön» täytyi kuitenkin maailmansodan aiheuttaman rahanarvon alenemisen johdosta v. 1924 maaliskuussa lopettaa toimintansa ennätettyään saada aikaan ainoastaan uudenaikaiset keruupuneuvot ja vain hiukan lisätä kokoelmia. Samaksi vuodeksi oli kuitenkin valtio myöntänyt sanakirjan valmistelutöitä varten 200,000 mk:n suuruisen avustuksen, jonka opetusministeriö luovutti Kirj. Seuran haltuun samalla kehoittaen seuraa ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että

perustettaisiin erikoinen, sivistysjärjestöjen välinen elin sanakirja-asiaa vast'edes ajamaan. Tällainen elin perustettiin vielä samana vuonna. Jouluk. 2 p:nä 1924 nim. syntyi »Sanakirjasäätiö»-niminen järjestö, jonka perustivat m. m. Kirj. Seuran, yliopistojemme ja Suom.-ugril. Seuran valtuutetut. Tämän »säätiön» tarkoitus on ottaa sanakirja-asia lopullisesti ajaakseen perille, ja käyttövaransa se toivoo pääasiallisesti saavansa valtion vuotuisina avustuksina. Jos — kuten meidän välttämättä on edellytettävä — tätä avustusta jatkuvasti saadaan tarpeellisessa määrin, voidaan sanakirjatyön menestymistä pitää taattuna, ja ainakin jo muutamien vuosikymmenen kuluttua Suomenkin kansalliskirjallisuus ja samalla myös yleisinhimillinen tiede on rikastunut suurteoksella, jonka arvo ulottuu nykyhetken sivuitse ja yksilön yläpuolelle, teoksella, joka on oleva kansakunnan kalleinta omaisuutta.

Selostuksia ♦ Arvustused ♦ Beszámolás.

Akseli Gallen-Kallela, Kallela-kirja I, Iltapuhde-jutelmia. Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiö 1924. Siv. 221. Hinta nid. Smk. 120:— vaatekans. sid. Smk. 150:— ja korukans. sid. Smk. 200:—.

Suomen maalaustaiteen mestari AKSELI GALLEN-KALLELA julkaisi viime vuonna teoksen, joka erikoisuudessaan hakee vertaistansa. Se on Kallela-kirja. Jo vuosikausia olivat hänen ystävänsä ja tuttavansa kehoittaneet häntä julkaisemaan piirustuksiaan ja luonnoksiaan kirjana, mutta kun kuvakirja ilman tekstiä ei häntä miellyttänyt, muodostui kirjasta muistelmaj- ja mietelmäteos, jonka selittäväksi otsikoksi on valittu vaatimattomuutta osoittava merkintä »iltapuhde-jutelmia».

Kun on lukenut tämän kirjan, ei oikein tiedä, kumpaanko on huomio enemmän kiinnittynyt, sen kuvitukseen vaiko tekstiin. Kumpikin vaikuttaa omalla voimakkaalla tavallaan ja toinen toistaan täydentäen. Suomalaiselle lukijalle on kuvitus osaltaan tuttua, sillä monia kirjan kuvista on nähty maalauksina. Mutta kun tekijä esittää niistä ja niiden synnystä muistelmiaan, kiinnittävät ne entistä enemmän meidän mieltämme. Kun saamme tietää, missä olosuhteissa mikin maalaus on syntynyt ja mitä mielialoja taiteilija on niitä tehdessään ja kypsyttyessään tuntenut, käyvät ne meille entistään läheisemmiksi. Ja kun tekijä väliin selittää maalauksiensa pohjimaaisia tarkoituksia herkillä ja havainnollisella tavallaan, herää meidän silmämme näkemään niissä ennen aavistamattomia arvoja. Tekisi mieli muutamalla esimerkillä valaista näitä seikkoja, mutta tämän lehden tila ei sitä salli. Mainittakoon vain, että niille sukukansojemme jäsenille, jotka tuntevat Gallen-Kallelan töitä ja jotka osaavat suomea, antaa kirja oivallisen ohjauksen taiteilijan töitten syvällisempään ymmärtämiseen.

Mutta tämä on vain yksi puoli Kallela-kirjan merkityksestä sisältyen lukuun, jolla on otsikkona »Pieniä maalarin muistelmia». Suurimman osan kirjasta käsittävät jutelmat, ajatelmat ja muistelmat. Me saamme tutustua mestarin ajatusmaailmaan ja elämänkatsomukseen mitä välittömimmällä tavalla. Kirja ei noudata mitään orjuuttavaa systeemiä eikä sen esitystä rajoita turha sovinnaisuus. Vapaasti ja irtonaaisesti kertoo tekijä omista ajatuksistaan ja muistelmistaan. Välistä saamme tuntea vihlovvia iskuja, mutta toisin paikoin riemuitemme siitä kiintymyksestä, jota tekijä osoittaa kansaa ja kansan-elämää kohtaan. Ja miten hän ymmärtääkään lasta! Ei tarvitse muuta kuin nähdä muuan kuva (siv. 121) tai lukea muutama rivi (s. 13) tullakseen vakuutetuksi, miten erinomaisesti hän käsittää lapsen psykologiaa. Kun tähän tulee lisäksi tekijän voimakas innostus kansanrunouteen, varsinkin Kalevalan, ja luja kiintymys kansanluonteen tajuamiseen sekä kyky sanoin ja värein kuvata havaintojaan ja mielikuviaan, niin tekee mieli sanoa, että me suomalaiset tunnemme itsemme onnellisiksi omistaessamme Gallen-Kallelan sydänmaitemme asujamien vilpittömänä ystävänä ja ymmärtäjänä ja Kalevalan alkuvoimaisen kauneuden tulkitsijana.

Soome maalikunsti meister AKSELI GALLEN-KALLELA avaldas minevaval aastal teose, mis omas harulduses vaevalt väärilist leiab. See on Kallela raamat. Aastaid otsa olid ta sõbrad ja tuttavad teda õhutanud raamatuna omi joonistusi ja kavandid avaldama, aga et pildiraamat tekstita ta meele pärast ei olnud, siis sündis raamatust mälestuste ja mõtluste teos, mille seletavaks peälkirjaks on vähenõudlik nimetus »videviku kõnelused» valitud.

Kui selle raamatu oled läbi lugenud, siis ei tea õieti, mis enam on huvitanud, kas ta illustratsioonid ehk ta tekst. Kumbki mõjub oma viisi võimsalt ja teine täiendab teist. Soome lugejale on illustratsioonid osalt tuttavad, sest mitut raamatu piltidest on maalidena nähtud. Aga et autor neist ja nende sündimisest mälestusi esitab, siis huvitavad nad meid endisest enam. Me saame teada, mis oludes see ehk teine maal on sündinud ja mis meeleolusid kunstnik, neid luues ja valmistades, on tunnud. Nii lähevad nad meile ikka armsamaks. Vahest seletab autor omade maalide põhimisi püüdeid selge ja kujuka viisiga, ja meie silmad hakkavad neis ennemalt aimamata väärtusi seletama. Oleks tahtmine mõne näitusega neid asju valgustada. Aga selle lehe ruum ei luba seda. Nimetatagu ainult, et neile sugurahvaste liigetele, kes Gallen-Kallela töid tunnevad ja Soome keelt oskavad, raamat väärtusliku juhatuse kunstniku teoste sügavamkas mõistmiseks annab.

Aga see on ainult üks külg Kallela raamatu tähtsusest, mida sisaldab peatükk, mille peälkirjaks on »Väikesed maalija mälestused.» Suurema osa raamatust sünnitavad kõnelused, mõtlused ja mälestused. Iga saame meistri mõttemaailmaga, maailmavaatega kõige meeldiamal viisil tutvust teha. Raamat ei pea miski orjalikust süsteemist Mnni ja esitust ei piira ilmaaegne konventsionaalsus. Vabasti ja sidumatumalt jutustab autor omist mõtetest ja mälestustest. Vahel saame

¹õikavaid hoopa tunda, aga teises kohas rõõmustame selle poolehoiu pärast, mis autor rahva ja rahvaelu vasta näitab. Ei ole tarvis muud kui mõni pilt (lk. 121) näha, ehk mõni rida (lk. 13) lugeda, et märgata kui suure osavusega ta lapse hingeelu mõistab. Kõige lisaks on autori vägev rahvaluule, eriti Kalevala, vaimustus ja tugev püüd rahva iseloomust aru saada ja võime sõnade ja värvidega omi tähelepanekuid ja ettekujutusi esitada. Me soomlased tunneme endid õnnelikud olevat, et meil on Gallen-Kallela, meie südamaa elanikkude otsekohene sõber, mõistja ja Kalevala algjõulise ilu tõlgitseja.

A finn festõmüvészet halhatatlan mestere, AKSELI GALLEN-KALLELA, könyvet bocsátott ki, amely egyedülállóság és különlegesség tekintetében ritkítja párját. Barátai és ismerősei már évek óta buzdították a művészt, hogy rajzait és vázlatait tegye könyvalakban közzé, mint-hogy azonban a szöveg nélküli képeskönyv tervét nem látta célszerűnek, visszaemlékezéseket és gondolatokat tartalmazó illusztrált könyvet állított össze s annak alcíméül igénytelen szerénységgel az »Esti terefere«-megjelölést választotta.

A könyv elolvasása után nem igen tudjuk megmondani, vajjon az illusztráció vagy a szöveg keltette föl nagyobb mértékben érdeklődésünket a szerző iránt. Mélységes hatást gyakorol reánk mind a kettő sajátos erejével s ugyanakkor egymás számára is kitűnő kiegészítést szolgáltatnak. A finn olvasó előtt az illusztráció jórészen ismeretes, mert a könyv számos képét már előzőleg festményeként láttuk. De midőn a szerző e képekről és azok keletkezéséről emlékeit előadja, az eddiginél nagyobb mértékben lépnek e művek érdeklődésünk központjába. Amidőn megtudjuk, hogy az egyes festmények milyen viszonyok között keletkeztek és miféle érzelmek járták át a művészt e remekek készítése és érlelése alkalmával, közelebb érezzük magunkat azokhoz az előbbinél. És midőn a szerző olykor-olykor jellegzetesen érzékeny és szemléltető módján festményei legrejtettebb céljait ismer-teti, kinyílik a szemünk, hogy meglássunk azokban soha nem sejtett értékeket. Kedvünk volna állításunkat néhány példával szemléltetni, lapunk terjedelme azonban útját vágja e csábító kísértésnek. Legyen elég annak megemlítése, hogy rokonnépeink azon tagjai számára, akik ismerik Gallen-Kallela munkáit és értik a finn nyelvet, a művész munkáinak mélyebb megértéséhez e könyvnél pompásabb útbaigazítót aligha tudnánk elképzelni.

A »Kallela-könyv« jelentősége azonban koránt sincs ez állítással kimerítve, amennyiben e kijelentésre a könyv »Egy festő emlékei«-című fejezete egymagában is teljes egészében rászolgálna. Csevegések, gondolatok és megemlékezések töltik ki a könyv nagyobb részét. Megismerhetjük ezekből a mester gondolatvilágát és világszemlétét a lehető legközvetlenebb módon. A könyv nem követ semmiféle rabszolgai módszert és előadását elcsépelet konvenciók sehol sem korlátozzák. Gondolatairól és emlékeiről szabadon és függetlenül beszél a szerző. Néha sajgó ütések érik szívünk táját, máskor viszont ujjongó örömmel tölt el bennünket azon ragaszkodás, amellyel a szerző a nép és népelet

íránt viseltetik. És mennyire megérti a gyermeket e nagyszerű művész! Elég egy képre (121. oldal) pillantanunk, elég néhány sort (13. oldal) átolvasnunk — és meggyőződünk, hogy biztos nyomon halad a szerző a gyermek-pszichológia kanyargós útvesztői közepette. Amidőn említetteten kívül ráadásul a népköltészet, különösen a Kalevala iránti lobogó lelkesedést, a néplélek megértésére való komoly törekvést s egyúttal az észleletek és képzetek szóval és színnel való festése terén előrobbanó talentumot e könyv szerzőjében újolag megcsodáljuk, kedvünk volna kimondani, hogy bennünket, finn nemzet fiait, boldoggá tesz az a tudat, hogy vadonlakóink őszinte barátjának és megértőjének. valamint a Kalevala őszerejű szépségei tolmácsolójának egy Gallen-Kallelát adott számunkra a Mindenható.

A. J.

Gallen-Kallela-postikortteja. 12 kpl., monivärsinä. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1925. Hinta Smk 18: —.

AKSELI GALLEN-KALLELAN edustavimpien maalausten pienoiskokoisten jäljennöksien onnistunut valikoima — Lemminkäisen äiti, Kullervon sotaanlähtö, Venematka, Velisurmaaja, Kolme kreiviä laivalla, Lönnrot ja Kalevalan laulajat, Ensi opetus, Saunassa, Muikunpaistaja, Rakennus, Palokärki, Tytön pää — on iloisena yllätyksenä Suomen maalaustaiteen mahtajan runsaslukuisille ihailijoille mestarin 60-vuotismuistojuhlan johdosta. Kallelan taide ei kaipa ylistystä eikä arvostelua. Siinä on löydetävissä kaikki, mikä tenhoa inehmon mieltä: iloa, surua, kuulakkuutta, salaperäisyyttä, uljuutta, kurjuutta, intoa, inhoa, rakkautta, vihaa, kauneutta, rumuutta, uhrautuvaisuutta, itsekkyyttä, hellyyttä, julmuutta, uskoa, epätoivoa, taistelua, elämää ja kuolemaa kuohuu näistä kuvista esiin. Onnellinen aikakausi on meidän, kun niin paljon aarteita on saatavana muutamalla markalla.

AKSELI GALLEN-KALLELA kõige edustavamate maalide väikest kausta jäljenduste õnnestunud valik — Lemmingäise ema, Kullervo sõtta minek, Veneteekond, Vennasurmaja, Kolm krahvi laeval, Lönnrot ja Kalevala lauljad, Rääbise küpsetaja, Hoone, Roheline rähn, Tütarlapse pää on rõõmus üllatus Soome maalikunsti suurmehe arvurikastele imetlejatele meistri 60-aastapäeva pidustuse puhul. Kallela kunst ei tarvitse ülistamist ega arvustamist. Sellest võidakse kõik leida, mis inimese meelt nõiub: rõõmu, muret, selgust, saladuslikkust, vaprust, viletsust, vaimustust, põlgust, armastust, viha, ilu, inetust, eneseohverdust, egoismi, hellust, julmust, usku, meeleheitu, võitlust, elu ja surma — kõike näeme neis maalides. Õnnelik on meie ajajärk, millal nii palju varasid mõne margaga võib saada.

AKSELI GALLEN-KALLELA legjellegzetesebb festményeiről készült miniatűr-másolatok sikerült képeslap-választéka — Lemminkäinen anyja, Kullervo harcba indul, Csónakázás, A testvérgyilkos, Három gróf a hajón, Lönnrot és a Kalevala-énekesek, Első oktatás, A gőzfürdőben, Lazac-sütés, Építkezés, Fekete harkály, Leányfej — kelle-

mes meglepetés a finn festőművészet diadalmas hadvezére nagyszámú csodálói részére a mester 60-éves jubileuma alkalmából. Kallela művészete nem szorul dicséretre és bírálatra. Fölleljük abban mindazt, ami csak elbűvöli a halandó lelkét: öröm, bánat, derű, titokzatosság, délcegség, nyomorúság, vágy, utálat, szerelem, gyűlölet, szépség, rütség, önfeláldozás, önzés, gyöngédség, kegyetlenség, hit, kétségbeesés, küzdelem, élet és halál zuhog e képekből elő. Boldog kor, amidőn ennyi kincset néhány márkáért megkaphatunk.

J. F.

Eino Leino, Helkavirsiä, somistanut **KALLE CARLSTEDT**. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsingissä 1924. Siv. 228. Hinta sid. Smk. 175: —.

Pyrkimyksessä pohjata suomalaista taidetta vanhaan kansan taiteeseen, sen mielikuviin, ilmaisukeinoihin ja ilmaisutapaan sekä koko sävyyn on **EINO LEINON** Helkavirret tunnustetusti yksi merkittävimmistä saavutuksista. Gallen-Kallelan, Sibeliuksen ja muiden vanhan suomalaisuuden uumeniin tunkeneiden ohella on Eino Leino epäilemättä pisimmälle päässeitä. Ja Helkavirsissä ovat Eino Leino vanhan taiteen ponnistukset kohonneet suuripiirteisimpään, voimakaimpaan ja eheimpään saavutukseensa. Helkavirret asettaa tinkimättä Kalevalan ja Kantelettaren jatkajiksi.

Se asu, mihin kokoelma **KALLE CARLSTEDT**in somistamana Otavan erinomaisessa kirjapainossa on saatettu, on sekä teoksen arvoa vastaava, että huomattava saavutus sellaisenaan. Taiteilija Carlstedt on mielikuvitusriikkaasti ja tyyllivarmasti tunkeutunut hänkin vanhaan suomalaiseen kauneusmaailmaan ja tehnyt suurella huolella ja hartaudella somistelutyönsä. Yksinkertaista ja kuitenkin vaihtelevaa, melkein ankaran ehyttä ja tasaista, pettämättömällä maulla suoritettua.

Teos puheenaolevassa asussaan on kaikinpuolisesti suomalaisen kirjakulttuurin parhaita voittoja ja suosittelee sitä mielihyvällä mitä laajimmalle.

Püüdes Soome kunsti vana rahvakunsti, ta meelekujutuse, väljenduse abinõude ja väljenduse viisi ja kogu ilmelaadi päale rajada on **EINO LEINO** Helkavirret, kuidas tunnistatud, üks kõige tähelepandavamatest saavutustest. Gallen-Kallela, Sibeliuse ja muude muistise soomluse põhjasügavusteni tungijate kõrval on Eino Leino kahtlemata kõige kaugemale jõudnud. Helkavirtes on Eino Leino muistise kunsti taotused kõige suurejoonelisemasse, võimsamasse ja ehtsamasse saavutusesse puhkenud. Helgavirret võib tingimata Kalevala ja Kanteletare jatkajaks seada.

See välimus, mis luulekogu **KALLE CARLSTEDT**i ilustatud Otava suurepärase trükikojas on saanud, on nii teose väärtust vastav kui ka tähelepandav saavutus. Kunstnik Carlstedt on meelekujutuserikkalt ja stiilikalt muistisesse Soome ilumaailma tunginud ja on ilustusetöö suure

hoole ja hardusega teinud. See on lihtne ja siiski vahelduv, peeaegu valjult ehtne ja ühtlanehvääratamata maitsega toimetatud.

Teos on kõnealuses välimuses kõiki pidi Soome raamatukultuuri üks kõige suurem võit. Seda võib häämeelega igaühele soovitada.

Azon iskola tevékenységi területén, amely a finn művészetnek a régi népművészet alapjára, eszméire, kifejezési módjaira és tónusára való fölépítését tűzte ki maga elé, EINO LEINO Helkavirsiä-jét egyik legjelentősebb eredményként emlegetik. Gallen-Kallela, Sibelius és mások mellett, akik a régi finnség legrejtettebb szentélyiebe behatoltak, Eino Leino ott van a legelsők között. És Eino Leino régi művészet megújítását célzó törekvése a Helkavirsiä-ben érte el legnagyobb, legépebb és legsúlyosabb eredményét. A Helkavirsiä a Kalevala és Kanteletar egyenes folytatása.

A könyv külalakja KALLE CARLSTEDT fejlécei és az Otava pompás könyvnyomdája érdeméből egyrészt megfelel a mű értékének, másrészt magában is figyelemreméltó teljesítménynek számít. Gazdag képzeteivel és biztos stílusával Carlstedt művész maga is utat tört a régi finn szépségek világába, amiről féltő gonddal és gyöngéd szeretettel készült illusztrációi fényesen tanúskodnak. Művészete egyszerű, de változatos, szigorúan hibátlan és egyenletes — csalhatatlan izléssel párosulva.

Mai alakjában említett mű a finn könyvkultúra egyik minden tekintetben legmesteribb eredménye s mint ilyen szíves örömmel ajánljuk azt minél szélesebb körök figyelmébe.

RAFAEL ENGELBERG.

Uutisia ◇ Uudised ◇ Hírek.

Suomen ja Unkarin välillä aikaansaatu kauppasopimus. — Kereskedelmi szerződés Magyar- és Finnország között. Neuvottelut kauppasopimuksen aikaansaamiseksi Suomen ja Unkarin välillä ovat nyttemmin johtaneet suotuisaan tulokseen. Suomen ulkoministeri IDMAN ja Unkarin asiainhoitaja toht. JUNGERTH allekirjoittivat 29/V Helsingissä Suomen ja Unkarin välisen kauppaja merenkulkusopimuksen. Sopimus perustuu suosituimmuusperiaatteelle.

A Magyar- és Finnország közötti kereskedelmi szerződés elérését célzó tárgyalások a kívánt eredményre vezettek legújabban. IDMAN, finn külügyminiszter, és JUNGERTH dr., magyar képviselő, a Magyar- és Finnország közötti kereskedelmi és tengerészeti szerződést május 29.-én aláírták Helsinkiben. A szerződés feltételei mindkét államra fölötte kedvezőek.

Suomen ja Unkarin välinen uutisten vaihto. — Újsághírek kicserélése Magyar- és Finnország között. Lähemmän kulttuuriyhteyden aikaansaamisessa toisistaan kaukana olevien sukumaiden Suomen ja Unkarin välillä on yksi asiallisimpia tehtäviä ollut säännöllisen uutisten vaihdon järjestäminen niiden kesken. Suomalaisuuden Liitto on silloin tällöin toimittanut etupäässä unkarilaisista lehdistä joitakin tietoja Suomen lehtiin ja muutamissa harvoissa tapauksissa myöskin Suomesta Unkariin päin. Kun liitolle Unkarin taholta esitettiin toivomuksia tämän uutisten vaihdon tehostamisesta ja kun liitolla omasta puolestaan ei voinut olla mahdollisuuksia sellaiseen, kääntyi liitto asiassa Suomen Tietotoimiston puoleen, pitäen tarkoituksenmukaisimpana, että vakinaiset tietotoimistot hoitaisivat tehtävän. Suomen Tietotoimiston suhtautuessa asiaan myönteisesti ovatkin nyttemmin suhteet järjestyneet sen ja unkarilaisen tietotoimiston Magyar Távirati Irodan välillä. Jo muutamia viikkoja on Suomen lehdissä esiintynyt täten toimitettuja Unkarin uutisia merkillä »M.T.I.», samoin kuin Unkarin lehtiin on alkanut mennä Suomen uutisia merkillä »S.T.T.».

Az egymástól messze szakadt finn és magyar testvérország közötti szorosabb kulturális egység elérése szempontjából jelzett országok rendszeres hírcseréjének megvalósítását a legtárgyilagosabb eredmények közé kell számítanunk. A Finnség Szövetsége elsősorban magyar újságok híreiből el-elhelyezett egyet-mást olykor-olykor különböző finn hírlapokban és néhány ritkább esetben egyes finnországi hírek Magyarországra való közvetítéséről is gondoskodott. Amidőn a szövetség előtt magyar részről e hírcsere hathatósabbá való tételének kívánatosságát hangsúlyozták s annak a szövetség kebelében való önálló megvalósítására a lehetőségek hiányoztak, a szövetség a Finn Távirati Irodához (*Suomen Tietotoimisto*) fordult az ügyben annál is inkább, mert célszerűbbnek látszott, hogy hivatásos sajtóügynökség végezze e fontos teendő ellátását. A Finn Távirati Iroda fölvette az érintkezést a Magyar Távirati Irodával s a két híradó-hivatal közötti megegyezés alapján az ügy legújabbban tető alá is került. Már hetek óta »M.T.I.»-jegyű magyarországi hírek látnak napvilágot különböző finn hírlapokban s egyúttal »S.T.T.»-jegyű finnországi hírek magyar lapok részére való rendszeres küldése is megkezdődött.

Helsingin yliopiston unkarinkielen lehtorinvirka. — Magyar lektorátus a helsinki egyetemen. Yliopiston historiallis-kielitieteellinen osasto on päättänyt tehdä kanslerille esityksen unkarinkielen lehtorinviran täyttämisestä ilman hakemusta ja ehdottanut samalla 10 äänellä 9 vastaan, että virkaan nimitettäisiin tri ALADÁR BÁN. Vähemmistö kannatti tri Z. TRÓCSÁNYI'ä.

Az egyetem történelmi-nyelvtudományi kara elhatározta, hogy a magyar lektorátus pályázat nélkül való betöltéséről előterjesztés

nyújt át a kancellárnak s egyúttal 10 szavazattal 9 ellenében BÁN ALADÁR dr. kinevezését indítványozta e hivatalra. A kisebbség TRÓCSÁNYI ZOLTÁN dr. meghívását támogatta.

Ideiglenes finn lektorátus terve a szegedi egyetemen. — Väliaikainen suomenkielen lehtoraatti Szegedin yliopistoon. — Ajutine Soome keele lektoraat Szegedi ülikoolis. Minthogy Középeurópa jelenlegi nehéz gazdasági viszonyai állandó finn lektorátusok föllállításának Magyarországon útját vágják, a szegedi egyetemen szóba került az ideiglenes finn lektorátus tervezete. A terv szerint évről-évre más-más filológus szakú finn tanárjelölt látná el az ideiglenes lektorátus ügyeinek vezetését. Ezen a réven évenként egy-egy finn tanárjelölt megkezdhetné tanári gyakorlatát és elsajátíthatná a magyar nyelvet s egyúttal 20—30 magyar tanárjelölt számára a finn nyelv tanulására kellő alkalom kmálkoznék. Az egyetem biztosítana a finn lektornak külön szobát és ingyenes teljes ellátást. Ha ezt a finn kormány 10 000 finn márkányi ösztöndíjjal megtoldaná, az illető tanárjelöltnek megtérülne az oda-visszautazás költsége és egy évre elegendő zsebpénzzel is rendelkeznék. A szegedi egyetem átírt az ügyben Yrjö Wichmann egyetemi tanárnak és a Finnég Szövetségének s értesülésünk szerint a finn közoktatásügyi kormánytól hivatalosan is megteszik az előterjesztést hamarosan.

Kun nykyiset vaikeat taloudelliset olosuhteet eivät salli unkarilaisten perustaa vakinaista suomen kielen lehtoraattia maahansa, niin suunnittelee Szegedin yliopisto väliaikaisen suomen kielen lehtoraatin perustamista. Suunnitelman mukaan vuodesta vuoteen joku historiallis-kielitieteellisessä tiedekunnassa opiskeleva vanhempi suomalainen ylioppilas hoitaisi väliaikaisesti lehtorin tehtäviä. Tällä tavalla voisi vuosittain yksi suomalainen ylioppilas perehtyä opetustoimintaan ja unkarin kieleen ja opettaa suomen kieltä 20—30 unkarilaiselle ylioppilaalle. Lehtorina toimiva ylioppilas saisi eri huoneen ja vapaan yölopidon Szegedin yliopistolta. Jos hän saisi 10.000 Smk. stipendiä Suomen hallitukselta, niin hänen meno- ja paluumatkansa sekä kunnollinen toimeentulonsa vuodeksi olisi taattu. Szegedin yliopiston taholta on asiasta kirjoitettu prof. Yrjö Wichmannille ja Suomalaisuuden Liitolle ja ollaan aikeissa kääntyä myöskin Suomen opetusministeriön puoleen.

Nüüdsed rasked majanduslikud olud ei luba ungarlasi omal maal püsivat Soome keele lektoraati asutada. Sellepärast on Szegedi ülikool otsutanud ajutise Soome keele lektoraadi põhjendada. Kavatsust mööda hoolitseks mõni vanem Soome ajalookeeleteadusliku teaduskonna Soome üliõpilane ajuti aastast aastasse Soome keele lektori kohuste eest. Nii moodi võiks üks Soome üliõpilane aastati õpetuse tegevuse ja Ungari keelega tutvust teha ja 20—30 Ungari üliõpilasele Soome keelt õpetada. Lektorina teotsev üliõpilane saaks eri toa ja prii ülal-

pidamise Szegedi ülikoolilt. Kui ta Soome valitsuselt 10.000 Smk. stipendiumi saaks, siis oleks ta reisikulud ja korralik elatus aastaks kindlustatud. Szegedi ülikooli poolt on asja pärast prof. Yrjö Wichmannile ja Soomluse Liidule kirjutatud. Asjas mõeldaks samuti Soome hariduseministri poole pöörduda.

Pályázat észt és magyar tanulmányútra. — Eestist Ungarisse ja Ungarist Eesti. — Virosta Unkariin ja Unkarista Viroon. A mult nyáron Észt- és Finnországbán járt földrajzi-természettani expedíció néhány tagja LAKYNÉ SCHUSZTER MATHILDE zongoraművésznő és VÁSÁRHELYI hegedűművész körműködésével sikerült magyar estet rendezett Tallinnban, az észt fővárosban. Az ünnepség tiszta jövedelme 64 dollár volt, amelynek hovaforrásáról az észték említett expedíció vezetőire bízták a döntést. A vezető professzorok úgy határoztak, hogy az összeg fele egy magyar ifjú észtországi tanulmányútjára, másik fele egy észt ifjú magyarországi tanulmányútjára fordítandó. Előnyben olyan törekvők részesülnek, akik geográfiai tanulmányokat öhajtanak végezni. A segélydíjakra a szegedi egyetem földrajzi intézete pályázatot hirdetett május végéig bezárólag. A kérelmezőknek kötelezést kellett vállalniok, hogy legalább négy hétre tervezik a tanulmányutat.

Mineval suvisel Eestis ja Soomes reisinud Ungari maateadusloodusteadusliku reisiseltskonna mõned liikmed korraldasid Tallinnas naisklaverikunstnik MATHILDE SCHUSZTER-LAKY ja viulukunstnik VÁSÁRHELYI abiga Ungari õhtu. See pidu tõi 64 dollarit sisse, mille tarvituse eestlased nimetatud reisiseltskonna määrata jätsid. Nüüd on reisiseltskonna juhatajad otsustanud, et pool neist tuludest mõne Eesti nooremehe õpereisi jaoks Ungarisse ja teine pool mõne Ungari nooremehe õpereisi jaoks Eestisse mõõndataks, kõige päält niisugustele, kes maateaduslikka uurimisi soovivad teha. Abirahad on Szegedi ülikooli maateaduslik instituut välja kuulutanud; tingimiseks on, et abiraha soovija soovivaalduse enne mai lõppu teataks ja vähemast 4 nädalat õpingutele pühendaks.

Viimekesäisen Virossa ja Suomessa matkanneen unkarilaisen maantieteellis-luonnontieteellisen retkikunnan muutamit jäsenet piano-taiteilijatar MATHILDE SCHUSZTER-LAKY ja viulutaiteilija VÁSÁRHELYIN avustuksella panivat Tallinnassa toimeen unkarin-illan. Tämä tilaisuus tuotti 64 dollaria, joiden käytön virolaiset jättivät mainitun retkikunnan määrättäväksi. Nytemmin ovat retkikunnan johtomiehet päättäneet, että puolet noista tuloista on käytettävä jonkun virolaisen nuoren miehen opintomatkaa varten Unkariin ja toiset puolet samoin jonkun unkarilaisen nuoren miehen opintomatkaa varten Viroon — mieluummin sellaisille, jotka haluavat tehdä maantieteellisiä tutkimuksia. Apurahat oli Szegedin yliopiston maantieteellinen laitos julistanut haettaviksi toukokuun loppuun mennessä ja oli hakijain sitouduttava harjoittamaan opinnoita vähintään neljän viikon aikana.

Itämeren-suomalaiset kielet. — Läänemere Soome keeled. — A Balti-tenger mentén beszélt finn nyelvek tanítása. Helsingin Akateeminen Heimoklubi, Akateeminen Karjala-Seura ja Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto ovat tuonaan kääntyneet anomuksella Suomen valtioneuvoston puoleen, että valtioneuvosto ryhtyisi asianmukaisiin toimenpiteisiin Itämeren-Suomalaisten kielten vakinaisen professorinviran perustamista varten Helsingin Yliopistoon.

Helsingi Akadeemiline Hõimuklubi, Akadeemiline Karjala Selts ja Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakond on hiljuti palvekirjaga Soome riiginõukogu poole pöörnud, et riiginõukogu sammusid teeks Läänemere Soome keelte püsiva professuuri rajamiseks Helsingi ülikoolis.

A Helsingii Akadémiai Rokonnépklub, az Akadémiai Karjala-Társaság és a Finnseg Szövetség Rokonnépek Osztálya kevésse ezelött kérvénnyel fordultak a finn államtanáchoz az irányban, hogy az államtanács a helsingii egyetem kebelébe a Balti-tenger mentén szétszóródott finnfajú népek nyelveinek tanítását célzó nyilvános rendes tanári tan-zék föállítása végett megfelelő intézkedésekhez hozzálasson.

Retkeilyt Suomen ja sukumaiden välillä. — Teekonnad Soome ja sugumaade vahel. — Utazások Finnország és a rokonállamok között.

Suomen valtion retkeilylautakunta ja Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto ovat tehneet keskinäisen sopimuksen retkeilyjen suhteen Suomen ja sukumaiden välillä. Retkeilylautakunta edistää tämän mukaan Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosaston pyrkimyksiä järjestämällä toisista sukukansamaista toisiin sukukansamaihin retkeilyjä, jotka palvelevat opetus-, kansanvalistus- ja kasvatuspyrkimyksiä. Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto edustaa yhteistä toimintaa Virossa, Unkarissa ja muissa sukumaissa, kun taas retkeilylautakunta ja sukukansaosasto kumpikin edustavat sitä kotimaassa. On huolehdittava siitä, että mikäli mahdollista noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta luontaisetiuihin nähden, kun on kysymyksessä maahan tulevat tahi maasta lähetettävät retkeilijajoukkueet.

Soome riigi turistibüroo ja Soomluse Liidu Sugurahva Osakond on isekeskes lepingu teinud, mis teekondade korraldamisesse Soome ja sugumaade vahel puutub. Turistibüroo edendab seda mööda Soomluse Liidu Sugurahva osakonna püüdeid, teistest sugurahva maadest teistesse teekondi korraldades, mis õpetuse rahvavalgustuse ja kasvatus eesmärkide teenistuses on. Soomluse Liidu Sugurahva Osakond edustab ühist tegevust Eestis, Ungaris ja muudes sugumaades, kuna turisti-büroo ja Sugurahva Osakond mõlemad seda kodumaal edustavad. Tuleb selle eest hoolitseda, et loomulikkude eelõiguste poolest, nii palju kui võimalik, vastastikkuse pohjusemõttest kinni peetaks, kui küsimuse all maale tulevad ehk maalt minevad turisti salgad on.

A finn állami utazási esküdzsék és a Finnég Szövetsége Rokonnépek Osztálya egyezményt létesítettek a Finnország és a rokonnépek lakóhelyei közötti utazásokat illetőleg. A szerződés szerint az utazási esküdzsék a Finnég Szövetsége Rokonnépek Osztálya törekvéseit rokonországokba irányított tanulmányi, népoktatási és nevelési célokat szolgáló utazások rendezésével támogatja. A közös tevékenységet Észtországban és Magyarországon, valamint más rokonnépek földjén kizárólag a Finnég Szövetsége Rokonnépek Osztálya, Finnországban viszont mind az utazási esküdzsék, mind a Rokonnépek Osztálya képviseli. Országunkba való érkezések vagy onnan való indulások alkalmával a természetbeni előnyökre vonatkozólag lehetőség szerint a kölcsönösségi alapeszme követésére kell törekedni.

Eesti—Soome—Ungari selts. Tallinnassa ollut Eesti—Soome Liit on laajennettu Eesti—Soome—Ungari seltsiksi, jolla oli perustava kokous maalisk. 29 p:nä. Sen johtokuntaan valittiin ent. riigivanem K. PÄTS, min. R. HOLSTI, Unkarin asiainhoitaja M. JUNGERTH, ent. valistusministeri A. WEIDERMANN, ins. RAUD, attasea V. NISKANEN, unkarilainen DEZSŐ LAKY, kouluneuvos GUSTAV OLLIK ja rva M. RAAMOT. Jäseniä liittyi heti yli 10. Liitto on sijoitettu tarkoitusta varten erittäin sopivaan huoneistoon Viron äskettäin rakennetulle komealle klubitalolle.

A tallinni Észt—Finn Szövetség (*Eesti—Soome Liit*) átalakult Észt—Finn—Magyar Társasággá (*Eesti—Soome—Ungari Selts*) s ebbeli minőségében március 29.-én tartotta alapító közgyűlését. A vezetőség tagjai közé választották K. PÄTS volt köztársasági elnököt, R. HOLSTI minisztert, JUNGERT MIHÁLY dr. magyar képviselőt, A. WEIDERMANN volt kultuszminisztert, RAUD mérnököt, W. NISKANEN követségi titkárt, LAKY DEZSŐ magyar alkonzult, GUSTAV OLLIK tanügyi tanácsost és M. RAAMOT asszonyt. A szervezethez azonnal több mint 10 tag csatlakozott. A társaság a nemrég épült s e célra rendkívül alkalmas pompás észt klubházban nyert elhelyezést.

Amerikan unkarilaisten yhteisjärjestö perustettu. — Ameerika ungarlaste ühisorganisatsioon rajatud. Magyarorságin äskeisen ilmoituksen mukaan on ISTVÁN HALLER, Unkarin parlamentin Amerikassa matkusteleva jäsen, saanut Clevelandissa huhtik. 5:nä perustetuksi Amerikan Unkarilaisten Valtakunnallisen Liiton (*Amerikai Magyarok Országos Szövetsége*). Liiton ohjelmassa on muun muassa koululaisten, ammattilaisten, oppikoululaisten ja ylioppilaiden vaihdon aikaansaanti Unkarin ja Amerikan unkarilaisten välillä keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi.

Magyaisági hiljutist teadaannet mööda on ISTVÁN HALLER, Ungari parlamendi Ameerikas reisiv liige 5 apr. Clevelandis Ameerika Ungarlaste Üleriigilise Liidu (*Amerikai Magyarok Országos Szövetsége*)

põhjendanud. Liidu eeskavas on m. s. koolide, ametiasutuste, õpe asutuste ja üliõpilaste vahetuse teostamine Ungari ja Ameerika ungarlaste vahel vastastikkuse mõju kindlustamiseks.

Amerikan suomalaisten keskusjärjestö. — Ameerika soomlaste keskorganisatsioon. — Az amerikai finnek központi szervezete. Amerikan suomalaisten keskuudessa on jo kauan ollut vireillä ajatus yhteisen keskusjärjesön perustamisesta, jonka tehtävänä olisi huolehtia Amerikassa olevien suomalaisten yhteisistä asioista ja eduista ja heidän edustamisestaan m. m. vanhaan kotimaahan Suomeen. Senjälkeen kun myös Suomalaisuuden Liiton Ulkosuomalaisosaston taholta on tällaisen keskusjärjestön tarpeellisuudesta huomautettu, on asia tullut vilkkaan pohdinnan alaiseksi Amerikan suomalaisten keskuudessa ja lähenee lopullista toteutumistaan.

Ameerika soomlaste keskel on juba kaua mõte liikvel olnud ühine keskorganisatsioon põhjendada, mille ülesandeks Ameerikas olevate soomlaste ühiste asjade ja kasude eest hoolitsemine ja nende edustamine m. s. vanas kodumaas Soomeks oleks. Pärast seda kui ka Soomluse Liidu Välis-Soome Osakonna poolt sarnase keskorganisatsiooni tarvilikkuse pääle tähelepanemist on juhitud, on hakatud asja elavalt Ameerika soomlaste seas harutama. Ta on nüüd peatselt teoks saamas.

Az amerikai finnek között már régóta vajudott olyan közös központi szervezet terve, amelynek föladata volna, hogy az Amerikában élő finnek közös ügyeiről, valamint külföldön, többek között hazájukban, Finnországban, való képviselötükről gondoskodjék. Miután efféle központi szervezet szükségességét a Finnség Szövetsége Külföldi Finnek Osztálya is hangstlyozta, az ügy élénk eszmecsere tárgyává lett az amerikai finnek között és végleges megvalósulásához közeledik.

Amerikan suomalaiset perustaneet oman pankin. — Ameerika soomlased oma panga asutanud. — Saját bankot alapítottak az amerikai finnek. Amerikan suomalaisten keskuudessa on jo pidemmän aikaa suunniteltu oman pankin perustamista ja nyttemmin, kertoo Ilkan kirjeenvaihtaja, tämä hanke onkin toteutunut. Pankin toimipaikkana on Ashtabula Harbor. Perustamispuuhalla oli eräitä alkuvaikeuksia, joista kuitenkin selviydyttiin, ja kohta ensimmäisen viikon aikana onnistuivat harborilaiset saamaan merkityiksi pankin osakkeita 27,500 dollarin arvosta. Pankki, jonka osakepääoma on 1 milj. dollaria, on ollut toiminnassa vähän yli vuoden, vaikka siitä Suomessa ei tähän mennessä ole tiedetty, ja tänä aikana on jo lainattu pääasiallisesti suomalaisille farmareille lähemmä satatuhatta dollaria. Pankki maksaa korkoa tallettajille 5 % ja lainaa 7 %:lla. Että saataisiin liikkeeseen sijoittamaan rahojaan muitakin kansallisuuksia, on pankille annettu amerikkalainen nimi »The City Saving and Loan Company» («Kaupun-

gin Säästö- ja Lainausyhtymä»). Tulevaisuudessa on tarkoitus saada pankki välittömään yhteyteen Suomen pankkien kanssa. Pankin johtajana on kauppias JOHAN LUND, varajohtajana varakonsuli CH. J. PORTT ja sihteerinä tuomari JOHN E. GLANZ.

Ilkka teadaannet mööda on Ameerika soomlased Ashtabula Harboris oma panga asutanud. Pank on juba terve aasta 1 milj. dollari aktsiakapitaaliga töötanud ja ligi sada tuhat dollarit lähedastele Soome farmeritele laenanud.

Az Ilkka híradása szerint az amerikai finnek saját bankot alapítottak Ashtabula Harbor városában. A bank már egy év óta működik egy-millió dollár részvénytőke mellett s ez idő alatt kevés híján százezer dollárnyi kölcsönt nyújtott különböző finn farmereknek.

Karjalan kieli viralliseksi Karjalan Neuvostotasavallassa. — A karjalai nyelv a karjalai tanácsköztársaság hivatalos nyelve. Rostan joku aika sitte levittämän tiedon mukaan on Karjalan autonomisen neuvostotasavallan kansankomissarien neuvosto vahvistanut ohjelman karjalankielen käytäntöön ottamisesta kaikissa Karjalan tasavallan virastoissa ja laitoksissa. Tämä ohjelma edellyttää, että useihin virkoihin, myöskin kansankomissarinvirkoihin, on niiden nykyisten haltijain tilalle nimitettävä karjalankieltä taitavia henkilöitä.

A »Rosta» minapi jelentése szerint a karjalai autonóm tanácsköztársaság népbiztossága megerősítette a karjalai nyelvnek a karjalai köztársaság valamennyi hivatalában és intézetében való hivatalos használatát tervezetét. E terv végrehajtása magával hozza, hogy számos hivatalba, többek között a népbiztossági hivatalokba is, a jelenlegi tisztviselők helyébe olyan személyeket neveznek ki, akik bírják a karjalai nyelvet.

Viron ja Unkarin aiheisia juhlatilaisuuksia Helsingissä. — Észt és magyar vonatkozású ünnepségek Helsinkiben. Helsingin Eesti-Seura toimeenpani helmikuun 8 p:nä Ylioppilastalolla juhlan Tallinnassa yritetyn kapinan kukistamisessa kärsimäänjoutuneiden perheiden ja invalidien avustamiseksi. — *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* taas juhli helmikuun 18 p:nä MÓR JÓKAIN satavuotismuistojuhlaa. — Edelleen *Unkarin ystävien* toimesta vietettiin helmikuun 21 p:nä unkarilais-suomalaista juhlaillatamaa Suomen Kansallisteatterissa IMRE MADÁCHIN satavuotismuiston kunnioittamiseksi ja olivat tähän juhlaan vartavasten saapuneet Tarton yliopiston lakitieteen prof. ISTVÁN VON CSEKEY ja maantieteen prof. MIHÁLY HALTENBERGER. — Suomen, Viron ja Unkarin sanomalehdistö on aikanaan näiden arvokkaiden juhlatilaisuuksien ohjelmia seikkaperäisesti selostanut.

A Helsinkii Észt Társaság (*Helsingin Eesti-Seura*) február 8.-án a. Régi Diákház (*Vanha Ylioppilästalo*) dísztermében ünnepélyt rendezett a tallinni zendülés elfojtása alkalmával kárt vallott családok és rok-
kantak javára. — A Finn Irodalmi Társaság (*Suomalaisen Kirjalli-
suuden Seura*) február 18.-án JÓKAI MÓR centennáriumát ünnepelte.
— Magyarország barátai február 21.-én magyar-finn estélyt rendeztek
a Finn Nemzeti Színházban (*Suomen Kansallisteatteri*) MADÁCH IMRE
születésének századik évfordulója alkalmából. Ez utóbbi ünnepségre
a tartui egyetem jogtudományi és geográfiai professzorai CSEKEY
ISTVÁN és HALTENBERGER MIHÁLY is megjelentek. — A finn, észt és
magyar sajtó annak idején részletesen beszámolt e nagybecsű ünnep-
ségek műsoráról.

*Suomen tasavallan presidentin vierailu Virossa. — Soome vabariigi
presidendi võõrsilkäik Eestis. — A finn köztársaság elnökének látogatása
Észtországban.* Keväällä 1922 kävi Viron tasavallan valtakunnanpäämies
KONSTANTIN PÄTS vierailulla Suomessa presidentti K. J. STÄHLBERGIN
luona. Vasta nyt on Suomen puolelta voitu vastata tähän vierailuun presi-
denti L. KR. RELANDERIN käydessä Virossa vastavierailulla riigivanem
JÜRI JAAKSONIN luona 24—24/V, seurassaan m. m. ulkoministeri K. G. ID-
MAN, opetusministeri E. N. SETÄLÄ ja sotaväenpäälikkö LAURI MALM-
BERG. Sanomalehdet ovat laajasti selostaneet tätä vierailua ja sen yksi-
tyiskohtia.

Vaikka onkin oltu tietoisia Suomen ja Viron välillä vallitsevasta
syvästä ystävyystunteesta ja heimoustunteesta, on ollut suorastaan yllät-
tävää se ylenpalttinen vieraanvaraisuus ja teeskentelemätön veljeyden
tunne, millä Viro on ottanut vastaan Suomen valtakunnan päämiehen.
Maan pieniin oloihin verraten on ulkonainen juhlallisuuskin ollut suo-
rastaan suurenmoista. On kuin kansan sydänsyvyyksissä piillyt vel-
jeys ja myötätunto olisi katkaissut jotkin estävät padot ja vuolaana
ryöppynä tulvahtanut esiin, ilmaistakseen itsensä pettämättömästi ja
pelkäämättömästi. Myöskin Suomen puolelta on vierailun yhteydessä
vakuuttavasti ja teeskentelemättömästi esiintuotu veljeyden ja myötä-
tunnon tunteet Viroa kohtaan.

Kuvaavia ovat ne veljesvaltakuntien päämiesten sähkösanomat,
jotka he vaihtoivat keskenään vierailun päätyttyä. Presidentti Relan-
der lähetti Helsinkiin palattuaan riigivanem Jaaksonille seuraavan
sähkösanoman: »Vielä kaikuvat korvissamme virolaisten elagu-huudot,
vielä vilahtelevat silmissämme Viron rakkaitten lasten heiluttamat
liput, vielä värähtelevät ja — vakuutan sen — värähtelevät niin kauan
kuin elämme sydämissämme ne tunteet, jotka Virossa osaksi tullut
heimoystävyys on virittänyt. Pyydän Teitä, Herra Riigivanem, lausu-
maan Viron Hallitukselle ja kansalle, miehille, naisille, suloisille lap-
sille meidän suomalaisten lämpimimmät kiitokset suurenmoisesta vas-
taanotosta ja koko Suomen kansan sydämellisimmät onnentoivotukset
Viron maan ja Viron kansan tulevaisuudelle.» Tähän vastasi riigivanem
Jaakson: »Olen iloinen, että Te olette Eestistä mukanaanne vienyt

vaikutelman, että Eesti otti Teidät vilpittömin sydämin vastaan. Uskallan puolestani vakuuttaa, että Suomen Presidentin sympaattisesta persoonallisuudesta, hänen ystävällisestä esiintymisestään on meidän kaikkien mieliin jäänyt unohtumattomat muistot. Pyydän vastaanottamaan minun sydämilliset toivotukseni Teidän, Herra Presidentti, ja Suomen veljeskansan jatkuvaksi menestykseksi loistavaa tulevaisuutta kohti.»

Vierailu on sukulaiskansain suhteiden rakentamisesse merkittävä erittäin huomattavaksi ja varmaan pitkälle kantavaksi tapahtumaksi.

Kevadel 1922 käis Eesti riigivanem KONSTANTIN PÄTS Soomes president K. J. STÄHLBERGI juures võõrsil. Alles nüüd on võidud Soome poolt selle võõrsilkäigu pääle vastata, kuna president L. KR. RELANDER 21—24 V riigivanem JÜRI JAAKSONI poole vastavõõrsil käigu tegi. Ühes oli m. s. välisminister K. G. IDMAN, hariduseminister E. N. SETÄLÄ ja sõjaväejuhataja LAURI MALMBERG. Ajalehed on laialt seda võõrsilkäiku ja ta üksikasju kirjeldanud.

Olgugi, et Soome ja Eesti vahel valitsev sügav sõpruse ja hõimutunne tuttav on olnud, on ometi see ülisuur võõravastavõtlikkus ja otsekohene venduse tunne üllatav, millega Eesti on Soome riigi presidendi vasta võtnud. Maa väikeste olude kohast on see väline pidulikkus otsekohe suurepärase olnud. On, nagu oleks rahva südamepõhjas varjul olnud vendus ja sümpaatia miski takistavad tõkked murdnud ja kange vooluna esile sööstnud, et iseennast varjamata ja kartuseta avaldada. Ka Soome poolt on võõrsilkäigu ühenduses kinnitavalt ja otsekoheselt venduse ja sümpaatia tundemusi Eesti vasta avaldatud.

Kujutavad on vennasriikide päämeeste telegrammid, mis nad võõrsilkäigu järel isekeskes vahetasid. President Relander saatis Helsingi jõudes riigivanem Jaaksonile järgmise telegrammi:

»Veel kõlavad meie kõrvus eestlaste elagu hüüud, veel vilguvad meie silmis armaste Eesti laste lehvivad lipud, veel värsevad ja — kinnitan seda — värisevad nii kaua, kui elame, meie südames need tundmused, mis Eestis avaldatud hõimusõprus on esile kutsunud. Palun Teid, Härra Riigivanem, Eesti Valitsusele ja rahvale, meelele, naistele, meeldivatele lastele meie soomlaste kõige soojema tänu suurepärase vastavõtmise ja kogu Soome rahva kõige südamelikumad tuleviku õnnesoovid Eesti maale ja Eesti rahvale edasi anda.

Selle pääle vastas riigivanem Jaakson:

»Olen rõõmus, et Teie olete Eestist selle mulje ühes saanud, et Eesti Teid otsekohese südamega vasta võttis. Usaldan omalt poolt kinnitada, et Soome Presidendi sümpaatilisest isikust, ta sõbralikust esindumisest on meie kõikide meele unustamata mälestused jäänud. Palun minu südamelised soovid, Härra President, Teie ja Soome vennasrahva jätkuva hääks käekäiguks hülgava tuleviku poole vasta võtta.»

Võõrsilkäik tuleb sugurahvaste vahekordade arendamises iseäranis tähelepandavaks ja kindlasti kaugele kandvaks sündmuseks märkida.

1922 tavaszán Észtország köztársasági elnöke, KONSTANTIN PÄTS, látogatást tett K. J. STÄHLBERG-nél, a finn köztársaság elnökénél. Különböző gátló körülmények összetorlódása folytán csak most nyílt alkalom arra, hogy L. KR. RELANDER köztársasági elnök K. G. IDMAN külügyminiszter, E. N. SETÄLÄ kultuszminiszter, LAURI MALMBERG fővezér és mások társaságában JÜRI JAAKSON észt riigivanemnél e látogatást visszaadja. A május 21—24-én lezajlott ünnepségről finn és észt hírlapok tüzetesen beszámoltak. A látogatás alkalmával megnyilvánuló szívélyes vendégszeretetet és pazar fogadtatást megfontolva e tisztelgést a rokonnépek közötti kötelekek megszilárdítása terén rendkívül figyelemreméltó és nagyjelelentségű eredmény gyanánt kell följegyeznünk.

Suomalaisuuden Liiton sukukielikurssien lopettajaiset. — Soomluse Liidu sugugeelte kursuste lõpetus. — A Finnség Szövetsége rokonnyelvtanfolyamainak záró-ünnepsége. Kolme kuukautta menestyksellisesti toimittuaan Suomalaisuuden Liiton maksuttomat sukukielikurssit pitivät lopettajaisensa toukokuun 1 p:nä Suomalaisuuden Liiton huoneistossa. Lopettajaisten johdosta oppilaat tarjosivat kahvia opettajilleen ja yllättivät heitä arvokkailla kirjalahjoilla. Illanvieton kestäessä puhuivat tri RAFAEL ENGELBERG, leht. W. GRÜNTAL-RIDALA ja JÓZSEF FARAGÓ.

3 kuud tagajärjega töötanud Soomluse Liidu maksuta sugukeelte kursuste lõpetus oli 2 mail Soomluse Liidu ruumides. Lõpetuse puhul oli kohvi kursustest osavõtjate poolt, kes õpetajaid väärtuslikkude raamatute annetamisega üllatasid. Öhtu kestes kõnelesid dr. RAFAEL ENGELBERG, lekt. W. GRÜNTAL-RIDALA ja kirjanik JÓZSEF FARAGÓ.

A Finnség Szövetsége Rokonnépek Osztálya ingyenes rokonnyelvtanfolyamai három hónapi eredményes működés után május 2.-án tartották záró-ünnepségüket a Finnség Szövetsége helyiségében. A záróünnepség alkalmából a tanulók kávéra hívták és értékes könyvjárandékokkal lepték meg tanítóikat. Az estély folyamár fölszólaltak RAFAEL ENGELBERG dr., W. GRÜNTAL-RIDALA lektor és FARAGÓ JÓZSEF.

Magyartárgyú előadások Finnországban. FARAGÓ JÓZSEF, szövetségünk munkatársa és lapunk szerkesztősége tagja, a Finnség Szövetsége (Suomalaisuuden Liitto) és a Munkásiskolák Szövetsége (Työväenopistojen Liitto) kiküldöttjeként folytatva korábban megkezdett működését folyó év első négy hónapja alatt Helsinki, Tammisaari, Turku, Uusikaupunki, Kotka, Tavastila, Juurikorpi, Kymi, Kuopio, Iisalmi, Kaajani, Lapinlahti, Pitkälähti, Savonlinna, Mikkeli és Otava nevű városok és helységek különböző nép-, munkás-, állampolgár-, leány- és vegyes iskoláiban, líceumaiban, tanítóképzőiben, népfőiskoláiban, fegyintezé-

teiben és társadalmi egyesületeiben Magyarország történelmi, nép- és földrajzi, politikai, irodalmi és egyéb időszerű kérdéseiről további százhusz előadást tartott nagyszámú hallgatóságok részvétele és élénk érdeklődése mellett.

Sukukielikurssit Virossa. — Rokonnelyv-tanfolyamok Észtországban.

Eesti—Soome—Ungari seltsin yhteydessä ovat kevätkaudella toimineet hra DEZSŐ LAKY aloitteesta ja johdolla maksuttomat unkarinkielen oppikurssit tarkoituksella helpottaa virolaisten osanottoa 1927 Budapestissä pidettävään kulttuurikokoukseen. Oppikurssien avajaisissa oli läsnä ent. valistusministeri WEIDERMANN ja luki niissä kouluneuvos OLLIK viroksi ja hra LAKY unkariksi Rafael Engelbergin »Fenno-Ugria» runon, »sukukansojen yhteenkuuluvaisuuden uskontunnustuksen». Kursseille ilmoittautui ensimmäisenä päivänä yli 50 henkeä ja ovat ne sitten suurella innostuksella jatkuneet.

Az »Eesti—Soome—Ungari Selts» kebelében a tavaszi időszak alatt LAKY DEZSŐ alkonzul kezdeményezéséből és vezetésével ingyenes magyar nyelvtanfolyam működött azon célból, hogy az észtek részvételét az 1927-ben Budapesten tartandó kulturális kongresszuson megkönnyítse. A tanfolyam megnyitó ünnepélyén WEIDERMANN volt miniszter jelenlétében OLLIK tanügyi tanácsos észtlül és LAKY alkonzul magyarul felolvasta Rafael Engelberg »Fenno-Ugria» című költeményét, »a rokonsági összetartozás hitvallását». A tanfolyamra mindjárt kezdetben több mint 50 résztvevő jelentkezett és azok száma általános lelkesedés mellett emelkedőben van állandóan.

Suomalais-ugrilaiset asiat virolaisissa lehdissä. — Finn-ugor ügyek észt lapokban. Eräaseen Tallinnan kaunokirjalliseen aikakausi kirjaan on perustettu pysyvä otsikko nimellä »Suomalais-ugrilainen sopukka». Samanlainen otsikko avataan eräaseen tallinnalaiseen urheilulehteen ja tarttolaiseen musiikkilehteen.

Egyik tallinni szépirodalmi folyóirat »Finn-ugor sarok» címmel állandó rovatot nyitott. A tallinni sportlapba és a tartui zenelapba hasonló rovat alapítása van tervbe véve.

Virossa suunnitellaan taiteen vuosikirjaa. — Művészeti évkönyv kiadásának terve Észtországban. Viron arkkitehtiliitto ja kirjailija- ja taiteilijayhdistys ovat päättäneet ruveta julkaisemaan taiteen vuosikirjaa, joka ilmestyisi vuosittain. Taiteellisia jäljennöksiä aiotaan painattaa satakunta vuodessa ja ensi painoksessa julkaista niitä aikaisemmiltakin vuosilta. Paitsi täydellistä luetteloa vuonna vuotuisenaan valmistuneista taideteoksista tulee vuosikirjaan kirjoituksiakin taidealoilta, nim. kuvaamataiteen, rakennustaiteen ja taideteollisuuden aloilta. Vuosikirja on tarkoitettu kaikkia Viron valtion kansallisuuksia käsittäväksi.

Az észt építészek szövetsége, valamint az író- és művészegyesület elhatározták évenként egyszer megjelenő művészeti évkönyv kiadását. Évente mintegy száz művészi másolat nyomását tervezik egyelőre és az első kötetben korábbi évekről valókat is szándékoznak közzétenni. Az évenként készült művészi munkák teljes jegyzékén kívül az évkönyvben a képző-, építő- és iparművészet kérdéseiről különböző írások is megjelennek. Az évkönyv terv szerint az észt állam összes nemzetiiségeit felöleli.

Esitelmä turanilaisista siteistä. Unkarin Sanomalehtiyaoston (*Magyar Sajttögygnökség*) ilmoituksen mukaan on Unkarin Turanilaisen Seuran kokouksessa tuonaan piiritarkastaja ALADÁR PÉCH pitänyt mieltäkiinnittäväen esitelmän turanilaisten kansojen välisten siteiden kehittämisestä. Esitelmöitsijä totesi entisten sotavankien kertomusten perusteella, että sukulaisaate on elävä todellisuus turanilaisten kansojen keskuudessa. Unkarilaisia sotavankeja kohtelivat veljeksinä ei ainoastaan suomalaiset, virolaiset ja turkkilaiset, vaan myöskin tatarilaiset, japanilaiset, baskiirit ja kirgiisit. On todettavissa sekin, että kirgiisien, japanilaisten ja ensi kädessä tatarilaisten keskuudessa elää vanha taru, joka kertoo läheisestä sukulaisuudesta unkarilaisten kanssa. On muistiinpanemisen arvoista sekin, että Venäjän vallankumouksen jälkeen baskiirit tahtoivat ottaa käyntäntöön unkarilaisen oikeinkirjoituksen ja Semipalatinskin tatarilainen tasavalta pyysi unkarilaisia asiantuntijoita valtion organisoimiseksi. Entiset unkarilaiset sotavangit vakuuttavat, että tatarit, kirgiisit ja japanilaiset opettavat kouluissa sukulaisuutta unkarilaisten kanssa. — Esitelmöitsijä näytti edelleen kuvaavilla esimerkeillä toteen, että turanilainen aate ei ole haaveilua. Unkarin turanilainen aate on sadan vuoden vanha. Sen ensimmäinen apostoli oli SÁNDOR KÖRÖSI CSOMA, maailmankuulu löytöretkeilijä. Turanilainen Seura, Suomalais-Virolainen Laitos, Turanilainen Liitto ja Unkarilais-Japanilainen Seura hoitavat turanilaista aatetta Unkarissa. Konstantinopolissa Unkarilais-Turkkilais-Veljesten Liitto, Helsingissä Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto, Tartossa sikkäläisen yliopiston Heimoklubi ja Unkarin Instituutti ja Tokiossa Japanin Turanilainen Liitto työskentelevät samaan suuntaan. — Esitelmöitsijä kosketteli vielä seikkaperäisesti Turanilaisen Seuran kasvatusliikettä. Perheiden velvollisuus on tutustuttaa pieniä lapsiakin turanilaiseen aatteeseen, jonka määrätietoisesta kehittämisestä koulujen täytyy huolehtia. Sukukielten lehtoraatit on perustettava Unkarin yliopistojen yhteyteen. On järjestettävä ylioppilaskilpailu, sukukansojen kesken. — Yleisö kuunteli kaunista esitelmää suurella mielenkiinnolla.

Petöji-seura Budapestissä on ulkomaiseksi jäsenekseen kutsunut rovasti N. E. VAINION Isostakyröstä tunnustukseksi hänen Unkarin kielen ja kirjallisuuden harrastuksistaan. Rovasti Vainio on suomen-

kielelle kääntänyt johtavien unkarilaisten kirjailijain, kuten esim. Jókain, Mikszáthin, Gárdonyin y. m. teoksia. Tunnetut kappaleet János Sankari ja Hevospaimen ovat rovasti Vainion suomentamat.

Unkarin musiikkikorkeakoulun 50-vuotisjuhla. Unkarin musiikkikorkeakoulun 50-vuotisjuhlaan lähettivät Suomesta onnittelujaan m. m. Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto ja Suomen Laulu sekä useat yksityishenkilöt. — Juhlan johdosta on Unkarin opetusministeri antanut useille ulkomaalaisille säveltäjille ja säveltaiteilijoille musiikkikorkeakoulun professorin kunnia-arvonimen, tullen tästä kunnianosoituksesta osallisiksi: unkarilaissyntyinen amerikalainen LEOPOLD AUER, RICHARD STRAUSS, FELIX WEINGARTNER ja EUGEN D'ALBERT Saksasta, JEAN SIBELIUS ja ROBERT KAJANUS Suomesta, PIETRO MASCAGNI Italiasta, ALFRED ELGAR Englannista, ALEXANDER GLAZUNOFF Venäjältä, EMIL RITTER VON SAUER ja JOSEF MARX Itävallestä sekä VICENT D'INDY Ranskasta. — Edelleen on Unkarin opetusministeri juhlan johdosta päättänyt perustaa akatemiaan vapaa-aiikat kahdelle suomalaiselle ja kahdelle virolaiselle musiikkioppilaalle.

Unkarilainen onnittelu Suomen Laulun 25-vuotisjuhlaan. Unkarilainen »Pécsi Dalárda» (Pécs'in Laulukuo-ro) lähetti Suomen Laulun 25-vuotisjuhlaan sydämellisen onnittelun, joka kuvaa orastuvia ystävyyssuhteita sukukansojen välillä.

Juhlivat veljemme, sanotaan onnittelussa. Olemme suurella riemulla ottaneet vastaan tiedoituksenne ja kutsunne Suomen Laulun 25-vuotismuistojuhlaan ja kiitämme Teitä sydämestämme rakastettavasta huomaavaisuudestanne. Nuo kauniit päivät, jotka vietimme kanssanne vuonna 1906 käydessänne Pécsissä, elävät vieläkin unohtumattomina muistossamme. Hellävaroen hoidamme sitä lämmintä ystävyyttä, joka yhdisti sielumme suloisen laulun rakkaudessa, ja usein helähtävät sydämessämme nuo viehättävän kauniit sävelmät, joita Te kauniin suomalaisen laulun vihityt taiteilijat olette laulaneet meille Mecsek-vuoren juurella. Siitä alkaen yhä uudestaan ovat värähtäneet sielumme kielet surusta ja ilosta ja olemme muistelleet Teitä aina rakkaudella myötä- ja vastoinkäymisessämme.

Kalliin isänmaamme marttyyrimainen kohtalo ei salli meidän tervehtiä Teitä henkilökohtaisesti vanhan mielisuunnitelmamme mukaan, mutta nyt, kun riemujuhlassanne ihana suomalainen laulu nyyhkyttää surullisesti Väinämöisen muinaisen Kanteleen kielistä ja kaikkialla, metsissä, kukkuloilla, nousee huulilta kiehtovainen laulu — juhlimme sielussamme kanssanne ja olemme keskuudessanne.

Tervehdimme Suomen Laulua sydämemme, sielumme vilpittömällä rakkaudella ja toivotamme, että se kukoistaisi, kehittyisi kautta uusien vuosikymmenien! Helkyttäkää valloittavien huultenne laulua voitokkaasti ja mainehikkaasti ja Kaikkivaltias siunatkoon ja tehköön suureksi ja onnelliseksi kauniin Suomen ja sen jokaisen uskollisen lapsen!

Suomalainen kunnianosoitus prof. Szinnyeille. Magyarságin helmi-
kuun 15:nneen päivän numeron mukaan on Budapestin yliopiston rehti-
tori ALADÁR ZUBRICSKY, perillesaattanut prof. JÓZSEF SZINNYEILLE
Suomen Valkoisen ruusun III. luokan keskiristin, jonka Suomen tasa-
valta on antanut suomalais-unkarilaisten suhteiden syventämisessä
monin puolin ansioituneelle unkarilaiselle tiedemiehelle. Prof. Szinnyei
kiitti liikutettuna hänelle suodusta kunnianosoituksesta.

*Suomalaisuuden Liiton johto. — Soomluse Liidu juhatus. — A Finn-
ség Szövetség vezetősége.* Suomalaisuuden Liiton monivuotisen puheen-
johtajan toht. RAFAEL ENGELBERGIN pyydettyä vapautusta puheen-
johtajan toimesta, on liiton puheenjohtajaksi valittu piispa J. R. KOSKI-
MIES Oulusta. Varapuheenjohtajaksi on valittu Unkarin konsuli, kaup-
paneuvos ALVAR NIKLANDER Helsingistä. Liiton keskushallitus ja
osastojen johtokunnat ovat pääasiassa entisellään. Toht. ENGELBERG
toimii nykyään liiton yleissihteerinä.

Soomluse Liidu mitmeaastane esimees dr. RAFAEL ENGELBERG
oli juhataja kohustest vabastamist palunud. Liidu esimeheks valiti
piiskopp J. R. KOSKIMIES Oulust. Abiesimeheks valiti Ungari konsul,
kaubanõunik ALVAR NIKLANDER Helsingist. Liidu keskvalitsus ja osa-
kondade eestseisused on pääasjaliselt endised. Dr. ENGELBERG on
nüüd liidu üleüldise sekretärina tegev.

Miután a Finnség Szövetség több év óta e minőségben működő
elnöke, RAFAEL ENGELBERG dr., fölmentést kért eddigi teendői végzé-
sétől, a szövetség elnökévé J. R. KOSKIMIES oului püspököt választó-
tatták. Helyettes elnöké megívták ALVAR NIKLANDER helsinki
kereskedelmi tanácsost és magyar konzult. A szövetség központi
kormányja és az osztályok vezetőségei jórészt a régi összetételben maradtak továbbra is. Dr. ENGELBERG a szövetség általános titkára gyanánt működik ez idő szerint.

Kallela-mitaleja. AKSELI GALLEN-KALLELAN (10-vuotispäivän muis-
toksi lyötyjä mitaleja tulee syksystä alkaen olemaan saatavana Wer-
ner Söderström Osakeyhtiön kautta.

Sekalaisia ♦ Mitmesugust ♦ Vegyes.

**Földrajzi útbaigazítások — Maateaduslikkude nimede seletused —
Maantieteellisten nimien opastusta.**

*Finn, észt és magyar földrajzi nevek. — Soome, Eesti ja Ungari maa-
teaduslikud nimed. — Suomen, Viron ja Unkarin maantieteellisiä nimiä.*
Olvasóink eligazodásának és állásfoglalásának megkönnyítése végett az

alábbiakban felsoroljuk Finn-, Észt- és Magyarország legfontosabb földrajzi neveit s egyúttal azok svéd, német, illetőleg orosz neveit is közöljük zárójelben. —

Meie lugejate õigeks orienteerimiseks ja seisukoha võtmise kergendamiseks, loetleme alamal Soome, Eesti ja Ungari kõige tähtsamad maateaduslikud nimed ja ühtlasi vastavad Rootsi, Saksa, tarbe korral Vene nimed, viimaseid sulgmärkides esitades. —

Opastukseksi lukijoiile luettelaa seuraavassa suomalaisia, virolaisia ja unkarilaisia nimiä, sulkeissa käytännössä olevat toiskieliset nimet.

Finnországban, Soomes: Ahvenanmaa (Åland), Hanko (Hangö), Helsinki (Helsingfors), Häme (Tavastland), Hämeenlinna (Tavastehus), Inkeri (Ingermanland), Kajaani (Kajana), Karja (Karis), Karjala (Karelien), Kokkola (Gamla Karleby), Kymi (Kymmene), Käkisalmi (Kexholm), Laatokka (Ladoga), Lappi (Lappland), Lappeenranta (Willmanstrand), Mikkeli (Sant Michel), Oulu (Uleåborg), Pietarsaari (Jakobstad), Pohjanmaa (Österbotten), Pori (Björneborg), Porvoo (Borgå), Rajajoki (Systerbäck), Ruija (Finnmarken), Saimaa (Saimen-Sjö), Savo (Savolaks), Suomenlinna (Sveaborg), Suomi (Finland), Suursaari (Hogland), Tammisaari (Ekenäs), Tampere (Tammerfors), Tornio (Torneå), Turku (Åbo), Uusikaupunki (Nystad), Uusikirkko (Nykyrka), Uusimaa (Nyland), Vaasa (Vasa), Valkeasaari (Bjeloostrow), Viipuri (Viborg).

Észtországban, Virossa: Eesti (Estland), Hiiumaa (Dagö), Irboska (Isborsk), Jõesuu (Hungerburg), Kuresaar (Arensburg), Lihula (Leal), Läänemaa (Wiek), Muhu (Mohn), Paide (Weissenstein), Paltiski (Baltischport), Peipsi järv (Peipus-See), Petseri (Petšory), Pärnu (Pernau), Rakvere (Wesenberg), Ruhnu (Runö), Saaremaa (Ösel), Suur-Väin (Moon-Sund), Sörve (Schworbe), Tallinn (Reval), Tartu (Dorpat), Viljandi (Fellin), Virumaa (Wierland).

Unkarissa, Ungaris: Alföld (Tiefeland), Balaton (Plattensee), Brassó (Kronstadt), Debrecen (Debreczin), Duna (Donau), Eger (Erlau), Erdély (Siebenbürgen), Eszék (Esseg), Fehértemplom (Weisskirchen), Fertő (Neusiedlersee), Győr (Raab), Kárpátok (Karpathen), Kassa (Kaschau), Kolozsvár (Klausenburg), Komárom (Komorn), Magyarország (Ungarn), Mosony (Wieselburg), Nagyvárad (Gross-Wardein), Pécs (Fünfkirchen), Pozsony (Pressburg), Segesvár (Schässburg), Sopron (Ödenburg), Szabadka (Maria-Theresiopel), Nagyszében (Hermannstadt), Szeged (Szegedin), Székesfehérvár (Stuhlweissenburg), Szombathely (Steinamanger), Tisza (Theiss), Újvidék (Neusatz), Varasd (Varasdin), Zágráb (Agram), Zimony (Semlin), Zsolna (Sillein).

Fenno-Ugria N:o 2:

<i>E. N. Setälä</i> , Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen saavutukset ja tehtävät — Soome-Ugri keeleteaduse saavutused ja ülesanded — A finn-ugor nyelvészeti eredményei és teendői	81—99
<i>Gustav Ollik</i> , Sugurahvastele — Sukukansoille — A rokon-népekhez	100—105
<i>Matti Pesonen</i> , Kultuurikoosolekule — Kulttuurikokoukselle — A kulturális kongresszushoz	105—110
<i>Rafael Engelberg</i> , Akseli Gallen-Kallela	111—116
<i>W. Grünthal-Ridala</i> , Eduard Wilde	117—128
<i>O. J. Tallgren</i> , A Paolo Emilio Pavolini	129—130
<i>Györffy—Faragó</i> , Régi nomádélet a magyar Alföldön — Vanha paimentolaiselämä Unkarin tasangolla — Muistine karjaste elu Ungari lagendikul	130—140
<i>Igoni Mössheg</i> , Komikansan elämästä — Komi rahva elust — A komi nép életéből	140—145
Interjü ... Haastattelu — Usutlus (Lippóczy Norbert)	145—152
Poimintoja — Teated — Böngészés	153—168
Selostuksia — Arvustused — Beszámolás	168—173
Uutisia — Uudised — Hírek	173—187
Sekalaisia — Mitmesugust — Vegyes	187—188

Levittäkää »Fenno-Ugriaa»! — Levitage »Fenno-Ugriat»! — Terjessze a »Fenno-Ugriát»!

SUOMALAISUUDEN LIITON SUURI KESKEISJULKAISU JUURI ILMESTYNYT: **SUOMALAINEN SUOMI 8**

Sivuja 302; sisältää paitsi liiton vuosikertomusta joukon arvokkaita kirjoituksia ja erittäin runsaasti kuvia.

Hinta Smk. 50:—

SAATAVANA LIITON TOIMISTOSTA
SEKÄ KIRJAKAUPOISTA SUOMESSA.

Kirjapainomme suorittaa työt nopeasti, täsmällisesti ja kohtuullisilla hinnoilla

Meie trükikoda täidab tööd nobedasti, punktipealt ja mõõduka hinnaga

Könyvnyomdánk gyorsan, pontosan és méltányos áron teljesíti a munkát

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO OY.

Ludvigink. 6

Helsinki.

Puh. 7 89

Kirjapainossamme painetaan m. m. maamme levinnein ja luetuin sanomalehti

Meie trükikojas trükitakse m. s. meie maa kõige enam lai-alilagunenud ja loetud ajaleht

Könyvnyomdánkban nyomják többek között országunk legelterjedtebb és legolvasottabb napilapját

HELSINGIN SANOMAT

Seurahuone — Fársaságszálló

HELSINKI

Juhlia ja kokouksia varten on Seurahuoneen juhlahuoneisto mitä kodikkain

Ünnepségek és gyűlések számára a lehető legmeghitebb a Társaságszálló ünnepi helyisége

TOOLON LEIPOMO OY.

Helsinki, Museok. 15. Puh. 42404

HÖYRYLEIPOMO, KONDITORI, KAHVILA

Erikoisvalmisteista mainittakoon hyvin säilyvät rusinastollet, hunajakakut ja leivosmaiset Elise-kakut, joita voidaan tilata myös maaseudulle. — Kahvila sievä ja kahvi maukasta.

Keskinäinen vakuutusosakeyhtiö —
Vastastikkune Kinnituseosaühisus —
Kooperatív biztosító társaság —

K A L E V A

*Suomen vanhin henkivakuutusyhtiö — Soome kõige vanem elukinnituseosa-
ühisus — Finnország legrégebb életbiztosító társasága*

Perustettu — Põhjendatud — Alapítva 1874.

Myöntää kaikenlaisia henki- ja elinkorkovakuutuksia — Võtab kõige-
suguseid elukinnitusi vasta. — Elfogad jegyzéseket mindennemű baleset-
elleni és életbiztosítási kötvényekre.

Henkivakuutusyhtiö — Elukinnituse
osaühisus — Életbiztosító társaság

S A L A M A

Helsinki

Vakuutuksenottajien
omistama

Suuri

Erikoisen edullinen

Kinnitajate oma

Suur

Iseäranis kasulik

Biztosítottak tulajdona

Nagy

Kiválóan előnyös

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUSKUNTA R.L.

SOOME ERAPOOLETUMATE ÜHISKAUPLUSTE
LIIDU KESKÜHISUS

FINNORSZÁG SEMLEGES KOOPERATÍV SZÖVET-
KEZETEINEK KÖZPONTI ÜZLETE

S.O.K. $\left. \begin{array}{l} \text{Perustettu} \\ \text{Asutatud} \\ \text{Alapítva} \end{array} \right\} 1904$ S.O.K.

LIIKEVAIHTO V. 1924 YLI 630 MILJ. MARKKAA
LÄBIKÄIK 1924 a. ÜLE 630 MILJ. SMK.
FORGALOM 1924-BEN TÖBB MINT 630 MILLIÓ
FINN[MÁRKA]

H E I M O- KIRJALLISUUTTA

Heimokirja. Kirj. ERKKI RÄIKKÖNEN, 169 kuvaa ja 14 karttaa, 253 siv. Hinta 40 mk., sid. 58 mk. Tämä heimoteos on erinomaisen tervetullut näinä aikoina, jolloin meillä kaikkien isänmaallisten kansalaisten silmät ovat kiintyneet Karjalaan ja Inkeriin, ja jolloin lyödään arpaa koko suomalaisen heimon olemassaolosta. — U. A.

Suomensukuiset kansat. Kirj. T. I. ITKONEN. Heimokirjojen ensimmäisiä. Ilmestynyt kahtena laitoksena, laajempi 288-sivuisena maksaen 25 mk., sid. 35 mk., suppeampi 166-sivuisena maksaen sid. 20 mk.

Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879. Kirj. A. W. ERVASTI. Vienen-kirjallisuutemme klassillinen teos. Toinen painos ilmestynyt v. 1918. Esipuheen kirj. Hj. Basilier (tekijän matkatoveri mainitulla retkellä). 239 siv. Liitteinä Vienen Karjalan kartta ja tekijän muotokuva. Hinta 10 mk.

Vienen virroilta, Karjalan kankahilta. Kirj. ILMARI Kianto. Mestariillinen matkakirja. Sisältyy Kiannon Valittujen teosten III osaan. Hinta nid. 36 mk., sid. 60 mk.

Vienankävijän matkakuvia. — *Vienen kansan kohtalo.* — *Vienen neitsyt.* Kirj. ILMARI Kianto. Sisältyvät Kiannon Valittujen teosten IV osaan, hinta nid. 36 mk., sid. 60 mk.

Itä-Karjala ja Kuollan Lappi. Toimittanut TH. HOMEN. Laaja arvokas tietokirja, suomalaisten tutkijain yhteistyön tulos. Runsaasti kuvia ja liitekarttoja. Hinta nid. 28 mk., sid. 35 mk.

Kuolevan laulun mailta. Kirj. LAURI HANNIKAINEN. Kuvauksia Vienen saloilta ja kylistä. Hinta 4: 50.

*Pohjois-Ruotsin suomalaiset ja matkan varrelta vähän pohjoisempaa-*kin. Kirj. F. O. VIITANEN. Lisiä kansallisuustaistelujen historiaan. 135 siv. 3: 50 mk., sid. 7: 50 mk.

Eesti. Kirj. EMIL VESTERINEN. Yleiskatsaus. Liitteinä Viron kartta. Hinta 12 mk.

Suomenlähden takaa. Kirj. H. RÄSÄNEN. Piirteitä Viron historiasta. Kuvitettu. 3 mk.

Pohjan pojat Virossa. Kirj. J. E. SAINIO. Runsaasti kuvitettu kertomus Viron vapaussodasta. Hinta 12 mk.

Unkari. Kirj. ANTTI JALAVA. Tulisen pustan kansan kuvaus. Kuvitettu. 158 siv. 5 mk., sid. 10 mk.

Kalevalaseuran vuosikirja 1. Kuvitettu heimojulkaisu. Hinta nid. 35 mk., hienosti sid. 50 mk. — IV nid. 50 mk., sid. 75 mk.

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

HELSINKI

Perustettu - Põhjendatud - Alapítva: 1889

Suomalainen suurpankki - Soome suurpank - Finn nagybank

Omat varat - Oma varandus - Saját vagyon:

Smk. 257,000,000! —

Sähköosoite - Telegrammi aadress - Távirati cím:

Kansallispankki

PALOVAKUUTUSOSAKEYHTIÖ

POHJOLA

OSAKEPÄÄOMA

OSAKAPITAAL

RÄSZÉNYTŐKE

} **SMK. 10,000,000.**

*Tule vasta
kinnituse osatõhisus.*

*Tüzevész elleni
biztosító részvénytársaság.*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA SOOME RAAMATUKAUPPUS FINN KÖNYVKERESKEDÉS

*Suurin suomenkielisen kirjallisuuden myyjä
Kõige suurem soomekeelse kirjanduse müüja
A finn-nyelvű irodalom legnagyobb eladója*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA

Helsinki, Aleksanterink. 15.

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

HELSINKI

Suomen suurin kirjakauppa.

Soome kõige suurem raamatukauplus.

Finnország legnagyobb könyvkereskedése.

Suomen heimon runoutta

KORU-KALEVALA

AKSELI GALLEN-KALLELAN omistama Kalevalan loistopainos.

8-taitteinen laitos puolinahkakans. 245:—, kangaskans. 150:—.

4-taitteinen laitos kokonahkakans. 450:—, puolinahkakans. 350:—.

Taiteilijan nimeämä 4-taitteinen laitos kokopergamenttikans. 800:—.

» — — Ainutlaatuinen koruteos. Se on korkealle kehittyneen kirja-taiteen tuote, jonka omistamisesta mikä maa hyvänsä voisi ylpeillä.
(Ruotsin kirjakauppalehti B. M. F.)

PETÖFIN RUNOJA

O. MANNISEN mestari-suomennoksina. 2 kokoelmaa à 25:—, sid. à 40:—.

I—II yhteen sid. 60:—, nahkaselkäisissä loistokansissa 100:—.

»Mannisen runosuomennokset eivät enää ole käännöstä, vaan uudesti-runoilua, johon eivät muut kuin armoitetut runoilijat kykene.»

HEIMOKANNEL

A. O. VÄISÄSEN valikoimia ja suomentamia Viron kansan runoja. Hinta 30:—, sid. 40.

»Kokoelma sisältää parasta ja kauneinta, mitä virolainen kansanrunous tarjoaa. Se on pianaikaa ihanteellisin käännös, mitä mistään Viron kirjallisesta teoksesta yleensä voi ajatella ja kuvitella.» (Lehtori W. Grünthal-Ridala.)

IHMISEN VARJO

ELSA ENÄJÄRVEN valikoimia ja suomentamia Viron valionovelleja. Hinta 20:—, sid. 35:—.

»Kokoelma on virolaisen nuoren, nousevan kertomataiteen kaunis näyte, johon jokainen *heimoushengen* innoittama suomalainen tutustuu nautinnokseen.»

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

3-326

Posti

Fennou-Ugria

1 9 2 5

I v.

N:o 3-4

SUOMALAISUUDEN LIITON SUKUKANSASASTO
HELSINKI

Fenno-Ugria N:o 3—4.

<i>J. R. Koskimies</i> , Heimokansojen puolesta — Höimurahvaste eest — A rokonnépekért.....	189—194
<i>Jean Sibelius</i>	195—196
<i>Eliel Lagercrantz</i> , Kemény György	196—201
<i>Végh Istvánné</i> , A finn-magyar nyelvrokontság nyomai a magyar irodalomban — Suomalais-unkarilaisen kielisuku- laisuuden jälkiä Unkarin kirjallisuudessa — Soome-Ungari keelesuguluse jäljed Ungari kirjanduses	201—209
<i>Csekey István</i> , Jókai a rokonnépek irodalmában — Jókai sukukansojen kirjallisuudessa — Jókai sugurahvaste kir- janduses	209—217
<i>K. Gerd</i> , Votjakkien teatterista — Votjakkide teaterist — A votják színház	217—228
<i>Eino Leino</i> , A magyarokhoz	229—230
Matkamuistelmia — Reisimuljed — Üti benyomások (<i>Alli Kallioniemi, Maija Väisänen, Faragó József</i>)	230—235
Poimintoja — Teated — Böngészés	235—239
Selostuksia — Arvustused — Beszámolás	239—243
Uutisia — Uudised — Hírek	243—251

*Levittäkää »Fenno-Ugriaa»! — Laotage »Fenno-Ugriat» laiali! —
Terjessze a »Fenno-Ugriát»!*

SUOMALAISUUDEN LIITON
SUURI KESKEISJULKAISU
KEVÄÄLLÄ ILMESTYNYT:

SUOMALAINEN SUOMI 8

Sivuja 302; sisältää paitsi liiton vuosikertomusta
joukon arvokkaita kirjoituksia ja erittäin
runsaasti kuvia. Hinta Smk. 50:—

SAATAVANA LIITON TOIMISTOSTA
SEKÄ KIRJAKAUPOISTA SUOMESSA.

»Fenno-Ugriasta» tietoja ja uutisia lainattaessa pyydetään lähde-
manitsemaan. — »Fenno-Ugriast» teateid ja uudiseid laenates palu-
takse allikas nimetada. — A »Fenno-Ugria» adatainak és híreinek
kölcsonzése esetében a forrás megemlítését kérjük.

Fennougrica

Suomalais-ugrilainen kulttuuri-
lehti ♦ Soome-Ugri kulttuurileht ♦
Finn-ugor kulturális folyóirat

I v.

1925

N:o 3-4

Heimokansojen puolesta ♦ Hoimurah- vaste eest ♦ A rokonnépekért.

Kirjoittanut — Kirjutanud — Írta
J. R. KOSKIMIES.

Qum vita sine amicis insidiarum et metus
plena sit, ratio ipsa monet amicitias comparare
Cicero.

Käytännöllisen viisaustieteen opettaja muinoin, näin vetoamalla järkisyihin, puhuu ystävyysliittojen arvosta ja merkityksestä. Ja kukapa ei olisi elämässään kokenut ystävyys- tuottamaa rohkaisun tunnetta! Ja sitä enemmän mitä turvattomampi itsessään ja mitä yksinäisempi joku on.

Mutta vallitseehan laajemmallakin alalla tuo järkevän toiminnan laki: »hanki turvaa ja ystäviä!», ihan kuin keskeisimpänä ohjeena kansojen välisessä politiikassa. Kansat jos tuntevat eristyneensä muista kansoista, tuntevat samalla yksinäisyyden tuottamaa turvattomuutta. Kaiken järkevän valtiotaidon määränä on silloin vapautua tuon »ylhän yksinäisyyden» lumeista. On haettava sellaisten yhteisten harrastusten ja etujen yhtymäkohtaa, jonka pohjalle rakentaa lähempiä ystävyys-suhteita joihinkin toisiin kansoihin. Tämä on sitä välttämättömämpää, mitä vähävoimaisempi itseksensä jokin kansa on.

Suomensukuiset kansat, etupäässä sivistykseen ja itsenäiseen va-
pautteen kohoutuneet, Unkari, Suomi, Viro, historiallisten kohtaloit-

tensa pahoin piteleminä, heitettyinä kauas erilleen toisistansa ja väkevempien pelottamina ja vaanimina, hyvin saattavat tuntea tuota eristetyn yksinäisyyden ja turvattomuuden tunnetta. Siis jo paljaastaan järki neuvonee meitä: hankkikaamme ystävyysliittoja toisten kansojen kanssa, joiden kanssa meillä voi olla yksiä etuja ja harrastuksia. Mutta mitkä kansat voisivat olla meitä lähempinä kuin oma Suomen heimo!

Ensiksi siis, oppikaamme tuntemaan toisiamme paremmin kuin tähän asti, harrastakaamme toistemme kieltä, kirjallisuutta, tiedettä, taidetta, sivistyselämää, ja oppikaamme toisiltamme. Ja sitten kun on syntynyt likeistä kulttuurielämän yhteistunnetta, voipi poliittinenkin lähentyminen olla meille kullekin mitä suurimmaksi hyödyksi.

Vaikka hajallaan toisistamme me kuitenkin maantieteellisesti ikäänkuin omana ryhmänämme elämme jotenkin samoilla pituusasteilla lähes yhtenäisesti kaukaisesta Pohjan Jäämerestä lähelle Mustaamerta saakka. Ja meidän katseemme täytyy olla jäykästi tähdätyinä niin itää kuin länttä kohti, ettei meitä järkytetä asemiltamme. Totisesti vaarallinen asemamme on! Eikö näin ollen vanhan roomalaisen filosofin sana hyvin sovellu meihin: hankkikaamme keskenämme ystävyysliittoja!

Mutta oikeastaan aikomukseni oli puhua korkeampaa laatua olevista ystävyysliitoista kuin nämä maalliset voivat olla. Niin Suomen kuin Viron ja Unkarin historian järkyttävät kokemukset ovat näille kansoille opettaneet uskonnon kalleuden, että »jumalaisuudella on elämän lupaus, niin nykyisen kuin tulevaisen.» Kuinka muuten olisi Suomen kansa voinut kestää ison vihan myrskyt ja vainot, ellei se olisi Jumalan ystävyyttä ollut etsimässä? Kuinka olisi magyarien jalo heimo voinut nousta v:n 1849 ja nyt maailmansodan hävityksestä, ellei sitä olisi elähyttänyt järkkymätön usko asiansa oikeuteen. Se usko vei sen Jumalansa eteen valittamaan kohtalonsa kovuutta ja turvautumaan hänen ystävyyteensä, kuten suuri unkarilainen runoilija Mór Jókai niin vaikuttavasti kuvaa kertomuksissaan »Csataképek».

Eestin lapsilla myös on ollut niin monasti Golgatan tiensä, kun sen herrat, milloin saksalaiset milloin venäläiset, ja vihdoin vielä meidän päivinämmme valmistivat sille verilöylyn, jonka vertoja historia on harvoin nähnyt. Usko Jumalan armoon ja ystävyyteen on kaiken tällaisenkin ohi ja ylitse pelastanut Suomen heimon kansat.

Syvänä pohjavirtauksena näiden kansojen elämässä käy uskonnollinen mieli, joka vaatii etsimään Jumalalta sovintoa ja rauhaa ja voimaa. Se tulee ilmi myös näitten kansojen jumalanpalvelus-elämässä,

esim. rukouksissa ja virsissä. Mutta se saisi ilmetä paremmin siinäkin muodossa, että jumalanpalveluksissamme Jumalan eteen nousisi rukouksen ja esirukouksen suitsutus veljeskansojenkin puolesta.

V:sta 1913 on Suomen kirkoissa sen yleisessä kirkkorukouksessa kuulunut rukoushuokaus: »Suojele ja siunaa isänmaatamme ja kansaamme ja koko Suomen heimoa!» Onko teillä, Viron ja Unkarin veljet, jotakin samanlaista? Paljo vaikuttaa mielen ylennykseksi se, että veljeskansat meitä muistavat Jumalan edessä esirukouksissa.

Saattaisi olla aiheutettua, että meillä, kullakin veljeskansalla omassa maassaan, pidettäisiin vuotuiset rukous-juhlat veljeskansojen ja Suomen heimon puolesta, että henkemme yhä enemmän juottuisi yhteen, yhteen Jumalassa. Siitä toivoisimme kalliin yhteisen asiamme puolesta enemmän oikean rukouksen tarvetta, rukouksen mieltä, rukouksen henkeä.

Tähelepanemist mõistusest olenevate põhjuste pääle juhtides kõneleb muistine praktilise filosoofia õpetaja sõpruseliitude väärtusest ja tähendusest. Ja kes ei oleks elus sõprusest sündinud julgustuse tundmust kogenud! Seda enam, mida kaitsetum ja üksildasem keegi on.

Ka laialisemal alal valitseb sarnane mõistuse pääl põhjeneva tegevuse seadus: »otsi kaitset ja sõpru!» See on ka omavaheliseks juhtnööriks rahvustevahelises poliitikas. Kui rahvad oma lahusolu muist rahvastest tunnevad, siis aimavad nad ühtlasi üksildusest sündivat kaitsetust. Iga targa riigiteaduse eesmärgiks on selle »tumeda üksilduse» nõidusest vabaneda. Tuleb ühiste harrastuste ja huvide liitumisekohta otsida, mille põhjale lähemaid sõpruse suhteid teiste rahvastega võib luua. See on seda tarvilikum, mida nõrgem üks ehk teine rahvas on.

Soome sugu rahvad, kõige päält hariduseni ja iseseisvuseeni saanud Ungari, Eesti ja Soome rahvas, kes ajalooliste saatuste poolt vaevatud, teineteisest kaugele paisatud, vägevamate poolt hirmutatud ja taga kiusatud on olnud, tunnevad hästi seda lahutava üksilduse ja kaitsetuse tundmust. Sellepärast annab kaine mõistus meile nõu sõpruseliitude soetamiseks teiste rahvastega, kellega meil ühised huvid ja harrastused on. Kuid missugused rahvad võiksid meile lähemal olla kui oma Soome hõim?

Õppigem siis teineteist paremini kui senni tundma, harrastagem teineteise keelt, kirjandust, teadust, kunsti, hariduseelu; õppigem teineteiselt! Ja kui nõnda lähedase kultuurielu ühistunne on tekkinud,

siis võib ka poliitiline lähenemine meile kõigile kõige suuremaks kasuks olla.

Ehk me küll teineteisest lahus oleme, ulatame siiski maateaduslikult, nagu eri rühm, peaaegu vahetpidamata kaugest Põhja Jäämerest Mustamere läheduseni. Meie pilgud peavad kindlalt nii idasse kui läände juhitud olema, et meid meie asukohtadelt ära ei aetaks. Tõepoolest on meie seisukoht hädaohtlik. Kas ei ole meie kohta sel kombel maksev vana Rooma filosoofi sõna: soetagem isekeskes sõpruseliitusi.

Õigusepärast oli mul kavatsus tähtsamatest sõpruse liitudest kõnelda, kui mida miski maapääalsed liidud võivad olla. Nii Soome kui Eesti ja Ungari ajaloo meeli vapustavad kogemused on neile rahvastele usu väärtust õpetanud, seda nimelt, et jumalakartusel nii nüüdse kui tulevase elu töötus on. Kuidas oleks Soome rahvas muidu Põhja sõja tormid ja tagakiusamid kannatanud, kui ta Jumala sõprust ei oleks otsinud! Kuidas oleks Magyari uhke hõim võinud a. 1849 ja nüüd maailma sõja hävitusest tõusta, kui teda kindel usk oma õiguse sisse ei oleks julgustanud! Sama usk viis selle rahva Jumala ette valju saatuse üle kaebama ja tema sõprusest kaitset otsima, nagu suur Ungari luuletaja Mór Jókai mõjuvalt omis jutustustes »Csataképek» kujutab.

Ka Eestimaa lastel pole Golgata tee puudunud, kuna ta isandad, kord venelased, kord sakslased, veel meie päivil veresauna valmistasid, mille sarnast ajalugu harva on näinud. Usk Jumala armu ja sõpruse sisse on Soome hõimu rahvad päästnud.

Sügavana põhivooluna nende rahvaste elus on usklik meel, mis paneb Jumalalt lepitust, rahu ja võimu otsima. See ilmub ka nende rahvaste jumalateenistuse elus, näit. palvetes ja koraalides. Veel parem oleks, kui meie jumalateenistuses ka palved vennasrahvaste eest Jumala ette tõuseksid.

1913 a. saadik on Soome kirikute üleüldisesse kirikupalvesse järgmine palve kuulunud: »kaitse ja õnnista meie isamaad, rahvast ja Soome hõimu!» Kas Teil, Eesti ja Ungari vennad, on midagi sarnast? Meelt ülendavalt mõjuks, kui vennasrahvad teineteist Jumala ees eespalvetes meeletuletaksid.

Küllalt on põhjust, et meil, igal vennasrahval, omal maal igaaastased palvepidustused vennasrahvaste ja Soome hõimu hääks oleksid, et meie vaimud ikka enam ühte saaksid, Jumalaga ühte saaksid. Sellepärast sooviksimme oma kalli ühisasja hääks enam õiget palve tarvet, palve meelt ja palve vaimu.

A gyakorlati bölcsélet hajdani tanítója b baráti szövetkezés értékéről és jelentőségéről fenti mondatban szögezi le álláspontját észbeli okokra hivatkozva. S volna-e valaki, aki a barátság bátorító érzését soha nem tapasztalta? Annál nagyobb mértékben jogos e kételkedő kérdés, minél védtelenebb és magányosabb a kérdezett egyén.

Az észszerű tevékenység törvénye: »szerezz magadnak védelmező barátokat!» — a nemzetközi politika legbensőbb zsinórmértéke gyanánt tágabb téren is uralkodik. A nemzetek más népektől való elszigetelődésükkel egyidejűleg a magányossággal járó védtelenséget is csakhamar észreveszik. Minden észszerű államtudomány célja, hogy e »fennkölt magányosság» béklyóitól mielőbb szabaduljon. Meg kell keresni a közös érdekek és törekvések azon találkozási pontját, amelynek alapjára bizonyos népek felé közelebbi baráti viszonyokat építhetünk. Annál nélkülözhetetlenebb életfeltétel ez, minél erőtlenebbek vagyunk magunkra hagyva.

A finn-ugor népekre, elsősorban a művelt és szabad Magyar-, Finn- és Észtországra, a történelmi balsors csapásaitól elkábítva, egymástól elszakadva és erősebb népek fenyegetéseinek és üldözéseinek kitéve eme elkülönült magányosság és védtelenség érzése százszoros súllyal nehezedik. Tehát már maga a józan ész is azt tanácsolja számunkra: létesítsünk baráti viszonyokat oly népek felé, amelyekkel való együttműködést illetőleg számunkra közös előnyök és törekvések kínálóznak. De milyen népek lehetnének közelebb hozzánk, mint saját rokonaink!

Először is ismerjük meg egymást jobban, mint eddig, érdeklődjünk egymás nyelve, irodalma, tudománya, művészete, kulturális élete iránt és tanuljunk el egymástól minden tanulhatót. A benső kulturális együttműködés megteremtése után a politikai közeledésből is a legnagyobb hasznót húzhatjuk mindannyian.

Egymástól távol ugyan, de földrajzilag mintegy önálló csoport gyanánt nagyjában egyazon délkörök mentén élnek népeink az Északi Jegestengertől a Fekete tenger közeléig. Épen azért tekintetünket mereven kell szegeznünk mind kelet mind nyugat felé, ha meg akarjuk tartani állásunkat. Bizonyos, hogy nehéz és veszélyes terepet kell védelmeznünk! Ilyen körülmények között nem illik-e reánk a római filozófus szava: létesítsünk egymás között baráti viszonyokat!

Valójában azonban e mulandókon felülálló, magasabb fajú baráti viszonyokat akartam megpendíteni. Finn-, Észt- és Magyarország történetének megrendítő tapasztalatai beojtották e népek vérébe azt a drága hitet, hogy »az istenfélelemből ered a jelen és jövő élet minden

tartalmas ígérete». Hogy bírta volna túlélni a finn nemzet a »nagy gyűlölet« üldözéseit és viharait, ha nem kereste volna az Isten barátságát? Hogy bírt volna föltámadni a nemes magyar nemzet az 1849.-i saskajárás és a világháború pusztításai után, ha ügye igazságába vetett rendíthetetlen hit nem öntött volna új erőt belé? Ez a hit vitte Istene elé, hogy mostoha sorsát elpanaszolja neki és oltalmához folyamodjék, amint Jókai Mór, a nagy magyar költő, olyan hatásos módon leírja »Csataképek«-című kötetében.

Észtország fiai ugyancsak sokszor végigjárták a Golgata útját. Uraik, hol a németek, hol az oroszok, még napjainkban is olyan vérfürdőket rendeztek köztük, hogy azoknak mását az örököltű történelem is csak nagyritkán látta eddig. Az Isten kegyelmébe és barátságába vetett hit azonban a finn-ugor népeket e szörnyű borzalmak tengerén is átmentette.

Mélységes fenékáram gyanánt hömpölyög e népek életében a vallásos érzés, amely a lelkeket az Istenben való egyetértés, béke és erő keresésére sarkantyúzza. Világos példáját látjuk ennek népeink istentiszteleti életében pl. az imádságokban és zsoltárokbán. De megnyilvánulhatna ez oly módon is, hogy istentiszteleteink alkalmával nemcsak magunkért, de testvérnépeinkért is Isten színe elé emelkednék az imádság és könyörgés tömjénfüstje.

1913-tól kezdődőleg Finnország templomaiban közös egyházi imádságaink alkalmával újra megújra föl-fölhangzott a fohászkodás: »Védeld és áldd meg hazánkat, népünket és a finn nemzet egész rokonságát!« Vannak-e nálatok, észti és magyar testvéreink, hasonló jelenségek? Lélekemelő hatást gyakorol mindenkire, ha a testvérnépek megemlékeznek róla az Isten oltára előtt.

Alkalmasint célszerű volna, ha testvérnépeink mindegyike a testvérnépekért és a finn-ugor rokonságért évi könyörgő napokat rendezne a saját országában, hogy népeink lelke az Uristenben egyre nagyobb mértékben egyesüljön. E könyörgő napoktól drága közös ügyünkért való komoly imádság ösztönének, bensőségének és szellemének elmélyülését remélhetnők.

Jean Sibelius.

Jean Sibelius.

60-vuotispäivän johdosta — 60 aastase sünnimispäeva puhul —
60. születésnapja alkalmából (8. XII. 1925).

Turhaan ei Väinämöinen Suomelle jättänyt kuulua kanneltaan. Kaukaisen jälkipolven mahtaja — Sibelius — oli sen virittävä uudelleen ja loihtiva siitä säveleet, jotka pitävät nyky-Pohjolaa tenhollavallassaan ja joita maailman eri kulmilla ihaillen kuunnellaan. Suomen viimeisenä kahlekautena nämä säveleet ovat vienneet kaikkialle vakuuttavia viestejä Kalevalan maan jälleen heränneestä hengenvoimasta ja ennustaneet sen vapautusta.

Täysin ansaittu on kiitollisuus, jota kansa on ilmaissut suurelle sävelsepolleen hänen elinpäivänsä kaaren kohotessa korkeimmilleen. Sillä ylpeänä piirtää Suomi Sibeliuksen nimen ikikestävään kunniakilpeensä.

Mitte ilmaaegu ei jätnud Väinämöine Soomele oma kuulsat kannelt. Kauge järelpölve vägilane — Sibelius — pidi ta uuesti hääle panema ja tast viisid esile nõiduma, mis meie aja Põhjalat omas võluvuses hoiavad ja mida maailma kõigil kaartel imestades kuulatakse. Soome kõige viimsel kütктеajajärgul on need viisid igale poole kinnitavaid

sõnumeid viinud Kalevala maa jälle ärganud vaimujõust ja ta vabanemist kuulutanud.

Täiesti teenitud on see tänu, mis rahvas omale suurele viisise pale ta elupäevade kaare kõige kõrgemele tipule kerkimise aegu on avaldanud. Uhkelt lõikab Soome Sibeliuse nime oma igavesesse aukilpi.

Väinämöinen nem testálta hiába Suomira ékesen pengö kanteleját. A kései utókor táltosa — Sibelius — fölajzzotta e hangszert újra és olyan akkordokat igézett elő húrjaiból, hogy azok bűbajos hatalmukban tartják a mai Pohjola táját és csengésükre bámulva fölfigyelnek a nagyvilág minden sarkán. E dallamok Suomi utolsó bilincs-korszaka alatt kezeskedő híreket vittek mindenfelé Kalevala országának új életre ébredt szellemi erejéről és megjósolták annak közeli szabadságát.

Busásan megérdemelt a magasztalás, melyet a nemzet csokorba kötött akkor, amidőn dallam-királya élet-íve a delelőpontra emelkedett. Mert Sibelius nevét Suomi büszkén rója dicsősége örökéletű ércpajzsába.

Kemény György (György Kemény).

50. születésnapja alkalmából — 50-vuotispäivän johdosta — 50 aastase sündimispäeva puhul.

Írta — Kirjoittanut — Kirjutanud

ELIEL LAGERCRANTZ.

Július 4.-én ülték meg KEMÉNY GYÖRGY magyar költő születésének ötvenedik emléknapiját. Küzdelmes élete folyamán szokatlanul nagy és eredményes munkásságot fejtett ki az ünnepelt Író.

Kemény magyar szülőktől született Garadna községben. Szülei a lehető legjobb nevelést igyekeztek biztosítani neki. Mindamellett kénytelen volt tanulmányait félbeszakítani anyagi nehézségek miatt. 1896-ban Amerikába sodorta a kivándorlási áram. Itt hamar szerkesztői állást kapott egy magyar lapnál. E hivatásához éveken keresztül hűséges maradt. Idővel számos más lap szerkesztésére is vállalkozott. Jelenleg irodalmi folyóiratot ad ki »Dongó» néven és saját könyvnyomdával rendelkezik. Mint újságíró sokat tett a magyar

kivándorlók között a nemzeti érzés fölébresztése érdekében. Lelkes költői munkássága azonban még ennél is fontosabbnak és hatásosabbnak tekintendő.

Kemény a magyar kivándorlók hegedőse. Lelkülete fogékony, rajongó és dúsérzésű. Korábbi lírai és elbeszélő verseinek 1908-ban megjelent válogatott kötetében a költőnek a tárgy kezelése és a formán való uralkodás terén tanúsított kiváló érettsége nagyobb költői munkák ígéretéről kezeskedett. Költészetében két tárgy vetekszik az elsőségért: a honszeretet és a kivándorlók viszontagságos élményei.

Száz vers-című gyűjteményének patétikusan hazafias költeményei Horatius és Puskin ódáit idézik emlékezetünkbe. Keménynél azonban a forma egyszerűsége és világossága a költő érzésének mélységét és nemes szellemét magasan kiemelik. A kivándorlók életét tárgyaló költeményeiből sovárgó honvágy csendül elő. E költeményeken a végzet mélységes átérzése uralkodik. Majdnem fatalisztikus azon mód, amellyel a kivándorló szemléli élete multját és jövődjét. Vagy sikerre van szánva vagy pusztulásra. Kemény szívesebben vázolja a sorsüldözöttek pályáját, mint azokét, akiket a szerencse a tenyerén hordoz.

E kivándorló tárgyú költeményekben már erős epikus alap észlelhető. Következő nagyobb munkája — az 1923-ban megjelent *Vas András*-című verses elbeszélés voltaképpen hatalmas éposz. A mű címül »A kivándorló tragédiája«-megjelölést is választhatnók. Egy magyar legény a kivándorlást okozó összes nehézségeket átéli hazájában. Nem az ismeretlen föld csábítása, hanem az otthoni visszaságok adják kezébe a vándorbotot. Vas András Amerikába vitorlázik. Ettől kezdődőleg tágabb mederbe ömlik az elbeszélés. A bányák nehéz munkaviszonyait és a kivándorlási áramlat tömegpszichológiáját ecseteli. Tragédia-jellegű főtartalmától függetlenül tendenciától mentes erkölcsi eredményre vezet e költői termék. A kötelességtudó és sorsába belenyugvó egyén megnemesül tapasztalataitól és lerázza az anyagi-ság bilincseit.

E széleskörű munka nyelvileg egyszerű, de lírai szempontból fölötte gazdag. Mélységes természeti és lelki látomások keresik és lelik föl az olvasó szívét. Kifejezési módja népies hatásra mutat. Sokszor Arany Jánosra emlékeztet. Mondanivalója azonban sajátosan eredeti.

Mostanában Kemény újabb éposz készítésén szorgoskodik. E mű az amerikai köztársaság — annyi magyar, észt és finn új hazája — keletkezési történetét fogja előadni. Nagyjelentőségű eseménynek tartjuk, hogy éppen a mi fajunkból való az a férfi, aki a szabad nyugat

dicső történelmét époszban elsőnek megénekli. Mert kivándorlóikkal az összes finnugor népek jóakarattal foglalkoznak és mindenáron kulturális együttműködést akarnak velük létrehozni.

Reméljük, bogy Kemény György magyarországi látogatása folyó év nyarán, amidőn a költő 28 év óta először látta vizsont szülőföldjét, e kulturális közeledés jegyében ment végbe. Szívünk mélyéből köszöntjük az ifjú erejű ötvenévest s egyúttal győzelmes munkakedvet és további sikert kívánunk neki.

Heinäkuun 4-nä täytti unkarilainen runoilija GYÖRGY KEMÉNY viisikymmentä vuotta. Niinhyvin unkarilaishkansallisessa kuin yleisinhimillisessä mielessä on hänen elämäntyönsä ja -taistelunsa ollut suuri ja tuloksellinen.

Kemény syntyi unkarilaisista vanhemmista Garadnan kylässä. Hän sai mitä parhaan kasvatuksen. Hänen opintouransa kuitenkin aineelliset vaikeudet keskeyttivät, ja niin hän vuonna 1896 seurasi siirtolaisvirtaa Amerikkaan. Pian hän sai täällä aputoimittajan viran eräässä unkarilaisessa lehdessä. Kautta vuosien hän on säilynyt tälle uralleen uskollisena, toimittaen itse aikojen kuluessa useita lehtiä. Nykyisin hän julkaisee »Dongó»-nimistä kirjallista aikakauslehteä ylläpitäen myös omaa kirjapainoa. Sanomalehtimiehenä hän on tehnyt paljon unkarilaisen kansallishengen ylläpitämiseksi unkarilaisten siirtolaisten joukossa. Vielä suuremman työn hän on suorittanut intomielisenä runoilijana.

Keményistä on tullut unkarilaisten siirtolaisten runoilija. Hän on herkkä, tunnerikas, haaveileva luonne. Kun hän vuonna 1908 julkaisi valikoiman sitä ennen erikseen painattamistaan lyyrillisistä ja eepillisistä runoista, hän jo oli saavuttanut sen kypsyyden aiheenkäsittelyssä ja muodon hallitsemisessa, joka oli takeena suurempien runotöitten luomisesta. Kaksi aihetta hallitsee hänen runouttansa: isänmaanrakkaus ja siirtolaisten kovat kokemukset.

Száz-vers-kokoelmassa pateettiset isänmaalliset runot muistuttavat Horatiuksen ja Pushkinin oodeja. Keményillä muodon yksinkertaisuus ja selkeys tehostaa hänen tunteensa syvyyttä ja jaloa mieltä. Siirtolaisten elämää kuvaavissa runoissa ilmenee suuri isänmaan kaipuu. Syvä kohtalon tuntu hallitsee näitä runoja. On melkein fatalistinen se tapa, jolla siirtolainen suhtaantuu omaan elämäänsä. Hän on joko määrätty menestymään tai, vielä useammin, menehtymään. Kemény kuvaa enemmän ja hartaammin kovia kuin onnellisia kohtaloita.

Näissä siirtolaisaiheisissa runoissa on jo vahva eepillinen sävy. Suuri eepos olikin runoilijan seuraava suurempi työ, vuonna 1923 ilmestynyt »*Vas András*»-niminen runomittainen kertomus. Tämän nimenä voisi myös olla siirtolaisen tragedia. Unkarilainen nuorukainen kokee kotimaassaan kaikki ne vaikeudet, jotka ovat siirtolaisuuden syinä. Siihen ei johda tuntemattoman maan houkuttelu, vaan epäkohdat kotona. Vas András siirtyy Amerikkaan. Kertomus tässä kohdassa laajenee. Vaikeat työehdot kaivoksissa ja suuren siirtolaisvirran joukkopsykologia tulee kuvattavaksi. Vaikka teoksen pääsisällisyys onkin murhenäytelmää, jää siitä kuitenkin tulokseksi tendenssistä vapaa eetillinen saavutus. Velvollisuudelleen ja kohtalolleen uskollinen yksilö jalostuu kokemuksistaan ja vapautuu aineellisuuden kahleista.

Tyyli on tässä laajassa teoksessa kielellisesti yksinkertainen, mutta lyyrillisesti rikas. Syvät luonnon- ja sielunnäkemykset hakevat ja löytävät lukijan sydämen. Lausuntatapa on kansankielen omaista. Usein se muistuttaa Arany Jánosta. Vaan sanottavansa on aitoa Keményille.

Nykyisin Kemény tekee utterasti työtä uuden suuremman eepoksen luomiseksi Amerikan tasavallan syntymähistoriasta, maan, joka on tullut niin monen unkarilaisen yhtähyvin kuin virolaisen ja suomalaisen uudeksi kotimaaksi. Pidämme suuriarvoisena, että nimenomaan meidän kansoistamme lähtee mies, joka eepoksessa ensin ikuis-taa vapaan lännen mainehikkaan historian. Sillä kaikkien suomalais-ugrilaisten kansojen katseet suhtaantuvat myötätunnolla siirtolaisiinsa ja me pyrimme kaikin tavoin ylläpitämään sivistyksellistä yhteistyötä heidän kanssaan.

Toivomme, että György Keményin tämänkesäinen vierailu, kun hän ensi kerran 28 vuoden jälkeen on jälleen nähnyt synnyinmaansa, on tapahtunut tämän sivistyksellisen lähenemisen merkeissä. Sydämeistämme onnittelemme nuorekasta viisikymmenvuotiaasta ja toivotamme hänelle työniloa ja jatkuvaa menestystä.

4 juun. sai Ungari luuletaja GYÖRGY KEMÉNY viiekümneaastaseks. Nii Ungari rahvuslikus kui ühiskondlikus mõttes on ta elutöö ja -voitlus suur ja tagajärjekas olnud.

Kemény sündis Ungari vanematest Garadna külas. Ta sai väga hää kasvatus. Ta õppused jäid aineliste raskuste tõttu pooleli, ja sellepärast läks ta 1896 väljarändajana Ameerikasse. Varsi sai ta abitoime-

taja koha ühe Ungari ajalehe toimetuses. Aastate voolus on ta omale kutsele ustavaks jäänud, selle aja sees mitut lehte toimetades. Nüüd annab ta »Dongó» nimelist kirjanduse ajakirja välja ja peab oma trükikoda. Ajelehemehena on ta palju Ungari rahvusliku vaimu toetamiseks Ungari asunikkude seas teinud. Veel suurema töö on ta vaimustatud luuletajana korda saatnud.

Keményist on Ungari asunikkude luuletaja saanud. Ta on õrn, tundeline, unistaja loomus. Kui ta 1908 valiku enne siin sääl trükitud lüürilistest ja eepilistest luuletustest avaldas, oli ta küpsuse ainekäsitluses ja vormi valitsemises saavutanud, mis tagajaks suuremate luuleteoste loomisele oli. Kaks ainet valitseb ta luules: isamaa armastus ja asunikkude rasked kannatused.

Száz vers kogus tulevad pateetilised isamaalised luuletused Horatiust ja Pushkini oodisid meele. Keményil rõhutab vormi lihtsus ja selgus tundmuse sügavust ja suursugust meelt. Asunikkude elu kujutavates luuletustes ilmub suur isamaa tagakaebus. Peaaegu fatalistlik on see viis, millega asunik oma elu kohta suhtub. Ta on määratud kas edenema või, veel sagedamini, kõdunema. Kemény kujutab hardamini raskeid kui õnnelikka saatusi.

Neis asunikuluuletustes on juba tugev eepiline toon olemas. Suur eepos oligi ta järgmine suurem töö, 1923 a. ilmunud »*Vas András*» nimeline värsimööduline jutustus. Selle nimi võiks ka asniku kurblugu olla. Ungari noormees õpib kodumaal kõik raskused tundma, mis väljarändamise põhjuse sünnitavad. Seks ei anna asja tundmata maa avatlus, vaid kodused ebakohad. Vas András rändab Ameerikasse. Jutustus laiub ses kohas. Rasked töö tingimised kaevandustes ja suure asunikkude voolu hulgapsüholoogia leiab töös kujutuse. Ehk küll teose pääsisu kurbmäng on, jääb ta saanduseks ometi tendentsist vaba esteetiline mõju. Kohusele ja saatusle ustav isik saab kannatustest suursuguseks ja vabaneb ainelistest köidikutest.

Stiil ses laias teoses on keeleliselt lihtne, kuid lüüriliselt rikas. Sügavad looduse ja hinge nägemused otsivad ja leiavad tee lugeja südamesse. Ütluseviis on rahvalik. Ta tuletab sagedasti Arany Jánost meele. Aga väljendus on Keményile iseloomuline ja ehtne.

Nüüd töötab Kemény usinasti uue suurema eepose kalla Ameerika vabariigi sünnimisest, selle maa, mis nii mitme ungarlase, eestlase ja soomlase uueks kodumaaks on saanud. Peame tähtsaks, et just meie rahvaste seast mees on tulnud, kes kõige esimesena eeposes vana lääne kuulsat ajalugu põlistab. Sest göigi Soome-Ugri rahvaste

vaated suhtuvad kaastundmusega asunikkude vasta, ja me püüame kõiki pidi hariduse ühendust nendega alal hoida.

Kuna Kemény György mineval suvel esimest korda 28 aasta järele jälle kodumaad on näinud, siis loodame, et see selle haridusliku lähemise tähe all on sündinud. Soovime südamest noorekale viiekümneaastasele õnne, töörõõmu ja kestva kordaminekut.

A finn-magyar nyelvrokonság nyomai a magyar irodalomban ◊ Suomalais- unkarilaisen kielisukulaisuuden jälkiä Unkarin kirjallisuudessa ◊ Soome-Un- gari keelesuguluse jäljed Ungari kirjan- duses.

Írta — Kirjoittanut — Kirjutanud
VÉGH ISTVÁNNÉ (Erzsébet Végh).

Különös játéka a véletlennek, hogy a magyar-lapp-finn nyelvrokonság felfedezése éppen arra a korra esik, melyet a magyar irodalomban az »ébredés» korának neveznek.

A magyar nyelv ebben az időben a fejlődés legalacsonyabb fokán állott. A hivatalos nyelv latin volt, a közigazgatás, törvényhozás és törvénykezés latinul folyt, úgy hogy bizony a magyar parasztra sokszor kimondták a szentenciát, ő maga nem is tudta, hogy miért, mert hát nem értette. A társalgási nyelv pedig német volt. II. József császár, a kalapos király, annyira ment, hogy a magyar nyelvtant kitörülte a kötelező tantárgyak közül, ellenben a német nyelvtan tanítása még a falusi iskolákban is kötelező volt. Ő volt az, aki a magyar koronát Bécsbe vitette a Habsburg-ház régiség- és ereklye-gyűjteményébe.

Mária Terézia finom asszonyi tapintattal belátta, hogy Magyarországnak csak akkor lesz örökre Ausztria vazallusa, ha el tudják németesíteni. Nagyon ügyesen és finoman fogott hozzá. Fényes udvarába vonzotta a magyar arisztokratákat, kik palotákat vettek Bécsben, állandóan ott laktak, óriási magyarországi birtokaik jövedelmét Bécsben költötték el és csak németül beszéltek.

A köznemesség számára pedig ott volt a testőrség, katonaság. Alig

volt úr Magyarországon, kinek fia ne lett volna Bécsben a testőrségnél vagy katonaságnál vagy az udvarnál.

Mária Terézia azonban a tudományt is pártolta. Ő küldte a magyar születésű, Bécsben lakó hírneves csillagászt, Hell Mátyást, Norvégia meghívására a Lappföldre a csillagok járásának tanulmányozása végett. Hell aztán kivitte magával Sajnovics János szintén magyar tudós csillagászt. Herman Ottó az »Éjszaki madarak honából« című könyvében érdekesen ír a két papról, kiknek nyomában kint járt ő is Lappországbán.

Sajnovics volt az, aki először írt a magyarok, lappok, finnek és észtek rokonságáról, latinul természetesen, de Herman Ottó azt állítja, hogy a gondolat eredetileg Hell Mátyásé volt, ő vezette tulajdonképpen rá Sajnovicsot. Herman Ottó maga is foglalkozik ebben a könyvében ezen rokonság gondolatával és igen érdekesen vezet le néhány lapp és finn szót.

Ez az idő volt az, amikor már olyan magyarok is találkoztak, akik kezdtek tudatára ébredni annak, hogy a magyar nyelv szinte mesterségesen visszafejlődik. Nyugaton mindenütt a nemzeti nyelv kultiválása volt a jelszó, a magyar nyelv pedig sutba dobva, mellőzve nem hogy fejlődött volna, hanem hanyatlott.

Sokszor látjuk a történelemben, hogy minél jobban elnyomnak valami nemzetet, annál nagyobb erővel tör ki belőle a nemzeti érzés. Ez az erő természetes pszichológiája és a magyar nemzetből az öserőt nem tudták kiölni soha, mert többször épen a legnagyobb elnyomatás alatt állott talpra és védekezett.

Most, egy évszázad után, látjuk csak igazán, hogy mit köszönhetünk Bessenyei Györgynek és társainak. Bessenyei félre dobta az udvari kegyet s a magyar irodalomnak szentelte magát. Most látjuk, hogy elvehettek tőlünk mindent, hegyeinket, vizeinket, erdőinket, ércet, szénét, még a levegőt is — de a nyelvünket és vele a kultúránkat nem tudták elragadni, az egy a miénk maradt.

Szegény magyar nyelv pedig milyen árva! Ha avval mérnék a rokonságát a finn és magyar nyelvnek, hogy milyen izolált és egyedül álló, ikertestvéreknek kellene lenniök, bár a finn és észti nyelv mégis bizonyos fokig hasonló, — de olyan árva, mint a magyar, nincs több a világon!

Ezért is elképzelhető, hogy milyen jóleső érzés lehetett azoknak, akik a magyar nyelv sorsát látták és érezték — annak a tudata, hogy nekünk is van barátunk, nekünk is van rokonunk!

A hivatalos és tudományos körök — nehézkesen mint mindig — eleinte nem akarták elismerni az atyafiságot, sokszor rosszalással, kicsinyléssel találkozott, de a költő és író képzeletére hatott és a szívéhez szólt, mert osodálatosan találkozunk az irodalomban vele.

Dugonics András jóformán az első regényírónk volt, szerető, melegszívű igaz magyar. Regényeiben minden, ami szép és jó, az magyar, — az intrikus, a bűnös mindig idegenországbeli.

Dugonics korának legnépszerűbb írója volt. »Etelka-című regényét — írja Beöthy irodalomtörténetében — a biblia után legt öbb et olvasták Magyarországon.» Ezen regény hőse egy karéliai királyfi, aki szintén épen olyan kiváló, mint a magyar. Dugonicsnak van egy másik regénye is: »Etelka Karjelben» címmel. Ezek a regények ma már érdektelenek és kezdetlegesek, nem kötik le a figyelmünket s régi kifejezései nála nevetségesen hatnak. Mindamellett érdekes bennük az, hogy Dugonics a finn-magyar rokonságot, a közös hazából való kiindulást oly kétségbevonhatatlan ténynek veszi s úgy ír róla, mintha magától érthető lenne eztényt hinni és vallani.

Könyvének nagy elterjedtsége által sok magyar ember lelkébe beleoltotta, hogy a finn és magyar egy nép volt valamikor.

1801-ben jelenik meg Perecsényi Nagy László éposza »Szakadár esthoniai magyar fejedelem hujdosása» címmel. Ezen éposz egész könyvre kiterjedő mű, minden történelmi alapot nélkülöz és erősen Dugonics hatása alatt íródott, de Perecsényi nem is akart történelmi époszt írni. Ő háttérnek vette a finn-észt-magyar rokonságot, a közös hazát, az ő célja a magyar nyelv fejlesztése volt — és az, hogy a magyarok magyar író tollából való magyar művet magyarul olvassanak.

Előszavában elő is sorolja, hogy miért is ajánlja könyvét a közönség kegyeibe. Elsorolja könyvének jó tulajdonságait s többek között így ír: »ezen könyv olvasása hasznos: mivel a magyarok régi hazájokról s nyelvekről az éjszaki ég farkánál lakó Lapponokkal való megegyezést hirdeti; mely a közhistoriát azaz: idők tanúbizonyságát, az eszettek jámborságából szűrt, méreltetett követésre méltó igazság megesmerését segíti.»

Szakadár története elég fantasztikus. Negyven hajóval elment szerencsét próbálni, jobb hazát keresni. Feleségét Esthoniában hagyta. Távollétében a ruszok megtámadták és elfoglalták hazáját, de ő visszatért és megszabadította hazáját a ruszoktól. Azonban újra utra kelt s egész Amerikáig jutott. Amerika közelében egy szigetet találtak a magyarok, egy gyönyörű szigetet, az Amazonok szigetét. Szakadár

nagyon jól érezte magát az Amazon királyné oldalán, de ellenség tört rájuk s mind a ketten elesetek a harcban és Szakadár sohasem látta viszont hazáját. Kissé zavaros az egész, mert Fennia és Esthonia Szakadár közös hazája gyanánt van említve s az egész könyv tele van tűzdelve latin citátumokkal, görög és római mythológiai vonatkozásokkal, teljesen az akkori kor követelményeinek és ízlésének megfelelően.

A könyv Landerer nyomdájában jelent meg Pesten. Sok szót említ meg, amely rokonhangzású, azonban — azt hiszem — 123 év óta mind a magyar mind a finn és észt nyelvben változhattak ezek a szavak.

Érdekes mindenesetre az a tény, hogy a finn-ugor rokonság annyira foglalkoztatta íróink fantáziáját, hogy egész könyvre terjedő mű témájául szolgált.

Csodálatos kevesen tudják, hogy Kossuth Lajos egy drámát fordított németből. Elő is adták ötször a pesti nemzeti színházban. A címe: »János, Finland hercege«. Írója Weissenturm Fanny Janka. Csodálatos, hogy ez a momentum elkerülte a tömegek figyelmét, holott Kossuth életének minden mozzanata szent a magyar ember előtt. Beöthy nagy irodalomtörténetében azt írja erről: Kossuth nem csinált nagy reklámot ezen dráma előadásának, pedig ha tudták volna, hogy ő színdarabot fordított, mindenki megnézte volna, már csak azért is, hogy lássák, hogy ez a kiváló politikus és publicista mit tart érdemesnek a lefordításra.

Mi meg tudjuk magyarázni, ha tudjuk, hogy János finlandi herceg a finn szabadságért harcolt s ő a finneknek majdnem olyan szabadsághősük, mint Kossuth Lajos nekünk. Beöthy megjegyzésében teljesen benne van a felelet is, hogy miért tartotta érdemesnek Kossuth Lajos Weissenturm Fanny Janka ismeretlen nevű német írónő drámáját lefordítani.

Ezen művet nem sikerült felkutatnom. A Nemzeti Múzeum könyvtárában, Kossuth iratai közt nincs meg.

Last but not least Jókait!

Jókai többször ír a finnekről. A »Szabadság a hó alatt« című regényének hősnője, Ilmerrinnen Zenaide, a hazaszeretet megtestesülése — finn nő. Szerintem itt nem egészen találta el Jókai a finn nő karakterét, viszont annyi széppel és jóval felruházott jellemet nem tudott oroszoknak elképzelni, azokat a tulajdonságokat csak finn nő bírhatta, orosz nem.

»Görög tűz« című könyvében bőven és hosszasan ír Jókai a finnekről. Nem hiába tartották a régiek a költőt »Vatesnek«, jövőbe, messzeségbe

látónak, mert Jókai igazán az volt. Soha nem járt Finnországban s egyenesen bámulatos az a megértés és megérzés, mely ebben a jellemzésben megnyilvánul. Az ember, aki csak érez, de érzését kifejezésre juttatni nem tudja, bámulva áll meg ez előtt az írói nagyság előtt. Legszívesebben szószerint írnám ide az egészet, olyan gyönyörű: »Finnország igen jó iskola — írja Jókai — a finn nemzet maga az iskolamester, akitől a nyugtalan, szabadságra vágyó népek ivadékaik megtanulhatják, hogyan lehet az elnyomott népnek nyugodtan élni.» Elmondja, hogy Finnország nem követte egyik eddig elnyomott nemzet példáját sem. »Lerózza a tartozását a hatalom iránt, de el nem adja magát szolgájának soha. Ez az ő alkotmányos szabadsága.»

»Minden embert becsületessé tenni, ez az ő kriminál codexe, egy paragrafus az egész.» »A kalevain nép tiszteli az öregséget, ápolja a gyermekeket, vezeti az ifjúságot, úgy tartja fent magát — írja tovább Jókai — tanul és tanít. A tudományos egyetem és akadémia az ő várnégyszöge, az ő arzenálja. Senkitől nem vár semmit, senkire sem szorul semmiért, ez az ő aranybányája.»

»S mennyire szereti az ő kicsiny, szegény hazáját! Minő lelkesedéssel szól róla a nemzeti költő éneke! Annak homokpartjai, szigetkei, szalmás gunyhói szebbek, drágábbak a világ minden gazdag vidékeinél. Hálát ad az égnek, hogy ilyen hazát adott neki. Nem siránkozik hazája elvesztésén, mert meghódította azt az idegen; nines az ő hazája elveszve. Megmaradtak neki a fiai és boldogok, hogy hazájuknak élhetnek.»

Így ír Jókai Finnországról és ebben a könyvében említi meg azt is, hogy a finnek akkor kaptak először alapos eenzúrát az oroszoktól, akkor nyirbálták meg először az oroszok a finn sajtószabadságot, mikor 1848-ban nagyon is nagy és hangos örömmel üdvözölték a magyar szabadságharcot.

Ez a néhány kis adat benne van minden magyar irodalomtörténetben. Én csak feleleveníteni és összegezni akartam — azért — hogy a finnek és észtek lássák, hogy a magyarok nemcsak most nagy bajukban, igyekeznek a feléjük nyújtott baráti jobbot megszorítani, hanem íróik megnyilatkozásaiból megítélhetik, hogy a szeretet, a barátság és meleg érdeklődés mindig megvolt.

Hogy nagy szenvedés közepette a barátság és szeretet még jobban esik s még hálásabb szívvel viszonzozzák az emberek, az magától értődik.

Unkarilais-suomalais-virolais-lappalaisen kielisukulaisuuden havaitseminen tapahtui aikana, jota Unkarin kirjallisuuden historiassa mainitaan »heräyksen ajanjaksoksi». Virallisena kielenä oli siihen aikaan latina, sivistyneistön kielenä taas saksa. Keisari Josef II (1780—1790), »hattupää kuningas», vei Pyhän Tapanin kruunun Wieniin Habsburg-dynastian muinaiskalugarastoon, pyyhki unkarin kieliopin pakollisten oppiaineiden joukosta; saksan taas teki pakolliseksi maalaiskouluihinkin. Kuningatar Maria Teresia (1740—1780) oli johtanut asiain tilan näin pitkälle. Hän oli houkutellet unkarilaisia ylimyksiä hoviinsa, pikkuaateliston taas henkivartiostoon, voidakseen saada heidät asettumaan Wieniin ja jouduttaakseen tällä tavalla saksalaistumisen kulkua.

Siihen aikaan kääntyi Norja Maria Teresian puoleen, pyytäen lähettämään sinne tähtitieteilijöitä jonkun tähtitieteellisen merkki-tapahtuman tarkkaamiseksi. Maria Teresia lähetti kaksi unkarilaista tähtitieteilijää, Mátyás Hellin ja János Sajnovicsin. Hell huomautti Sajnovicsille eräiden lappalaisten sanojen muistuttavan unkarilaisia sanoja. Sajnovics syventyi asiaan ja julkaisi käänteentekeväen teoksensa: »*Demonstratio idioma Ungarorum et Lapponum idem esse*» (1770).

Unkarin viralliset ja tieteelliset piirit eivät ottaneet vakavalta kannalta Sajnovicsin kirjaa. Mutta useat Unkarin arvovaltaiset kirjailijat ottivat Sajnovicsin teorian riemulla ja innostuksella vastaan.

András Dugonics, aikoinaan Unkarin suurimmassa arvossa pidetty kirjailija, oli ensimmäinen, joka innostui pohjoisesta sukulaisuudesta. »Hänen Etelka-niminen romaaninsa (1788) — kirjoittaa esteetikko Zsolt Beöthy — oli kaikkein luetuin kirja Unkarissa Raamatun jälkeen.» Tämän kirjan sankari on eräs Karjalan kuninkaanpoika, yhtä etevä kuin unkarilaiset. Dugonicsin toinen romaani, »Etelka Karjalassa» (*Etelka Karjelben*), liittyy jatkona edellisen kirjan tapahtumiin. Nämä romaanit ovat nykyään alkeellisia, eivät kiinnitä mieltä ja niissä esiintyvät vanhanaikaiset sananparret tuntuvat naurettavilta. Mutta ansaitsee huomiota tuo seikka, että Dugonics piti 137 vuotta sitten suomalais-unkarilaista sukulaisuutta ja mainitun kahden kansan eroamista yhteisestä alkukodista niin epäilemättömänä ja luonnollisena tosiasiana, ettei sitä vastaan voinut edes vastaväitteitä tulla kysymykseen.

Vuonna 1801 ilmestyi László Perecsényi Nagy'in epos nimeltä »Szakadár'in, Esthonian unkarilaisen ruhtinaan, harhailut» (*Szakadár esthoniai magyar fejedelen bujdosása*). Kirjan esipuheessa kirjoittaa

tekijä muun muassa seuraavaa: »Tämän kirjan lukeminen on hyödyllistä: sillä se kuuluttaa unkarilaisten muinaisisänmaan sijaitsemista ja unkarin kielen yhtäläisyyttä Pohjoistaivaan hännässä asuvien »Lapponien» kanssa ja auttaa tutustumista yleishistoriaan, se on aikojen todistuksiin, toisin sanoen järkenne hurskauden kautta siivilöityyn ja punnit-
tuun sekä seuraamista ansaitsevaan totuuteen.»

Szakadárin historia on koko lailla fantastinen. Hän lähti 40 laivalla etsimään parempaa maata jättäen vaimonsa Esthoniaan. Hänen poissaollessaan »rusz'it» (venäläiset) hyökkäsivät maahan ja valloittivat sen, mutta hän valloitti sen takaisin anastajien käsistä palattuaan risteilymatkalta. Senjälkeen hän lähti uudestaan matkalle ja saapu-
Amerikkaan. Amerikan läheisyydessä hän löysi ihanan saaren, »Amazonien saaren». Hän viihtyi hyvin Amazonien kuningattaren rinnalla, mutta vihollinen hyökkäsi saaren kimppuun, kumpikin kaatuivat taistelussa ja Szakadár ei voinut nähdä enää kotimaataan. Koko eepos on vähäsen sekainen, sillä Fenniaa ja Esthoniaa mainitaan Szakadárin yhteisisänmaana ja kirjaan on pujoteltu latinalaisia sitaatteja ja viit-
tauksia kreikkalais-roomalaiseen mytologiaan silloisen ajan maun ja vaatimusten mukaisesti. Kirjassa on muuten lueteltu paljon sellaisia sanoja, jotka muistuttavat toisiaan viron ja unkarin kielessä.

Harvat unkarilaiset tietävät, että Lajos Kossuth on kääntänyt draaman saksan kielestä. Se esitettiinkin viisi kertaa Pestin kansallisteatterissa. Sen nimi on: »Juhana, Finlandin herttua» (*János, Finland hercege*). Sen tekijä oli Fanny Johanna Weissenturm. Esteetikko Zsolt Beöthy kirjoittaa siitä seuraavasti: »Kossuth ei tehnyt suurta reklaamia draaman esitystä varten, vaikka joka unkarilainen olisi ollut katsomassa sitä, jos olisi ollut tunnettua, että se on Lajos Kossuthin unkarinnos, nähdäkseen mitä tämä etevä poliitikko ja publisisti pitää kääntämisen arvoisena.»

Beöthyn huomautukseen sisältyy syy, minkätähden ansaitsi tämän tuntemattoman saksalaisen kirjailijattaren draama unkarintamista, jos tiedämme, että Juhana, Finlandin herttua, oli melkein samanlainen vapaussankari Suomessa kuin Lajos Kossuth Unkarissa.

Last but not least Jókai!

Jókai kirjoittaa suomalaisista monta kertaa. »Vapaus lumen alla» (*Szabadság a hó alatt*)-nimisen romaanin sankaritar, Ilmerrinen Zenaide, isänmaanrakkauden ruumiillistus — on suomalainen nainen.

Kirjassa »Bengaali-tuli» (*Görög tűz*) kirjoittaa Jókai suomalaisista seikkaperäisesti sellaisella ymmärtämyksellä, että se on suorastaan ihmeellistä, jos otamme huomioon, ettei hän käynyt koskaan Suomessa.

»Suomi on hyvä koulu — kirjoittaa Jókai — ja Suomen kansa on hyvä opettaja, josta vapautta kaipaavat levottomat kansat voivat oppia, kuinka sorretut kansat voivat elää rauhassa.» — »Tämä kansa maksaa velkansa vallanpitäjälle, mutta ei myy itseään sen orjaksi koskaan. Tämä on sen perustuslaillinen vapaus.» — »Tehdä jokainen ihminen rehelliseksi, se on sen kriminaalikoodeksin ainoa pykälä.» — »Kalevan kansa kunnioittaa vanhaa polvea, hoitaa lapsia, johtaa nuorisoa, tällä tavalla pitää itsensä yllä, se oppii ja opettaa. Yliopisto ja akatemiat ovat sen linna ja arsenaali. Se ei odota mitään keneltäkään, se ei tarvitse ketään. Se on sen kultakaivos.» — »Ja kuinka se rakastaakaan pientä kotimaa-parkaansa! Millä innostuksella puhuukaan siitä kansallisrunoilijan laulu! Sen hiekkarannat, saarekkeet, olkikattoiset töllit ovat kauniimmat ja kalliimmat maailman kaikkia rikkaita seutuja. Se ylistää taivasta siitä, että se oli sellaisen kotimaan lahjoittanut. Ei se ruikuttele vieraan valloittaman isänmaansa menettämistä; sen isänmaa ei ole menetetty. Sen pojat ja tyttäret ovat jääneet jäljelle ja ovat onnelliset siitä, että voivat elää isänmaansa hyväksi.»

Samassa kirjassaan Jókai mainitsee senkin, että Suomeen tuli ankara venäläinen sensuuri ensimmäisen kerran silloin, kun suomalaiset olivat erittäin äänekkäällä riemulla tervehtineet Unkarin vapaussotaa vuonna 1848.

Nämä pikku tiedot eivät ole tuntemattomia niille, jotka ovat Unkarin kirjallisuudenhistoriaan syventyneet. Minä poimin ne vain näyt-
tääkseni suomalaisille ja virolaisille, että unkarilaisten tavottelu puris-
tamaan pohjoisten sukulaisten veljeskättä ei ole uusi ilmiö Unkarissa.
vaan ystävyyden ja mielenkiinnon tunteet ovat purkautuneet esiin
jo aikoja sitten.

Ungari-Soome-Eesti-Lapi keelesuguluse tähelepanek sündis Ungari rahvusliku ärkamise ajajärgus.

Sel ajal juhtus, et Norra valitsus Austria keisrinna Maria Tereesia (1740—1780) poole pööris. Norralased soovisid huvitava täheteadusliku nähtuse tähelepanekuks 2 astronoomi. Keisrinna läkitas 2 ungarlast, Mátyás Helli ja János Sajnovicsi. Viimane tegi huvitava tähelepaneku, et Lapi keel Ungri keelega sugulust avaldab. Selle tõenduseks kirjutas ta teose »Demonstratio idioma Ungarorum et Laponum idem esse» (1770).

Sajnovicsi teos leidis kirjanduse ringkondades poolehoidu. Ajajärgu kõige suurem kirjanik András Dugonics oli põhjamaisest sugu-

lusest vaimustatud. Ta romaani »Etelka« (1788) kangelaseks on Karjala kuningapoeg. Töö jätk kannab nime »Etelka Karjalas«. Kirjanik oletab sugurahvaste ühist algkodu.

1801 a. ilmus László Perecsényi Nagy eepos »Szakadári Eesti ungarlase ümbereksimised. Eeskõnes lausub ta m. s.: »Seda raamatut on kasulik lugeda, ta kuulutab ungarlaste muinasisamaa asetsemist ja Ungari keele ühtlust põhjataeva päral asuvate laplastega ja aitab üleüldise ajaloo tundmaõppimist. — — —» Teose sisu on fantastiline. Raamatus on m. s. rida sõnu, mis Ungari ja Eesti keeles sarnased on.

Lajos Kossuth on Saksa keelest draama tõlkinud, mille nimi on: »Soome härtsok Juhan«. Teose autor on Fanny Johanna Weissenturm.

Ka Jókai on soomlastest kirjutanud. Ta »Vabadus lume all« nimelise jutu kangelane on Ilmerrinen Zenaide. See on isamaaarmastuse kehasus. Kangelane on Soome naine. Raamatus »Bengaali tuli« kirjutab Jókai soomlastest õige üksikasjaliselt ja suure arusaamisega; ometi ei ole ta kunagi Soomes käinud.

Ülemal esitatud teated ei ole Ungari kirjanduse ajaloo uurijatele päris tundmata. Nad tõendavad, et ungarlaste huvi ja poolehoid põhjapooliste sugurahvaste vastu nii vastne ei ole, kui võiks arvata.

Jókai a rokonnépek irodalmában

Jókai suukansojen kirjallisuudessa

◇ Jókai sugurahvaste kirjanduses.

Írta — Kirjoittanut — Kirjutanud

CSEKEY ISTVÁN (István Csekey).

Akiket a jó vagy rossz sors hazájuk határaitól messze vetett, hogy idegenben szolgálják a magyar kultúrát, azokra elsőrendű feladatként hárul a kötelesség, hogy keressék hazájuk és az idegen ország közt a művelődési kapcsolatokat mind a multban, mind a jelenben. Hatványozottá válik ez a kötelesség a magyarság iránt annyi megértéssel viseltető rokonnépek körében, amelyek mindig bizonyos kegyelettel néztek a részben magasabb magyar kultúrára s igyekeztek azt körükben lehetőleg ismertté tenni. A mostanában lezajlott Jókai-centenáriumok a rokon észt és finn nemzeteknél *maradandó irodalomtörténeti*

adataikat hoztak napfényre. Az észti Jókai-fordítások mindeddig teljesen ismeretlenek voltak irodalmunkban. Csak most, a gondos és fáradságot nem ismerő kutatások során sikerült rájönni, hogy az egymilliónyi kis észti nép 18 önálló és 25 folyóiratban, illetve napilapban megjelent Jókai-fordítást termelt ki, amely utóbbiakban nem egy terjedelmes regénye jelent meg folytatásokban. A finneknél végzett kutatások is meglepő eredményre vezettek. Eddig 34 önálló és 16 folyóiratfordítást sikerült megállapítanunk, úgyhogy e két rokonnép Jókai-fordításai a róla összeállítandó nemzetközi bibliográfiában minden egyéb nemzetet megelőzve, nyomban a német és angol után következnek számszerűség tekintetében.

Ez az eredmény annnyival is nagyobb, mivel a finn fordítások számát is hatalmasan növeli régi adatainkkal szemben. Jókai finn bibliográfiáját CHALUPKA REZSŐ tette közzé: *Jókai a finn irodalomban, Irodalomtörténeti Közlemények* II. évf. 1892, 160—164. l. [PINTÉRNÉL tévesen 1893. A magyar irodalom történetének kézikönyve II. k. 317. l.]. Ő még mindössze 10 önálló fordítást ismer. A Révai-féle bibliográfia 11-et tüntet fel nem egész pontosan. (Jókai Mór írói működésének ötvenedik évfordulója. Jókai Mór összes művei. Nemzeti díszkiadás, alkalmi kötet. Budapest, 1894, 62. l.). GULYÁS PÁL, Y(rjö) W(ichmann) helsinki professzor gondos cikke alapján (Jókai Mór [Tietosanakirja = Tudás-szótár III. k. 1906, 1419—20. hasáb]) 14 kötetet említ (Magyar szépirodalom idegen nyelven. Budapest, 1917, 5—5. l.). Mi pedig 34 önálló és 16 folyóiratfordítást ismerünk, de ez az eredmény még mindig nem végleges, mint ahogy egy bibliográfia a legritkább esetben mondható tökéletesnek.

Jókai észti bibliográfiáját az Észti Irodalmi Társaság 1925 március 28.-i dorpati Jókai-ünnepélye alkalmából ALBERT KRUVS egyetemi hallgató gyűjtötte össze: *Jókai Mór eesti kirjanduses* (Jókai Mór az észti irodalomban), *Kuukiri Eesti Kirjandus* (Az észti irodalom havi folyóirata XIX. évf. 1925, 137—145. l.). Ez a bibliográfia azonban nemcsak nélkülöz minden szaktudást, hanem feltűnően hiányos és hibás is, amiért adatai alig használhatók.

A fordítás mind az észteknél, mind a finneknél rendszerint németből történt. Kivételesen az előbbieknél oroszról, az utóbbiaknál pedig svédből. Eedeti magyarból mindössze három észti fordítást ismerünk, s azok is egészen új keletűek. A »Kedves atyafiak» 1914-ben jelent meg JULIUS MARK, a dorpati egyetem professzorának fordításában magyar antológiájában. »A dagöi torony» című végtelen érdekes elbeszélését én fordítottam le ANTS MURAKIN viljandii leánygimnáziumi

tanárral, aki mint magyarországi hadifogoly tökéletesen megtanulta nyelvünket s ma az észti színpadok jeles magyar fordítója. Nyolc folytatásban jelent meg a Postimees (Postás) című régi tekintélyes dorpai napilapban, amely már 1886-ban hozta Jókai »Szomorú napok» című regényét. Azért választottam a Dagöi tornyot, mert ez az egyetlen Jókai-féle szépirodalmi mű, amelynek tárgya észti földön játszódik. Hosszas utánjárás árán azt is sikerült kinyomoznom, hogy honnan merítette Jókai tárgyát és miként kalandozott el a magyar mesekirály fantáziája egészen a Keleti-tenger partjáiig. E nagyarányú témavándorlásról külön értekezésben fogok beszámolni. A harmadik észti fordítás Jókai magyar eredetijéből a »Kötél áztatva jó» című humoros rajza (L. Népvilág), amelyet ELISE KINGER egyetemi hallgató is olvasott föl a dorpai Jókai-ünnepélyen saját fordításában, amely azonban még eddig nem jelent meg.

Sokkal jobban állunk eredeti magyarból való fordításokkal a finnek-nél, akik ebből a nézőpontból mindjárt a német fordítások után következnek. J. PÄIVÄRINTA (írói nevén KOLOMAN), ARVID GENETZ (írói nevén ARVI JÄNNES), JULIUS KROHN és SALU LATVALA mellett főleg két nevet kell kiemelnünk. Az egyik ANTON ALMBERG (írói nevén ANTTI JALAVA), a helsinki egyetem volt magyar lektora, a Kisfaludy-Társaság tagja, aki több magyar író fordított, továbbá magyar nyelvtant írt SZINNYEI JÓZSEFFel és történelmi meg néprajzi ismertető munkákat készített Magyarországról. Tőle tanult meg magyarul NILLO E. WAINIO, isokyröi evangélikus esperes, a Petöfi-Társaság tagja, aki négy nagyobb Jókai-regényt is lefordított s mint ilyen Finnországban a finnek Jókai-fordítója néven lett ismertté.

Egyébként, mint mondtam, rendszerint németből fordították Jókait a rosszul megválogatott és még rosszabbul átültetett Kertbeny-féle német szövegek nyomán. A sok névtelen és nevét kiírt fordító közt csak kevés akad valóban neves. Így az észteknél EDUARD WILDE, az észtek Jókaija, aki nemcsak fordította, de sok tekintetben valóssággal követőjévé, utánzójává vált. Nem volna érdektelen részletesen kimutatni Jókai hatását a jelenlegi legnagyobb észti íróra, aki hatása alatt lejön már évezedekkel előbb Magyarországra s nem egy regényét magyar miliőbe helyezi. Az észti folyóiratok és napilapok tele vannak Jókaiival. Különösen ki kell emelnem K. A. HERMANNT, a Postimees szerkesztőjét, a lelkes magyar barátot, aki nemcsak maga fordítja Jókait, de lapjában 1886 és 1889 közt öt nagy regénye jelenik meg folytatásokban: a »Szomorú napok», »Kárpáthy Zoltán», »Fekete gyé-

mántok», «Szegény gazdagok» és «Egy magyar nábob». Hasonló lelkes híve volt Jókainak A. GRENZSTEIN, az Olevik (Jelen) című folyóirat szerkesztője.

Végtelen nehézségekkel járt az észt és finn fordításokból a pontos magyar címek megállapítása. Nemcsak azért, mert már a fordítás alapjául rendszerint használt német cím elferdített vagy önkényes, hanem mert a fordítók a magyar eredetiből készült átültetésnek is más címet adtak, esetleg csak egy részletet vagy fejezetet fordítottak e, vagy alapos szövegcsonkítást végeztek. Ki gondolná például, hogy »Kes ainult üks kord armastavad« (a német »Die nur einmal lieben«) címnek fordítása alatt az »Egy az Isten« című regény rejtőzködik? Vagy hogy a »Silm silma vastu« (Aug um Auge) egyenlő »A rahn« című elbeszélésével »Milyenek a nők?« című kötetéből? »Hoia naisterahva eest!« (Őrizkedjél az asszonyoktól!) nem egyéb mint »A kalifa papucsa« a »Milyenek a nők?« című kötetben. »Sala tee« (Titkos út) nem más mint »Páter Péter«, ami különben ilyen cím alatt is megjelent. Mert az is többször előfordul, hogy ugyanaz a fordítás más különböző címeket visel. Például »Tschadra« és »Näokate« (Álarc) címe van »A fátyol« című keleti elbeszélésének »Túl a láthatáron« című hátrahagyott kötetéből. Egészen önkényes cím és kikapott részlet pl. »Jumala tahtmine« (Isten akarata), ami a »Mire megvénülünk« regényből néhány fejezet orosz másodkézből.

Érdekes még felemlíteni, hogy a nehezen hozzáférhető észt Jókai-fordítások csak az Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukogu (Észt Nemzeti Múzeumi Levéltárkönyvtár) és a Tartu Linna Avalik Raamatukogu (Dorpat Városi Nyilvános Könyvtár) kebelében találhatók. Két önálló fordítást ezekben sem sikerült fellelni, s azok csak két régi kölcsönkönyvtár jegyzékeiből ismeretesek. Ugyanez áll a finn fordításokra is. Ott nagy segítségre volt a Suomalainen Kirjallisuus (Finn Irodalom) című folyóirat, de a helsinki egyetemi és városi könyvtár jegyzékeinek átvizsgálása mégis meglepő új adatokhoz juttatott bennünket. Ezt a kemény munkát FARAGÓ JÓZSEF, Helsinkiben élő hazánkfia végezte el, akinek lelkiismeretes adataival összevetve CHALUPKA, PETRIK, SZINNYEI és RÉVAI bibliográfiai közléseit, sikerült a finn irodalmat Jókai fordításairól összeállítani.

Ezeket a teljesen megbízható eredményeket a még nehezebben összeállítható észt bibliográfiával együtt közelebbről közzé fogom adni a Magyar Bibliofil Szemlében megjelenő nemzetközi Jókai-bibliográfiában.

Hyvä tai huono kohtalo on riistänyt muutamia unkarilaisia kauas isänmaansa rajoilta, jotta he palvelisivat siellä Unkarin kulttuuria. Näiden henkilöjen välttämättömänä velvollisuutena on etsiä isänmaan ja vieraan valtion välisiä sivistyksellisiä siteitä sekä nykyajasta että menneisyydestä. Tämä velvollisuus tulee moninkertaiseksi Unkarin kansaa kohtaan suurta ymmärtäväisyyttä osoittavien sukukansojen keskuudessa, jotka ovat katselleet Unkarin kulttuuria alituisesti jonkunmoisella hellyydellä ja pyrkineet tekemään sitä mahdollisimman tunnetuksi omassa keskuudessaan. Nyttemmin toimeenpannut Jókai-muistojuhlat ovat tuoneet esiin pysyviä kirjallisuuden historian aineistoja Viron ja Suomen veljeskansojen henkisistä varastoista. Jókain vironnokset olivat tähän asti täysin tuntemattomia kirjallisuudessamme ja vasta nyt, suoritettuumme huolellisia ja vaivalloisia tutkimuksia, on onnistuttu toteamaan, että väkiluvultaan yhteen miljoonaan nouseva pieni Viron kansa on tuottanut 18 itsenäistä ja 25 erilaisissa aikakausikirjoissa ilmestynyttä Jókain vironnosta. Jälkimmäisissä on ilmestynyt moni laaja Jókai-romaani jatkokäännöksinä. Suomessa toimeenpantujen tutkimusten tulokset ovat samaten yllättäviä. Tähän asti on onnistuttu löytämään 34 itsenäistä ja 16 erilaisissa aikakausikirjoissa ja sanomalehdissä ilmestynyttä suomennosta. Mainittujen tutkimusten johdosta seuraavat parailain valmistettavassa kansainvälisessä Jókai-bibliografiassa kahden sukukansan Jókai-käännökset luvultaan heti saksalaisten ja englantilaisten käännösten jälkeen.

Tämä tulos on odottamattoman suuri senkin tähden, että se kartuttaa suomennosten lukumäärää erittäin huomattavasti vanhoihin aineistoihin verrattuna. Jókain suomennosten bibliografian julkaisi REZSŐ CHALUPKA otsikolla *Jókai a finn irodalomban* (Jókai suomalaisessa kirjallisuudessa) aikakausilehdessä *Irodalomtörténeti Közlemények* (Lisiä kirjallisuuden historiaan) II vuosikerta, v:nna 1892, sivut 160—164 [PINTÉRIN kirjassa *A magyar irodalom történetének kézikönyve* (Unkarin kirjallisuuden historian käsikirja) II nidos, sivu 317, erehdyksellisesti v:nna 1893]. Hän tuntee kaiken kaikkiaan vain 10 itsenäistä suomennosta. RÉVAIN bibliografia mainitsee 11 teosta ja niitäkin vähän epätäsmällisesti. [*Jókai Mór irói működésének ötvenedik évfordulója. Jókai Mór összes művei. Nemzeti díszkiadás. Alkalmi kötet.* (Mór Jókain kirjailijatoiminnan 50-vuotismuistojuhla. Mór Jókain kootut teokset. Kansallinen loistopainos. Tilapäinen nidos. Budapest 1894., sivu. 62)]. PÁL GULYÁS mainitsee [*Magyar szépirodalom idegen nyelven* (Unkarilaista kaunokirjallisuutta vierailla kielillä

Budapest 1917, sivut 5—6)] 14 nidosta Y(RJÖ) W(ICHMANN)in, Helsingin yliopiston professorin huolellisen kirjoituksen perusteella (Jókai Mór, Tietosanakirja, III. nidos. v:nna 1906., liuskat 419—421). Ja me tunnemme 34 itsenäistä ja 16 erilaisissa aikakausikirjoissa ja sanomalehdissä ilmestynyttä suomennosta, vaikka tämäkään tulos ei ole lopullista, sillä bibliografiaa voi nimittää täydelliseksi vain harvinaisissa tapauksissa.

Virolaisen Kirjallisuuden Seuran maaliskuun 28 p:nä v:nna 1925 pitämän Jókai-juhlan johdosta on Jókain virolaisen bibliografian kerännyt ylioppilas ALBERT KRÜS: *Jókai Mór eesti kirjanduses* (Jókai Mór virolaisessa kirjallisuudessa); *Kuukiri Eesti Kirjandus* (Virolaisen kirjallisuuden kuukausilehti) XIX. vuosikerta, 1925, sivut 137—145. Tämä bibliografia on kuitenkin sekä ammatittietoja vailla että myöskin silmiinpistävästi vaillinaisen ja virheellinen. Sentähden sen ainehisto on tuskin käytettävää.

Sekä viroonokset että suomennokset tehtiin tavallisesti saksan kielestä. Poikkeuksellisesti edelliset venäjältä, jälkimmäiset ruotsista. Tunnemme ainoastaan 3 unkarilaisesta alkuperäisestä tekstistä valmistunutta viroonosta ja nekin ovat syntyneet vasta viime vuosina. *Kedves atyafiak* (Rakkaita sukulaisia) ilmestyi Tarton yliopiston professorin JULIUS MARKIN käännöksenä tämän toimittamassa Unkarin antologiassa. *A dagöi torony* (Hiidenmaan torni)-nimisen äärettömän mielenkiintoisen kertomuksen käänsi kehoituksestani ANTS MURAKIN, Viljandin tyttökimnaasin opettaja, joka oleskellessaan Unkarissa sotavankina oli oppinut unkarin kieltä täydellisesti ja toimii nykyään virolaisten näyttämöjen etevänä viroantajana unkarin kielestä. Se on ilmestynyt kahdeksana jatkona Tarton *Postimees*-nimisessä arvovaltaisessa päivälehdessä, joka jo vuonna 1886 oli julkaissut Jókain *Szomorú napok* (Surullisia päiviä)-nimisen romaanin. Olen valinnut Hiidenmaan tornin siitä syystä, että se on Jókain ainoa sellainen teos, jonka tapahtumain kulku on Virossa. Pitkän tutkimuksen perustalla onnistuin saamaan selville senkin, mistä Jókai oli saanut ainehiston ja kuinka Unkarin kertomakirjailijain kuninkaan mielikuviutus seikkaillut Itämeren rannoille saakka. Tästä suurisuuntaisesta ainehiston samoilusta olen tekevä selkoa eri kirjoituksessa. Kolmas viroonkos Jókain unkarilaisesta alkuperäisestä tekstistä on *Kötél áztatva jó* (Köysi on paras liotettuna)-niminen humoristinen novelli (kts. *Népvilág*, *Kansan maailma*), jonka naisylioppilas ELISE KINGER on esittänyt omana käännöksenään Tartossa pidetyssä Jókai-juhlassa. Tämä käännös ei kuitenkaan ole vielä ilmestynyt.

Mitä tulee käännöksiin unkarilaisista alkuperäisistä teksteistä, on asian laita paljon parempi suomalaisten keskuudessa, jotka seuraavat heti saksalaisten käännösten jälkeen. Paitsi J. PÄIVÄRINTAA (kirjailijanimeltään KOLOMAN), ARVID GENETZIÄ (kirjailijanimeltään ARVI JÄNNES), JULIUS KROHNIA ja SALU LATVALAA on ensi kädessä kaksi nimeä mainittava. Toinen on ANTON ALMBERG (kirjailijanimeltään ANTTI JALAVA), Helsingin yliopiston entinen unkarin kielen lehtori, Kisfaludy-Seuran jäsen, joka on kääntänyt monen unkarilaisen kirjailijan teoksia ja kirjoittanut unkarin kielen oppikirjan yhdessä prof. JÓZSEF SZINNYEIN kanssa sekä valmistanut historiallisia ja kansatieteellisiä teoksia Unkarista. Häneltä on oppinut unkarin kieltä NILO E. WAINIO, Isonkyrön luterilainen rovasti, Petöfi-Seuran jäsen, joka on kääntänyt neljä suurempaa Jókain romaania ja sen johdosta on Jókain suomentajan nimellä tullut Suomessakin yleisesti tunnetuksi.

Muuten ylipäänsä, kuten mainitsin, Jókain teoksia käännettiin saksan kielestä kehnosti valittujen ja vielä kehnommin saksannettujen KERTBENYN tekstejä noudattaen. Monien nimettömien ja nimensä maininneitten kääntäjien joukosta on vain harvoin löydetävissä hyvä nimi. Esimerkiksi Virossa EDUARD WILDE, Viron Jókai, joka ei ainoastaan kääntänyt, vaan monipuolisesti suorastaan jäljitteli Jókaita. Ei olisi mielenkiintoa vailla tutkia Jókain vaikutusta Viron suurimpaan nykyaikaiseen kirjailijaan, joka alttiina tämän nerolle oli jo vuosikymmeniä sitten tehnyt matkan Unkariin ja asettanut monen romaaninsa tapahtumainkulun unkarilaiseen seurapiiriin. Viron sanoma- ja aikakausilehdistö on täynnä Jókain teoksia. Eritoten on mainittava K. A. HERMANN, *Postimehen* toimittaja, Unkarin innokas ystävä, joka on yhtäältä itsekin virontanut Jókain teoksia, toisaalta taas vuosien 1886—1889 välillä julkaissut viisi suurta Jókain romaania jatkokäännöksinä: *Szomorú napok* (Surullisia päiviä), *Kárpáthy Zoltán* (Zoltán Kárpáthy), *Fekete gyémántok* (Mustia timantteja), *Szegény gazdagok* (Köyhiä rikkaita), *Egy magyar nábob* (Unkarilainen nabob). Hänen kaltaisensa innokas Jókain ystävä oli A. GRENZSTEIN, *Olevik* (Nyky aika)-nimisen aikakauslehden toimittaja.

Äärettömän vaikea oli saada selvää vironnoksissa ja suomennoksissa käytettyjä otsikoita vastaavista unkarilaisista kirjannimistä. Ei ainoastaan siitä syystä, että käännösten pohjana tavallisesti käytetyt saksalaisetkin nimet olivat väännetyt tai vaihdetut mielivaltaisesti, vaan senkin tähden, että kääntäjät muuttivat nimet myöskin käännettäessä unkarilaisesta alkuperäisestä tai käänsivät vain jonkun osan tai lyhensivät tekstiä aika lailla. Kuka voisi luulla esimerkiksi,

että viroonnoksessa *Kes ainult üks kord armastavat* ja saksannoksessa *Die nur einmal lieben* piilee romaani *Egy az Isten* (Jumala on yksi)? Että *Silm silma vastu* (Aug um Auge) on sama kuin *Rabnõ* (Orjatar) kirjailijan *Milyenek a nõk?* (Millaiset naiset ovat?)-nimisestä teoksesta? *Hoia naisterahva eest!* (Varo itseäsi naisista!) ei ole muuta kuin *A kalifa papucs* (Kalifin tohveli) samasta teoksesta. *Salatee* (Salatie) on sama kuin *Páter Péter* (Isä Pietari), joka on muuten tälläkin nimellä ilmestynyt. Sillä tapahtuu monta kertaa, että sama käännös on varustettu erilaisilla nimillä: Esimerkiksi *Tschadra* ja *Näokate* (Naamari) on käytetty *A fátyol* (Harso)-nimisen itämaisen kertomuksen käännöksen nimenä kirjailijan *Túl a láthatáron* (Taivaanrannan toisella puolen)-nimisestä teoksesta. Täysin mielivaltainen nimi ja poistettua osa on esim. *Jumala tahtmine* (Jumalan tahto), joka ei ole muuta kuin muutamia lukuja *Mire megvénülünk* (Kun tulemme vanhoiksi)-nimisen romaanin venäläisestä käännöksestä.

On mielenkiintoista mainita, että melkein luoksepääsemättömät Jókain viroonnokset ovat tavattavissa ainoastaan *Eesti Rahva Muuseumi Arhiivramatukogun* (Viron Kansallismuseon Arkistokirjasto) ja *Tartu Linna Avalik Raamatukogun* (Tarton Kaupungin Yleinen Kirjasto) varastoista. Kahta itsenäistä käännöstä ei ole näissäkään tavattavissa. Ne ovat tunnettuja ainoastaan kahden vanhan lainakirjaston luettelosta. Asian laita on samanlainen suomennoksiinkin nähden. Siinä on tosin suureksi avuksi *Suomalainen Kirjallisuus*-niminen luettelo, mutta Helsingin yliopiston ja Kaupungin kirjaston luetteloiden tutkiminen saattoi kuitenkin esiin yllättävän uusia tietoja. Tämän kovan työn on suorittanut JÓZSEF FARAGÓ, Helsingissä oleskeleva Unkarin alamainen, jonka tunnollisiin ainehistoihin verrattuamme CHALUPKAN, PETRIKIN, SZINNEYIN ja RÉVAIN bibliografisia tietoja olemme onnistuneet panemaan luettelon kokoon Jókain suomennoksista.

Nämä täysin luotettavat suomalaiset tiedot yhdessä sitäkin vaikeammin saavutettavissa olleiden virolaisten tietojen kanssa tulen esittämään lähemmin *Magyar Bibliofil Szemle* (Unkarin Kirjanharrastajien Lehti)-nimisessä aikakausilehdessä julaistavassa kansainvälisessä Jókai-bibliografiassa.

Kirjutuses esitatakse: Jókai eestikeelsed tõlked on Ungari publikumile senni tundmata olnud. Jókai mälestusepäeva pidamine on Jókai tähendust sugurahvaste seas aidanud valgustada. Eesti keeli on 18 iseseisvatja ajalehtedes ja -kirjades leiduvat tõlget; Soome keeli on 34 iseseisvat ja 16 ajakirjades ilmunud tõlget olemas.

Need tõlgete kohta käivad teated ilmuvad edespäi rahvustevahelises Jókai bibliograafias. Nüüd järgenevad üksikasjad soomekeeliste tõlgete ajaloo kohta. Edasi loetletakse teated eestikeelsest kirjandusest. Jókaid tõlgiti Saksa keelest, nii Soomes kui Eestis. Algskeelest on alles viimisel ajal tõlkima hakatud. Selle järel esitatakse Jókai poolt Ungern-Sternbergist kirjutatud jutu allikate ajalugu. Soomes on üldse võttes enam Ungari kirjandust tõlgitud ja ka paremini. Kirjutuses puudutatakse Jókai mõju Eesti kirjanduses ja antakse pikk üksikasjaline nimestik Jókai tõlgetest ja nende ajaloost. Lõpus on samasugune seletus soomekeelsest tõlketoodangust. Soomekeelistest tõlgetest on noor Ungari kirjanik J. FARAGÓ põhjaliku nimestiku valmistanud.

Votjakkien teatterista Votjakkide teaterist A votják színház.

Kirjoittanut — Kirjutanud — Irta
K. GERD.

Täman artikkelin votjakkien teatterista on huomattavin votjakkilainen kirjailija K. GERD kirjoittanut venäjänkieliseen aikakauskirjaan »Kansakuntien elämä», 2 v. 1923.

Votjakkien kansa, joka on vuosisatoja ollut Venäjän keisarillisen vallan sorron ja ikeen alaisena, sai itsehallinto-oikeudet tammikuun 5 päivänä 1921. Votjakkien alue on jaettu viiteen piirikuntaan: Glazovin, Iževskin, Debesin, Seljtan ja Možgan piirikuntiin.

Vuonna 1914 ilmestyi kaksi votjakkilaista sanomalehteä: »Udmurt» ja »Voinaisj jivor». Molemmat lehdet lakkautettiin v. 1915. Vuonna 1917 ilmestyi sanomalehti »Viljsin» ja uudelleen »Udmurt», bolševikien kumouksen jälkeen »Gudyri», »Kule Keņešes» ja vuonna 1919 »Gord soldat», »Storla» ja aikakauslehti »Muš». Vuonna 1920 tehtiin 150 käännöstä.

Votjakkien alueella sijaitsee Iževskin asetehtas, teräsvalimo, kemiallinen tehdas, kolme lasitehdasta ja yksi rautatehdas.

Alueen läpi kulkee kaksi rautatietä. Pinta-ala on 25.430 neliö-virstaa ja asukasluku 686.049.)

I.

Ennen vallankumousta votjakit tuskin tunsivat eurooppalaista teatteria. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei heillä olisi ollut mitään vaatimuksia teatteriesitykseen nähden ja etteivät he olisi mitään toimi-

neet tällä alalla. Tuo tietämätön, kiusattu ja taikauskoinen kansa ei kuitenkaan luonnollisesti kirjoittanut itselleen komeita draamoja, loisteliaita baletteja tai oopperoita, vaan sillä on ollut ja yhä on jäljellä muinaiset, vuosisatojen takaiset pakanalliset menonsa, heimojuhlaansa ja yleiset kansanhuvinsa, joiden avulla se tyydyttää halunsa huvitteluihin ja »teatteritoimintaan». Se on luonut uskonnollisia mysteerioita, joiden joukossa on aatteeltaan sellaisia, jotka ovat riemuitsevan työn juhlahetkiä. Votjakkien todella kansallinen teatteri, tämän sanan laajimmassa merkityksessä, johtaa alkujuurensa sangen kaukaisesta menneisyydestä.

Hämärässä muinaisuudessa näytäntöesitykset, pakanallisten juhlien yhteydessä, sulautuivat yhteen suurenmoisten yleisten juhlien ja kansanhuvien kanssa, joihin suomalaisia heimoja kokoontui kakilta tahoilta. Myöhemmin, historiallisten olosuhteiden vaikutuksesta, yhteissuomalainen teatteri menetti yhteisen merkityksensä ja kukin heimo tyytyi omiin juhliinsa ja kansanhuveihinsa. Sellaiset heimojuhlat ovat säilyneet nykyaikaan saakka niin Itämeren suomalaisilla kuin myöskin votjakeilla, syrjääneillä, mordvalaisilla ja tšeremisseillä.

On olemassa juhla, jotka ovat sovitettut vuodenaikojen mukaan, esim. *keväällä*, jolloin tarun mukaan ikuisen hengen Ostons sydäimestä syntynyt valon jumala Šundy kukistaa pimeyden jumalan Uhirin, joka on raskailla rautakableilla kytketty kiinni maailman ääreen, *syksyllä*, jolloin jälleen uudistuu ja syttyy sitkeä taistelu valon ja pimeyden voimien välillä j. n. e.

On olemassa juhla, jotka ovat sovitettut maanviljelystöiden mukaan, esim. *kyntö-*, *kylvö-*, *niitto-* y. m. juhlat. Näillä juhlilla on nähtävästi sama merkitys kuin muinoin sotamarsseilla ja -lauluilla sotaretkelle lähtiessä. Ennen taisteluun ryhtymistä oli välttämätöntä koota tarmoa, kohottaa yleistä mielialaa torventoitotuksella ja marsseilla, ja senjälkeen murtautua eteenpäin päämaalia kohti hävittäen esteet tieltä. Ennenkuin auran, sirpin, viikatteen tai kirveen kanssa lähdetään pellolle, niitylle tai metsään sitkeään ja raskaaseen työhön, taisteluun olemassaolosta, luodaan samoin mieliala, kootaan yhteistarmoa yleisten juhlien avulla.

Erittäin huomattavana ja kauniina kansanhuvina on mainittava »Guždor vöš»-juhla, s. o. keväisen ruohon juhla. Se järjestetään keväällä, jolloin pelloilta ja niityiltä virtaavat purot ja ilmestyy ensimmäinen vaaleanvihreä ruoho. Aikuiset votjakkimiehet ja -naiset, pojat ja tytöt ajavat ratsain koristetuilla hevosilla laulaen ja soittaen juhlallisesti vihertävälle nurmikolle tapaamaan kevään ihmeitätekevää kauno-

tarta ja lämmön ja ilon jumalaa Šundya (aurinkoa). Kevättä esittäen saapuu kukilla koristettu tyttö valkoisella ratsulla ja aurinkona taas esiintyy keltaisella ratsulla nuorukainen, joka on koristettu keltaisilla italmas-kukilla. Kansa ottaa heidät vastaan soitolla ja juhlallisilla lauluilla — ylistyslauluilla auringolle ja keväälle. Juhla päättyy yhteiseen rukoukseen. Väki palaa gurtiin (kylään) siroitellen ympäri keltaisia kukkia ja ilmoittaen kaikille valon jumalan Šundyn voitosta.

Keväällä taas, mutta paljoa myöhemmin kuin Guždor-vös, järjestetään toinen yhteinen kansanleikki »Akaška», joka esiintyy melkein kaikilla suomalais-ugrilaisilla heimoilla. Votjakit pitävät sen ennen pellon kyntämistä. Siihen ottavat osaa nuoriso, pojat ja tytöt, sekä aikuiset, kilpaillen juoksussa, ratsastuksessa, hyppäämisessä j. n. e. Voimiltaan, sukkeluudeltaan tai muissa suhteissa eniten kunnostautuneet saavat palkintoja.

Huomattava maanviljelysjuhla on syvän kauneutensa ja elämyksensä puolesta »Ju-urt kuton», s. o. viljaa suojelevan hengen palamisen juhla. Kun viljanoraat ovat huonot eivätkä lupaa hyvää satoa, sanovat votjakit, että viljaa suojaava jumaluusolento on hylännyt heidän peltonsa. Tämä jumaluusolento kulkee loistavan valkoisissa vaatteissa pitkin pellon sarkoja, nostaa ja korjaa pudonneet tähkät, poistaa rikkaruohon. Jos taas jumaluusolento jostain syystä poistuu, niin ei kukaan enää huolehdi pellosta ja oraat jäävät oman onnensa nojaan. Niinpä votjakit, lumivalkoisissa vaatteissa, ääneti, katse täynnä toivottomuutta ja toivoa, lähtevät pelloille ja lankeavat maahan rukoillen viljan jumalaa »Ju-kyltšinia» palaamaan, jälleen hoitamaan heidän pellojaan. Samaan aikaan kolme nuorukaista ja kolme neitosta valkoisissa vaatteissa astuu valkoisten hevosten selkään ja soittaen viululla pyhiä lauluja ajaa ympäri pellon etsimään Ju-kyltšinin henkeä. Viimein he tapaavat valkoisen liitelevän perhosen — se on Ju-kyltšin, joka on muuttunut perhoseksi ja saapunut jälleen. Saatuaan perhosen kiinni valkoisella vaatteella kulkue lähtee riemuiten siihen paikkaan, jonne vakava väki oli jäänyt maahan langedneena. Kaikki nousevat ylös, laulavat riemulauluja ja uhraavat Ju-kyltšin'ille valkoisen lampaan.

Myöhään syksyllä, ensimmäisen lumen tullessa, pidetään »Pörtmasjkon»-juhat, mikä sananmukaisesti käännettynä merkitsee teeskentelemistä — näyttelemistä. Muodostetaan kuljeskelevien taiteilijoiden seurueita mitä erilaisimmissa ja kummallisimmissa puvuissa, ja nämä seurueet melkein kahden viikon ajan kulkevat pitkin iltoja tuvasta tupaan, esittäen pieniä näytäntöjä, »operetteja» (puhe ei ole

sallittu, kaikki tapahtuu laulun avulla). Nämä laulut ovat etupäässä satiirisia, taidokkaasti kertoillen talon isännästä ja emännästä, kylän johtomiesten kolttosista j. n. e. Etevimmät näistä seurueista saavat osakseen myös parhaimman kestityksen.

Talvella järjestetään yleinen juhla »Šaitan ulljan», s. o. pahojen henkien karkoittaminen. Kokoontuu miehiä, mukanaan seipäitä, päristimiä ja heinähankoja, ja he kulkevat talosta taloon karkoittaen pahoja henkiä. Taloon tultuaan he etsivät palavan soihdun kanssa kaikista nurkista paholaisia, pudistellen vaatteita ja heittäen osan niistä ulos, ja senjälkeen sytyttävät kylän ulkolaidassa palamaan suuren olkiovion, joka esittää karkoitettuja paholaisia — ja huutaen ja hoilottaen heittävät tuleen seipäitä ja päristimiä ja hyppivät rovion yli.

Nämä ovat muutamia kuvaavimpia juhlia votjakkilaisen maalaisväestön järjestämistä lukemattomista kansanleikeistä ja -huveista. Nämä kansanleikit liittyvät syvälle juurtuneisiin pakanallisiin muistoihin ja ne ovat votjakkien keskuudessa suosituimpia näytäntöjä kuin äsken syntynyt votjakkilainen kaupunkiteatteri.

Näissä kansanleikeissä ja näytännöissä esiintyy välittömästi itse kansa taiteellisten arvojensa luojana ja tuo niissä selvästi esille maailmankatsomuksensa, joka voi vähitellen laajeta, kehittyä ja täydellistyä sitä mukaa kuin yleinen sivistystaso kohoaa.

Sellainen on todella kansallinen votjakkilainen näyttämötaide juhlamenoineen, joukkokulkueineen ja juhlineen.

II.

Mitä sitten on votjakkilainen kaupunkiteatteri?

Votjakkien sivistyneistö ei ole ottanut ollenkaan osaa talonpoikaisväestön joukkojuhlisiin. Se on pysyttäytynyt niistä syrjässä ja arvostellut niitä jonkunlaisella ennakkoluulolla. Omaa näyttämötaidetta taas se ei pystynyt luomaan, koska se ei tuntenut muuta teatteria kuin venäläisen.

Niinpä vasta vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen, jolloin vuosisataisen sorron tauottua heräsi votjakkien kansallinen tunne, sivistyneistö alkoi pyrkiä luomaan votjakkilaista »sivistyneistön» kaupunkilaisteatteria.

Ensimmäisenä alotteentekijänä tässä suhteessa esiintyi vuonna 1917 A. URASINOVA, joka Glazovin piirikunnassa asetti votjakinkielellä näyttämölle L. N. Tolstoin kappaleen »Siitä johtuvat kaikki ominai-

suudet». Suunnattomien peltöjen ja metsien vapaat pojat — votjakit — astuivat ensi kerran ahtaisiin suojiin katsomaan itse osaaottamatta votjakkilaisen teatterin sivistyneiden näyttelijöiden esitystä, jossa pyrittiin jäljittelemään eurooppalaista näyttämötaidetta.

Vuonna 1918 teatterielämä leviää valtavana aaltona yli koko votjakkien asuma-alueen; toimeenpannaan näytäntöjä, konsertteja, kirjoitetaan ja käännetään mitä erilaisimpia näytelmäkappaleita. Eri-tyisen kukoistuksen saavuttaa teatteri Malmyžin piirikunnassa, jossa Tsyppassa muodostetaan pysyvä ja kiertävä näyttämöseurue. Eivät ainoastaan votjakit, vaan myöskin venäläiset osoittavat tavatonta mielenkiintoa tätä »vallankumouksen» uutuutta kohtaan. Näytännöt siirrettiin kylistä Malmyžin kaupunkiin, jossa niitä esitettiin myöskin venäläiselle yleisölle.

Samana vuonna pääsivät myöskin Jelabugan piirikunnan votjakit osallisiksi teatterista, kun Jelabugan kaupunkiin perustettiin votjakkilainen dramaattinen seurue.

Ainoastaan Sarapulín piirikunnan ja Taka-Kaukasian alueille saapui teatterialto vasta myöhemmin — vuosina 1919—1920. Senjälkeen kun Sarapuliiin perustettiin votjakkien asiain komissariaatti, kehittyi nopeasti m. m. myös teatterielämä. Samana vuonna toimi Vjatkan ja Glazovin kaupungeissa vakinaiset votjakkilaiset teatteriseurueet.

Votjakkien Itsehallintoalueen muodostamisen yhteydessä perustettiin votjakkilainen teatteri ja näyttämöseura, ensin Glazoviin ja sittemmin siirtäen sen toimintakeskuksen Iževskiin.

Sellaisella tavattomalla nopeudella kopioitiin votjakkilainen teatteri eurooppalaisesta teatterista, ja samalla saatiin hyvä sysäys näyttämökirjallisuuden ilmestymiselle votjakkien kielellä. Nykyään on votjakeilla jo huomattavia dramaturgeja, joiden ansiota ovat monet mielenkiintoiset kappaleet.

Ensimmäinen heistä on I. S. MIHEJEV. Hän on kirjoittanut suuren joukon kansanelämää kuvaavia kappaleita, kuten: »Pelljasjkisj» (Tietäjä-akka), »Enluška», »Votjakkitohtori», »Udmurt dyšetisj» j. n. e. Hänen näytelmäkappaleilleen on ominaista vilpittömyys, taito saada kuvauksilla esiin votjakkien elämän eri puolet. Mihejev on luonut häviämättömät tietäjäakkujen tyypit, nuo votjakkilaisnaiset, joiden elämä on pelkkää taikauskoa, mutta joiden silmät myöhemmin aukevat. Hänen kielensä on mallikelpoinen, mehevä, tosi-kansanomainen, jokaisessa hänen sanassaan ja lausumassaan sykkii elävästi luotavaisten, rehellisten ja taikauskoisten votjakkien teeskentelemätön elämä.

Myöskin eturivin miehiä ovat dramaturgi LEBEDEV («Juhlan aikana»), SAPAROV («Mielipuoli»), MAJOROV (lastenkappaleita) y. m.

Votjakkien kaupunkinäyttämöillä esitetään myös paljon käännöskappaleita: OSTROVSKILTA («Älä elä kuten tohtorit» y. m.), L. N. TOLSTOILTA («Pimeyden valta», «Siitä johtuvat kaikki ominaisuudet») y. m.

Näytelmäkirjailijoiden ohella on esiintynyt myös etevii näyttelijävoimia, kuten A. K. KIRILLOVA, MARKSITSKIJ, NOVIKOV, MARKSITSKAJA, MAJOROVA, PETROVA y. m.

Tämä on siis votjakkien teatterin historia lyhykäisyydessään.

Artikli kirjutaja K. GERD on üks kõige silma paistvamatest Votjaki kirjanikkudest. Kirjutus ilmus venekeelses ajakirjas «Rahvaste elu» 2, 1923. a.

Votjaki rahvas, mis aastasadu Vene keisrivalitsuse rõhumise ja ikke all on olnud, sai 5 I 1921. omavalitsuse. Votjakimaa on 5 piirkonda jaotatud: Glazovi, Iževski, Debesi, Seljta ja Možga piirkonda.

1914 a. ilmus 2 Votjaki ajalehte: «Udmurt» ja «Voinaisj jivor». Mõlemad lehed pandi 1915 a. kinni. 1917 a. ilmus «Viljsin» ja «Udmurt» uuesti. Bolshevikkude pöörde järel «Gudyri», «Kule Keņešes» ja 1919 a. «Gord soldat», «Storla» ja ajakiri «Muš». 1920 a. tõlgiti 150 tööd.

Votjakimaal asetseb Iževski sõjariistade tehas, terase valamisetehas, keemiavabrik, kolm klaasivabrikut, üks valamise- ja rauatehas.

Maal on kaks raudteed. Maa pinnaala on 25.430 kuubikversta ja elanikkude arv 686.049).

I.

Hiljuti ei tunnud votjakid Euroopa teatrit. Teadmatu, tagakiusatud ja ebausklik rahvas oli muistsed, aastasadade eest sündinud paganalised kombes, hõimupeod ja üleüldised rahvalõbustused säilitanud. Nende abil püüdis ta oma lõbuhimu ja «teatritegevust» rahuldada. Votjakkide omapärane näitekunst ulatab juurtega kaugesse minevikku.

Votjakkidel on aastaegade pidusid, näit. *kevadepidu*, *sügisepidu*, samuti *künni*-, *külvi*- ja *lõikuse*- ja muid *pidusid*, mis usuliste pruukidega seotud on.

Tähelepanemise vääriline on eriti *guždor vöš*, s. o. kevadine rohipidu. Laulu ja mänguga sõidetakse ratsa haljale murule kevade ime tegevat soojuse ja rõõmu jumalat *Šundy* (päikest) vasta võtma. Pidulõpeb üleüldise palvega.

Teine üleüldine pidu on rahvamäng «*Akaška*». Seda peetakse enne põllu kündi. Peo aegu on võidujooksu, ratsutamist, hüppamist j. m. s.

Tähtis on samuti »*Ju-urt kuton*» s. o. vilja kaitsva vaimu tagasituleku pidu. Kaitsevaim kujutatakse valgetes riietes piki põllu peenraid kõndivaks olevuseks. Ta tõsta ja korjata maha varisenud viljapääd ja kaotada umbrohu. Ta maha jäetud põld hävida. Votjakid lähevad põllule ja paluvad, et *Ju-kyltšin* tagasi tuleks, 3 neidu ja noortmeest otsivad ratsa põllu vaimu, viiulit mängides ja lauldes. Vaim tuuakse liblika kujul põllule tagasi.

Lume tuleku aegu peetakse »*Pörtmasjkon*» pidu. Mardi sandi taolised salkkonnad käivad 2 nädalat öhtuti mööda peresid, näidendid esitades, mis lauldakse. Need on pilkelaulud, milles peremeest ja perenaist j. m. kujutatakse.

Talvel on üldine »*Saitan ulljan*» s. o. pahade vaimude äraajamine. Teibad, hangud j. m. s. riistad käes, käiakse talusid mööda pahu vaimusid peletamas. Vanad risud ja närud viiakse välja põllule ja põletatakse ära, hõigatakse ja hüpatakse tule üle.

Sarnaseid pidusid on palju. Need on paganaliste usukommetega liitunud.

Rahvas esindub neis esitustes ise tegelasena ja kujutajana.

II.

Linnades ei tunnud Votjaki haritlased, kes rahvalõbudest eemal püsisid, varemini muud teatrit kui Vene oma. 1917 järke tuli muutus. Rahvuslik tunne ärkas. Votjaki haritlased asusid oma näitekunsti rajama.

Algatuse tegijaks sai 1917 a. A. URASINOVA. Ta seadis Glasgovi kreisis näitelavale L. N. TOLSTOI näitemängu »Sest tulevad kõik omadused». Ses püüti Euroopa teatrit jäljendada.

1918 a. laienes teatri tegevus kogu Votjakimaal. Korraldati näitemängusid, kontserta, kirjutati ja tõlgiti palju näidendid. Keskkohaks sai Tsypja Malmyži kreisis. Siin sündis alaline rändav näitetrupp. Ka Jelabugi linna tekkis näiteseltskond. Hiljemini, 1919 ja 1920 a. haaras näitehuvi Sarapuli ja Taga-Kaukasuse ümbruskonna. Oma jao tuge andis teatri liikumisele ka see asjaolu, et Votjakimaa omavalitsus välja kuulutati. Nüüd viidi näitemängu edendamise keskoht Iževskisse.

Kõige selle aja sees sündis omakeelne näitekirjandus. Nüüd on votjakkidel juba omi näitekirjanikke. Esimene neist I. S. MIHEJEV on hulga rahvatükka kirjutanud, näit. »Pelljasjkisj» (Nõiadmoor), »Enluška», »Votjaki tohter» j. m. m. Ta on otsekohene rahva kommete kujutaja.

rikas tüüpidest; keel on mahlakas ja rahvapärane. Dramaturg LEBEDEV on »Peo aegu», SARAPOV »Nõdrameelse», MAJOROV laste näidendid kirjutanud.

Ka palju tõlkeid on esitatud, nii OSTROVSKIJst, L. N. TOLSTOIS j. m. m.

Niitlejate seas paistab silma A. K. KIRILLOVA, MARKSITSKIJ, NOVIKOV, MARKSITSKAJA, MAJOROVA PETROVA j. m.

A votják színház alábbi ismertetését a legkiválóbb votják író, K. GERD, írta és tette közzé »A népek élete» című orosznyelvű folyóirat 1923.-i évfolyamának 2. füzetében.

A votják nép, amely évszázadokon keresztül az orosz cári hatalom igája alatt görnyedt, megkapta az önkormányzati jogot 1921 január 5.-én. A votják terület öt kerületre oszlik: a glazovi, iževski, debesii, selj-tai és možgai kerületre.

1914-ben megjelent két votják hírlap »Udmurt» és »Voinaisj jivor» címmel. 1915-ben mindkettőt beszüntették. 1917-ben megjelent a »Viljsin»-nevű hírlap s az »Udmurt» is föltámadt újra. A bolsevik forradalom után két új lap keletkezett »Gudyri» és »Kule Keñes» néven. 1919-ben megalakultak a »Gord soldat» és »Storla»-nevű hírlapok és a »Muš»-című folyóirat. 1920-ban 150 fordítás történt votják nyelvre.

A votjákok ipari hajlandóságára jellemző azon tény, hogy az iževski fegyvergyáron, acélöntőn és kémiai gyáron kívül három üvegyár és egy vasgyár van a votják nép területén.

Két vas- és vonal szeli át a votjákok területét. E terület felülete 25 430 négyzetverszt s lakosságának száma 686 049.)

I.

A forradalom előtt a votják nép túlnyomó része aligha volt tisztában az európai színház fogalmával. E megállapítás mindamellett nem jelenti azt, hogy nem fejtettek volna ki semmiféle működést e téren és nem lettek volna igényeik a színházi előadást illetőleg. E tudatlan, meggyötört és babonás nép természetesen nem írt ugyan pompás drámákat, pazar baletteket vagy operetteket, de megőrizte hajdani, többszázéves pogány szertartásait, rokonsági ünnepeit és közös népmulatságait, amelyekkel kielégítette kedvtelését és eleget tett »színházi tevékenységének». Teremtett vallásos misztériumokat, amelyek között alapeszme tekintetében olyanok is találkoznak, hogy

teljes joggal az ujjongó munka ünnepi pillanatainak kell őket tekintennünk. A votjákok tágabb értelemben vett tényleges nemzeti színházának eredete a távoli múltban gyökerezik.

A homályos múlt pogány ünnepei keretében tartott színházi előadások nagyszerű közös ünnepekkel és népmulatságokkal olvadtak össze s azokon különböző finn-ugor népek is megjelentek. Később történelmi körülmények hatása alatt a finn-ugor színház közös jelentőségét elvesztette s az egyes törzsek színművészete kizárólag saját ünnepeikre és népmulatságaikra szorítkozott. Efféle vérrokonsági ünnepek a finnség körében, továbbá a votják, zürjén, mordvín és cseremisznépnél egész napjainkig fönmaradtak.

Vannak olyan ünnepek, amelyek különböző évszakokhoz kapcsolódnak pl. *tavasszal*, amidőn a rege szerint Osto, az örök szellem, szívéből született Šundy, a fény istene, a világ végén leláncolt Ubirt, a sötétség istenét, trónjáról letaszítja, *ősszel*, amidőn a világosság és sötétség erői közötti szilaj küzdelem megújult erővel lángra lobban.

Vannak olyan ünnepek, amelyek különböző földművelési munkákkal vannak összekötve pl. a *szántási*, *vetési*, *aratási* és egyéb efféle ünnepek. Ezen ünnepek jelentősége és rendeltetése nyilvánvalóan ugyanaz, mint a harci indulóké és daloké volt hajdan hadjáratokra való indulás alkalmával. A harc megkezdése előtt elkerülhetetlennek tartották a kürtrivalgással és indulókkal előidézett szellemi erőgyűjtést és a harci kedv emelését s csak azután törtek előre a cél irányába — útjukból minden akadályt elsöpörve. Mielőtt ekével, sarlóval, kaszával, vagy fejszével a szántóföldre, rétre vagy erdőbe, esetleg más nehéz munkára vagy élet-halál-küzdelembe indulnának, följazzák a kedélyeket és megedzik az akaratot közös ünnepek segélyével.

Különösen figyelemreméltó és szép népmulatság a »Guždor vős» ünnep, azaz a tavaszi fű ünnepe. Említett mulatságot tavasszal tartják, amidőn a dűlőkön és mezőkön a patakok megáradnak és az első halványzöld fű zsendülni kezd a réten. Meglett votják férfiak és nők, serdülő fiúk és leányok énekelve és hangszeren játszva fölsallangozott paripákon lovagolnak az ünnepi köntöst öltött zöldelő rétre, hogy a tavasz csodatevő tündérét, valamint a meleg és öröm istenét, Šundyt (a napot) üdvözljék. A tavaszt fehér lovon ügető, virággal díszített ifjú leány, a napot sárga lovon vágató, sárga italmas-virággal ékesített fiatalember jelképezi. A nép zenével, ünnepi dalokkal — a nap és tavasz himnuszával fogadja őket. Az ünnep közös imádságban végezve éri el tetőpontját. A nép hazatér a gurtba (faluba), sárga virágot hint az út mentén végig és ujjongva jelenti mindenkinek Šundy, a fény istene, diadalát.

Ugyancsak tavasszal, de jóval később, mint a Guždor vősidőpontja, rendezik az »Akaška«-nevű közös népjátékot, amelynek nyomai csaknem minden finn-ugor népnél föllelhetők. A votjákoknál a szántás előtti időszakra esik említett ünnep megütlése. A mindkét nembeli ifjúságon kívül a felnőttek is résztvesznek rajta futásban, lovaglásban, ugrásban és egyéb ügyességekben versenyezve. Erő, fürgeség és más hasonló képességek legkiválóbb képviselői díjakat kapnak.

Mélységes szépsége és bensősége miatt a »Ju-urt kuton«-t, azaz a gabna-védelmező szellem hazatérésének ünnepét is a legnagyobb figyelemre méltó földművelési ünnepek közé kell számítanunk. Ha a zsenge gabnavetés rosszul fest és nem ígér jó termést, azt mondják a votjákok, hogy a gabna-védő istenség szántóföldjüket cserbenhagyta. Ezen istenség tündöklő fehér ruhában jár a földtáblák mentén, fölszedi és rendbehozza a lehullott kalászokat és szorgosan gyomlálja a kártékony dudvát. Ha azonban az istenség őrhelyéről valamely okból eltávozik, gondviselő híján hamarosan Csáli szalmájává válik a vetés. A votjákok hófehér ruhát öltve, szótlanul, kétséget és reményt tükröző szemmel indulnak ekkor a szántóföldre és térdre borulva kérik »Ju-kyltšin«-t, a gabona istenét, hogy térjen vissza földjeik őrzésére. Ugyanakkor három ifjú és három leány fehér ruhában lóra pattan és szent dalokat pengetve hegedűjén nyargal a földeken végig, hogy a Ju-kyltšin lelkét megkeresse. Repdeső fehér lepkére bukkannak végre — ez a keresett Ju-kyltšin-isten, aki pillangóvá változott és a könyörgéstől kiengesztelve visszatért őrhelyére. A lepke fehér hálóval való elfogása után örömujjongva indul a körmenet azon helyre, ahol a visszamaradtak földre borulva imádkoznak. Az ájtatoskodók talpra pattannak egy csapásra s örömdalokat énekelve fehér bárányt áldoznak Ju-kyltšin tiszteletére.

Késő ősszel, az első hó leszakadása után, tartják a »Pörtmasjkon«-ünnepeket. E szó tettetést, szerepjátszást jelent szó szerinti fordításban. A lehető legfurcsább és legkülönbözőbb módon fölpipezett művész-társaságok alakulnak ez alkalommal. E társaságok két héten keresztül esténként házról házra járva apró szindarabokat, »operetteket«, adnak elő (a beszéd tilos, dal közvetítésével történik minden). E dalok nagyjából részben szatirikusak és a gazdáról, gazdasszonyról, esetleg a falu előjáróságának csimjeiről szellemes rigmusokat tartalmaznak. E társaságok kiválóságuk mértéke szerint méltányos megvendégelésben részesülnek.

Telente tartják a »Šaitan ulljan«-nevű közös ünnepet, azaz a rossz lelkek kiűzését. Karókkal, kereplőkkel és szénahányó villákkal föl-

fegyverzett férfi-csoportok járnak házról házra, hogy kiűzzék belőlük a gonosz szellemeket. Beköszöntés után a ruhákat rázva és azok egy részét az udvarra szórva égő fáklyával keresik a zugokból az ördögöket, azután lángra gyújtják a falu végén a kiűzött gonoszokat jelképező szalmamáglyát, kurjongatva dobálják a tűzbe a karókat és kereplőket és nagyokat szökve ugrálnak át a máglya fölött.

Íme néhány mutatvány a falusi votják lakosság számtalan népjátékának és népmulatságának legjellemzőbb fajtáiból. E népjátékok mélyre nyúló pogány emlékekben gyökereznek és nagyobb népszerűségnek örvendenek, mint a nemrég született városi votják színház.

E népjátékokban és előadásokban művészi értékeinek megteremtője gyanánt maga a votják nép lép elénk közvetlenül és elénk tárja sajátos világszemléletét, amely idővel kibővíülhet, fejlődhet és tökéletesedhet az általános műveltségi színvonal emelkedésével lépést tartva.

Ilyen a votják nép szertartásokkal, körmenetekkel és ünnepségekkel összekötött tősgyökeresen nemzeti előadó művészete.

II.

Lássuk ezek után, milyen a városi votják színház.

A votják intelligencia egyáltalán nem vett részt a parasztosztály közös ünnepein. Távol tartotta magát tőlük és bizonyos balvéleménnyel szemlélte őket. Önálló előadó művészetet viszont nem volt képes fejleszteni megfelelő minták hiányában — az orosz színházról eltekintve.

Csak az 1917.-i forradalom lezajlásával, amidőn többévszázados elnyomás után fölébredt a votják nemzeti érzés, érezhető a votják intelligencia körében komoly törekvés arra, hogy az »intelligencia» városi színházát megteremtse.

E tekintetben legelső kezdeményező gyanánt A. URASINOVA-t kell említenünk, aki 1917-ben a glazovi kerületben L. N. Tolstoi »Minden tulajdonság kítfeje»-című darabját votjákul színpadrahozta. A végtelen erdők és szántóföldek szabad fiai — a votjákok — először léptek ekkor négy szűk fal közé, nem épen szereplés végett, hanem hogy megtekintésük a votják színház hivatásos művészeinek színjátékát, amelyen már az európai színpadi művészet utánzására való öntudatos törekvés érezhető.

1918-ban a színházi élet hatalmas hullámként csapkod végig a votják föld egész területén. Előadásokat tartanak, hangversenyeket rendeznek, különböző színdarabokat írnak és fordítanak. Különös virágzást ér el a színházi élet a malmyži kerületben, ahol Tsyppja-ban

helyi és vándor színészársaságok alakulnak. Nemcsak a votjákok, hanem az oroszok is szokatlan érdeklődést tanúsítanak e »forradalmi« újítás iránt. A színi előadásokat a falvakból csakhamar áthelyezték Malmyž városába, ahol számos votják darabot orosz közönség előtt is előadtak.

Ugyanazon évben a jelabugai kerület votjákjai is megismerték a színházi művészetet, amennyiben drámai színház alakult Jelabuga városában.

A sarapuli kerület és Hátsó-Kaukázia maradtak hátra leginkább ebben a tekintetben. E területeken a színházi hullám torlásai csak jóval később: 1919-ben és 1920-ban érezhetők. A sarapuli votják komiszariátus megalapítása után azonban említett vidékeken is gyorsiramú fejlődésnek indult a színházi élet. Ugyanazon évben Vjatka és Glazov városában több állandó votják szintársulat kezdte meg működését.

A votjákok autonóm területének megalkotása kapcsán Glazovban is alakult votják színház és szintársulat, jóllehet azok tevékenységi központját később Iževskbe kellett áthelyezni.

Az európai értelemben vett votják színház fejlődésének e szokatlanul sebes tempója a votjáknyelvű színi irodalom megindítására is lökést adott. Jelenleg a votjákok számos figyelemre méltó dramaturggal és ezek érdeméből több érdekes darabbal dicsekedhetnek.

Elsőnek ezek közül I. S. MIHEJEVET kell említenünk. Népéletet festő darabjai közül »Pelljaszkisj« (A javasasszony), »Enluška«, »A votják doktor« és »Udmurt dyšetisj« a legszebben sikerültek. Színdarabjainak jellemző tulajdonsága az őszinteség és a votják élet különböző oldalainak pompás párbeszédekkel való nagyszerű jellemzése. Mihejev megteremtette a votják javasasszony örökéletű típusait: azon nőket, akiknek élete csupa babona eleinte, de kiknek szeme kinyílik később. Nyelve mintaszerű, erős és népiesen tősgyökeres. A hiszékeny, babonás és becsületes votják nép reális élete minden szavából és mondatából élénk színekben tárul a közönség elé.

LEBEDEV (»Ünnepnapon«), SAPAROV (»Az örült«) és MAJOROV (gyermekdarabok) stb. ugyancsak elsőrangú dramaturgok.

A városi votják színpadokon sok fordított darab is színre került pl. OSTROVSKIJTÓL (»Ne élj így, ahogy a doktorok szoktak« stb.), L. N. TOLSTOJTÓL (»A sötétség hatalma« »Minden tulajdonság kútfeje«) stb.

A színműírókon kívül kiváló előadó művészek is jelentkeztek pl. A. K. KIRILLOVA, MARKSITSKIJ, NOVIKOV, MARKSITSKAJA, MAJOROVA, PETROVA stb.

. Íme, ez a votják színház története mogyoróhéjba tömörítve.

A magyarokhoz.

(Madjaarit).

Írta: EINO LEINO (»Shemeikan murhe»).

Szabadon fordította: FARAGÓ JÓZSEF.

Ki a vad Haynaut kiheverte,
S nem lett tatárrá sem törökké —
Hiába ölik azt a népet,
Mert az él és győz mindörökké,
Az szétszakítja lelke láncát,
Ha szeme szent álmoktól szépült
S babérral-teli-útját szeli,
Mert akarata ércből épült.

Hullámszik még az aranykalász,
Zúg még a pásztor harsány kürtje,
Cicázik még az esti széllel
Szép magyar lányok barna fűrtje.
Él még Rákóczi: éjszakánként
Csillan sisakja hős forgója,
Riadója zúg, komor felhők
Ormain lobog lobogója.

Hiába versz a szívre vasat:
A vér mindig a vérhez tapad!
Hiába kötöd gúzsba habját:
A Duna soha ki nem apad!
Lehet gátakat rakni elé,
Lehet vezetni új mederbe,
De ki sírt akar ásni neki,
Cseberből maga jut vederbe.

Tenger után kiált a folyó,
Felhőt üznek a szilaj szelek.
Tudjátok meg, jó testvéreink:
Nálunk is jártak gyilkos telek.
Söpört nálunk is bomlott orkán

Väinö, útjára ikrás havat,
Nálunk is döngette jégeső
A kék-köntösű ezer-tavat.

Jöhet vízőzön — fújja a dalt
Délceg népetek nótás ajka,
Királyfiakról mesél mesét
Esténkint minden magyar dajka.
S ha volt bál nálunk, ahol csupán
A vén Télapó volt a vendég:
Akkor Tokaj dús szőlőhegyén
A ropogósat ropják mindég!

Atyánk elve és anyánk nyelve
Nem fagy jéggé az öles hóban,
Sőt föllángol, mint éjszakánkint
Rőt zsarátnok a fújtatóban.
S ha majd eljön a marokszedés,
Gyűjt a böngésző, mint a hangya,
És megtetézve áll a tarlón
Az asztag, kereszt és kalangya.

Matkamuistelmia Reisimuljed Úti benyomások.

I. Suomalainen Unkarista.

Oleskelun Unkarissa tekee suomalaiselle miellyttäväksi se erikoinen ystävällisyys, jota siellä osoitetaan suomalaisia kohtaan. Tämän ystävällisyyden yhtenä ilmaisuna ovat ne kaksi vapaapaikkaa, jotka suomalaisille opiskelijoille on tarjottu Unkarin Kuninkaallisessa Musiikkiakatemiassa, joka viime keväänä vietti 100-vuotisjuhlansa. Paraikaa ovat ensimmäiset suomalaiset opiskelemissa tuossa kuulussa oppilaitoksessa. Tästä huomaavaisuudesta saamme kiittää professori Nagy Gézaa, yhtä akatemian pianonsoiton professoreista, joka konserttimatkoiltaan Suomessa vei mukanaan lämpimän kiintymyksen maahamme ja kansaamme.

Suomen tuntemus on Unkarissa myöskin melkoinen. Sitä ovat

esitelmillään edistäneet monet Suomessa käyneet unkarilaiset. Mainittakoon m. m. Ispánovitsin, Bánin, Quintin, Raffayn ja Kogutovitzin monet ja aina maallemme kovin myötätuntoiset esitykset. Balatonjärven rannalla tapasin pari pientä partiopoikaa, jotka suomalaisin sanoin lauloivat Maammelaulun ja olivat lämpimästi innostuneet Nurmen ja Ritolan ennätyksistä. Félegyházan luostarissa lauloivat nunnat minulle »Honkain keskellä», vain pari esimerkkiä mainitakseni. Toiselta puolen ei tietysti ole helppoa luoda mielikuvituksessa kuvaa niin etäisestä maasta kuin Suomi on, mutta se väikkyi heidän sielunsa silmäin edessä jonkinlaisena salaperäisenä satumaana.

Unkarin kansansivistys ei koskaan ole käsittänyt niinkään laajoja kerroksia kuin meidän. Tähän puoleen on viime aikoina kiinnitetty yhä enemmän huomiota ja on tehty paljon uhrauksia kansansivistyksen hyväksi. Samalla on runsaasti lisätty vähemmistökansallisuuksien omakielistä opetusta. Vastalahjaksi on unkarilaisten asema Unkarista väkivalloin eroitetuissa osissa tehty aivan sietämättömäksi. Siitä on johtunut tavaton siirtolaistulva Budapestiin, jossa heidän elämänsä luonnollisesti on hyvin vaikeata. Näiden tulokkaiden joukossa on paljon ylioppilasnuorisoaikin, jonka asema yleensäkin on varsin tukala, vaikka hallitus ja yhdistykset tekevätkin paljon heidän auttamisekseen. M. m. ylläpitää valtio n. k. Horthy-kollegia. Kahteen suureen entiseen kasarmirakennukseen on järjestetty asunto 650:lle ylioppilaalle. He maksavat vain mitättömän summan, meidän rahassamme noin 40 mk kuukaudessa. Tästä maksusta saavat he vielä pesunkin. Myöskin on heillä käytettävänä kurssikirja-kirjasto, joka vastaa suurta omaisuutta. Rakennukset ovat erinomaisessa kunnossa, huoneet puhtaat ja ilmavat. Tämän suurenmoisen laitoksen ylläpitämisessä saa valtio apua monelta taholta. Unkarin Naisten Kansalli-liiton mainitsi laitoksen johtaja sitä monella tavoin tukeneen. Useilla maaseutukaupungeilla on myös omat huoneensa, joiden asukit ovat erikoisesti heidän huolenpitoa alaisia.

Naisylioppilaille ovat useat naisyhdistykset järjestäneet samantapaisia asuntoja, vaikka ne tietysti ovat kääpiöitä Horthy-kolleegein rinnalla. Myös on perustettu useita »mensoja», joissa opiskelijoille halvasta hinnasta tarjotaan ruokaa. Parhaimmin hoidetuksi mainitaan protestanttisen naisyhdistyksen »mensaa», jonka johdossa tohtorinna Aino Hjelt-Pándy on sydän ja sielu. Hän kertoi monen ruokavieraistaan yöllä toimivan tarjoilijoina tai käyvän leipomoissa taikinaa alustamassa hankkiakseen edes hiukan ruokarahaa.

Unkari taistelee nykyisin suurissa vaikeuksissa. Mutta tuntuu siltä, kuin ei se kuitenkaan olisi toivoaan kadottanut. Yhtä lujasti kuin ikuisen jumalalliseen oikeuteen uskoo se Unkarin ylösnousemiseen. Miten se on tapahtuva, se on tulevaisuuden salaisuus.

ALLI KALLIONIEMI.

II. Suomalainen Virosta.

Tarttoon pitäisi tulla syreenien kukkiessa», sanottiin meille kotoa lähtiessä. Me tulimme jälkeen. Olemme kuitenkin tyytyväisiä.

Emajoen Satakielen kaupunki — Eestin sydän — sen pyhä maa! Mitä nimityksiä syntyykään muistojen palautuessa mieleen. — Tuomiomäki, vanhan kirkon rauniot, yliopisto, Kansallismuseo, koulut — niin, kaikki — katukivetkin siellä kertovat Eestin kansan vuosisataisista kärsimyksistä. Ja »Vanemuine» kohoo sen kaiken keskeltä kuin sammumattoman uskon ja toivon monumentti. Se on syntynyt tempeliksi, jossa yötä ja päivää kaiken uhallakin on vaalittu toivon tulta Eestin vapauden päivän koittoon. Ja se päivä on tullut! —

Siellä seisovat kunniarintamassa »Vanemuisen» aulassa kansallisen hengen ensimmäiset vartijat, he, jotka Eestin tulevan vapauden päivän suurina airueina valaisevat hehkuvan isänmaanrakkautensa tulella vieraan ruoskan alle uupuvan kansansa yötä. Siellä on Lydia Koidulan, Kreutzwald'in, Jakobsson'in, Janssen'in, Hurt'in kiviset hahmot. Ne muuttuivat meille eläviksi. Kun »Koit» — soihtunsa alas laskeneen »Hämärikin» vierellä — nostaa oman soihtunsa ylös, korkealle, näen matkatoverini kirkastuneesta olennosta ikäänkuin hän henkensä silmillä näkisi sen ajan koiton lähellä, jolloin Suomen suku on suuri, itsenäinen ja yksi ja johon aikaan nyt ensimmäisenä tietä viittovat vapaa Eesti ja Suomi.

Setumaa, Eestin vanhan runon ja laulun maa! — Vain kapea joki sen erottaa Liivinmaasta. Hartaus ja odotus täyttää mielen Setumaan rannalle soutuessa. Odotus täyttyy mitä rikkaimmilla ja kauneimmilla kokemuksilla.

Joen rannalle jumalanpalvelukseen kulkeva kansallispukuinen kansa, vanha häämeno lauluineen, vieraille varattu, iäkäs sokea lauluraketti savupirtissä sänkynsä reunalla istuen ja laulaen vanhoja, menneiltä sukupolvilta perittyjä laulujaan — nämä kuvat veivät näkijänsä ajassa kauas taaksepäin. Siinä sykähteli tuttu oman kansan sydän, kalevalainen henki, yhteinen meille, yhteinen koko Suomen heimolle. —

Setumaa, Eestin uuden runon ja laulun luvattu maa. Kun Eesti löytää oman itsensä ja sen voimasta luo uutta, antaa Setumaa vuosisatoja säilyttäneet rikkaat aarteensa ja niistä syntyy Eestin uusi runo ja laulu, kansallisen taiteen ja hengen viljelyksen uusi aika.

»Saarenmaa, orjien saari», näin kirjoittaa Aino Kallas, parikymmentä vuotta takaperin. —

Kansanjuhla — moisiossa. Olimme siellä samalla Saarenmaalla. Kaksi aikaa ojentavat kättä toisilleen. Kirjoitetaan Eestin historian vaiherikas lehti. —

Raskaalla mielellä sivuuttaa ensikertalainen kulkija jokaisen moision. Ei jaksa muistaa muuta kuin Eestin murhepäivät aatelisherrain ajalta. —

Kansakoulu, Kansallismuseo, Kansanlastenkoti — moisiossa. Onhan siinä aika koettaa hyvittää. Miten sopinevat rakennukset tarkoitukseen. Vieraana niissä kuitenkin tämän sukupolven kansa kulkee. On ymmärrettävää, ettei se voi oikein arvioida noiden kauniiden rakennusten ja puistojen kulttuuriarvoa, tämä sukupolvi, jonka haavat ovat vielä arpeutumatta iskuista, joita moision ruoska löi. Uskomme, että se osaa omistaa maan. Se kuuluu sille. Se on sen yön ja päivän raskaalla työllä itsellensä monin kerroin ostanut.

Eläväksi todellisuudeksi herännyt heimoustunne, rakkaus kovaa kokeneeseen sukulaiskansaan ja usko sen uuteen onnelliseen tulevaisuuteen — näiden saavuttamiseksi kannattaa tehdä matka sinne.

MAIJA VÄISÄNEN.

III. Magyar ember Észtországról.

Föl sem tudom sorolni hamarosan, mi minden szépet láttam és tapasztaltam másfélhavi észtországi tartózkodásom alatt. Gyönyörködtem festői vidékekben, ellágyultam világtörténelmi nevezetességek színe előtt, talányos városok, idillikus falvak sikátorain kóboroltam, tágranyílt szemmel bámultam titkokról süttőgő erődök ormaira, láttam fejlett mezőgazdaságot, virágzó állattenyésztést, imponáló gyártelepeket, rokonszenves társadalmi mozgalmakat, megcsodáltam egy jászülető nemzet rohamos haladását, egy-egy pillantást vetettem ismeretlen ismerősök lelki világába, hallgattam nyelvük újszerű muzsikáját, paroláztam kedves emberekkel — Tallintól Tartuig, Tartutól Narváig, Narvától az orosz örsvonalig Észtország keleti határszélén.

Voltaképen csak nyelvi tanulmányok miatt indultam Észtországba. Csupán a véletlen műve, hogy utam emlékei tágabb körre is kiterjedtek. Július 31.-én 16 főből álló egyetemi hallgató csoport érkezett Tartuba Budapestről. Észt és magyar barátaim buzdítására hozzájuk csatlakoztam. Diáksapkás vezetőink lelkes kalauzolása mellett jártuk be a tartui parkot, a helyi műgyűjteményeket, könyvtárakat és az egyetemi épületet a pincehelyiségtől a padláson lévő hajdankori karcerekig. A hadseregfőparancsnokság lerendelte a Tartu-nevű hadihajót cirkálási területéről, a Peipsi-tóról, az emajögii útvonalra, hogy számunkra ingyenes utazást biztosítson. A pompás hadihajó programunk szerint szabályozta sebességét, kikötőhelyeit és útvonalát. A Kastre-birtok megismerése végett szálltunk partra legelső ízben. A birtok felügyelősége és munkássága a mi kedvünkért úgy intézte aznapi munkakörét, hogy benyomásaink e nagyszerű állami gazdaságról teljes egészet képezzenek, sőt ízletes uzsonnával is megvendégelte a társaságot. Zöldelő erdők, illatos rétek között, a hajdani svéd-orosz csata színterén suhant a hajó ismeretlen keleti vidékekre. S amidőn az utolsó halászcserda elmaradt mögöttünk a végtelennek tetsző lakatlan lápok zónáján áthaladva kiértünk a Peipsi-tóra, a hadseregfőparancsnokság szikratávíró útján lépett érintkezésbe járművünkkel, hogy hogylétünk felől érdeklődjék. Mustveeban küldöttség és meleg vacsora várt ránk 2 órakor éjfél után. Narvai vezetőink közül két érdekes személyiség ragadta meg a figyelmünket: egy Oroszországból menekült inkeri diák-ember, aki több évi eszperantó nyelvű levelezés után eljegyezte magát egy aszódi magyar leánnyal és egy magyarul tudó cipésmester, aki a világháború alatt mint hadifogoly éveken keresztül Nagykörösön tartózkodott. A városházán, a múzeumokban, a vízesésnél, a gyártelepen — mindenütt megkapóan szíves fogadtatásban részesültünk. Észt-, német- és orosznyelvű nyomtatványként megkapta mindegyikünk a város történetét. A városháza tisztviselőnői ajánlással és aláírással ellátott helyi képeslapokat ajándékoztak mindnyájunknak. A város fizette hajóutunkat Narva-Jõesuuba. A magyar himnuszt egyesek kérésére több helyen újra meg újra el kellett énekelnünk. Üdvözlő beszédek és felköszöntők zápora zúgott utunk mentén. Vezetőink magyar szavakat és mondatokat tudakoltak. Rendkívüli engedélyt eszközöltek ki számomra a városparancsnokságtól, hogy a drótkerítés-övezte orosz határt közvetlen közelből megismerjem. Az állomás vezetősége tárgyalást bocsátott rendelkezésemre és hat narvai polgár kísérőnek ajánlkozott. Érdekesség szempontjából ez volt számomra a legjelentősebb látványosság. Ennek elbeszélése azonban hosszúra nyúlna.

Az észteket szerettem már akkortájt is, amidőn még nem is ismertem őket. De ha közönbösen, elfogultan vagy gyanakvással indultam volna Észtországba, akkor is szükségképen meg kellett volna szeretnem őket. Sok-sok olyan ismerőst és barátot szereztem köztük, akikre mindig szívesen gondolok vissza. Szeretnék följegyezni néhány nevet a Fennougria hasábjain, — csak azért nem teszem, mert köszönetnek túlon túl olcsó volna. Többen vendégül hívtak, ha még egyszer arra vetődném valamikor. Vannak, akik távozásom után már levéllel is fölkerestek. Jelentik, hogy megkezdtek a magyar nyelv tanulását. Nem tudom, tetszik-e az észteknek hasonlatom, de reám úgy hatottak, mint valami család legpirosabb és legpozsgásabb arcú, legifjabb tagja, a legbájosabb és legokosabb, a hébe-hóba reményük-tört nagyobb testvérek büszkesége, akiből kevély dicsekvéssel nagy embert jósolnak az elköttyavetyélt kövér ugar visszaszerzésében bizakodó rokonok és ismerősök.

FARAGÓ JÓZSEF.

Poimintoja ♦ Teated ♦ Böngészés.

Pari ulkomaalaista lausuntoa unkarilaisista.

Vilnan yliopistossa työskentelevä historianutukija prof. MARIAN ZDZIECHOWSKI on joku aika sitte pitänyt kotimaassaan mieltäkiinnittäväen esitelmän Unkarin historiasta ja Unkarin kansan luonteenomaisista ominaisuuksista. Selostamme tässä esitelmästä muutamia kohtia.

Historioitsijan, kansatietelijän ja poliitikon mieltä kiinnittäen mitä suurimmassa määrässä se seikka, sanoo prof. Zdziechowski, että tämä vähälukuinen heimo jouduttuaan pois vanhoilta asuinpaikoiltaan ja asetuttuaan sellaiselle alueelle, jota joka puolelta ympäröivät vieraat ja viholliset kansat, ei ole sulautunut näihin kansoihin, vaan on kyennyt luomaan voimakkaasti organisoidun valtakunnan. Tämä tosiasia osoittaa, että unkarilaisilla on erinomaisen valveutunut ja kehittynyt itsenäisyyden tunto, oikeata poliittista vaistoa ja ensiluokkaista tarmoa toteuttamaan sitä, mitä olemassaolon taistelu kääsee. He ovat hyvissä ajoin ymmärtäneet länsimaisen kristinuskon ja sivistyksen tarpeellisuuden ja siten päättäväisesti kehittäneet harhailevasta rosvo-kansasta kulttuurikansan. Heihin on tosin sulautunut paljon turkkilais-tatarilaisia aineksia ja se on ympännyt heidän sieluunsa arojen seikkailunhaluista henkeä, mutta heidän maassaan ei voi nähdä yksilön rajoittamatonta hurjapäisyyttä eikä orjuuden heroismia. Päinvastoin: Unkarin kansa kykeni eturinnassa Euroopan kansoista aikaansaamaan järjestetyn lainalaisen elämän sovittaessaan tasapainoon

kuninkaan edut ja kansan edut. Ja unkarilaisilla on todella vieläkin etevää taitoa valtiollisen orienteerauksen alalla.

Tunnen kolme erilaista unkarilaistyyppiä. Ensimmäinen on ylpeä, mutta jalomielinen, rohkea, sotaisa, hurja ja yltiöpäinen. Se on optimistista ja helposti vaikutettavissa olevaa Unkarin kansaa, joka vaikeimpien taistelujensa aikana keksi sananlaskun: »Extra Hungariam non est vita». Se on ikuistuneena Kossuthin ja Petőfin ihanissa ja mielikuvitusta kiihoittavissa persoonallisuuksissa ja se tyyppi on yleisesti tunnettu koko maailmassa.

Tämä on unkarilaisen sielun toinen puoli. Mutta on toinenkin, jonka käsittäminen on vieraille kenties mahdotonta, vaikka se osoittaa paremmin unkarilaisen rodun »essence mystérieuse»-tä (salaperäistä olemusta). Katselkaammepa sitä miestä, jota nimitetään suurimaksi unkarilaiseksi. Tämä mies oli kreivi István Széchenyi, XIX:n vuosisadan uudelleenrakentamisen suuri realisten uudistusten alkuunpanija, kansallis-psychen syvälinen tuntija, joka suunnitteli komeasti organisoidun kansankasvatusohjelman tälle kansanpsychen tuntemisen perustalle. Ei kukaan unkarilainen ole tuntenut paremmin kuin hän unkarilaisen rodun siveellistä arvoa eikä kukaan paljastanut suuremmassa määrin kuin hän Unkarin kansan heikkoja puolia. Hänen silmänsä olivat terävät ja hän nimitti synniksi taipumusta itsensäpettämiseen, jota seuraa pakostakin epätoivo ja joka on yhteydessä pintapuolisuuden ja nopeaa vaikutusta tavoittelevan tyhjyyden kanssa. Sentähden hän taisteli kuolemaansa saakka parantumattoman illusionistista Kossuthia vastaan, Turhaa oli kaikki. Vallankumous puhkesi. Cassandra-silmillään hän näki ja ennusti katastrofia, mutta ei kukaan tahtonut kuunnella tappion ja kovan onnen profeetan sanoja. Hänet valtaa siveellisen vastuun tunne: ehkäpä hän oli liian heikko Kossuthia ja tämän tyyppillisiä entusiasteja vastaan ja tällä tavalla välittömästi syypää vallankumouksen puhkeamiseen? Ja alttiina tälle painostavalle tunteelle hän tulee mielipuoleksi ja itsemurhaajaksi.

Ferenc Deák'illa oli lujempi hermosto. Hän oli vallankumouksellisen politiikan vihollinen ja perusti dualismin Itävallan kanssa vuonna 1867. Tämä sopimus oli Unkarin valtiollisen elämän, taloudellisten menestysten ja poliittisen merkityksen pohja aina monarkian kukistumiseen saakka. Ja — ihmeteltävä seikka! — tämä neuvokas, ajatteleva, varovainen, lujatahtoinen ja ihmeellisen tuottelias mies kulki ilman itsepetosta, vieläpä ilman uskoa päämääränsä kohti. Hän kuunteli vain omantuntensa käskyjä. »Osaan minä taistella ilman toivoakin», kirjoitti hän, kun häntä soimattiin pessimismistä, »ja tuo päättäväisyys, joka perustuu minulla velvollisuustunteeseen, ei ole pienempää kuin niiden päättäväisyys, joita toivo innostaa».

Kas, nämä yksinäiset ja surulliset miehet ilmaisevat unkarilaisen sielun »salaperäistä olemusta» (essence mystérieuse), jota voisimme määritellä rodulliseksi eristyneisyydeksikin.

Unkarin kansa ei voinut turvautua keneenkään ja sitä sopii nimitää saareksi suuremmalla syyllä kuin tsekkiläisiä. Unkarin kansa on saari, jota joka puolelta huuhtelevat vieraiden, mahtavien ja vihollis-

ten kansanainesten hyrskyt, ja sentähden ennusti aikanaan Herder, että unkarilaiset tulevat hukkumaan ympäröivään slaavilaiseen valtamereseen. Herderin ennustus tuli slaavilaisten pyrkimysten sytykkeeksi, mutta unkarilaisetkin hyötyivät uhkaavan vaaran ymmärtämisestä. Heidän sielunsa valtasi se vakaumus, että heidän on oltava sankareita, jotta voisivat ylläpitää riippumattomuutensa vieraiden ja vihollisten kansojen keskuudessa. Unkarin kansa on Euroopan kansojen kalvaariatiellä (kärsimysten tiellä) yksinäisenä, oman onnensa nojaan jätettynä, tuskaa mieleensä kätkevä. Jokin kirous raskauttaa tämän kansan kohtaloa. Ja kuitenkin se kulkee eteenpäin velvollisuuden käskyjä noudattaen ja vyöryttää alituisesti Sisfyuksen kalliota, sillä näin tahtoo joku ylimmäinen tahto, joka johtaa kansojen kohtaloa.

*

Saksalainen tiedemies THEO LÖBBERT julkaisee *Essener Volkszeitungissa*, Länsi-Saksan eniten levinneessä päivälehdessä, asiallisen ja myötätuntoisen artikkelin nykyisistä unkarilaisista. Mielenkiintoisesta kirjoituksesta selostamme muutamia kohtia.

Budapest on ihana kaupunki, sanoo kirjoittaja. Kaikki on siinä suurenmoista. Mitä vain saattaa vaatia nykyajan suurkaupungilta, kaikki se on sieltä löydettävissä. Sen näköala on suorastaan ylhäinen. Harmaankellertävän Tonavan molemmilla puolilla sijaitsee aistikkaita talorivejä. Sen asukkaat ovat vieraanvaraisia. Ja mitä onkaan tullut siitä maasta, jonka keskus on Budapest!

Trianonin rauhansopimuksen perusteella on entisestä kukoistavasta ja pontevan vauhdikkaasti kohoavasta Unkarista tullut pieni valtio, jonka alueesta kaksi kolmatta-osaa riistettiin. 68 % sen entistä väestöä — niiden joukosta 33 % periunkarilaisia — joutui vieraiden kansojen: tsekkien, serbialaisten, romanialaisten ja itävaltalaisien ikeen alle. Sen teollisuudelta on riistetty kaikki raaka-aineet. Maailmansotaa seuranneet poliittiset taistelutkin aiheuttivat paljon vahinkoja. On vuotanut unkarilaista verta suunnattomasti. Bolshevismin kukistumisesta alkaen kuitenkin Unkarissa vallitsee täydellinen järjestys ja rauha.

Unkarilaisia innostaa yksi ainoa päämäärä: riistettyjen alueiden valloittaminen. Trianon merkitsee unkarilaisille samaa kuin Versailles saksalaisille. Mutta unkarilaiset ovat rohkeat eivätkä ole toimimatta. He tahtovat elää ja sentähden kykenevätkin elämään. He asettavat kaiken voimansa isänmaan palvelukseen. Tästä yhtenäisestä kansallisesta tahdosta saa Unkarissa nähdä todistuksia kaikkialla. Monessa paikassa näkee liikuttavia tunnuslauseita: »Silvottu Unkari ei ole valtakunta, kokonainen Unkari on taivaan valtakunta». Jokaisessa raitiotievaunussa näkee vihreitä ilmoituksia, joista voi lukea: »Uskon Jumalaan, uskon isänmaahan, uskon Jumalan iankaikkiseen oikeuteen, uskon Unkarin ylösnousemukseen. Amen.» Tämä luottamustaherättävä rukous on myös virallisena rukouksena kouluissa. Tästä ja monesta muustakin seikasta on todettavissa, että uskonnon

ja isänmaan aate on sulautuneet yhteen unkarilaisten sielussa. Unkarin kansallislaulua lauletaan pyhäpäivinä Unkarin jokaisessa kirkossa liikuttavalla innostuksella. Monet asiat, joita kaukaa ei voi käsittää, tulevat selviksi ja oikeutetuiksi läheltä katsottuna.

Trianonin rauhansopimusta vastaan on tehokkain se uskollisuuden vala, jonka vannovat tuhannet unkarilaiset aina rauhansopimuksen allekirjoittamisen surupäivänä. Sinä päivänä seppelöidään Vapaudentorilla ne neljä irredenta-kuvapatsasta, jotka ovat miehitettyjen alueiden vertauskuvat (unkarilaiset eivät koskaan nimitä näitä alueita menetetyiksi alueiksi). Läsnaolijat vannovat valan näiden alueiden lippujen kautta, että he ponnistelevat parhaansa mukaan näiden alueiden valloittamisen edestä. Sitten annetaan liput Unkarin herttuakardinaalille, joka vie ne juhlallisen kulkueen saattaessa Pyhän Tapanin tuomiokirkkoon, missä ne sitten jatkuvasti muistuttavat unkarilaisia uskollisuuden-valan velvollisuuksista.

Paljon muitakin asioita on asetettu kansallisen työn palvelukseen. Näemme taiteellisen täydellisiä kuvakortteja, jotka symbolisoivat riistettyjä alueita ja joista voimme yhä uudestaan lukea Trianonin sanat: »Ei, ei koskaan» Ne työskentelevät sekä Unkarissa että ulkomailla Unkarin pyhimpien päämäärien saavuttamiseksi. On liikuttavaa vetoaminen maailman omaantuntoon, vetoaminen, joka nimitetään syystä Unkaria kulttuurin suojamuuriksi, »porta culturae», lausuen: »Sen miekan, joka on suojellut teitä turkkilaisten ja tatarilaisten hyökkäyksiä vastaan, pitää säihkyä edelleenkin unkarilaisten käsissä.»

Tämä kansallinen piirre on luonteenomaista jokaiselle kansankerokselle. Kaikki ristiriidat ja eripuraisuudet lakkaavat olemasta, kun isänmaa on kysymyksessä. Unkarin ylioppilaskunta työskentelee yhtenäisessä kristillis-kansallisessa yhdistyksessä. Se pitää tärkeimpänä päämääränään Trianonin rauhansopimuksen kukistamista. Sillä on omat työpajat, kutomatehtaat ja liikkeet, tavaratalot, uutistointi, ulkomaan opintomatkat ja muita hyödyllisiä laitoksia ja toimenpiteitä. Mutta kaikkien yläpuolella on suuri kansallinen asia. Ylioppilaisiksi otetaan vain sellaisia, jotka ovat täysin luotettavat kansalliselta ja siveelliseltä kannalta katsoen. Yliopiston kirjoihin voi päästä vain määrätty prosenttiluku vieraita rotuja ja kansallisuuksia.

Kaikki tarkkaamisemme viittaavat siihen, että unkarilaisista, jotka saksalaisia ja saksalaista kulttuuria pitävät suurella arvossa, voimme oppia monipuolisesti hyödyllisiä asioita, vieläpä mekin saksalaiset. Suokoon Jumala, että kohtalon murjoma Unkarin kansa pääsisi mitä nopeimmin vanhaan veljelliseen yhteyteen samallaisten kärsimysten kohtaaman Saksan kanssa.

Sovjet ja Venäjän kansalliset vähemmistöt.

Toimituksellemme on lähetetty »L'Est Européen»-nimisen Warsovassa kerran kuukaudessa ilmestyvän ranskankielisen poliittis-taloudellisen-historiallisen kulttuurilehden 5:nneen vuosikerran toukokuun numero. Komeassa julkaisussa on muun muassa 23 sivua käsittävä

mieltäkiinnittävä kirjoitus »Fénno-Ugrian» toimituksen jäsenen, syriäläisen opettajan Igon Móssegin kynästä nimellä: »Sovjetin todellinen politiikka Venäjän neuvostotasavallan kansallisiin vähemmistöihin nähden» (*La vraie politique des Soviets à l'égard des nationalités non-russes de la S. S. S. R.*). Arvokkaan artikkelin kirjoittaja selostaa Venäjän kansallisuuksien vaiheita Herodotoksen aikakaudesta meidän päiviimme saakka ja toteaa, että »porvarien, kansalliskiihkoisten ja vastavallankumouksellisten» hävittämisen ja »köyhälistön oikeutettujen vaatimusten» tyydyttämisen varjolla riistettiin kansallisilta vähemmistöiltä sivistyneistö ja haaskattiin näiden kansojen sivistykselliset ja taloudelliset apulähteet. Kirjoitus sisältää sitäpaitsi järkyttäviä tietoja valkoisten ja punaisten sotajoukkojen hurjiteluista, väennosto-, ryöstö-, poltto- ja raiskaamisretkikunnista, riehuvasta nälänhädästä, siveystason alentumisesta, nyrkkioikeudesta, eläimellisten taipumusten valtaantupäsemisestä, autonoomisten alueiden mielivaltaisista rajoista, kouluista, sivistysoloista, valtion varojen puolueellisesta käyttämisestä, siirtolaispolitiikasta, veroittamisesta sekä venäläisen väestön lisääntymisestä ja muiden kansojen lukumäärän vähenemisestä bolsheviikkien julkaisujen, virallisen tilaston ja kirjoittajan omakohdainten kokemusten perusteella.

Selostuksia ♦ Arvustused ♦ Beszámolás.

Bán Aladár, A finn hemzeti irodalom története (Suomalaisen kansalliskirjallisuuden historia). Budapest, 1926. Szent-István-Társulat, az Apostoli Szentszék könyvkiadója. 160 oldal. »Szent István Könyvek»: 39. szám.

Tíz ívre terjedő csinos kis munka: a finn irodalom első rendszeres áttekintése magyar nyelven.

A jó megjelenésű munka jellemző vonásai elsősorban az áttekinthetőség és világosság. A bevezetés előadja Finnország történeti, földrajzi, etnográfiai, politikai, vallási és nemzetiségi viszonyait. A Népköltészet című fejezet a finn népköltés általános jellegét és csoportjait, a kalevalai runók fajait, versmértékét és előadási módját, a Kalevala főalakjait, tartalmát, szerkezetét, esztétikai és tudományos jelentőségét, a sampo-kérdést, a népénekéseket, a Kanteletart, a közmondásokat, babonákat, igéző verseket, találós kérdéseket, népmeséket és a modern népköltést ismerteti. A műirodalom korszaki részletezésénél követi I. V. Juveliuszt a következő csoportosítás szerint: a) katolikus kor (1542-ig), b) a hitújítás és az irodalmi nyelv megalapításának kora (1542—1640), c) az egyetem megalapítását követő kor (1640—1721), d) a fennofilek és a felvilágosodás kora (1721—1809), e) az első nemzeti ébredés kora (1809—1835), f) a Kalevala és a hazafias svéd nyelvű költészet kora (1835—1860), g) a finn nyelvű nemzeti irodalom megalapításának kora (1860—1880), d) az új realizmus és romanticizmus kora (1880-tól

napjainkig). A szerző kiterjeszkedik minden korban az általános jellemzésre, a műveltségi viszonyokra, az irodalmi emlékekre valamint a fontosabb nemzeti, társadalmi, politikai és szellemi mozgalmakra. A könyv részletes jegyzéket közöl a finn irodalom magyarra fordított műveiről és a finn irodalom magyar vonatkozásait is megemlíti. A finn földrajzi- és keresztnévek svéd és magyar megfelelői zárójelben vannak feltüntetve. Az utolsó lapok áttekintést nyújtanak a finn hírlap- és folyóirat-irodalom, a hazai történetírás, a művelődés- és irodalomtörténet, valamint a régiség-, nép- és nyelvtudomány mai állapotáról és kiválóbb művelőiről.

A könyv külalakja ügyes és szemrevaló. Stílusa folyékony, adatai általában tárgyilagosak. E hézagpótló mű régóta érzett hiányt küszöböl ki a magyar kulturális élet terén.

Kymmenen painoarkkia käsittävä teos: ensimmäinen järjestelmällinen yleiskatsaus suomalaisen kirjallisuuden vaiheista unkarin kielellä.

Soman näköiselle teokselle ovat luonteenomaisia ensi sijassa kätevyys ja selvyys. Esipuhe selostaa Suomen historiallisia, maan- ja kansatieteellisiä, poliittisia, uskonnollisia ja kansallisia kysymyksiä. Kansanrunous-niminen luku käsittelee suomalaisen kansanrunouden yleistä luonnetta ja ryhmiä, Kalevalan runojen lajeja, niiden runomittaa ja esitystapaa, Kalevalan päähenkilöitä, sen sisältöä, rakennetta, esteettistä ja tieteellistä merkitystä, sampo-kysymystä, runolaulajia, Kanteletarta, sananlaskuja, taikoja, loitsuja, arvoituksia, kansansatuja sekä nykyaikaista kansanrunoutta. Eritellessään taidekirjallisuuden ajanjaksoja seuraa tekijä I. V. Juveliusta seuraavasti: a) katolilainen aika-kausi (vuoteen asti 1542), b) uskonpuhdistuksen ja kirjakielen perustamisen ajanjakso (1542—1640), c) yliopiston perustamista seuraava aika (1640—1721), d) fennofiilien ja valistuneisuuden aikakausi (1721—1809), e) ensimmäisen heräyksen ajanjakso (1809—1835), f) Kalevalan ja isänmaallisen ruotsinkielisen runouden aika (1835—1860), g) suomenkielisen kansalliskirjallisuuden perustamisen aikakausi (1860—1880), h) uuden realismin ja romantiikan ajanjakso (vuodesta 1880 nykypäiviin asti). Tekijä koskettelee kultakin aikakaudelta ajan yleistä luonnetta, sivistyksellisiä olosuhteita, kirjallisia muistomerkkejä sekä tärkeimpiä kansallisia, yhteiskunnallisia, poliittisia ja henkisiä virtauksia. Kirja sisältää seikkaperäisen luettelon suomalaisen kirjallisuuden unkarinnoksista ja maininnan suomalaisessa kirjallisuudessa esiintyvistä unkarilaisista kosketuksista. Suomalaisten maantieteellisten nimien ja ristimänimien ruotsalaiset ja unkarilaiset vastineet ovat sulkumerkeissä. Viimeiset sivut tarjoavat yleiskatsauksen suomalaisen sanoma- ja aikakauslehti-kirjallisuuden, kotimaisen historian, sivistys- ja kirjallisuuden historian, muinais- ja kansatieteen sekä kielentutkimuksen nykyisistä vaiheista ja etevimmistä edustajista.

Kirjan ulkomuoto on miellyttävä ja siro. Tyyli on sujuva, tiedot ovat yleensä asiallisia. Kirja poistaa huomattavan puutteen unkarilaisessa sivistyselämässä.

J. F.

Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat I., lehekülj 160. Tartu 1925. (Viron Kansallismuseon Vuosikirja I., sivuja 160. Tartto 1925).

Mieltäkiinnittävä hanke on tänä vuonna pantu Virossa alkuun: Viron Kansallismuseon ensimmäinen vuosikirja hienolle paperille painettuna, 10 painoarkkia käsittävänä, komeana nidoksena on vähän aikaa sitten ilmestynyt.

Kirjan esipuhe antaa lukijalle mieltäkiinnittäviä lisä Viron kansan-omaisesta kulttuurista, sen ilmaisujen keräämisestä sekä museon historiasta ja sen nykyisistä vaiheista. Sitä seuraavissa luvuissa kertovat useat erikoistutkijat valaisevia, monesti ainakin maallikolle suorastaan yllättäviä tietoja: prof. M. J. EISEN muinaisaikojen virolaisten paimenten elämästä, prof. A. M. TALLGREN Suomen Kansallismuseossa talletetuista Viron esihistoriallisista esineistä, prof. LAURI KETTUNEN vepsäläisten häätavoista, tri I. MANNINEN setukaisten rakennuksista, F. LEINBOCK kavio- ja ruukku-päähineistä, maist. H. MOORA ja tri WALTER ANDERSON Kohtlan mitalilöydöstä, maist. H. MOORA Pilistveressä päivänvaloon tulleista hopea-esineistä, maist. G. WILBERG muinaisaikojen kalastuksesta, tri I. MANNINEN kreeviniläisten kansallispuvuista ja niiden kansatieteellisestä sukulaisuudesta. Kirjan viime luvussa tri I. MANNINEN ja F. L. EINBOCK selostavat seikkaperäisesti Viron Kansallismuseon rikkaita kokoelmia. 26 sivua käsittävä saksankielinen yhteenveto liittyy vironkieliseen tekstiin. Kirjassa on 80 taitavasti valittua kuvaa, osittain Viron ja Suomen kansallismuseoiden esineistä, osittain valokuvia asianomaisista henkilöistä ja maisemista, osittain myös luonnoksia ja karttoja. Tekstiin pujotellut tilastolliset taulukot, taijat ja kansanrunot tekevät kirjan sekä asiantuntijoille että maallikoille mielenkiintoiseksi ja arvokkaaksi. Toivomme, että tätä pirteätä ensimmäistä vihkoa tulee aikanaan seuraamaan yhtä mieltäkiinnittäviä toisia vihkoja.

J. F.

Simo Pakarinen, Suomalainen kirjallisuus 1921—1923. Aakkosellinen ja aineen mukainen luettelo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1924. Siv. 522. Hinta nid. Smk. 200: —, sid. Smk. 250: —.

Vuonna 1878 julkaisemallaan kirjallisuudenhistoriallisella luetteloteoksella *Suomalainen kirjallisuus 1544—1877* aloitti prof. VALFR. VASENIUS suomenkielisen kirjallisuuden tieteellisen bibliografiasarjan, jota aloittaja itse jatkoi viidellä «lisävihkolla» vuoden 1900:n loppuun asti ja sittemmin kirjastonhoitaja SIMO PAKARINEN neljällä viisivuotislue-
luettelolla 1901—20. Tämä julkaisusarja on äskettäin saatu ulottumaan vielä lähemmäksi nykyhetkeä, kun sen nykyinen toimittaja hra Pakarinen, viime vuoden päättyessä on saanut loppuun painatetuksi uuden kolmivuotislue-
luettelon *Suomalainen kirjallisuus 1921—1923*. Tämänkin «lisävihko», järjestyksessä kymmenes, joka äskettäin on saa-

punut kirjakauppoihin, sisältää sekä aakkosellisen että sisällyksen eli »aineen» mukaisen luettelon. Edeltäjistään se poikkeaa siinä, että kaunokirjalliset y. m. »suuren yleisön» kirjat, joita kirjakaupoista enimmäkseen kysytään aina muistamatta tai tietämättä tekijän nimeä, ovat otettuina luetteloon myöskin oman nimikkeensä mukaiseen aakkosellisen luettelon kohtaan, mistä viitataan tekijän nimeen, esim. »Jeftan tytär» ks. Peltonen; »Jeesuksen elämä» ks. Skovgaard—Petersen, C.; »Moottorivene» ks. Walli A. I. Tämä lisäys kuuluu tapahtuneen etupäässä kirjakauppiaiden työn helpottamiseksi ja heidän nimenomaisesta pyynnöstäänkin. (Käännösteokset löydetään sitäpaitsi suomentajan nimen avulla.) Kirjakaupan mukavuutta on tahdottu edistää myöskin sillä, että nyt ilmestynyttä luetteloa ei ole ulotettu vuosiin 1924 ja 1925. — Sarja kokonaisuudessaan ansaitsee tietysti tärkeänä hakemistona varsinkin kaikkien suurempien kirjastojen huomiota.

Kalevalaseura, Kalevalaseuran vuosikirja 5. Werner

Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1925. Siv. 254. Hinta Smk. 50: —.

Julkaisu on omistettu AKSELI GALLEN-KALLELLE hänen 10-vuotispäivänsä johdosta ja koristaa sitä alkuliitteenä tait. ALPO SAILON veistoskuva juhlitusta. Se sisältää joukon kirjoitelmia ja tutkielmia suomalaisen kielitieteen, kansanrunouden, kansatieteen ja kansallisen sivistyselämän aloilta ynnä katsauksen Kalevalaseuran toimintaan. Kirjoittajina esiintyvät E. N. SETÄLÄ, P. E. PAVOLINI, LOUITS SPÄRRE, YRJÖ HIRN, A. R. NIEMI, V. TARKKAINEN, J. J. MIKKOLA, O. MANNINEN, A. HÄMÄLÄINEN, U. T. SIRELIUS, A. M. TALLGREN, AARNE EUROPAEUS, A. O. VÄISÄNEN, UNO HOLMBERG ja LAURI KETTUNEN. Taidejäljennöksiä on Alpo Sailon mainitun lisäksi EMIL VIKSTRÖMILTÄ, CARL BENGTSLILTÄ ja J. R. MÄNTYSELTÄ. Julkaisu on kuten aikaisemmatkin seuran vuosikirjat painettu hyvälle paperille ja huoliteltua työtä.

Juho Rud. Koskimies, Amerikan matkalta. Matkakertomus

Yhdysvalloista ja Amerikan suomalaisalueilta. W. Söderström

O.Y., Porvoo 1925. Siv. 256. Hinta Smk. 35: —.

Piispa KOSKIMIEHEN matkan tarkoitus selviää hänen teoksensa alkusanojen maininnasta: »siirtolaisasia kiinnitti niin kirkon kuin yhteiskunnankin huomiota».

Sivuuttamalla »matka-piispan» matkan alkutaipaleen, siirrytään hänen mukanaan New Yorkin maailman kaupunkiin, josta saatu ensi vaikutelma ei estä häntä uppoutumasta suurkaupungin hälinään. Kiireestä ja ajanvähydestä huolimatta onnistuu matkailijan omistautua vallitsevalle yanke-mielteelle »keep smiling» — hymyilkää, olkaa hyvä. Mukaansa tempaa matkailijan amerikalainen kiire ja toimeliaisuus. Kokouksia, juhlia ja vierailuja on Amerikan suomalaisten »suur-vieraalla» melkein pä loputtomasti, joiden yhteydessä hän lukijankin perehdyttää amerikalaisen vieraanvaraisuuteen ja kohteliaisuuteen, mikä sydämmellisyytensä ohessa voi olla, varsinkin

vieraalle, mielistevääkin. Ihaillen kuvaa kertoja sitä tapaa, millä Amerikan virastoissa, pankeissa y. m. kanssaihmisia kohdellaan.

Läpi koko Amerikan suomalaisasutuksen kuljettaa matkailija lukijaansa, perehdyttäen hänet niihin paikkakuntiin ja työaloihin, joissa maamiehemme Amerikassa toimivat. Kaivos-, tehdas-, maanviljelys- ja kalastuselinkeinojen kiireiseen hälyyn hän syventyy siirtolaisena. Amerikan suomalaisesta miljoonaliikemiehestä vähempivaraiseen »kantofarmariin» asti tutustuu piispa ja tunnustaa, että kun tekee tuttavuutta niin isän kuin miehityvän pojan kämmenten kanssa, saa olla vakuutettuna, että pakenee erämaa. Nopeasti tekee matkailija havainnoita sikäläisten maamiestemme keskuudessa, esittäen ne sellaisen kertojan taitavuudella, joka antaa lukijalleen muutakin kuin kirjoitetun sanan. Kirjoittajan kuvaus suuren lännen tasavaltojen kirkollisista oloista on mieltäkiinnittävää, avaten niissä näkökohtia, jotka ainoastaan kirkonmiehelle ovat selvästi näkyvissä ja hänen esitettävissään, vaikka lieneekin esityksessä jonkunverran pidetty esillä myöskin kirkollispoliittisia näkökantoja.

Kertojana ja matkailijana saavuttaa kertoja heti lukijansa luottamuksen. Kaikesta matkailijalle huomattavasta, mitä tila suinkin sallii, kertoo hän sellaisena kuin hän sen käsittää, syventyen silloin tällöin seikkoihin, jotka kovin miellyttävästi lukijan mieltä ailahduttavat.

Rohkealla asiallisuudellaan, esityksillään ja leikinlaskuillaan, joista englanninkieltä osaamaton lukija ehkä osan kadottaakin, saavuttaa hän Amerikassa siinä määrin maamiestemme suosion, että näiltä harvasanaisilta ihmisiltä pusertuu esiin seuraavanlainenkin tunnustus: »Kyläsinä niillä puheilla saat kulkea läpi koko Amerikan maan.»

Voitaneenpa täälläkin yhtyä erään Amerikan suomalaisen sanomalehden piispa Koskimiehen matkaa koskevaan lausuntoon: »Ei sitten Maunu Tavastin aikojen ole meikäläiset kirkkoruhtinaat piispa Koskimiehen tavoin jaksaneet syventyä kansanmiehen elämään ja uppoutua hänen tietoisuuteensa ihmisenä.»

Jo tämänkin perusteella voi teosta suosittaa luettavaksi, vaikka ei lukuun ottaisikaan siinä eteen avautuvia näköaloja, joita useat muut suomalaiset »Amerikan kävijät» eivät ole sanottavammin onnistuneet havaitsemaan.

E. N. KAHISTO.

Uutisia ⇨ Uudised ⇨ Hírek.

Unkarin Tiedeakatemian 100-vuotisjuhla ja heimositeet. Unkarin Tiedeakatemian 100-vuotisjuhla oli luonnollisesti jo sellaisenaan suuri merkkitapahtuma suomalais-ugrilaisen kulttuurin alalla. Mutta tämä valtava juhla on myöskin hyvin huomattavasti korostanut suomalais-ugrilaisia kulttuurisiteitä. Se on esiintynyt ja esiintuotu lukuisissa edustavissa onniteluissa juhlivalle akatemialle Suomen ja Viron puolelta.

Suomalais-ugrilainen aikakausilehti ranskan kielellä. »Revue des Études Hongroises et Finno-Ougriennes»-nimisen, Unkarin Tiede-Akatemian avustuksella pariisilaisen EDMOND CHAMPIONIN kustantaman tieteellisen aikakausilehden maaliskuun numero on joku viikko sitten ilmestynyt. Komea vihko sisältää tutkimuksia, artikkeleita, selostuksia ja mielenkiintoisia tiedoituksia. Kirjoittajien joukosta mainitsemme seuraavat: Strassburgin yliopiston prof. HENRI TROUCHON, Budapestin Eötvös-kollegion ranskan kielen prof. AURELIUS SAUVAGES, Budapestin yliopiston professorit SÁNDOR ECKHARD, JÁNOS MELICH ja JÓZSEF NAGY, Unkarin Kansallismuseon ylijohtaja BÁLINT HÓMAN, unkarilaiset tiedemiehet GÉZA BIRKÁS, LAJOS RÁCZ, GYULA MISKOLCZY, DEZSŐ PAIS sekä Genfin yliopiston prof. FRANK CHOISY. Aikakausilehden toimittajat ovat: kansainliiton sihteeri ZOLTÁN BARANYAY (Genf) ja prof. SÁNDOR ECKHARD (Budapest).

Valkoinen ruusu Unkarin kultusministerille. Unkarin Tiedeakatemian 100-vuotisjuhlilla käydessään on Suomen opetusministeri E. N. Setälä antanut Unkarin kultusministerille kreivi Kuno Klebelsbergille Suomen Valkoisen Ruusun suurristin hänen ansioittensa vuoksi kummankin maan henkisten siteiden lujittamiseksi.

Suosittu esitelmä Suomesta ja Suomen kansasta Unkarissa. Johtaja Sándor Ispánovits, joka on monta kertaa käynyt opintomatalla Suomessa, on valmistanut Suomesta valistustarkoitukseen soveltuvan esitelmän. Se jakautuu kahteen osaan: a) Tuhansien järvien maa (maantieteen ja turistiikan kannalta), b) Suomen kansa ja sen kulttuuri (kansatieteen ja sivistyshistorian kannalta). Esitelmään liittyy 100 diapositiivia ja 2 filmisarjaa.

Joht. Ispánovits on tähän asti pitänyt esitelmäänsä Budapestissä ja maaseudun kaupungeissa, osittain kulttuuri-yhdistysten pyynnöstä, osittain omasta aloitteestaan opiskelevalle nuorisolle, yhteensä 49 kertaa. Nyttemmin hän on hankkeissa pitää esitelmäänsä 50:n kerran ylioppilaille, juhliakseen esitelmätoimintansa merkkitapausta.

Unkarilainen yleisö ottaa lukuisasti osaa näihin tilaisuuksiin ja seuraa mielenkiinnolla kuulemaansa ja näkemäänsä.

Unkarilainen heimolehti. Toimituksellemme on lähetetty »Turán»-nimisen unkarilaisen aikakausilehden VII:n vuosikerran toukokuun numero. 48 sivua käsittävän vihon mieltäkiinnittävästä sisällystöstä mainitsemme seuraavat kirjoitukset: Sándor Márki: Dizabulin kansa (Turkkilaisten ensimmäinen valtakunta), Aladár Bán: Kalevalan arvo ja merkitys, Nikolaus Kann: Viron kansansivistys ja kouluolot, Jenő Végh: Konstantinopolilaisia vaikutelmia. Varsinaisten artikkelien jälkeen seuraavat vakinaiset otsikot: Pienempiä kirjoituksia, Kirjallisuutta, Uutisia, Seuran asioita. Nämä otsikot sisältävät myötätuntoisia selostuksia m. m. Tallinnan kulttuurikokouksesta, Suomessa ja Virossa pidetyistä Jókai- ja Madách-juhlista, Budapestissä

toimeenpannusta Kalevala-illasta, suomalais-unkarilaisista siteistä, prof. József Szinnyein, Béla Vikárin ja tri Aladár Bánin saamista suomalaisista kunniamitaleista, Robert Kajanuksen, Alma Kuulan ja Ilmari Hannikaisen Unkarissa pitämistä konserteista, virolaisten naisten unkarilaisten lasten hyväksi suorittamasta hyväntekeväisyystoiminnasta, K. J. Ståhlbergin ja Vilho Soinin muistojuhlista, Tallinnassa yritetystä kapinasta, prof. Antti Aarnen kuolemasta, Kallela-kirjasta sekä prof. U. T. Sireliuksen »Die Herkunft der Finnen»-nimisestä teoksesta.

Anni Swan meséi magyarul. — Anni Swanin satuja unkariksi. A finn gyermekirodalom közkedvelt képviselője, ANNI SWAN, legszebb meséi — A meséstarisznya, A csodálatos komák, Csalánbanya, Karácsony, este az erdőben, A hullámok titka, A tenger asszonyának ajándéka, Mese a Vizimanóról és Aranytűcsökről, Mariánna gyöngykoronája, A csodavirág, A tenger királynője és az ő fia, Mese a kis hegedűről, Varázsvár — »Mesék az ezer tó országából» címmel, SEBESTYÉN IRÉN művészi fordításában, FÁY DEZSŐ rajzaival díszítve kevéssel ezelőtt hagyták el az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. könyvsajtóját. A kedves könyv ezer meg ezer gyermekszobába minden bizonnyal sok örömet és napsugarat fog varázsolni.

Suomalaisen lastenkirjallisuuden suositun edustajan ANNI SWANIN kauneimmat sadut — Satukontti, Ihmeelliset kummit, Nokkosnoita, Jouluaatto metsässä, Aaltojen salaisuus, Vedenemännän lahja, Satu Vesihiedestä ja Kultasirkasta, Marjaanan helmikruunu, Ihmekukka, Merenkuningatar ja hänen poikansa, Satu pienestä viulusta, Lumolinna ovat tuonaan ilmestyneet Budapestissä »Athenaeum» kustannusosakeyhtiön kustatamana, IRÉN SEBESTYÉNIN taiteellisinä käännöksinä, DEZSŐ FÁYN somistamina, nimellä »Satuja tuhansien järvien maasta» (*Mesék az ezer tó országából*). Herttainen kirja loihdinee riemua ja päivänpaistetta tuhansiin unkarilaisiin lastenkamareihin.

Petőfiä hollanninkielellä. — Petőfi Hollandi keeli. Magyarországban álskeisen ilmoituksen mukaan Petőfin kauneimmat runot ovat ilmestyneet Hagissa hollannin kielellä. Kirjan toimittajana on ollut hollantilainen kirjailijatar A. S. C. WALLIS. Kirjan esipuheen on kirjoittanut piispa GÉZA ANTAL, kirjailijattaren mies. Nidos sisältää 50 runoa. Kirja on ilmestynyt loistopainoksena Hollantilaisunkarilaisen Seuran kustantamana. Jokaisen runon otsikon alle on painettu asianomaisen runon unkarilainenkin nimi.

Magyarági hiljutist teadaannet mööda on Petőfi kõige ilusamad laulud Hagi Hollandi keeli ilmunud. Raamatu autor on Hollandi naiskirjanik A. S. C. WALLIS. Raamatu eeskõne on naiskirjaniku mees, piiskopp GÉZA ANTAL kirjutanud. Kõide sisaldab 50 luuletust. Raamat on Hollandi Ungari Selti kirjastatud luksusväljaanne. Iga luuletuse pealkirja alla on luuletuse vastav ungarikeelne nimi trükitud.

»*Kuolematon mies*». — »*Suremata mees*». Huomattava tapaus kiinnittää paraillaan mieliä Unkarin teatterielämässä. MIKLÓS SURÁNYI, yksi Unkarin suurta tulevaisuutta ennustavia henkilöitä, on kirjoittanut historiallisen draaman nimellä »*Kuolematon mies*» (*Halhatatlan ember*), joka on esitetty Budapestin Kansallisteatterissa. Näytelmä kuvaa kuningas Mathiaksen loppuaikoja, otettuina melkoiselta osalta vertauskuvallisessa mielessä. Unkarin arvostelijat kirjoittavat suurimmalla ihastuksella Miklós Surányin suuresta teoksesta ja rinnastavat sen KÁLMÁN HARSÁNYIN »*Ellák*»-nimisen murhenäytelmän kanssa. Unkarin suurimpien näyttelijäin korkealla tasolla oleva taiteellinen esitys on takauksena »*Kuolematon miehen*» täydellisimmästä menestyksestä. Unkarilaisten mielipiteen mukaan »*Kuolematon miehellä*» on suuri merkitys muun muassa senkin tähden, että viime aikoina, varsinkin maailmansodan jälkeen, on valmistunut melkein yksinomaan madaltuneita, kansalliselta kannalta katsoen täysin vähäpätöisiä näytelmiä, jotka tavoittelevat ainoastaan yleisömenestystä ja hetkellistä vaikutusta ja ovat siitä huolimatta päässeet erilaisen kansainvälisten yhteyksien välityksellä ulkomaille, joissa niitä on esitetty Unkarin luomiskyvyn luonteenomaisimpina ja edustavimpina näytelminä. Unkarin kirjalliset piirit ovat jo aikoja sitten huomanneet tämän ilmiön ja esittäneet vastalauseen tätä epäunkarilaista suuntaa vastaan ja vartavasten jäävät nyt odottamaan suurimmalla luottamuksella Harsányin ja Surányin menestystä.

Tähelepannav sündmus huvitab Ungari publikumi praegu teatri elus. MIKLÓS SURÁNYI, üks Ungari suurt tulevikku ennustavatest liigetest, on ajaloolise draama, nimega »*Suremata mees*» (*Halhatatlan ember*), kirjutanud. Näidend on Budapesti Rahvuslikus Teatris esitatud. Töö kujutab kuningas Mathiase lõpuaegu, suurelt jaolt mõistukujuliselt. Ungari mitmed arvustajad kirjutavad Miklós Surányi suurest teosest kõige suurema vaimustusega ja seavad ta KÁLMÁN HARSÁNYI »*Ellák*» nimelise kurbmänguga kõrvu. Ungari kõige suuremate näitlejate kõrgel tasapinnal olev kunstiline esitus on »*Suremata mehe*» kõige täielisema kordamineku tagajaks. Ungarlaste arust on »*Suremata mehel*» suur tähendus; muu seas selle pärast, et viimasel ajal, iseäranis maailmasõja järel, peaaegu ainult madaldunud, rahvuslikust seisukohast võttes üsna tähtsusetu näitemängusid on sündinud. Need taotavad ainult publikumi poolehoidu ja silmapilgu mõju. Sellest hoolimata on nad teatavate rahvustevaheliste ühisuste vahenduse läbi väljamaale ulatanud, kus neid Ungari loomisevõime kõige iseloomulisemate ja edustavamate näidenditena esitatatakse. Ungari kirjanduse ringkonnad on juba ammu selle nähtuse märganud ja selle ebaungarliku voolu vasta protesti tõstnud. Nad jäävad nüüd suure usaldusega Harsányi ja Surányi kirjandusliku tegevuse hästi teenitud kordaminekut ootama.

Unkarilainen säveltäjä Lontoossa. Lontoon Queens Hallissa on syyskauden ensimmäisenä uutuutena esitetty kapellimestari Sir Henry Woodin johdolla unkarilaisen säveltäjän Béla Bartókin tanssi-suite. Lontoon lehtien erittäin myötätuntoisista arvosteluista päättäen on unkarilainen säveltäjä saavuttanut varsin huomattavan menestyksen.

Unkarilainen isänmaallinen taidejäljennös. Unkarilainen taiteilija Jenő György Remsey on lähettänyt Suomalaisuuden Liitolle kaksi kappaletta monivärijäljennöstä kolmiosaisesta irredenttataulustaan, tarkoittaen toisen Fenno-Ugrian toimitukselle, toisen prof. Akseli Gallen-Kallelalle. Loisteliäs taulu kuvaa kuninkaita Pyhä Tapani ja Pyhä Ladislaus, sotapäällikköjä Árpád ja János Hunyadi ja Unkarin muita tunnettuja kansallissankareita asianomaisissa sota-asuissaan lähdössä taisteluun muinaistarujen Turul-linnun johtamina kohti nousevan auringon kultaa Tátra-Fátra-Mátra kukkuloita, joiden juurelta kidutuksista maahan vaipuneen Hungarian (Unkarin suojelushengen) vierestä lähtee pakoon kolme vertauskuvallista rosvoa. Kuva on kehystetty entisen Unkarin 72:n komitaatin vaakunoilla ja varustettu alaosassaan kehoittavalla isänmaallisella lauselmalla.

Suomenkielen opinnot Virossa. Eesti-Soome-Ungari Liit ja N. M. K. Y. ovat Tallinnassa tänäkin vuonna yhdessä panneet toimeen suomenkielen oppijakson. Opettajana toimii Suomen lähetystön attasea V. Niskanen. Osanottajia on ilmoittautunut 150.

Viron perustettu kansanopisto. Marraskuun alussa on Viron ensimmäinen kansanopisto alkanut toimintansa. Se sijaitsee Virumaakunnassa Kundan kartanossa Suomen lahden rannalla. Jo aikaisemmin on maan kahdessa suurimmassa kaupungissa toiminut jonkinlaiset iltakurssit, jotka ovat kansanopistojen tapaan jatkosivistystä kansakoulun käyneille antaneet. Mutta nyt on vihdoin saatu maalle varsinainen kansanopisto pystytetyksi. Oppilaita on ilmoittautunut yli 40. Opiston johtajana toimii maisteri G. Vilberg, joka viime talvena teki pitemmän opintomatkan Suomen kansanopistoihin. Kansanopistoa pitää yllä erikoinen kansanopistoseura ja on valtion apurahaakin jo annettu. Useat suomalaiset aikakauskirjat ja kuvalehdet ovat lähettäneet ilmaiseksi julkaisunsa tälle uudelle Viron opistolle.

Viron—Suomen ylioppilaspäivät Helsingissä. Kuluneen lokakuun 8—13 päivinä kävi 140 virolaista akateemista kansalaista Helsingissä ja Turussa suomalaisten heimojärjestöjen vieraana ja muodostui tämä vierailu merkittäväksi todistukseksi siitä, että Suomen sillan rakentamistyöt ovat näennäisestä hiljaisuudesta huolimatta kummallakin puolen Suomen lahtea sujumassa täyttä vauhtia.

Taitavien käsien sommittelema, vaihteleva ohjelma oli mitä mallikelpoisimmin ja tarkoituksenmukaisimmin kokoonpantua. Syvän vai-

kutuksen tekivät kuulijakuntaan professorinrouva Irja Kettusen ja ylioppilaskunnan varapuheenjohtajan Hj. Valldénin sydämen pohjasta versoneet tervehdyssanat, maisteri August Annin asialliset yleiskatsaukset virolais-suomalaisten suhteiden kehittymisestä ja Viron kansan vaiheista, maisteri V. Helasen voimakas sotahuuto, professori A. M. Tallgrenin tunnelmalliset virolaiset muistelmät, maisteri Villem Ernitsin lennokas puhe heimoaатteen edistämisen keinoista ja alustus heimotyöstä ylioppilaskunnissa, Suomen ylioppilaskunnan puheenjohtajan tri Eino T. Lehtisen avajaispuhe suomensukuisten kansojen tehtävistä »länsieurooppalaisen kulttuurin etuvartioina aggressiivista aasialaisuutta vastaan», tri Y. O. Ruuthin esitelmä »Suomalaistaistelun nykyisestä vaiheesta», ylioppilas A. Vallen selostus »Viron Inkerin asiasta» ja lääketieteen kandidaatti M. Heikinheimon esitelmä »Raittius-tilanteesta ylioppilaspireissä». Niinikään pysynevät osanottajien muistossa neiti Elsa Puuskan viehättävä pianosoitto, rouva Olga Mikk-Krullin mukaansatempaavat laulut, maist. A. O. Väisäsen esittämä M. J. Eisenin kirjoittama syvyyksistä kumahtava runo, Viron ylioppilaskunnan sekakuoron mainiosti esittämät virolaiset ja suomalaiset laulut, viehättävät virolaiset kansallistanssit, Finlandia-filmin esittäminen, Nummisuutarien ja Kitzbergin näytelmän »Tuulten pyörteissä» esitykset, käynnit Ateneumissa ja Kansallismuseossa, retki Turun linnaan ja Taidemuseoon, tutustumis-illanvietot Vanhalla Ylioppilastalolla ja Kansallisteatterissa sekä teekutsut presidentin linnaan. Innostusta ja voimakasta mielialaa synnyttivät Turun Suomalaisen Yliopiston, Tarton ylioppilaskunnan, Helsingin, Turun ja Tarton Akateemisten Heimoklubien, Akateemisen Karjala-Seuran, Tarton Ylioppilaiden Raittiusyhdistyksen, Kuopion Aitosuomalaisen Kerhon, entisen riigivaneman K. Pätsin ja ministeri Rudolf Holstin tervehdys-sähkösanomat ja onnittelet. Arvokkuutta ja vakavaa vaikutusta lisäsivät juhlille suuressa määrin yliopistonrehtori Hugo Suolahden ponnekas puhe Viron ja Suomen sivistyksestä, »Suomen suuren sammon sirpaleista», opetusministeri E. N. Setälän valaiseva selostus kielisukulaisuudesta ja tasavallan presidentti L. Kr. Relanderin, ministerien Kallion, Auran ja Hellatin, Teknillisen Korkeakoulun rehtorin sekä monien arvovaltaisten yliopistomiesten ja muiden kansalaisten osanotto.

Virallisten valtuutettujen kokouksissa esiintulleista ajatuksista ovat mielenkiintoisimmat seuraavat ehdotukset: viron kielen opettaminen pakollisena oppiaineena Suomen oppikouluissa ja päinvastoin; suomenkielisten kansakoulujen perustaminen Viron Inkeriin; puhujain vaihto Viron ja Suomen heimojärjestöjen kesken; heimokieltien käytännöllisempi opettaminen Tarton, Helsingin ja Turun yliopistoissa; muutaman kuukauden oleskelun vaatiminen asianomaisessa heimo-maassa sellaisilta ylioppilailta, joiden pääaineena on suomen tai viron kieli ja kirjallisuus; tutkimusretkeilyjen tehostaminen Suomesta Viroon ja Virosta Suomeen ja kesäoleskelujen helpoittaminen heimomaissa apurahojen avulla; heimojärjestöjen keskustustoimiston perustaminen; balttilaisten siteiden lujittaminen; heimotutkimusrahojen aikaan-

saaminen kääntymällä eri järjestöjen ja laitosten sekä yliopiston ja valtion puoleen.

Mieliala vierailujuhilla oli mitä parhain, keskustelu mitä vilkkain ja sydämellisin, vaikutelmat mitä syvimät ja miellyttävimmät alusta loppuun saakka. Näinpä saataneekin jäädä toivomaan että tämän kauniin vierailun hedelmälliset vaikutukset tulevat käytännössäkin ennen pitkää tuntuviin.

Heimo-opetus Suomen oppikouluissa. Itsenäisyyden Liitto, Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosasto ja Inkerin Liitto ovat kirjelmällä kuluneen syyskuun 28 p:ltä kääntyneet opetusministeriön puoleen heimo-opetuksen tehostamiseksi oppikouluissa. Itsenäistymisen muuttaessa olosuhteita maassamme, huomautetaan kirjelmässä, on suomensukuisten ansain merkitys, eritoten Itämeren heimolaistemme, tullut Suomelle monessa suhteessa hyvin tärkeäksi, mutta tuntemus heimomme eri kansoista, niiden historiasta, maasta, henkisestä ja taloudellisesta elämästä on silti jäänyt suhteettoman pieneksi. Huomioonottaen, että tässä suhteessa ei meidän maassamme ole täysin pysytty kehityksen tasolla ja samalla elävästi tuntien sen suuren merkityksen, minkä heimokansojemme tuntemus on tuova kansallisuutemme valveuttajana, ja siten itsenäisyytemme lujittajana, ehdotetaan kirjelmässä, että opetusministeriö ryhtyisi toimenpiteisiin heimo-opetuksen saattamiseksi oppikoulujen opetusohjelmistossa asianmukaiseen asemaan ja laajuuteen ja että tämä uudistus toteutettaisiin mahdollisimman pian. Kirjelmässä viitataan edelleen, mihin tapaan uudistus voitaisiin ajatella toteutettavaksi. Opetusministeriö on ottanut asian esille ja näyttää se kehittyvän myönteiseen suuntaan.

Unkarilainen näytelmä Kansallisteatterissa. Syksyn kuluessa on Suomen Kansallisteatteri esittänyt useampia kertoja unkarilaisen Lajos Zilahyn kappaletta »Aurinko paistaa». Joskaan suomalainen arvostelu ei pidä kappaletta erityisenä taiteellisenä saavutuksena, on se kuitenkin tervehenkisenä kuvauksena unkarilaisesta elämästä otettu ymmärtämyksellä ja myötätunnolla vastaan.

Inkerin paikannimet. Kartastoissa ulkomaalla, vieläpä meilläkin usein kiusallisessa määrässä, ovat inkeriläiset paikannimet esiintyneet miltei tuntemattomina venäläisinä väännöksinä. Sen poistamiseksi on Venäjän ent. meriministeriön kartografi, nimeuvos K. HÄMÄLÄINEN koonnut Inkerin omaperäiset paikannimet ja lähettänyt luetelon Washingtoniin National Geographic Societylle, joka vastauksessaan on ilmoittanut sen tulevan olemaan arvokkaan lisän heille kartta-aineistossaan. — U. S.

Inkerin kartta. Opettaja J. Mustonen on lähettänyt Suomalaisuuden Liitolle piirtämänsä Inkerin seinäkartan, josta käy selville, että Suomen ja Viron välillä kaareutuvan Inkerin 28 seurakunnassa on

- väestö oleelliselta osaltaan inkeriläisiä. Kartta, vaikka ei olekaan varsinainen väestökartta, on omiaan kiinnittämään huomiota Inkeriin ja Inkerin asiaan.

Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosaston kirjalahjoitus Viron ja Unkarin kulttuurilaitoksille. — Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakonna raamatute annetud Eesti ja Ungari kultuuriasutustele. — A Finnség Szövetsége Rokonnép-Osztályának könyvajándéka Észt- és Magyarország kulturális intézményei részére. Suomen ulkoministeriön myöntämällä tilapäisellä apurahalla on Suomalaisuuden Liiton Sukukansaosastolla ollut mieluista tilaisuus muutamia viikkoja sitten lähettää Viron ja Unkarin kulttuurilaitoksille vähäisenä lahjana ja tervehdyksenä veljesmaasta seuraavat teokset. —

Soome välisministeeriumi antud erakordse abirahaga on Soomluse Liidu Sugurahvaste Osakond meelepärase juhuse leidnud väikesena annetuse ja tervitusena vennasmaa poolt Eesti ja Ungari kultuuriasutustele mõned nädalad tagasi järgmised teosed saata. —

A finn külügyminiszterium alkalmi pénzbeli támogatása segélyével a Finnség Szövetsége Rokonnép-Osztályának néhány héttel ezelőtt kedves alkalmi nyíltott Észt- és Magyarország kulturális intézményei részére szerény ajándék és testvérországi üdvözlét gyanánt az alábbi műveket megküldeni. —

a) *Tarton Yliopiston kirjastolle — Tartu Ülikooli Raamatukogule — A Tartui Egyetem Könyvtárának:* Aho: Kevät ja takatalvi, Kivi: Kootut teokset I—IV, Eino Leino: Helkavirsiä, Linnankoski: Kootut teokset I—IV, Rosendal: Herran tuli, Ester Ståhlberg: Sunnuntai, Topelius: Välskärin kertomuksia I—III, Vilks: Miekka ja sana I—II, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII, Suomi I—II, Inha: Suomen maisemia, Colliander: Suomen kirkon paimenmuisto I—II, Uskonpuhdistus ja Suomen kirkko, Gummerus: Michael Agricola, Oravala: PaaVo Ruotsalainen, Halme: Olympialaiset 1924, Engelberg: Kalevalan sisällys ja rakenne, Aikalaiskirja, Tietosanakirja I—XI, Valtiotieteiden käsikirja I—IV;

b) *Viron Kansallismuseon Keskuskirjastolle — Eesti Rahva Muuseumi Keskraamatukogule — Az Észt Nemzeti Múzeum Központi Könyvtárának:* Suomen keskiaikaista kirkkotaidetta Sirelius: Suomen kansanomaista kulttuuria I—II, Sirelius: Suomen ryijyt, Engelberg: Kalevalan sisällys ja rakenne, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII;

c) *kirkkoherra Slöörille — kirikuõpetaja Slöörile — Slöör lelkésznek (Narva-Jõesuu):* Topelius: Välskärin kertomuksia I—III neljä sarjaa, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi VIII neljä kappaletta;

d) *Budapestin Yliopiston Kirjastolle — Budapesti Ülikooli Raamatukogule. — A Budapesti Egyetem Könyvtárának:* Aikalaiskirja, Suomi I—II, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII, Gripenberg: Suomen Sota 1808—1809, Suomen Vapausota 1918 I—V, Oravala: Paavo Ruotsalainen, Gummerus: Michael Agricola, Engelberg: Kalevalan sisällys ja rakenne, Aho: Kevät ja takatalvi, Kivi: Kootut teokset I—IV, Linnankoski: Kootut teokset I—IV, Eino Leino: Helkavirsiä, Oravala: Erämaan profeetta, Rosendal: Herran tuli, Runeberg: Väinö Stoolin tarinat, Ester Ståhlberg: Sunnuntai, Topelius: Välskärin kertomuksia I—III, Vilks: Miekka ja sana I—II;

e) *Szegedin Yliopiston Kirjastolle — Szegedi Ülikooli Raamatukogule. — A Szegedi Egyetem Könyvtárának:* Suomi I—II, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII, Engelberg: Kalevalan sisällys ja rakenne, Gripenberg: Suomen Sota 1808—1809, Halme: Olympialaiset 1924, Inha: Suomen maisemia, Oravala: Paavo Ruotsalainen, Uskonpuhdistus ja Suomen kirkko, Aho: Kevät ja takatalvi, Eino Leino: Helkavirsiä, Oravala: Erämaan profeetta, Rosendal: Herran tuli, Runeberg: Väinö Stoolin tarinat, Topelius: Välskärin kertomuksia I—III;

f) *Unkarin Kansallismuseolle — Ungari Rahvuslikule Muuseumile A Magyar Nemzeti Múzeumnak:* Suomen keskiaikaista kirkkotaidetta Engelberg: Kalevalan sisällys ja rakenne, Sirelius: Suomen ryijyt, Sirelius: Suomen kansanomaista kulttuuria I—II, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII;

g) *Unkarin Tiedeakatemialle — Ungari Teaduseakadeemiale — A Magyar Tudományos Akadémiának:* Suomi I—II, Suomalaisuuden Liitto: Suomalainen Suomi I—VIII.

Fenno-Ugria 1926.

Ilmestyy entiseen tapaan yhteisiä suomalais-ugrilaisia kulttuuri-
rientoja kannattavana ja osittain kolmikielisenä, neljänä vähintään
32 sivun numerona. — Ilmub endist viisi Soome-Ugri ühiseid kultuuri-
püüdeid toetavana ja osalt kolmekeelsena, neljanumbrilisenä ajakirjana,
mille iga number vähemalt 32 lehekülje suurune on — Megjelenik az eddigi
módon közös finn-ugor kulturális törekvéseket támogató, három-
nyelvű, számonkint legalább 32 oldalnyi terjedelmű folyóirat gyanánt
évenkint négyszer.

Hinta — Hind — Ára: $\frac{1}{1}$ Smk. 40: —, Emk. 400: —, Kr. —
Kr. — Kor. 85,000: —; $\frac{1}{2}$ Smk. 25: —, Emk. 250: —, Kr. — Kr. —
Kor. 55,000; $\frac{1}{4}$ Smk. 15: —, Emk. 150: —, Kr. — Kr. — Kor. 35,000: —.

Kaikkia suomalais-ugrilaisten kulttuurisuhteiden harrastajia kehoi-
tetaan tilaamaan ja levittämään lehteä. — Köiki Soome-Ugri kultuuri-
suhteid harrastavaid isikuid palutakse lehte tellida ja laiali laotada. —
Fölkérjük a finn-ugor kulturális kapcsolatok összes ápolóit lapunk
rendelésére és terjesztésére.

FENNO-UGRIA

HELSINKI, AUORANK. 7.

Täten tilataan Fenno-Ugria 1926:

Sellega tellin Fenno-Ugriat 1926

Ezennel megrendelem
a Fenno-Ugriát 1926

..... $\frac{1}{1}$

..... $\frac{1}{2}$

.....

.....

Kirjapainomme suorittaa työt nopeasti, täsmällisesti ja kohtuullisilla hinnoilla

Meie trükikoda täidab tööd nobedasti, punktipälselt ja mõõduka hinnaga

Könyvnyomdánk gyorsan, pontosan és méltányos áron teljesíti a munkát

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO OY.

Ludvigink. 6

Helsinki.

Puh. 789

Kirjapainossamme painetaan m. m. maamme levinnein ja luetuin sanomalehti

Meie trükikojastrükitse m. s. meie maa kõige enam lai-ali lagunenud ja loetud ajaleht

Könyvnyomdánkban nyomják többek között országunk legelterjedtebb és legolvasottabb napilapját

HELSINGIN SANOMAT

Seurahuone — Társaságszálló

HELSINKI

Juhlia ja kokouksia varten Seurahuoneen juhla- huoneisto mitä kodikkain *Ünnepségek és gyűlések számára a lehető legmeghittebb a Társaságszálló ünnepi helyisége*

TOOLON LEIPOMO OY.

Helsinki, Museok. 15. Puh. 42404

HÖYRYLEIPOMO, KONDITORI, KAHVILA

Erikoisvalmisteista mainittakoon hyvin säilyvät rusinastollet, hunajakakut ja leivosmaiset Elise-kakut, joita voidaan tilata myös maaseudulle. — Kahvila sievä ja kahvi maukasta.

Keskinäinen vakuutusosakeyhtiö —
Vastastikkune kinnituse osaühisus —
Kooperativ biztosító társaság —

K A L E V A

Suomen vanhin henkivakuutusyhtiö — Soome kõige vanem elukinnituse osaühisus — Finnország legrégebb életbiztosító társasága

Perustettu — Põhjendatud — Alapítva 1874.

Myöntää kaikenlaisia henki- ja elinkorkovakuutuksia — Võtab kõigesuguseid elukinnitusi vasta. — Elfogad jegyzéseket mindennemű balesetelleni és életbiztosítási kötvényekre.

Henkivakuutusyhtiö — Elukinnituse
osaühisus — Életbiztosító társaság

S A L A M A

Helsinki

Vakuutuksenottajien omistama	Suuri	Erikoisen edullinen
Kinnitajate oma	Suur	Iseäranis kasulik
Biztosítottak tulajdon	Nagy	Kiválóan előnyös

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUSKUNTA R.L.

SOOME ERAPOOLETUMATE ÜHISKAUPLUSTE
LIIDU KESKÜHISUS

FINNORSZÁG SEMLEGES KOOPERATÍV SZÖVET-
KEZETEINEK KÖZPONTI ÜZLETE

S.O.K.	Perustettu	} 1904	S.O.K.
	Asutatud		
	Alapítva		

LIIKEVAIHTO V. 1924 YLI 630 MILJ. MARKKAA
LÄBIKÄIK 1924 a. ÜLE 630 MILJ. SMK.
FORGALOM 1924-BEN TÖBB MINT 630 MILLIÓ
FINN MÁRKA

Suomen heimon runoutta

KORU-KALEVALA

AKSELI GALLÉN-KALLELAN omistama Kalevalan loistopainos.
8-taitteinen laitos puolinahkakans. 245:—, kangaskans. 150:—.
4-taitteinen laitos kokonahkakans. 450:—, puolinahkakans. 350:—.
Taiteilijan nimeämä 4-taitteinen laitos kokopergamenttikans. 800:—.

» — — Ainutlaatuinen koruteos. Se on korkealle kehittyneen kirjaitaitteen tuote, jonka omistamisesta mikä maa hyvänsä voisi ylpeillä.»
(Ruotsin kirjakauppalehti B. M. F.)

PETÖFIN RUNOJA

O. MANNISEN mestarisuomennoksina. 2 kokoelmaa à 25:—, sid. à 40:—.

I—II yhteen sid. 60:—, nahkaselkäisissä loistokansissa 100:—.

»Mannisen runosuomennokset eivät enää ole käännöstä, vaan uudesti-runoilua, johon eivät muut kuin armoitetut runoilijat kykene.»

HEIMOKANNEL

A. O. VÄISÄSEN valikoimia ja suomentamia Viron kansanrunoja. Hinta 30:—, sid. 40.

»Kokoelma sisältää parasta ja kauneinta, mitä virolainen kansanrunous tarjoaa. Se on pianaikaa ihanteellisin käännös, mitä mistään Viron kirjallisesta teoksesta yleensä voi ajatella ja kuvitella.» (Lehtori W. Grünthal-Ridala.)

IHMISEN VARJO

ELSA ENÄJÄRVEN valikoimia ja suomentamia Viron valionovelleja. Hinta 20:—, sid. 35:—.

»Kokoelma on virolaisen nuoren, nousevan kertomataiteen kaunis näyte, johon jokainen *heimoushengen* innoittama suomalainen tutustuu ^unautinnokseen.»

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

RAJASEUTU

rajaseutukysymystä käsittelevä aikakauslehti tarjotaan
tilattavaksi v. 1926.

Maamme itsenäiseksi tultua on meillä rajaseutukysymys käynyt erityisen tärkeäksi. Laajat, useimmiten harvaanasutut rajaseutumme ovat aikain kuluessa jääneet muusta maasta jälkeen. Olot ovat siellä takapajulla, taloudelliset toimeentulomahdollisuudet heikoimmat kuin muualla maassa, kulkuneuvot vaillinaiset, kansanvalistustasokin alhainen. Ei ole ihme, jos rajaseudun väestö tuntee välistä itsensä hylätyksi, unohtetuksi. Eikä olisi ihme jos yhteenkuuluvaisuus muuhun maahan muodostuisikin heikoksi. Nuorella valtakunnallamme ei kuitenkaan ole varaa jättää sitä osaa kansasta, joka näissä maakuntia käsittävissä maamme osissa asuu, oman onnensa nojaan. Ei ole varaa myötävaikuttaa siihen, että muodostuu valtakunnan rajoille vyöhyke, jossa ollaan tyytymättömiä ja jossa ei luoteta suomalaisen valtakunnan tulevaisuuteen. Tästä syystä on syntynyt rajaseutukysymys.

Aikakauslehti Rajaseutu pohtii rajaseutukysymystä kokonaisuudessaan, tekee selkoa käytännöllisen rajaseututyön eri muodoista, kertoo oloista ja tapahtumista rajaseuduilla. Kun rajaseutukysymys on koko maan ja valtakunnan kysymys, on lehden pyrkimyksenä vetää rajaseutuasian harrastajain ja rajaseutuystävain piiriin aikaansa seuraavat, valtakunnan eheyttä ja itsenäisyyden puolustamista harrastavat kansalaiset kaikkialta maasta. Aikakauslehti Rajaseutu toivoo näin ollen saavansa ystäviä ei yksistään rajaseuduilta, vaan koko maasta.

Rajaseutu ilmestyy kerran kuussa. Tilaushinta on 25 mk. koko vuodelta ja 15 mk. puolelta.

Rajaseudun julkaisija on Suomalaisuuden Liiton Rajaseutuosasto.

Rajaseudun toimitusvoimat pysytetään ennallaan.

Kansalaiset!

Seuratkaa rajaseutukysymystä ja tukekaa sitä omalta osaltanne! Tilatkaa Aikakauslehti RAJASEUTU.

RAJASEUDUN TOIMITUS

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

HELSINKI

Perustettu - Põhjendatud - Alapítva: 1889

Suomalainen suurpankki - Soome suurpank - Finn nagybank

Omat varat - Oma varandus - Saját vagyon:

Smk. 257,000,000! -

Sähköosoite - Telegrammi adress - Távirati cím:

Kansallispankki

PALOVAKUUTUSOSAKEYHTIÖ

POHJOLA

OSAKEPÄÄOMA }
OSAKAPITAAL } SMK. 10,000,000.
RÄSZVÉNYTŐKE }

*Tule vasta
kinnituse osäühisus.*

*Tüzwész elleni
biztosító részvénytársaság.*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA SOOME RAAMATUKAUPLUS FINN KÖNYVKERESKEDEÉS

*Suurin suomenkielisen kirjallisuuden myyjä
Kõige suurem soomekeelse kirjanduse müüja
A finn-nyelvű irodalom legnagyobb eladója*

SUOMALAINEN KIRJAKAUPPA

Helsinki, Aleksanterink. 15.

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

HELSINKI

Suomen suurin kirjakauppa.

Soome kõige suurem raamatukauplus.

Finnország legnagyobb könyvkereskedése.

HEIMO- KIRJALLISUUTTA

Heimokirja. Kirj. ERKKI RÄIKKÖNEN, 169 kuvaa ja 14 karttaa, 253 siv. Hinta 40 mk., sid. 58 mk. Tämä heimoteos on erinomaisen tervetullut näinä aikoina, jolloin meillä kaikkien isänmaallisten kansalaisten silmät ovat kiintyneet Karjalaan ja Inkeriin, ja jolloin lyödään arpaa koko suomalaisen heimon olemassaolosta. — U. A.

Suomensukuiset kansat. Kirj. T. I. ITKONEN. Heimokirjojen ensimmäisiä. Ilmestynyt kahtena laitoksena, laajempi 288-sivuisena maksaen 25 mk., sid. 35 mk., suppeampi 166 sivuisena maksaen sid. 20 mk.

Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879. Kirj. A. W. ERVASTI. Vienen-kirjallisuutemme klassillinen teos. Toinen painos ilmestynyt v. 1918. Esipuheen kirj. Hj. Basilier (tekijän matkatoveri mainitulla retkellä). 239 siv. Liitteinä Vienen Karjalan kartta ja tekijän muotokuva. Hinta 10 mk.

Vienen virroilta, Karjalan kankahilta. Kirj. ILMARI KIANTO. Mestariinainen matkakirja. Sisältyy Kiannon Valittujen teosten III osaan. Hinta nid. 36 mk., sid. 60 mk.

Vienankävijän matkakuvia. — *Vienen kansan kohtalo.* — *Vienen neitsyt.* Kirj. ILMARI KIANTO. Sisältyvät Kiannon Valittujen teosten IV osaan, hinta nid. 36 mk., sid. 60 mk.

Itä-Karjala ja Kuollan Lappi. Toimittanut TH. HOMEN. Laaja arvokas tietokirja, suomalaisten tutkijain yhteistyön tulos. Runsaasti kuvia ja liitekarttoja. Hinta nid. 28 mk., sid. 35 mk.

Kuolevan laulun mailta. Kirj. LAURI HANNIKAINEN. Kuvauksia Vienen saloilta ja kylistä. Hinta 4: 50.

Pohjois-Ruotsin suomalaiset ja matkan varrelta vähän pohjoisempaa- kin. Kirj. F. O. VIITANEN. Lisä kansallisuustaistelujen historiaan. 135 siv. 3: 50 mk., sid. 7: 50 mk.

Eesti. Kirj. EMIL VESTERINEN. Yleiskatsaus. Liitteinä Viron kartta. Hinta 12 mk.

Suomenlahden takaa. Kirj. H. RÄSÄNEN. Piirteitä Viron historiasta. Kuvitettu. 3 mk.

Pohjan pojat Virossa. Kirj. J. E. SAINIO. Runsaasti kuvitettu kertomus Viron vapaussodasta. Hinta 12 mk.

Unkari. Kirj. ANTTI JALAVA. Tulisen pustan kansan kuvaus. Kuvitettu. 158 siv. 5 mk., sid. 10 mk.

Kalevalaseuran vuosikirja 1. Kuvitettu heimojulkaisu. Hinta nid. 35 mk., hienosti sid. 50 mk. — IV nid. 50 mk., sid. 75 mk.

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA